

Bukve od porodne pomozhi sa porodne pomozhnize na kmetih.

Contributors

Kömm, Johann Nepomuk, 1779-1851.
Harvey Cushing/John Hay Whitney Medical Library

Publication/Creation

Grádzi : F. Ferstli, 1840.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/f2rh4m75>

License and attribution

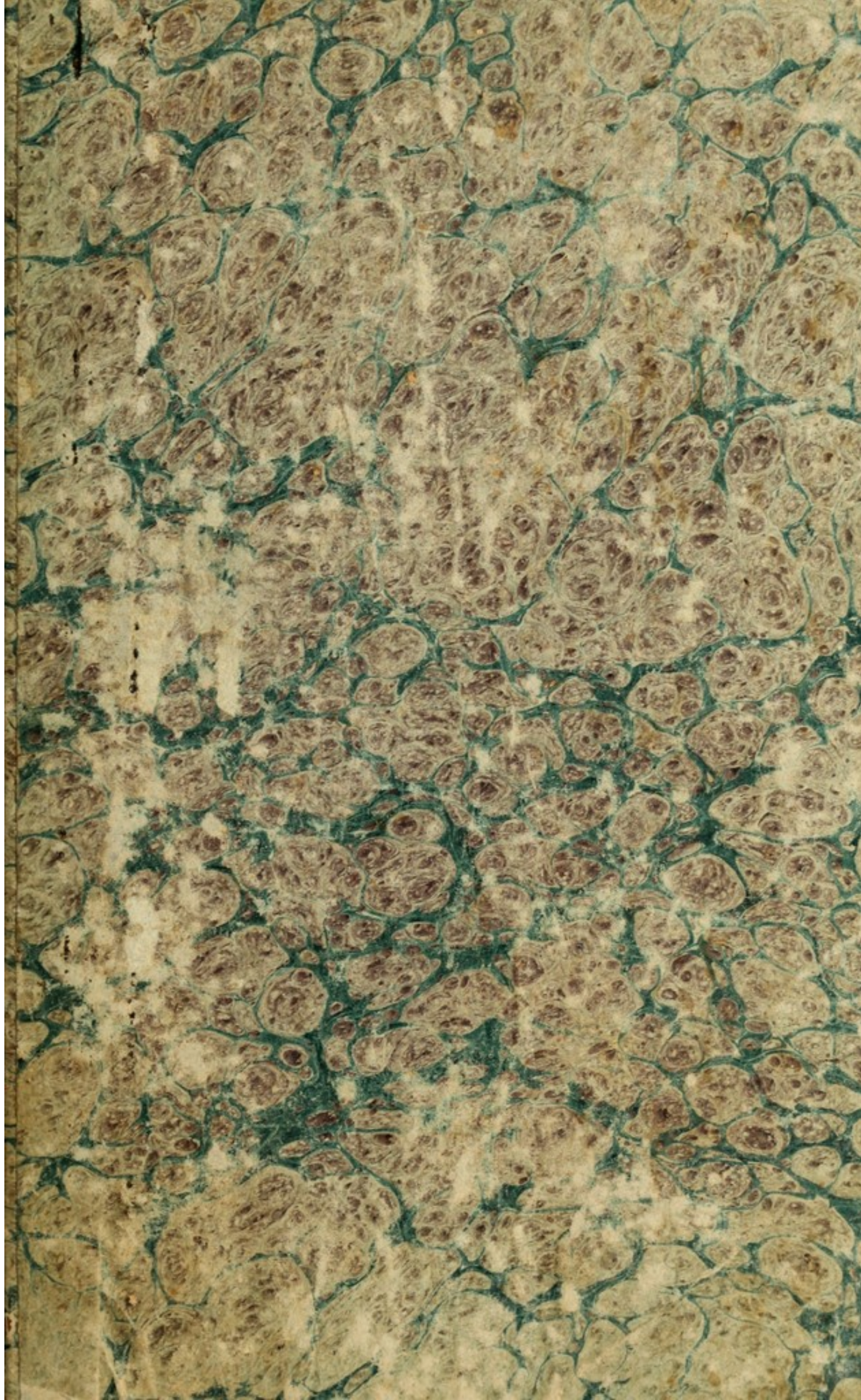
This material has been provided by This material has been provided by the Harvey Cushing/John Hay Whitney Medical Library at Yale University, through the Medical Heritage Library. The original may be consulted at the Harvey Cushing/John Hay Whitney Medical Library at Yale University. where the originals may be consulted.

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

YALE
MEDICAL LIBRARY

HISTORICAL
LIBRARY

75-

Digitized by the Internet Archive
in 2012 with funding from
Open Knowledge Commons and Yale University, Cushing/Whitney Medical Library

BUKVE

od

PORODNE POMOZHI

sa

porodne pomozhnize na kmetih.

Spisal

Doktor Janes Nep. Kömm,

Vuzhenik sdravnishtva ino porodne pomozhi na
zefarsko-kraljevi Karlo - Franzhevi visnji fholi
v' Grádzi.

V' Grádzi, 1840.

V' salógi ino na prodaj per Franz Ferstli.
Janes Lovrenz Greiner.

BURVA

od

PORODNE POMOCI

na

porodne pomoci

na kmetih.

gab. 1/140

*Spilka
Doktor Janes
Vuzbenik
v. G. 1840*

Doktor Janes

Vuzbenik zdravilstva in porodne pomoci na
velariko-krasjski Karlo-Franzjevi vzh. deli
v. G. 1840.

Natisk ino papir
od Andreja Lajkama dedizhev.

V. G. 1840.

V. G. 1840. ino na prodaj per Franz Fortis
Janes Lajkama dedizhev.

Dem
Hoch- und Wohlgebornen
Hochgelehrten
H e r r n H e r r n

Lorenz Chris. Edlen v. Vest,

Doctor der Heilkunde, Magister der Chirurgie,
k. k. Gubernialrathe, Protomedicus und Sanitätsre-
ferenten in Steiermark, Impfdirector, Director des
medicinisch - chirurgischen Studiums, emeritirten
Rector magnificus an der k. k. Carl-Franzens-
Universität zu Grätz, Landstande von Kärnten;
der Botanik und Chemie am Joanneo zu Grätz, der
Anatomie, speciellen Pathologie und Therapie zu
Klagenfurt emeritirten Professor; Ehrenmitglieder
der medicinischen Facultät an der königl. ungari-
schen Universität zu Pesth, der königl. botanischen
Gesellschaft in Regensburg, der k. k. Landwirth-
schafts-Gesellschaft in Grätz, Klagenfurt, Laibach
und Görz; correspondirendem Mitgliede der k. k.
Gesellschaft der Aerzte in Wien etc. etc.

Dem

Hoch- und Wohlgeborenen

Hochgelehrten

Herrn

Lorenz Chris. Edlen v. Vest,

dem unermüdeten Beförderer alles Guten und
Nützlichen, als schwaches Zeichen unbegrenzter
Verehrung und innigster Dankbarkeit

ertheilt in
medicinisch-chirurgischen Studiums, emeritirter
Hector magnificus an der k. k. Carl-Franzens-
Universität zu Grätz, Landstande von Kärnten;
der Botanik und Chemie am Joanneo zu Grätz, der
Anatomic, speculativen und Therapie zu
Klagenfurt emeritirten Professor; Ehrenmitglied
der medicinischen Facultät an der königl. ungar-
schen Universität zu Pesth, der königl. botanischen
Gesellschaft in Regensburg, der k. k. Landwirth-
schafts-Gesellschaft in Grätz, Klagenfurt, Laibach
und Gesellschaft der Aerzte in Wien etc. etc.

vom Verfasser.

Predgovor.

She v' dvajsto leto vuzhim porodno pomozh v' slovenskim jesiku, in ozhitno obstojim, da bo teshko kako podvuzhenje, ki bi bilo sa vuzhenika tako teshavno, in da bi mu toljko zhasa vselo, kakor ravno v' porodni pomozhi, ker so vuzhenke vezhi del perletne, ino vuzhenja she odvajene.

Takshne vuzhenke vender she k' vuzhenju nagniti, se je treba vsiga raspushanja v' uftnim ino pismenim podvuzhenju sdershati. *) Kar ni zhisto ino zelo po-

*) Das vorliegende Buch enthält nur diejenige Anleitung, die ich aus den vortrefflichen Werken eines Oslander, Siebold, Froriep, Jörg, Carus, Ricker, Husian, Schwarzer u. s. w. entlehnt habe, und bemerke diese Namen der hochgeehrten Schriftsteller aus

trebno, se mora ispuštiti, to pa, kar bres isvsetja porodna pomozhniza snati mora, se mora vuzhenki v' kratkih ino lahko sa-stopnih besedah bres ovink naprej poloshiti.

Le serzhna shelja, flovenskim porodnim pomozhnizam per porodih bukve ofkerbeti, ki bi jim ne le kar sa voditeljzo v' sholi, ampak tudi sa svetovavko she potim flushile, ko bodo na pot svojiga visokiga pokliza stopile, me je k' pifanju prizhejzhih bukev nagnila.

Sosebno sim si persadeval, mejnike tiga pokliza na ravnost sasnamvati, ino okoljshine, v' kterih se perpomozh vuzhe-

dem Grunde, daß man sieht, daß es mir Ernst war, den windischen Hebammen ein in einer einfachen, deutlichen und ihrer Fassungskraft angemessenen Schreibart zusammengestelltes und ausgearbeitetes Lehrbuch in die Hände zu geben, durch welches sie beim Nachlesen stets auf die strengste Erfüllung ihrer Berufspflichten hingewiesen werden sollen. Und so hoffe ich, daß es mir nicht mißlungen seyn soll, die Ausübung der Geburtshülfe, dem Zwecke entsprechend, bei den windischen Hebammen auch während ihrer spätern practischen Laufbahn durch dieses Buch befördert zu haben.

niga sdravnika iskati mora, raslozhno ras-
kasati,

Tudi fim s' premishlenjom v' vpelja-
vanji imenitnost porodne streshbe, kakor
tudi sa to potrebne lastnosti ino mozhi
porodne pomozhnize pred ozhí postavil ino
sosebno na ferze poloshil; dolgoletna skush-
nja me je svuzhila, da je to raslozhno
ras-kasanje sa vuzhenke slo koristno, ker
se skos to she v' pervim podvuku ob krat-
kim s' mnogimi teshavami njihoviga po-
kliza sesnanijo, si she v' sazhetku is vse
mozhi persadevajo tistim ferzhno nasprot
stopiti, se leshej navadijo, se mnogim od
doma perneshenim smotam odpovedati, in
tako ferze ino shelje dobijo, se to snanje
prav is korenine navuzhiti.

S' nar boljsim namenom ino od misli
oferzhen, k' natenkimu snanju ino korist-
nimu ispolnovanju slovenskim porodnim
pomozhnizam is vse mozhi perpomozhi,
fim isdanje tih bukev ofkerbel, ino fim se
(ker mi je slovenski jesik, kakor se na

Šhtajarskim govori (he pre malo snan) na nektere svuzhene Slovenze na Šhtajarskim obernil, ki so mi mojo delo oflovenili, kterim sa njihovo teshavno delo, s' tim ozhitno is ferza sahvalim.

V' Gradzi v' kimovzi 1839.

Pisaviz.

B A S G L E D
SAPOPADKA TIH BUKEV.

Vpelvanje. §. 1. — 11.

P E R V I D E L.

Od shenskih porodnih delov, ino od preteka no-
shenja, poroda ino otrozhje postele, zhe je po
redi, ino od opravila, ktero porodno pomozhnizo
sraven sadene.

Pervi Rasdel.

Od shenskiga trupla sploh, ino od shenskih po-
rodnih delov posebej. §. 12 — 21.

I. P o s t a v a.

Od terdih porodnih delov, ali od shenske medenize. §. 22 — 32.

Od fklepanja medenizhnih kosti. §. 33 — 35.

Od votline shenske medenize, njeniga rasedlenja, po-
dobe ino velikosti. §. 36 — 45.

Od krivine medenize, njene fredne zherte, ino od nje-
niga nagnenja. §. 46 — 48.

Od snaminaj dobro storjene medenize. §. 49 — 51.

Od pogresfhkov shenske medenize. §. 52 — 57.

II. P o s t a v a.

Od mehkih porodnih delov. §. 58. — 59.

Od svunajnih porodnih delov. §. 60 — 70.

Pogreški svunajnih porodnih delov. §. 71.

III. P o s t a v a.

Od snotrajnih mehkih porodnih delov. §. 72.

Od materne noshnize, od njeniga prida ino njenih popak. §. 73 — 74.

Od maternize, ino od njene lege, rasdelenja, sklenitve, prida ino popak. §. 75 — 82.

Od maternih vés, maternih zevk ino jajzchnikov. §. 83 — 86.

Od delov, ki v' soteski snotrajnih porodnih delov leshijo, namrezh od szavniga mehírja ino od ritniga zhrevesa. §. 87.

Drugi Rasdel.

Od nošhenja.

I. P o s t a v a.

Od mesezhniga zhišhenja ino spozhetja. §. 88 — 94.

II. P o s t a v a.

Od sapopadka, rasdelenja ino šterpezhnosti nošhenja. §. 95. — 104.

III. P o s t a v a.

Od spremenjenja shenskiga trupla ob izhafu nošhenja. §. 105 — 120.

IV. P o s t a v a.

Od zhlevezhkiga jajzeta ino sadú v' njem. §. 121.

Od delov, ki so v' nosezhi maternizi sapopadeni. §. 122.

Od jajzchnik mren. §. 123 — 126.

- Od fadne vode. §. 127 — 130.
 Od materne potize. §. 131 — 134.
 Od popkoviga traka. §. 135 — 138.
 Od zhlovezhkiga sadú. §. 139 — 148.
 Od glave sreliga otroka, njeniga rasedjenja, podobe
 ino premernika. §. 149 — 154.
 Od lege sadu v' maternizi. §. 155 — 157.

V. P o s t a v a.

- Od snamenjov nofhenja. §. 158 — 160.
 Od snamenjov ediniga nofhenja (ino od presójenja
 spola). §. 161 — 174.
 Od snamenjov mnogiga nofhenja. §. 175 — 176.
 Od snamenjov popazheniga jajzeta. §. 177.
 Od snamenjov nofhenja svunaj maternize. §. 178 — 182.
 Od snamenjov shivlenja ali smerti otroka v' nofhenju.
 §. 183. — 185.

VI. P o s t a v a.

- Od rajtanja zhafa nofhenja. §. 186 — 188.

VII. P o s t a v a.

- Od sadershanja nosezhe v' nofhenji. §. 189 — 200.

Tretji Rasdel.

- Od prejiskanja §. 201 — 217.

Shterti Rasdel.

- Od poroda.

I. P o s t a v a.

- Od sapopadka ino rasedjenja poroda. §. 218 — 223.

II. P o s t a v a.

- Od vsrokov poroda, od bolov (bolesen) sploh, ino njihoviga rasedjenja. §. 224. — 235.

III. P o s t a v a.

Od potrebnih okoljstvin sa porod po redi, (ino od snamenjov nastopniga poroda). §. 236 — 241.

IV. P o s t a v a.

Od navadnih perkasenj, ki naturni pretek poroda napovedujejo. §. 242 — 251.

V. P o s t a v a.

Od otrokoviga hoda fkos medenizo s' glavo naprej. §. 252 — 273.

VI. P o s t a v a.

Od sadershanja porodne pomozhnize ob naturnim porodu (ino od orodja, kteriga ji je per vsakim porodu potreba). §. 274 — 326.

P e t i R a s d e l.

Od ravnanja s' shensko v' otrozhji posteli, ino s' njenim novorojenim otrokom.

I. P o s t a v a.

Od ravnanja s' shensko v' otrozhji posteli. §. 327 — 351.

II. P o s t a v a.

Od ravnanja s' novorojenim otrokom. §. 352 — 359.

III. P o s t a v a.

Od rejenja otroka fkos materne perla. §. 360 — 367.

IV. P o s t a v a.

Od prerejenja otroka fkos dojko ino fkos umetno rejenje. §. 368 — 378.

Šesti Rasdel.

Od nekterih porodov, ki se bolj redko permé-rijo, ino od opravka porodne pomožnize per tistih.

I. P o s t a v a.

Od poroda dvojzhkov. §. 379 — 388.

II. P o s t a v a.

Od poroda s' obrasom. §. 389 — 399.

III. P o s t a v a.

Od porodov s' ritjo. §. 400 — 414.

IV. P o s t a v a.

Od poroda s' koleni ino nogami. §. 415 — 423.

D R U G I D E L.

Od preteka poroda, nošhenja ino otrozhje poštele, zhe ni po redi, ino od opravila, ktero porodno pomožnizo sraven sadene.

Pervi Rasdel.

Od porodov, ki savoljo spazhenja porodnih udov niso po redi.

I. P o s t a v a.

Od poroda per popazheni medenizi. §. 424.

Od poroda per preveliki tefnobi medenize. §. 425 — 432.

Od poroda per prostrani medenizi. §. 433 — 439.

Od poroda per prevezh ino premalo nagnjeni medenizi. §. 440 — 444.

Od medenizhne krivine. §. 445 — 447.

II. P o s t a v a.

Od poroda per popakih svunajnih mehkih porodnih delov. §. 448.

Od vodene otekline na framnih uftnizah. §. 449.

Od kervne otekline na framnih uftnizah. §. 450.

Od voslov kervnih shil na framnih uftnizah. §. 451.

Od prifadi na svunajnih porodnih delih. §. 452.

Od sarafhenja framnih uftniz. §. 453.

Od pòpazhnosti divishke koshize. §. 454.

Od preterganja fredniga mefa. §. 455.

Od-terdih oteklín na framnih uftnizah. §. 456.

III. P o s t a v a.

Od poroda per popakah snotrajnih porodnih delov. §. 457.

Od pretesne materne noshnize. §. 458.

Od otekline na materni noshnizi. §. 459.

Od vprepada materne noshnize. §. 460.

Od rasterganja materne noshnize. §. 461.

Od sarafhenja ino tefnobe maternih uft. §. 462.

Od prifadi maternize. §. 463.

Od vprepada maternize. §. 464.

Od krive lege maternize. §. 465 — 468.

Od rasterganja maternize. §. 469 — 475.

Drugi Rasdel.

Od porodov, ki savo!jo popazheniga shivota porodnize niso po redi. §. 476.

I. P o s t a v a.

Od poroda per starih, skluzhenih ino nadufhljivih porodnizah. §. 477 — 481.

II. P o s t a v a.

Od poroda per nagneanju k' kervotokom , kerzhom ino omedlevzam. §. 482 — 491.

III. P o s t a v a.

Od porodov per pozbih porodnize. §. 492 — 493.

IV. P o s t a v a.

Od poroda per kervoshiljnih voslih na nogah , porodnih delih ino ritnim zhrevesu porodnize. §. 494 — 496.

V. P o s t a v a.

Od poroda per vprepadu ritniga zhrevefa. §. 497 — 499.

Tretji Rasdel.

Od porodov, ki savoljo popak otroka, ino kar je okolj njega , nifo po redi. §. 500.

I. P o s t a v a.

Od poroda per popakih otroka. §. 501.

Od prevelike velikosti otroka. §. 502 — 505.

Od okostenja glavnih kosti ino sarafhenja shivov ino mezháv. §. 506 — 508.

Od vodenizhne glave otroka. §. 509 — 511.

Od prevelike velikosti trebuha. §. 512 — 513.

Od popak otroka , ki porod teshaven storijo. §. 514 — 517.

II. P o s t a v a.

Od poroda per popazhenih jajzhnih mrenah. §. 518.

Od tenkih jajzhnih mren. §. 519 — 521.

Od debelih jajzhnih mren. §. 522 — 525.

Od navkasanja umetniga rasgnanja jajzhnih mren. §. 526.

Od sopernaturniga sarafhenja jajzhnih mren. 527.

III. P o s t a v a.

Od poroda, per katerim otrozhja voda ni po redi. §. 528.

Od preobilnosti sadne vode. §. 529 — 532.

Od premale mere sadne vode. §. 533 — 534.

Od mnogotire sadne vode. §. 535.

IV. P o s t a v a.

Od poroda per popakih popkoviga traka. §. 536.

Od prekratkega ino samotaniga popkoviga traka.
§. 537 — 541.

Od rafterganja popkoviga traka. §. 542 — 543.

Od vprepada popkoviga traka. Glej §. 623.

V. P o s t a v a.

Od poroda per popakih streve. §. 544.

Od predolgiga saostajanja streve v' maternizi, — od kod to isvira, in kako se sposná. §. 545 — 551.

Od preterdniga sarafhenja streve s' maternizo. §. 552 — 556.

Od fkerzheniga vkupvlezhenja maternize, ino uvesnjenja streve. §. 557 — 562.

Shterti Rasdel.

Od porodov, ki savoljo napzhne (pogrefhne) lege otroka niso po redi.

I. P o s t a v a.

Od sapopadka, vsrokov ino snamenjov napzhne otrokove lege. §. 564.

Od krive ali poprezhne lege otroka v' maternizi.
§. 565 — 567.

Od vsrokov popazhene lege otroka. §. 568.

Od snamenjov popazhene lege otroka. §. 569 — 571.

Od opravila per popazheni legi otroka. §. 572.

II. P o s t a v a.

Od obrazhanja.

Od sapopadka obrazhanja, ino njegoviga rasdelenja.

§. 573 — 576.

Od navkasnov sa obrazhanje na noge. §. 577.

Od okoljshin, ktero delo obrazhanja na noge prepo-
vejo. §. 578.

Od laftnosti, ktere porodna pomozhniza per obrazhanju
imeti mora. §. 579 — 580.

Od nevarnosti sa mater ino otroka per obrazhanju na
noge. §. 581 — 583.

Od nar boljshiga zhafa sa obrazhanje na noge,
§. 584 — 585.

Od opravila s' obrazhanjom na noge, kakor ga imá po-
rodna pomozhniza storiti, zhe ni porodni pomozh-
nik prizhejozh. §. 586 — 611.

III. P o s t a v a.

Od krive lege glave (njeniga sposnanja ino ravnanja).

§. 612 — 615.

IV. P o s t a v a.

Od udov, ki sraven glave ali riti naprej padejo (isro-
kov ino ravnanja). §. 616 — 622.

V. P o s t a v a.

Od popkoviga traka, ako sraven naprej-leshezhih otrozhjih
delov naprej pade (vsroki, sposnanje ino ravnanja
per takih porodih). §. 623 — 631.

VI. P o s t a v a.

Od ramne lege, ino vprepada narozhja. §. 632.

Od snamenjov ramne lege, ino opravila per takim
porodu. §. 633 — 635.

Od ramnih porodov, njih vsrokov, sposnanja; in kako
mora porodna pomozhniza sraven ravnati. §. 636 — 642.

VII. P o s t a v a.

Od leg s' vratom, herbtom, perfi, trebuhom ino bedro. §. 643.

Od vratnih leg. §. 644.

Od leg s' herbtom. §. 645.

Od leg s' perfi ino stranó. §. 646 — 647.

Od lege s' trebuhom, s' bedrami, in sbe drugih leg otroka. §. 648 — 650.

Od pomozhi per eni ali drugi tih leg, ki niso po redi. §. 651 — 654.

Peti Rasdel.

Od porodov, ki savoljo nepravih popadkov niso po redi. §. 655.

I. P o s t a v a.

Od poroda, per premozhnih popadkih (njih vsrokov, sposnanja, nevarnosti ino ravnanja porodne pomozhnize poleg). §. 656 — 659.

II. P o s t a v a.

Od poroda per preflabih popadkih (njih vsrokov, sposnanja, nevarnosti ino opravilov per takih porodih v' raslozhnih zhasih poroda). §. 660 — 671.

III. P o s t a v a.

Od tako imenovanih nepravih popadkov (njih sapopadka, snamenjov ino opravilov porodne pomozhnize per tistih. §. 672 — 679.

Šesti Rasdel.

Od porodov, ki so s' kervotoki maternize sklenjeni. §. 680.

Od sapopadka ino rasedjenja maternizhnih kervotokov. §. 681 — 682.

Od zhafa v' kterim maternizhni kervotok per shenfski nastopiti samore. §. 683.

Od snamenjov, kteri od prizhejozhnosti maternizhniga kervotoka prizhujejo. §. 684.

Od vsrokov maternizhnih kervotokov v' noshenju, porodu ino kmalo po porodu. §. 685.

I. P o s t a v a.

Od negodniga poroda (in njegoviga raslozhka). §. 686.

Od teka negodniga poroda. §. 687.

Od vsrokov negodniga poroda. §. 688.

Od snamenjov, ki nastop in preték presaranih porodov kashejo. §. 689 — 692.

Od nevarnih nastopkov sa mater ino otroka per presaranih porodih. §. 693 — 694.

Od ravnanja per presaranih porodih. §. 695 — 704.

II. P o s t a v a.

Od snetniga poroda (raslozhnosti snetja, snamenjov ino ravnanja). §. 705 — 710.

III. P o s t a v a.

Od sedenja streve na maternih uftih, ali poleg tiftih. §. 711.

Od vsrokov, hudih nastopkov ino sposnanja sedesha streve na snotrajnih maternih uftih ali bliso sraven, ino od pomozhi, ktero pomozhniza v' ti nevarni perméri podeliti mora. §. 712 — 723.

IV. P o s t a v a.

Od prevsgodniga odlozhenja streve med porodom (vsrokov, snamenjov ino ravnanja per takih porodih). §. 724 — 731.

V. P o s t a v a.

Od maternizhniga kervotoka po porodu (vsrokov, sposnanja ino ravnanja poleg. §. 732 — 746.

VI. P o s t a v a.

Od porodov, ki so s' boshjaftmi, ali strefenjom sklenjeni. §. 747 — 754.

Sedmi Rasdel.

Od navadnih bolesni nosezhnih. §. 755.

I. P o s t a v a.

Od premnogiga zhrismetanja (in kaj imá tedaj porodna pomozhniza opraviti). §. 756 — 757.

II. P o s t a v a.

Od kervoshiljnih voslov na nogah, bedrih ino porodnih delih (vsrokov, sposnanja ino pomaganja). §. 758 — 764.

III. P o s t a v a.

Od vprepada maternize v' noshenji (vsrokov, sposnanja ino ravnanja). §. 765 — 770.

IV. P o s t a v a.

Od opognjenja maternize (vsrokov, sposnanja ino ravnanja). 771 — 781.

Ofmi Rasdel.

Od narnavadnihh bolehnost per otrozhnizah. §. 782.

I. P o s t a v a.

Od savihnjenja ali obernjenja maternize (vsrokov, sposnanja ino pomozhi). §. 783 — 792.

II. P o s t a v a.

Od otóka ino prifada na svunajnih porodnih delih. §. 793 — 795.

III. P o s t a v a.

Od preterganja fredniga mesa (hudih nastopov; in kaj imá porodna pomozhniza sraven opraviti). §. 796 — 800.

IV. P o s t a v a.

Od izavnih teshav po porodu. §. 801 — 804.

V. P o s t a v a.

Od isvinjenja ino poknjenja kukovize. §. 805 — 806.

VI. P o s t a v a.

Od otrozhnisthke tréshlike (vsrokov, sposnanja; in kaj imá porodna pomozhniza sraven napraviti). §. 807 — 812.

VII. P o s t a v a.

Od mosolov otrozhnize. §. 813 — 815.

VIII. P o s t a v a.

Od nekterih bolesni siszov. v' otrozhji posteli. §. 816 — 822.

Deveti Rasdel.

Od narnavadnisthkih bolesthnost novorojenih otrokov, ki porodni pomozhnizi snane biti morajo, ino od njihoviga vrazhenja. §. 823.

I. P o s t a v a.

Od dosdevne smerti novorojenih otrokov (njenih fort, vsrokov, sposnanja ino pomozhi per oshivlenju novorojeniga). §. 824 — 833.

II. P o s t a v a.

Od premaknjenja glave — glavne otekljine — (ino kervne otekljine na glavi novorojeniga). §. 834 — 840.

III. P o s t a v a.

Od otezhenja siskov per novorojenih otrokih. §. 841 — 842.

IV. P o s t a v a.

Od slatenize novorojenih otrokov. §. 843 — 846.

V. P o s t a v a.

Od zhresmetanja ino sapretja novorojenih otrokov. §. 847 — 850.

VI. P o s t a v a.

Od strefenja ino zheluſtniga kerzha novorojenih otrokov. §. 851.

VII. P o s t a v a.

Od priſada na trepavnizah novorojenih otrokov. §. 852 — 855.

VIII. P o s t a v a.

Od oranjenja (novorojenih otrokov). §. 856 — 858.

IX. P o s t a v a.

Od gobiz novorojenih (vsrokov, ſposnanja ino ravnanja). §. 859 — 863.

X. P o s t a v a.

Od perrojenih popak otroka. §. 864 — 865.

XI. P o s t a v a.

Od perraſhenja jeſika. §. 866 — 867.

T R E T J I D E L.

Od opravkov, ki ſo porodni pomožniki per iſpolnovanji njeniga pokliza potrebni, ino od njenih dolſhnoſt v' zerkvenih ino ſódnih okoljſhinah.

P e r v i R a s d e l.

Od opravkov, ktere ſo porodni pomožniki per iſpolnovanju njeniga pokliza potrebni.

I. P o s t a v a.

Od vdriflanja v' ritno zhrevo. §. 868 — 875.

II. P o s t a v a.

Od ritnih ſatizhkov. §. 876. — 877.

III. P o s t a v a.

Od vbrisanja v' shenske porodne dele. §. 878 — 881.

IV. P o s t a v a.

Od umetniga ispuhbanja szavnize s' pipizo. §. 882 — 883.

Drugi Rasdel.

Od dolshnost porodne pomozhnize v' zerkvenih okoljshinah.

I. P o s t a v a.

Od kersta v' fili. §. 884 — 888.

II. P o s t a v a.

Od skerbi porodne pomozhnize, kar prvi pot otrozhnize v' zerkev sadene. §. 889.

Tretji Rasdel.

Od dolshnost porodne pomozhnize v' fódnih okoljshinah.

I. P o s t a v a.

Od dolshnost porodne pomozhnize v' fódnim prejisakanju. §. 890 — 892.

II. P o s t a v a.

Od dolshnosti porodne pomozhnize per nagli smerti nosezhe, porodnize, otrozhnize ali novorojeniga otroka. §. 893 — 897.

Shterti Rasdel.

Od snamenjov neposhkodvaniga ino sdraviga divishtva ino popreshniga poroda v' fódnih okoljshinah. §. 898 — 904.

Peti Rasdel.

Od podvuzhenja sa porodne pomozhnize. §. 905.

Šesti Rasdel.

Od perfege sa porodne pomozhnize. §. 906 — 908.

Sedmi Rasdel.

Softava okoljshin, v' kterih je porodna pomozhniza dolshna, sdravnika v' pomozh poklizati. §. 909 — 918.

Ofmi Rasdel.

Od ravnanja s' perstavljeno kalendro noshenja. §. 919.

Vpelvanje.

§. 1.

Nauk od porodne pomozi kashe, kako porodna pomozhniza shenfke, ki so nofezhe, alj v' porodu, alj v' otrozhji posteli, ino novorojene otroke nevarnosti prevarvati, in kako jim, zhe so she v' nevarnosti, potrebno pomozh podeliti samore.

§. 2.

V' porodih si zelo shivali pomagajo med sebo, nekte matere pomagajo same sebi, dofti nevednih pomaga v' fili drugim shenfkam. Toraj v' porodih, ki so zhisto lahki ino navadni, samore vsak zhlovek v' pomozh stati, ki le nekoljko vé, kaj se vse per porodih godi; ker se pa vender k' vsakimu porodu, naj se she tako lahko ino navadno sazhe ino ispelja, toljko nevarnih okoljshin perdrushiti samore, ktere frezhno vstavljati, je vezh snanja potreba, kakor se ga na samo besedo ino perpovedovanje drusih bres popolniga podvuzhenja per porodih dobiti da; tak se dolshnost vidi, k' vsakimu porodu le takshne ljudi v' pomozh klizati, ki so se to vuzhenost nalash vuzhili, in si potrebno snanje ino prebrifnost perdobili.

§ 3.

Zilj in konz porodne pomozhi je prevarvanje, odvernenje alj faj pomanjšhanje vseh nevarnosti sa mater in deteta, kër je vse, kar se po navadnim potu nature per porodih ne godi, vezh alj manj nevarno, in se odverniti mora. Ta zilj in konz je smeraj eden in tajisti, alj shé potrebuje, de porod bolj hitro, alj bolj kefno pride, alj se dofeshe fkos vkasila, kako se naj porodna shenfka dershi, kakshnih sdravil ji je potreba, alj se ji pomaga fkos rozhno pomozh alj pa s' zevmi, ki so sato narajene, alj se dofeshe fkos perpomozhke, ki niso zhisto nizh nevarni, alj fkos take perpomozhke, ki so s' navarnostjo fklenjeni, zhe je le nevarnost, ktëra se fkos takshne perpomozhke perpelja, manjšha, kakor ta, ktëra se fkus nje odvrazhuje.

§. 4.

Pomozh per porodih veliko obféshe. Od spozhetja noter do tih mal, gde nastopki poroda minejo, potrebuje mati s' otrokam vred fkerb porodne pomozhnize.

§. 5.

Pokliz porodne pomozhnize je eden nar vikshih dolshnosti, kterim se podvershe, so ravno tako slo imenitne, kakor sa spolniti vezhrat teshke; sakaj na tém, kak jih dopolni, je leshezhe, da prav dostokrat eden alj vezh ljudi, namrezh mati in eden alj vezh otrók per sdravju in shivljenju oftane.

§. 6.

Skos svešto spolnenje dolshnosti svojiga pokliza samore porodna pomozhniza vezhkrat vezh

ljudem sdravje in shivljenje obdershati, blishno smert odverniti; nasproti pa samore škos nekernost, nevednost, neobdelanost ino terdoglavost mater in otroka v' nevarnost, in zelo ob shivljenje spraviti, in tako frezho zele hifhe podkopati.

§. 7.

Ktera se misli sa porodno pomozhnizo vuzhiti, ino sheli svoj stan po frezhi peljati, se naj škernbno prejishe ino dobro prevdari, alj vse tiste lastnosti ima, ktére so k' navuzhenju imenitne vuzhenosti potrebne, poverh pa tudi, alj ima potrebno mozh in pa terdno voljo, teshke dolshnosti téga pokliza po vesti in kakor gre, dopolniti.

§. 8.

Sploh se navuzhenje porodne pomozhi pre lahko domishlje, in se ne premisli, da nepopolno snanje nikjer vezhe shkode ne naredi, kakor tukaj, se dershi sa kaj majhinga, in se ji ne da toljko zhafa, koljkor ji ga gré. Shenfka, da bo pridna pomozhniza per porodih, mora imeti nektere lastnosti telefa, in nektere lastnosti duha in ferza.

§. 9.

Kar telo sadene, se per vsaki nastopni porodni pomozhnizi na nasledne rezhi gledati mora:

- a) Kakshne starosti je. Nar boljshi leta sa navuzhenje porodne pomozhi so od 20. — 30. leta. Kar se v' mladosti vuzhi, se leshej sapopade in ohrani; roke so she mehkeje ino gibke, mnogitere teshavnosti, ktère flushba porodnih pomozhniz s' sobó pernese, kakor budenje, se leshej prenese; tudi je savupanje,

da bodo takšne sbe ne postarane pomozhnize dalej shivele, in se zhedalje bolj isbrihtale.

b) Kakšno je njeno truplo. Shenfka, ktera se v' ta stan pada, mora imeti ne pre shibko truplo ino stanovito sdravje, ne sme imeti slabih ozhi ino terdiga fluha, obenih sopernih pogreshk, postavim smerdlive sape, nalésljivih ispušhkov, hudih oteklin, boshjasti i. t. d., ker taki slegi porodno pomozhnizo soperno storijo, de se shenam, ktirim bi v' pomozh stati mogla, nad njo gabi: in torej takšne dostokrat ne mogo svoje tushbe opravljati.

c) Kakšne ima roke in perste. Porodna pomozhniza mora imeti vofko in urno roko, perste prezej dolge ino gibke, bres vsih israfk ino popak. Posebno ji je v' konz perstov potrebna tenka obzhutnost, ker ji na porodnih postelah ozhi malo perpomorejo, in se le po tipanju ravnati mora; tukaj mora prav sa prav svoje ozhi konz perstov imeti. Vse to je silno potrebno; sakaj zhe porodna pomozhniza savolj prekratkih alj neobzhutnih perstov ne more sposnati, kak' otrok lesi, tudi ni vstani previditi, alj bo porod frezhen alj ne. Navadno preposno sposna, zhe le treba po sdravnika poslati. Torej se porodnim pomozhnizam perporozhi, da si naj roke ino perste vezhkrat s' deshevnizo, alj s' vodo in pshenizhnimi otrobmi vmivajo, tudi si jih v' mef s' svinfko mastjo ali s' jelenovim lojom namashejo, de dobijo gibke, mehke ino urne roke; nohte si naj vedno zhedno obresane ino vglajene obdershijo.

d) Ali je per opravkih brihtna. Neke shenfke so tako okorne, telegaste, shtoraste in neprevme-

ne, da se povfod sadevajo, fpotikajo, kar v roke vsemejo, narobe primejo, vbijejo, alj na tle fpuftijo; takfhne se bodo tefhko kdaj sbrihtale, da bi fi v' neprevidenih okolifhinah, kjer ni nize sa odlagati, pomagati, in da bi lizhne opravilize per porodnih varno ino dobro ispe-lati samogle.

e) Snashnoft shivota in oblazhila je posebni lifhp shenfkgiga fpola, in se tudi per porodni pomozhnizi ne fme grefhati. Kdor fnago nad foboj ljubi, jo ljubi tudi na drugih, ino taka bo s' srozhenimi shenami in otrozi fkerbneje ravnala, kakor kaka nefnashna. Snaga je pa novorojenim detetam ravno tako potrebna, kakor porodnizam.

§. 10.

Lastnofti duha, ktere fo porodni pomozhnizi potrebne, fo: dobra in nagla saftopnoft, sveft fpomin, pravi ras-fodik, premifhljena prevdarnost, nevplafhnoft, ferzhnoft, flanovitnoft. Tudi mora taka shenfka dobro brati ino pifati snati.

§. 11.

Lastnofti ferzá, na ktere se per shenfki, ki sheli porodna pomozhniza poftati, gledati mora, fo:

a) Poboshnoft, brumnoft in ftrah boshji; vfak mosh bo gotovo rajfhi shivljenje fvoje ljube shene shenfki srozhil, ki té lastnofti ima, kakor takfhni, ki flabo shivljenje pelja, in je sa voljo fvojih napak sanizhljiva, ko bi tudi bila bolj brihtna. Brumno ino kerfhansko shivljenje bo porodnizi tudi mozh dajalo v' fpolnu-

vanju njenih dolshnosti, ino tolashenje v' toljkih sopernostih podelilo.

- b) Ojstra vestnost. Porodna pomozhniza, ki bi svojih prevsetih dolshnosti popolno ne spolnjavala, ki bi is lahkomiſlosti alj nekernbosti srozhenim shenſkam doſtkrat neosdravljivo in nepovrazhljivo ſhkodo ſtorila; ki bi is neumnosti kaj sazhela, od zhefar bi naſtopke prevideti ne samogla, bi nikak sa to flushbo ne bila, in bi ſhe poverh nar hujſho pokorjenje saflushila.
- c) Preljudnost in ljnbesen. Po nozhi in po dne mora porodna pomozhniza vſaki trenlej biti perpravna, vſim, ki jo potrebujejo, hitro in bres goderjanja v' pomozh perſtopiti; oben domazh opravk, oben' vefelje jo ne ſmé nasaj dershati. Mora ſkerbeti, da ſi ſkos prijasno, krotko in dopadljivo sadershanje savupanje perdobi; ne ſmé ne s' porodnizo ne s' drugimi prizhéjozhimi neobtefano ravnati, alj jih neſpodobno saſegati, alj nad njimi revkati; tudi tedaj, zhe kaj prav ne ſtorijo, alj zhe niſo dopolnili, kar ſe jim je narozhilo, ne ſmé pomozhniza ras-fajati, ampak refno, pa vender perljudno ljudi poduzhiti in boljſhati jiſkati.
- d) Poterpeshljivoſt je porodni pomozhnizi filno potrebna; per porodih, ki keſneje tezhejo, ne ſmé nikdar ob poterpeshljivoſt priti, in nikolj bres nar vezhe file kaj sazheti, s' zhim bi porodno opravilo prenaglila, ker bi ſkos to mater in otroka lahko v' nevarnoſt ſpravila. Tudi s' poſebnoſtimi ino nerodnoſtimi nekterih porodnih mora nevtrudeno poterpeshljivoſt imeti, in smirej miſliti, da takſhne perſhone v'

grosnih bolezhinah ne premiflijo, kaj pozhnejo, in se vezhdelj savoljo fvojiga sadershanja potém sgovarjajo.

e) Zhujezhnost (budenje). Nikdar se porodna pomozhniza per kateri porodni ne fmé od spanja pofiliti puftiti, to veliko nefkerbnoft kashe in savupanje manjsha; ko bi se pa spanja potrebovala, fe pa ne fmé pred ozhmi porodne vlézhi, ampak naj gre v' en drugi hram spat, in fizer ob zhafu, v' katerim nizh kaj posebniga naprej ne ftoji, mora pa ta zhaf kako modro shensko namefto febe per porodni puftiti, ktira jo, zhe bo fila, kmalo ima sbuditi.

f) Vfmilenoft je ena poglavitnih zhednoft porodne pomozhnize; toshvanje, zhe je tudi prefileno, naj poterpeshljivo ino s' vfmilenjom poflufha, ino naj ima sa vfako kako tolashljivo befedo perpravleno. Naj vedno mifli, da ima s' flabimi ino revnimi firotami opraviti, ki fo vfmilenja vredne. Kjer je pa pomozh potrebna, fe porodna pomozhniza od flepiga vfmilenja naj ne da sapeljati, da bi kaj opuftila, kar je fizer porodni sa sdaj teshavno, pa k' prevarvanju nefrezhe potrebno.

g) Molzhanje fe porodni pomozhnizi ne more dofti perporozhiti. Njoj per opravilih fvojiga pokli-za nepoftanejo kar telefne ampak tudi hifhne okoljshine srozhenih perfhon snane, in njena dolshnoft je, vse to ojftro samolzhati. Ko bi le koljkej od tega med ljudi fpravila, bi veliko prasnih marnov in prepira naredila, febi velike fitnobe ftorila, in kmalo ob vse savupanje perfhla.

- h)* Tresnoft. Zhe porodna pomozhniza premifli, kako ftrafhno fhkodo sna narediti, ko bi per opravih fvojiga pokliza bila pijana, in bi fe dofti ne svédila, tak jo bo nad pijanoftjo, nar gerfho pregreho sa njenin pokliz, grosilo. Sofebno fe per botrinjah naj varje pred nesmernoftjo v' jedi ino pijazhi, ino fe, dokler dolgo njen opravk per porodnih shenfkah terpí, fkerbno vfake vpjanljive pijazhe sdershi, ker bi drugazhi ras-fodik in zhujezhnoft sgrabila.
- i)* Milodarna mora vfaka porodna pomozhniza biti, mora vbogim in bogatim s' enako vestnoftjo, s' enako fkerbnoftjo in s' enako dobro voljo ftrczhi. Ne fmé revne savoljo njihoviga vbofhtva sanemariti, in naj blago zhednoft milofti v' zeli njeni lepóti ispolnuje. Kjer bogatin s' dnarmi plazhuje, tam plazhuje revesh s' hvaleshnimi blagodarmi; in faj je vender tudi to plazhilo, — vefeli fpomin, de smo kaj dobriga ftorili, kar je po boshji fveti volji! — Naj torej nesapufti vbogo revzo v' fvojim omedlavanji, da bi fe k' kaki bogati podala; ampak tam naj narpré fvojo dolshnoft opravi, kjer je fila nar vezha.
- k)* Porodna pomozhniza fe nikdar naj s' fvojim snanjam ne baha, in naj bo fofebno tajifte zhaftheljnofti prasna, ki hozhe povfod fama pomagati. Nektera porodna pomozhniza namrezh fe framuje per teshkih porodih sdravnika v' pomozh klizati; mu nevarnoft sakriva, in doftokrat veliko fhkodo s' tim naredi. Sadnizh fe pa vender le své, de je le ona fama tega kriva, in sgubi vse savupanje in fposhtvanje. Naj ne ftopa zhes mejnike fvoje snanofti,

in naj modro pové, kadar nevarnost vidi, domazhim, da sbe ob pravim zhafu po sdravnika poshlejo. Skos prasno odlaganje ravno toljko pokasi, kakor skos predersno pazkanje, ki drusiga ne stori, kakor da nevarnost pomnóshi. Sakaj porodna pomozhniza, ki materi in otroku skos to pomaga, da v' fili po perpomozhniga sdravnika sbe ob pravim zhafu poshle, je ravno tako dobro ravnala, kakor da bi bla kakiga zhloveka skos to reshila, da bi sbe bila koga drugiga h' pomozhi poklizala, ko ni bila v' stani, nefrezhniga fama is kake smertne nevarnosti reshiti. Sploh naj porodna pomozhniza sdravnika in porodniga pomozhnika slo obrajta, sposhtuje, in zeló vboaga, ker per bolnih in porodnih sa frezho zhlovezhstva gre; naj se pufti rada od njega podvuzhiti, in naj ne verjame, da bi se kdaj samóglo vuzhiti nehati; sakaj zhaf vuzhenja terpi zelo shivljenje, ker vuzhenost porodne pomozhnize toljko obfeshe, in kér so okoljshine, ki se sraven perpetijo, tako mnógotire, da se porodna pomozhniza, zhe sbe tako dolgo svoje opravilo shene, sbe vsaki dan vezh vuzhiti mora. Tako bo smeraj vezh snala, bo smeraj bolj rasumna, urna ino brihtna. Tudi proti drugim porodnim pomozhnizam naj bo perjasna ino preljudna, in jih nikdar naj ne pomanjshuje. Sdershi se naj, kar je kolj mogozhe, vsakiga pazkanja per nosezhih, porodnih ino novorojenih otrokih.

- 1) Le od shenfke, ki imenovane lastnosti imá, in se teshkim dolshnostam tiga imenitniga pokliza rada hozhe ino samore podvrezhi, se smé per-

zhakati, da bo desheli in svojim terpezhim to storila, kar oni od nje po pravizi perzhakujejo. In zhe dolshnosti svojiga pokliza prav svetlo in fkerbno spolni, bo gotovo savupanje, spofhtovanje in ljubesen svojih sravnljudi vshivala, in si posebno hvaleshnost tistih perdobila, katerim je shivljenje ino sdravje obder-shala; in bo enkrat s' veselo vestjo, da je vselej svoje dolshnosti dobro dopolnila, svet sapustila, in pred pravizhnim sodnikom rajtengo poloshiti samogla.

O d

Porodne pomozhi.

PERVI DEL.

Od shenskih porodnih udov in navadniga preteka noshenja, porojenja ino otrozhje postele.

PERVI RASDEL.

Od shensfkiego trupla sploh, ino od shenskih porodnih delov posebej.

§. 12.

Shenfka je poklizana, otroke spozheti, v' svojim telefih nositi, roditi in po rojstvi nekaj zhafa s' svojim mlekom preshiviti.

Po tim poklizu je shenfka spodobljena, in se raslozhi ne le sploh na zelim trupli, is posebej na porodnih udih od moshkiga, ampak tudi zelo fkos zhaf ras-zvetenja in dosorenja svojih telefih in dufnih mozhi.

§. 13.

Shenfko truplo je po navadi manjshe, drobnejsh ino flabejshe spodobljeno, kakor moshko. Vse kosti shensfkiego trupla so manjshe ino tenjshe, kakor per moshkih; posebno najdemo to na glavi, rokah ino nogah. Okoljza herbta je per shenski voshja, spodni shivot ino bedre so pa vezhe ino shirje, kakor per moshkim. Tudi zhreve, ki so v' shirjim spodnim shivotu shenske, so vezhe od moshkih, satorej se v' shenskim trupli vezh preshvitka napraviti da, kakor v' moshkim. In ker se v' shenskim trupli vezh preshvitka napravi, satorej se otrok lahko pred porodom v' maternim telefih, in potim na njenih perlah preredi.

§. 14.

Vender se ne raslozhijo vse shenfke od moshkih fkos tako raslozhno spodobljenje. Nekatere imajo moshki glaf, nekaj berk nad sgorno uftnizo. fhroke perfa, vofke bedre, in takfhne fo manj sa prave shenfke namenbe. Takfhne shenfke tud teshje rodijo imajo manj mleka, in bolj vodeniga, in pernefo navadno le majhine ino floke otroke; in ker fo moshkim podobne, jim pravijo, da fo moshakinje alj moshazhke.

§. 15.

Shenfka ima rasen laftivniga spodobljenja zeligah shivota fhe posebno spodobljene ude fpola, kakor orodje, fkos katere samore svoj namen dofezhi. Med te flifhijo siseki. Pred letmi dosorenja se fhe malo posnajo, potem se pa napnejo, in se na obeh straneh perf okroglo fpuhnejo, vezhe alj manjsh velikofci, ki fo mehki in vlazhni in s' filno tenko in belo kosho pokriti. Na vfakim siski se raslozhi berdoviza, ki ni per vfih enako velika in dolga, in je tako obzhutna, da se spre, zhe se jo dotakne alj per sesanju sa njo prime. Okolj berdovize je kosha bolj temnikasta, kakor po drugim sizzu; in to felo imenujemo obftertje.

§. 16.

Pod kosho sizzov leshi rasen mnoge mafti sisifzhna shlesa, ki je is mnogih shlesafih rezhi fofstavljena, in je k' odlozhitvi mleka namenjena. Is lete sisifzhne shlese ishajajo 15 drobnih in tenkih zevk na vfakim sifku, ki se fem in tje v' vijajo, do berdovize mleko perpelajo, in se tamkej s' konzhajjo.

§. 17.

Dobri in sdravi sifki morejo fredno velikofc ino lepo popolno podobo imeti, kakor dve mefnate zhes fredo prereseane krugle. Ispod koshe se morejo fem in tje tekozhe, fivkaste shilize viditi. Berdovize ne fmejo biti ne prevelike ne premajhi-

ne, ne pregloboko leshezhe, da jih déte lahko ob-
sine ino sisá.

Namen siszov je, da fo sa isvirk, is kateriga
bi novorojeno dete fvoj shivesh dobilo.

§. 18.

Shenski porodivni udje alj spola fo tifti deli
trupla, ki od shenske strani prvi vtók na spo-
zhetje, nosezhnost ino rojstvo imajo, in v' katerih
se nar imenitnifhi delo nature, spozhetje in rojstvo
zhloveka opravlja; flushijo k' timu, da shenska
spozheti, nosezha postati ino roditi samore.

§. 19.

Shenski spolni ali rodivni udje fo podloga vfi-
ga tiga, kar je porodni pomozhnizi vediti treba;
dobro ji morajo snani biti, ali she sato, da samore
preték noshenja ino porojenja prav presoditi, alj
pa tudi, da kadar kaj po redi ne gré, vsroke spos-
nati in se po njih ravnati samore.

§. 20.

Spolni ali porodivni udje imajo tako légo, da
se, alj she od svunaj vidijo, alj se pa le kar ofhla-
tati, in le na rasdjanim trupli viditi dajo.

§. 21.

Shenskini porodivni udje se rasdelijo :

a) v' terde porodivne ude, h' katerim flifhijo
kosti, hrustez ino kite, ino

b) v' mehke porodivne ude, med ktere mefnate,
mafnate ino koshnate dele fhtejemo, ki fo od
sunaj okolj ali pa v' jami medenize in se sato po
fvoji légi v' svunanje ino snotrajne rasdelijo.

Perva Postava.

Od terdih porodnih delov, ali od shénfke medenize.

§. 22.

Terdi porodni deli fkupej ftorijo kofnafo votlino, ki fe medeniza imenuje. Shiva medeniza je takó fklenitev kofci ino mehkih delov, ki na nar fpodnifhim konzu shénfkiga terfha, medenizi nar bolj podobno votlino ftorijo, ki na kofcéh beder lefhi.

§. 23.

Ker ta medeniza ni kar famo k v' terdenju mehkih snotrajnih ino sunajnih porodnih delov ne slufhi, ampak tudi déte ob rojftvi fkus iti mora, tak je popolno snanje, kak' je fpodoblena, fa porodno pomozhnizo filno flo potrebno.

§. 24.

Zhe fe fpregleda, kar je kofteniga na medenizi brés mehkih delov, tak ima to fizer zelo lafno podobo ino foftavo, pa vender podlogo shive medenize ftori, in pomaga k' ras-fojenju zele nje-ne foftave.

§. 25.

Zéla medeniza ni kjé ena fama kofci, ampak je foftavljena per odrasfenih shénfkkih is poledne ledne kofci, is krifhne kofci ali fvete kofci, is kufkove, ino is neimenovanih kofci, kterim fe pa bolj prav poftanfke medenizhne kofci pravi, ker poftanfke fte ne medenize ftorijo.

§. 26.

Nar vezhi del medenize ftorijo neimenovane kofci, ker is njih fo obé poftanfke fte ne ino fpredna fte na Per odrasfenih shénfkkih fo neimenovane kofci srafhene, da fo le kakor ena fama; per otrozih fe pa vfaka neimenovana kofci da v' tri

posamne kosti rasloshiti, namrežh ledno kost, sedno kost ino framno kost. Te tri kosti so per otrozih leškos hrustez sklenjene, in se snidejo v' jami, ktera se ponva pravi, in je sato, da glavo sgorniga bedra sprejme.

§. 27.

Ledna kost je nar vezha med timi tremi kostmi, leshi od strani in od sgorej, in stori sgorni del postranske stene per medenizi. Sazhne se v' ponvi, in gre na odsadej noter do krishne kosti. Per fredi je nar tenjšha, debeljšha na sgornim robu, nar debeljšha pa nad ponvo. Sgorni rob ledne kosti imenujemo lednizhni greben, in spredni vogel grebena ledenizhno ost, in zelo lize kosti, ki le nekaj rasprostreni perotnizi tizha podobna, imenujemo lednizhno perotnizo. Ledna kost je na svunajnim lizi nekoliko robašta, na snotrajnim lizi nekoliko gladka ino le malo vdobljena. Na spodnim deli ledne kosti se najde odsnotraj tumpast rob, ki naprej moli, ino en del neimenovane zherte alj vhodišha v' malo medenizo stori. Te kosti so sato, da te ho zhrev ino nosezhe maternze, so sebnno per sedenju, podpirajo, in so sebnno, da terbuhovi votlini potrebni prostor škos odvernenje terbuhovih pokrôvov podelijo, ino da nekterim mišhizam sa podlogo in sa terden oprimik flushijo.

§. 28.

Sedna kost leshi pod ledno in framno kostjó, in stori spodni del postranske stene in tudi en del spredne stene medenize. Na sedni kosti raslozhimo dvé veje, ena gre na odspod, ena na odsgor. Veja na odspod se sazhne v' ponvi, gre na dól, in na svojim nar spodnim feli stori debelo gumbo, sedno gerbo, na kateri per sedenju zelo sgorno truplo pozhiva. Od gerbe sedne kosti gre veja na odsgor na spredej in na kvishko, in se sklène s' vejo framne kosti, ki gre na dól. Na veji sedne kosti, ki gre na dól, se sagleda sadi šhpizhašto naprémoljenje, ki se sednizhna ost imenuje. Te dvé sedne kosti so sato, da tesho trupla v' sedenji podpirajo, in da prostor, ki je sa spolne ude, šzavnike ino rit potreben, špodobijo.

§. 29.

Sramna kost leshi nar bolj na spredej; obé framne kosti fkupej spodobita s' na gor gredezhimi vejami sednih kosti spredno steno medenize. Sramna kost ima dvé veje, eno popreki ino eno na sdol. Veja po preki se sazhne v' ponvi, in gré popreki sem na spredej noter do fklenitve framne kosti.

Na sgornim robu te poprèzhne veje se najde vun stozeha ojftra zherta, ki se grebén framne kosti imenuje, in tudi en dél neimenovane zherte stori. Ta doligredozha veja framne kosti od fklenitve na dol, smeraj tenjshi perhaja, in se sklène s' na gor gredozho vejo sedne kosti.

§. 30.

Ondi, kjer se obé framne kosti na spredej med fábo, ino s' gori gredozhimi vejami sednih kosti fkleneta, oftaja oblokafti (velbafti) isresik, framni obok imenuvan. Med framno in sedno kostjó se snajde na vfaki strani ena okroglo podolgovata velika odpertina, ki se jajzhnata ljuknja imenuje, in med ledno kostjó doli gredozho vejo sedne kosti ino krishno kostjó se najde velika odpertina, ki se lednizhni isresik imenuje, in je na shivih shenskih na sdol s' vlazhno kito, v' fredi pa s' mefnatimi déli sapert. Sramne kosti so sa podlogo fzavnimu mihurju in pa maternizi, ino v' nekterih okoljfhinah sa brambo proti ranjenju od svunaj.

§. 31.

Krishna kost, tudi sveta kost imenovana, stori s' kukovizo fklenjena sadno sténo medenize. Sveta kost leshi pod herbtifhom med dvémi neimenovanimi kostmi ino med kukovizo, imá podobo trivoglato, ki je sgorej fhiroka, spodej fhpizhafta. Njeni sgornji fhiroki dél je s' sadno obrazhno kostjó herbtifha fklenjen; na tim feli se sagleda veliko naprejmolénje, ki ima ime klanéz. Na obéh stranéh klanza se vidi naprej molézhi rob, ki s' klanzom sadni dél neimenovanih kosti stori. Spodni fhpizhafti dél krishne kosti se sklène s' kukovizo. Na svojim snotrajnim lizi je krishna kost gladka in nekoljko votla, kar medenizhno jamo bolj proftorno

stori, na svunajnim lizi je pa ojsfra ino obokana (vélbana). Krishna kost obstoji per otrozih is peterih obrazhnih kosti, ki so per odraslenih shenskih fkos kostenino fklenjene. Na vsaki strani krishne kosti se vidi shtiri ali pet ljukenj, fkos katere gredo shile in zhutne nitke sa mehke porodne ude ino bedre. Na sadnim lizi krishne kosti se sagleda struga, ki je fkorej na tri vogle, in je podaljschanje herbtniga mosga, ter spodni dél herbtniga mosga sapopade. Ta kost je sato, da se tesha zeliga obrazhniga stolpa nad njo vifezha obdershi, in da se medeniza dosti isdaljscha, dalej da se obzhutne nitke in kervne posodve v' medenizi rasdelijo, in sadnizh, da se medenizhni deli podpirajo, in da so od sadej okovarjene.

§. 32.

Mala, en pavz dolga trivoglata, od spodej pa slo shpizhafta kukoviza obstoji is shtirih posamnih koshiz, ki so fkos hrustez gibko med sabó sve-sane, od kterih je vfaka sgorna vezha, ko ta pod njo. Sgorni shirji dél kukovize je tudi fkos hrustez ino kite s' krishno kostjo fklenjen, pa nekoljko gibzhen, tako da se kukoviza naprej ino nasaj tifniti da. Spodni shpizhafti dél ni s' obeno kostjo vezh fklenjen, in je nad ritno odpertino ofhlatati. Kukoviza v' to flushi, da ritno zhrevo ino maternizhne pote podpéra, savoljo svoje gibkosti pa pot napravlja v'fim rezhém, ki se tu fkos is shivota trebijo, in da fkos svojo vlazhnost pre hitri is-hod otroka per porodu prevarje.

Od fklepanja medenizhnih kosti.

§. 33.

Te kosti, ki medenizo storiyo, so fkos hrustez in kite terdno in nepremakljivo fklenjene, se torej per porodu nizh ne vdajo, samo fklepanje krishne kosti s' kukovizo se da premikovati.

§. 34.

Ne imenovane kosti se sklepaajo na spredeji skupaj s kos prezej debel hrustez ino kos kite, in to sklepanje se imenuje sklepanje framne kosti. Na sodej se sklepa del neimenovane kosti, ki se bederna kost imenuje, na obeh straneh s' stranskimi lizi krishne kosti, in te sklepanja se imenujejo sklepanja krishne kosti.

Krishna ali sveta kost se sklepa na obeh straneh s' bedernimi kostmi, na sgoraj s' sadno lednih obrazljivnih kosti herbtisha, in na spod s' kukovizo.

Kukoviza se sklene na sgor s' krishno kostjo, na sdol je pa njena shpiza prosta, in je samo s' mefnatimi deli obdana.

§. 35.

Manj sa vterdenje kosti, kakor sa spodoblenje medenizhniga prostora so falopshke kite, ino kite, ki od gerba ino osti shpizhaste kosti do krishne kosti grejo. Sklepanje bederne kosti v' ponvi stranske medenizhne kosti, ki se prav rada krene, se sgodi s kos shkatelzhno kito ino okroglo kito.

Od volline shenske medenize, njeniga rasdelenja, podobe ino velikosti.

§. 36.

Medenizhne kosti in pa medenizhne kite storijo medenizo, ktère snotrajni prostor je sgoraj shirji, spodej voshji, in je toljko shirja ali voshja, koljker vezho alj manjshi je zelo truplo shenske. Medenizhni prostor se rasdeli v' sgorno ali vezho, ino v' spodno ali manjshi medenizo. Mejo med obema storijo klanjz svete kosti, neimenovana zherta bederne kosti, in pa greben kriline kosti.

§. 37.

Sgorna alj velika medeniza se mejí sadi od sadnih lednih vretenzov, ki na spred v' obok stojijo, od strani od lednih kosti, ki postransko leshijo, ino predi, kjer obene kosti ni, od falopshkih

kit in pa mehkih delov; mala ali spodna medeniza se pa lozhi od sadej od krishne kosti in kukovize, od strani od sedne kosti, ino spredej od framne kosti.

§. 38.

K' vezhim raslozhenju marfkterih rezhi, so-
sebnno per porodnim prejiskavanju se rasdeli spodna
ali mala medeniza:

1. v' vhodishe, ki stori mejo med sgorno in
spodno medenizo, in je otumpljenimu bolj shiro-
kimu ko dolgimu na klanjzu vresanimu kartnimu
ferzu nekak narbolj podobno.

2. V' medenizhno jamo, ktero stori isvotlina svete
kosti ino spodno mesto krilno kostne sklembe, kjer
je medeniza okrogla, ino

3. v' ishodishe, ki se od shpize kukovize, od
bolj spodej stojczhkih gerb sedne kosti, in pa od
krilniga oboka meji, ino vpognjeno podobo ferza
imá, ki se pa na okroglo podolguje, zhe kukoviza
nasaj stopi.

§. 39.

Savoljo raslozhne podobe medenizhne jame od
sgorej, v' fredi ino spodej se vidi, da otrozhji
udje fkos medenizo gredozhi drugazhji proftor per
vftopu, drugazhi v' medenizi in spet drugazhi v'
istopu najdejo, in da po tej raslozhnosti tudi v'
drugazhno stajo ali légo pridejo, ali fkos vmetnost
dobiti morajo.

§. 40.

Proftanost medenizhniga proftora v' tih ras-
lozhnih odpertinah sposnati, to je, svediti, kak
dalezh so medenizhne kosti na enim alj drugim
mesti narasne, alj meriti raslozhno dalezhino ene
medenizhne kosti do druge, se vlezhejo od ene
pike ravne zherte, ki se premérniki imenujejo.

§. 41.

Na veliki medenizi imajo le en sam premérnik,
gre poprek fkos medenizo od ene ostri ledne kosti
do druge, in snefe 9 $\frac{1}{2}$ pavzov. Ravniga pre-

mernika na veliki medenizi ni, ker predi ni obene kostene sténe.

§. 42.

Mala medeniza, ktere prostranost je sbe veliko bolj vediti treba, imá v' vhodifhu ino ishodifhu, in tudi v' medenizhni jami raslozhno preméro; in fzer so pervizh v' vhodifhu ti le zhveteri premerniki sa pasiti;

1. Mali ali ravni premernik, ki od klanjza noter do sgorniga roba fklembe framne kosti gré, snefe per dobro spodobljene medenizi po navadi 4 pavze.

2. Veliki ali poprezhni premernik, ki od frede neimenovane zherte ene ledne kosti popreki zhes vhodifhe medenize noter do ravno tistiga mesta druge ledne kosti gré, snefe 5 pavzov; in obá poveshna premernika

3. grefta od vsake fklembe ledne in krishne kosti na eni strani noter do vsakrat postranfkozhes stozezhe fklembe ledne in framne kosti nad jajzhnato ljukno, ino mérita $4\frac{1}{2}$ pavza.

§. 43.

V' frede alj v' jami male medenize se naj na dva premernika gleda, in fzer:

1. na velikiga alj ravniga, ki od nar vezhe isvotline krishne kosti, noter do sadne stene fklembe framne kosti gré, in 5 pavzov snefe;

2. na maliga ali vprezhniga, in ta gre od sadniga spodniga déla dna ponve ene strani noter do ondi druge strani, in snefe 4 pavze.

§. 44.

V' is-hodifhu je viditi:

1. Ravni premernik, ki od ofti kukovize do frede oboka framne kosti féshe, in $3\frac{1}{4}$ do $3\frac{1}{2}$ pavzov snefe; da se pa fkos vkreenenje kukovize sa pol pavza, in zelo sa zeli pavz per rojstvi sdalfhati;

2. Poprezhni premernik, ki od eniga sedniga gerba do drugiga gré, in 4 pavze snefe.

§. 45.

Globozhina ali visokost zele medenize se razlozhi po vezhim ali manjšim nagnenju lednih kosti, snefe pa sploh 7 pavzov. Globokost male medenize ni povsod enaka. Na sadi od klanjza krishne kosti do oſti kukovize je medeniza 4', pavza globoka. Po strani od neimenovane zherte lednih kosti do sedniga gerba snefe globokost 3 1/2 pavza, in na spredej od sgorniga do spodniga roba fklepanja framnih kosti 1 1/2 pavz.

Od krivine medenize, njene fredne zherte, ino od njeniga nagnenja.

§. 46.

She ni doſti, da porodna pomozhniza proſtranoſt medenizhniga proſtora poſná, dobro ji mora tudi njena krivina snana biti, ker medenizhne kosti ne ſtorijo ravni, ampak kriv ſhleb. Krivina medenizhne ſtruge ſe derſhi po krivini krishne kosti ino kukovize, in je ſkorej krivini meſza podobna, kadar ſe ko mlad meſez na nebi perkashe.

§. 47.

Zhe ſi zherto miſlimo, ki bi ſe od vhoda do is-hoda po fredni ſkos medenizo vlekla, tako da bi od vſih ſteni medenize enako dalezh oſtala, tak ſi ſkos to légo medenize ſasnamvamo. Takſhno zherto imenujemo medenizhno óſ, ali zherto lége, alj pelavno zherto medenize. Ker pa medenizhna jama nikdar ni ravna, ampak ſtori le krivo ſtrugo, tak tudi medenizhna óſ ni nikdar ravna, ampak mora vſelaj obokano ſkrivena biti. To vediti je porodnim pomozhnizam ſilno treba, ker po tim obokostim potu dete s' vſim porodnimi rezhmí ob rojſtvi is medenize ſtopiti, in ſe ob vſaki pomozhi roka obokano v' medenizo peljati mora.

§. 48.

Zhe ſe medeniza po konzú ſtojezhe ſhene pre-miſli, tak ſe najde, da vhodifhe male medenize

slo napred vifi, in da klanjz sploh 2 1/2 do 3 pavzov vifhje ftoji, kakor fklepanje framnih kofti. To odvifljivo felo medenize imenujemo nagnenje medenize. Zhe pa shena fedi, alj zhe na herbtí, in fe ji podsglavnik pod rit poloshi, fe nagnenje medenize veliko pomanjsha; zhe fe pa leshézhi podsglavnik dvé gibé pod krish dene, tako, da je rit nishje ko herbet, tak fe nagnenje poviksha.

Od snaminj dobro ftozjene medenize.

§. 49.

Dobro ftozjeno imenujemo sploh vfako medenizo, ki je v' vfih fvojih delih takó proftrana, da srelo déte bres nevarnofiti sa mater in febe lahko fkos samore. Premerniki medenize morejo torej pravo velikofit imeti, in fe morajo eden drugimu perlézhi. Zhe pa premerniki ali vfi, ali po famim nifo po tim, tak imenujemo tako medenizo, zhe jo velikofiti otroka per porodi nafprot dershimo, fpazhno medenizo.

§. 50.

Dobro fpodobleno medenizo fmemo vupati, zhe je shenfka dofti velika, ino njeno zelo teló dobre poftave, zhe ima raven in lehek hod, bedre enako vifoke, malo navnoter nagnjen krish in dofti obokano felo neframnih kofti; dalej zhe bedre prezej ena od druge ftojijo, in zhe fe bederne kofti nasdol s' koleni fklepajo in zhe porodni udje nafpred leshijo.

§. 51.

Natenzhno snanje fhirokofti ino globokofti medenizhne votline je sato filno potrebno, da fe proftor medenize prav napré poftávi, da fe mogozhnofit ali nemogozhnofit, lehkofit ali teshavnofit poroda po naturnim potu prefodi, in da fe po raslozhnofiti proftora ino velikofiti otroka per porodu ravnati vé. Nad to dobro naprépoftavo je doftokrat leshezhe, da fe materno in otrozhje shivljenje ohrani.

Od pogreškov shenske medenize.

§. 52.

Niso vse medenize tako po redi spodobljene, kakor so bile tukej popifane; ampak dosti pogreškov se lahko naključni, ktere so porodu škodljive, ga velikrat storijo nevarniga, in ga velikokrat zhisto vstavijo. Nar navadnishi pogreški na medenizi so: *a)* ni prav nagnjena, *b)* je pre tefna, *c)* je pre širokega, *d)* je pokvezehena in vsa spazhena.

§. 53.

Dvojno nagnenje medenize ni pravo, preveliko, pa premajhino. Je medeniza prevezh nagnjena, tak lesi njeno vhodishe prevezh naspred, in njeno is-hodishe prevezh navsad. Shenskam s' slo nagnjeno medenizo rit slo vun stoji, krish je zhes navadno bolj vpognjen, trebuh jim naspred nekoliko zhres stoji, porodni udje jim slo navsad lesijo. — Je medeniza pre malo nagnjena, tak je njeno vhodishe prevezh navsad, in njeno is-hodishe prevezh naspred nagnjeno. Shenske s' premalo nagnjeno medenizo imajo bolj gladko rit, flabo v' pognenje krishniga fela, napré molezhi trebuh, in dalezh naspred leshezhe porodne ude.

§. 54.

Pretefna se medeniza imenuje, zhe so njeni premerniki manjši, kakor so bili sgorej sa dobro spodobljeno medenizo popifani. Pretefna medeniza pa ni vselej škos in škos, ali v' vsih svojih premernikih pretefna, ampak vzhafi le na posamnih mestih, ali v' posamnih premernikih. Vzhafi je vhodishe pretefno, druga medeniza pa dobro spodobljena, ravno tako sna tudi is-hodishe pretefno, zela druga medeniza pa dosti, in she zelo prevezh prostorna biti. Medeniza sna v' vhodishu pretefna biti, zhe klanjz predalezh noter moli (pogrešik, ki se nar vezokrat naključni), zhe je šklenitev framnih kosti preplashata, ne dosti oboklana, ali zhe je medeniza od strani prevezh stisnjena. Sna v' is-hodu pretefna biti, zhe kukoviza prevezh

noter moli, ali zhe je terdno ali nevgiblivo s' krishno kostjó fklenjena, zhe sedni gerbi prebliso eden drusiga stojijo, zhe je framni obok pre shpi-zhafti. Medenize, ki so v' vhodishu slabo storjene, ino tesne, so vzhafi nenavadno velike ino shiroke v' is-hodishu, in tak nasprot; vender se ne najde vselej tako.

§. 55.

Pre prostrana je medeniza, zhe so njeni premerniki vezhi, kakor so bili sa prav storjeno medenizo popisani. Tudi pre shiroka medeniza ni skos in skos, ampak je le ali v' vhodishu, v' votlini, ali v' is-hodishu, ali v' posamnih premernikih pre shiroka, zhe klanjez prevezh sadi stoji, ali zhe bedre predalezh vsakfebi stojijo. V' votlini je medeniza pre shiroka, zhe je krishna kost preshiroko, ali prevezh isvotljena, in zhe sedne kosti prevezh narasen stojijo. V' is-hodishu je preshiroka, zhe je kukoviza pre kratka, ali zhe predalezh sadi stoji, zhe sedni gerbi pre dalezh narasen stojijo, zhe je framni obok preprostran.

§. 56.

Pokvezhena ali spazhena medeniza je, zhe je odspred navsad, ali od obéh strani stifnjena, zhe je pokvezhena, premaknjena, skerzhena, ali zhe se v' njeni votlini oteklini ali israftki na kostéh snajdejo.

§. 57.

Sroki, ki pogreshke medenize perpeljajo, to je, da jo pre shiroko ali pre tesno storijo, so mnogi, kakor bolesni, ki kosti omehzhajo (postavim kerzh, shelve, framna kuga, po ktéri samorejo kosti otezhi, in prostornost medenize smanjshati), pre sarano silenje k' hodi ino sedenji zelo mladih ino slabih otrok, mnogo sedenje na terdih klopéh sa mlade deklize, padi ino tepenje na krishno kost ino kukovizo, pre terdno prevesovanje spodniga trupla ino medenize, isvinenje bederne kosti, prelombe kosti in neumna pomozh per porodih.

Druga Postava.

Od mehkih porodnih delov.

§. 58.

Tako imeniten ko je sa porodno pomozhnizo bil navk od koštene podloge porodnih udov, da vé, kaki so sami na sebi, in kakó med sabó stojijo, ravno tak imenitno ji je vediti, kaki so mehki porodni deli enkrat sami na sebi, in kakšno je njihovo opravilo, kar spozhetje, preshivitek ino rojstvo otroka sadene

§. 59.

Mehki porodni deli se rasdelijo v' svunajne, ali take, ki se odsvunaj viditi, ino v' snotrajne, ali take, ki se viditi ne dajo, drugazhi zhe se truplo shenfke odpré.

Od svunajnih porodnih delov.

§. 60.

Svunajni mehki porodni deli leshijo vfi na ishodifhu male medenize pred noshnizo, ino okolj nje, in se vfiim skupej pravi shenfka fram. Semkej flifhi zela framna ali krilina okoljza (krilo), framni verh, velike framne uftnize, male framne uftnize, shegetavez, odpertina szavne zevke, vho difhe noshnize, divizhna koshiza, véš framnih uftniz in fredno mefo.

§. 61.

Zela framna okoljza se v' letah dosoritve obrafte s' kratkimi, kodraftimi lafami, ino ima ondi, kjer se spodno truplo njehá, is mafti spodobljeno moljávo, imenovano framni verh. Zela lega framne okoljze je per velkih pa tenkih shenfkih bolj naspred nagnjena, per majhnih, debelih shenfkih se pa bolj spodej med bedrami snajde, in se po nagnenji medenize ravna.

§. 62.

Velike ali svunajne framne uftnize so tiste velike koshne gerbanze, ki se od framniga verha sazhnejo, in med tim, da navspod smeraj tenjshi perhajajo, noter do fredniga mefa, kjer so skos koshnato framno vés svesane, grejo. Puftijo veliko sklad med sebó, ki se framna sklad imenuje. Na svunajni strani je kosha velikih uftniz bolj temnikasta, kakor kosha drugiga telefá, gerbanzhasta, in s' posamnimi lasmi obrashena; na snotrajni strani je kosha pa filno tenka, rudezha, obzhutna, in lojenafto shleso is fé spufti. Per divizah so te uftnize terdno skup sklenjene, in druge dele popolnoma sakrijejo; per shenskih, ki so she rodile, so bolj ohlapne, in bolj vřakfebi. Savoljo svoje rahlobe se dajo filno slo raspotegniti; nabirki kervi in vodenih popák, posebno pa zhrevefni is-stopi jih samorejo v' zhudno velikost nategniti, in v' noshenji, porodu in otrozhji posteli nesreklive teshave in nevarnosti narediti.

§. 63.

Snotrajne uftnize (vodne uftnize) spet dvoje koshnih gerbanz so prav sa prav le podaljshanje koshe, is ktére so svunajne uftnize, le she bolj rahle in bolj rudezhe. Vezhi del leshijo skrite pod svunajnimi uftnizami, vzhafi pa vender tudi ismed njih vun molijo, in tedaj so vmasano erjavkaste. Uftnize so stvarjene, da se snotrajni porodni deli od pertifkanja svunajniga sraka (lufta), prahu itd. obvarjejo, in da fzavniza tak pot dobi, da se drugi deli trupla ne ofhkropijo.

§. 64.

Shegetavez leshi tikama nad sazhetkom malih uftniz, in je majhina, okrogla filno obzhutna rezh, je obdan s' kosho, ki is podaljshanja malih uftniz obftoji, in se predkosha shegatavza imenuje. Ta, moshkimu udu kolj enaka rezh je zelo majhina. kje $\frac{1}{5}$ — $\frac{1}{4}$ pavza dolga. Per novorojenih deklizah, posebno per tiftih, ki so pre sarano rojene, je shegetavez neperleshno velik, se lahko, zhe se

pre malo pogleda, sa moshki udek sposná, in samore v' spremenjenje rodu sapeljati.

§. 65.

Odpertina szavne zevke leshi med malimi uftnizami, en pavz shiroka pod shegetavzom in tikama pred vhodifhom noshniz. Je okrogla odpertina, velikosti perefne zevke, in je s' nakipnjem terdim robom obdana, tako da se she fkos otipanje od drusih delov raslozhiti da.

§. 66.

Vhodifhe v' noshnizo leshi tikama pod odpertino szavne zevke, in kje en pavz snefe. Je s' mnogimi shlesastimi bisgavkami ino s' nekoliko navsdignjenim robom obdana.

§. 67.

Divizhna koshiza je tenka koshna gerbanza, polmezju podobna, ki globokeji navnoter v' noshnizi leshi, noshnizo fkoraj savfim sakrije, in le majhino odpertino ima, fkos katero mefizhno zhi-fhenje odtéka. Per pervim spolnim sdrushenju s' moshkim se divizhna koshiza vezh dél preterga, in potim 3 ali 4 koshne berdovize savftanejo. Se pa tudi s' drugih nakluzhb rastergati samore.

§. 68.

Vés framnih uftniz leshi ondi, kjer se velike framne uftnize v' fredno mefo sdaljs'hajo, in jih ondi fklene. Je majhino, vosko svesilifhze, ki se le tedaj sagleda, zhe se velike framne uftnize vfakfebi rastegnejo. Rasterga se sploh per pervim porodi.

§. 69.

Sadni svunajni porodni delj je fredno mefo, jés ali fredni proftor med framno fkladjo ino ritjo, in obftoji is kóshe, masti, mnogih kervnjakov (Blutgefäß) ino zhutnih shiliz. V' njegovi fredini se sagleda temnikafta vun molezha zherta, ki se fredna zherta ali fhiv (Maht) imenuje. Shirokost fred-

niga meša ni vfelej enaka, šhirja ali voshja po dolgošti ali kratkošti framne škladi, namrežh od $\frac{3}{4}$ do $1\frac{1}{2}$ (poldrugiga) pavza šhirokošti; med porodom se pa raftegne od 4 do pet pavzov, in se per sanemarnjeni škerbnošti ino šhtorašti pomozhi rado vterga. Sredna šhirokošt fredniga meša je sa porod velik varnišhi ino bolja, kakor prevelika. Je she bilo rezheno, da porodni deli po svoji legi per tenkih, dobro srašhenih ino velikih šhenških bolj navšpred, per majhnih ino terfatih (podštavljenih) šhenških bolj navsad stojijo; per prvih je fredno mešo šhiroko, per poslednih voško, in nevarnošt vterganja vezha, ko per prvih.

§. 70.

Vfi ti deli rasen framniga verba in fredniga meša niso suhi, ampak s' lojenašto shleso prevlezeni, ki vse te dele smeraj povške (fliske) obdershi, in vsako doteknenje, posebno per telefnim sdrushe-nju (Beischlaf) in porodu manj boleže štori.

Pogrešhki svunajnih porodnih delov.

§. 71.

Svunajne framne uštnize se vzhafi vse ali slo sarashene najdejo; ali se najdejo škos mnogotere nakluzhbe škerzhene, pre majhine, vodeno nakipnjene, otezhene, gerzhove, tudi imá ondi vezhkrat gerba zipne ali kervne shile, ali raspók framnih uštniz svoj fedesh. Na snotrajnih (malih) framnih uštnizah se v' zhafi ravno ti pogrešhki najdejo, ki so ravno tako šhkodljivi, kakor zhe so na svunajnih framnih uštnizah. Pogrešhki lege šzavne zevke in njene odpertine, kakor pogrešhki šhegetavza snajo tudi marškatiriga neprijetniga nastopka krivi biti. Slo je pa tudi na pogrešhke koshize, ktera sna zhišto sarashena, terda, vterpnjena, vkoštenéna biti, dvojo odpertino imeti, alj, bres nevarnošti sa porod, zhišto faliti, gledati. Pogrešhki fredniga meša so: sna vzhafi pre šhiroko biti,

in storiti, da je potim framna sklad prevofka, alj veliko prevofka, alj savoljo flabo opravljene pomozhi per poprejfnih porodih vtergana ali zhfsto pretergana, otezhena, prifadna, in k' preterganju slo nagnjena biti.

Trétja Postava.

Od snotrajnih mehkih porodnih delov.

§. 72.

Snotrajni porodni deli leshijo vfi v' votlini medenize. Sem se rajta noshniza, materniza, materna trobenta, jajzhnik in okrogle in fhiroke materne vesi.

§. 73.

Noshniza je koshnata zev, ki se odspod svunajnih porodnih delov dershi, se med malimi framnimi ulfnizami sazgne, v' fkriveni (frumm) legi med fzavno zevjo in ritnim zhrevefom do maternize dofeshe, in s' fvojim sgornim konzom vrat maternize objame. Spodni konz se imenuje vhodifhe, sgorni konez, ki je obokast (savelban) alj kakor shakel sadélan, in materin vrat objame, se imenuje noshnizhni obok (velb); uni del, ki je proti fzavni zevi, ino fzavnimu mehirju obernjén, se imenuje predna, in ta, ki je proti ritnimu zhrevefu obernjén, sadna ftena. Noshniza je 4 — 5 pavzov dolga, in per divizah na vhodifhu 1 pavz, na noshnizhnim oboku pa 1 $\frac{1}{2}$ do 2 pavzov prostorna; per shenskih, ki fo she rodile, je pa krajfha in proftranjsha. Imá od-notraj veliko gerbanz, kterih vezhi del se tikama nad vhodifhom in na predni fteni noshnize snajde; na noshizhnim oboku je pa le malo gerbanz viditi. Ob porodu te gerbanje k' podaljshanju noshnize veliko perpomorejo. Na snotrajnih obkrajih noshnize, in fofebno med gerbanzami se veliko shlése lozhi, ki je sato, da noshnizo per telefnim sdrushenju (Beischlaf) in per porodu otroka varje, in jo povsko (flisko) obdershi.

§. 74.

Noshniza je v'zhafi velkim pogreshkcom pod-vershena. Samore pre dolga, pre kratka biti, tudi je vzhafi nizh ni, vzhafi je pa dvoja, sna biti otekla, in fkos to pre voska in sarafhena, rakasta, od ran nazheta, alj tudi rastergana biti. Lozhenje shlese fe sna bolezhno pomnoshiti in spreminiti. Najdejo fe she na njoj gerzhe kervnih skil, hudo mefo, in druge noshnizhne nakluzhbe.

§. 75.

Materniza je preshivivno felo, in fosebno isgenjavfhi del sa otroka. Bres nje po naturnim potu dete na fvét ne more priti, pa svunaj maternize samore sad ravno tako dobro, ko v' nje svojo popolnost dosezhi.

§. 76.

Materniza je po tim takim nar imenitnejfhi del med snotrajnimi porodnimi deli. Leshi v' vhodifhu male medenize med fzavnim mehirjom in ritnim zhrevefom, spodej ie s' noshnizo fklenjena, nad njo leshijo zhreva. Per divizah, ali per tih, ki she nifo spozhele, je plashato-ftifnjeni grufhki podobna, in je $2\frac{1}{2}$ pavza visoka, sgoraj $1\frac{1}{2}$ pavza, odspodej pa $\frac{3}{4}$ (tri fhtirtize) pavza fhiroka. Zhe je bila shenfka she nosezha, ji materniza ne bo pré kakor v' vishji starofsti tak majhina, kakor pred nosezhim stanom.

§. 77.

K' bolifhimu rasgledu fe materniza rasdeli: a) v' dno, ali v' sgorni, debeljfi ino nekaj obokasti del; b) v' truplo ali sredni del; c) v' vrat ali voski spodni del, ino d) v' fhtiri ftene. Tifta plashat maternize, ki je proti fzavnimu mehirju obernejena, fe imenuje fpredna ftena, ta pa, ki je proti ritnimu zhrevefu, sadna ftena, in ftene na obéh stranéh, fe imenujejo postranfke ftene.

§. 78.

Spodni del materniga vratu, ki v' noshnizo molí, in je od noshnizhniga oboka obdán, imenujemo

noshnizhni dél maternize. Per divizah je ta noshnizhni del kje en pavz dolg, in se fkos otipanje ofhlata terden, gladek in kakor hruftezhaft; per shenfkih, ki so she rodile, je debelej, mehkej in rahlej. Na spodnim konzi noshnizhniga dela se sagledata dve uftnize, ena spredna in ena sadna; perva je debeleja ino dalja, kakor posledna. Med obema uftnizama se snajde majhina odpertina, ki je per shenfkih, ki so she rodile, podolgovato-okrogla ino sobzhafta; to so svunajne materne ufta. Skos svuna ne ufta se pride s' nogovizhno iglo (fondo, Stricknadel) v' tesni potez, kje en pavz dolg, ta se imenuje struga materniga vratu, gre navsgor v' maternizo; felo, kjer se s' maternizo fklene, se snotrajne materne ufta imenujejo.

§. 79

Nad snotrajnimi maternimi uftmi se snajde votlina maternize, ki je v' nenoshenji filno majzena, komaj tolika, da bi eno bobovo serno v' njoj prostor imélo. Materniza je trivoglata, je sgoraj shirja in spodej shpizhafta. V' svojih sgornih kotih ima na vsaki strani eno materno trobento, in odspod se sgré v' strugo materniga vratu, ki se potem fkos svunajne materne ufta noter v' noshnize sdaljsiha. Stene maternize so prezej terdne, in kje pol pavza debele.

§. 80.

Materniza fama je is neke lastite mefnate ofnove (Masse), is kervnih in vodenih posodov ino zhutnih nitk tako storjena, da je v' maternim dnu nar bolj debela, pa tudi nar bolj rahla, v' maternim trupli manj debela in bolj gofta, in v' maternim vratu nar tenjsiha, pa tudi nar bolj gofta.

§. 81.

Prid (hafen) maternize je, da njena snotrajna plashád svunaj nofeshtva ob zhafu mesezhniga toka mesezhno kri isлива, ki fkos materne ufta vun kaple. Rasen tega imenitniga opravka she flushi k' spozhetju, hranjenju ino preshivenju, in sadnizh k' istishenju sadu in vsih delov, ki sraven (fém) flishijo.

§. 82.

Pogreški maternize, ki na ravnost noshenje ino poro, enje sadenejo, bodo posnej pokasani. Drugazhi se je še najhlo (bres da bi sdravju škodvalo), da je zelo nizh ni bilo, ali da sta dvě bile v' dvě votline sdalshane. Sna biti vspred vpadena, vpognena, prifadna, otekla, oterdena ali okostnena.

§. 83.

Materniza ima štiri vesi, ki jo vterdijo ino v' njeni legi obdershijo, namrezh dvě okrogle ino dvě široke. Okrogle matrne vesi ishajata na obeh straneh materniga dna tik maternih trobent, greta v' podobi dveh okroglih vervi navspred skos trebuhov krog (Bauchring) in se polek sklepanja framnih kosti vterdita. One sosebno prevarjeta, da se materniza navsad ne vpogne. Široke matrne vesi sta dvě široke pa tenke kosnate gerbanze, ki od poštranških stén maternize ishajata, trobente in jazhniko pokrieta, in se ob straneh medenize vterdita. One sosebno povéshno lego (Schieflage) maternize prevarjeta.

§. 84.

Sgor od obeh straneh materniga dna sadi sa maternimi vesmi se sazhejo kje tri pavze dolge matrne trobente kakor dve zevke s' filno tenkimi odpertini, grejo valovato (wellenförmig) proti straném medenize, kjer se njihova stran nekaj isdaljša, sraven matrne vesi naprej, in nehajo (henjajo) v' odpertini, ki proti jazhniku obernjena ino s' enakimi ruzehkastimi sobzi obroblena prosto v' trebuhovi votlini visi, in je v' diviškim stani bolj nagerbanzhana, kakor še po porodih. Odpertine zevk so na svunajnim vustji (Mündung) kje toljke, da ne predebela nogovizhna igla (sonda) skos gre, proti maternizi so pa smeraj tenjšhe, ino grejo v' kote matrne votline. Osnova (Substanz) maternih trobent je osnóvi maternize slo enaka, in pogreški, ki maternizo poprimejo, tudi sploh trobente sadenejo.

§. 85.

Jajzhnika leshita ob obéh stranéh maternize, tikama maternih trobent med gerbanzi fhirokih maternih vesi. Sta podolgato-okrogle, plashato stifenjene, ino bobu podobne rezhi, velika ko fredni oréhi. Poverh se na njih najde, kadar shenske dosorijo od 16 do 18 s' belo-romenkasto mokroto napolnjenih mehircov, ki se jajzhize imenujejo. Per shenskih, ki so she vezhkrat porodile, se manj tih jajzhiz najde, namesto njih so pa romene pike, ki so ostanki odlozhenih jajzhiz. Nar berfh je, da ti mehirci, kar shensko sadene, zimo spozhetja v febi sopopadejo.

§. 86.

Pogresfhki jajzhnikov so: Prifad, oterjenje ino rak, otekline ino tvorci, vodenika; pogresfhki, ki, zhe oba jajzhnika poprimejo, rodovitnost vedno vftavljajo.

§. 87.

Tudi je potrebno, da porodna pomozhniza rassen porodnih udov tudi she nekaj drusih bliso leshezih delov shenskiga trupla sposna, na ktere se v nosheni, ob porodu ino v otrozhji posteli velikokrat gledati mora. Med te flifhita fosebno fzavni mehir ino ritno zhrevo. Szavni mehir leshi tikama sadi nad fklenitvo framnih kosti fred in nekaj nad maternizo, ino je snjo s' trebuho vo kosho svesan. Zhe je s' fzavnizo napolnjen, tak se vsdigne sadi sa framnim na kvifhko, ino medenizhno votlino smanjsha. Szavniza se isteka fkos fzavno zev, ki sadi sa f lenitvo framnih kosti nadol gré, ino se med malimi framnimi uftnizami in pred noshnizami odpre. Ritno zhrevo leshi v' isvotlobi krishne kosti, nekaj na levo sad sa maternizo, je snjo fkos trebuho vo kosho svesano, in se neha sadi sa frednim mesom, in tikama pred ostjo kukovize s' odpertino, ki se ji rit pravi. Zhe je ritno zhrevo s' blatom napolneno, tak tudi smanjsha medenizhno votlino, ino stifka strugo noshniz vkup.

DRUGI RASDEL.

Od nofhenja.

Perva Postava.

Od méfezhniga zhifhenja ino od spozhetja.

§. 88.

Le fama materniza je od porodnih delov per srelih divizah delavna, drugi bodo she le posnej. Shenfka starost, ki je sa spozhetje she pripravna, se v' nafhik krajih malo kdaj pred stirnajsttim letom sazgne, in terpi kje do 46. — 50. leta.

§. 89.

Kdar je deklina dosorela, se skashe skos odtékanje kervi is porodnih delov, ki se vfaki 28. dan ali vfaki lunini mefez ponovi, in toraj méfezhno zhifhenje imenuje, in sploh od 4 do 6 dni terpi. To odtékanje snefe od 4 do 6 unz kervi, v'zhafi manj. Kri, ki se per méfezhnim zhifhenju lozhi, je bolj temna, in se ne rastaja, ko druga kri, in je sofebno od sazhetka in proti konz u vfelaj s' shleso smeshana. Savoljo tega sapufti ta kri v' platni skorjaste maroge, ki se pa leshej, ko drugi kervni vmaski isprati dadó.

§. 90.

Ta méfezhni kervotok ima svoj vsrok v' shenfkim trupli, ki ima preobilnost kervi, ktera je sa splofni pokliz shenfke, namrezh mnoshenje plemená odmerjena, in se toraj le najde, dokler se ta zil in konz da dosezhi. V' mladosti se ta preobilnost kervi v' preshivitek ino ispodobljenje trupla obrazha, in to perpomore, da deklizh hitrej raste, in préj dosori ko fantizh. Zhe se pa enkrat truplo israfte, se preobilnost kervi skos zhifhenje lozhi.

Zhe méfezhno zhifhenje saoftaje, vezhdelj bolesni nastopijo. Preobilnost kervi je shenfski fofebno sato dana, da samore v' nofhenji v' telefí, in po porodi na perfih otroka prerediti. Poftane nofezha, tak fploh zhifhenje vezh ne od-téka, ampak s' to kervjo se sdaj déte preshivi. Per kervipolnih shenfskah se pa v' pervih mefzih nofhenja enkrat ali vezhikrat fhe zhifhenje pergodi. Ravno tak se ob zhafu, ko déte na perfih doji, imenovana preobilnost kervi v' mleko preobrazha. Rezhem tedaj, da shenfska ob zhafu, ko déte doí, fploh zhifhenja nima. Le per kervipolnih, in takih shenfskih, ki predolgo dojiyo, je drugazhi.

§. 91.

Pervi sazhetek tiga opravka maternize je fkle-njen s' nekimi nakluzhbami, ki se napovedovavke méfezhniga zhifhenja sovejo; in v' fpremenenju krogotéka kervi, in prekuhanja vshitih jedi, v' glav-nih bolih, v' lehki griselizi (maternzi), v' obzhutki téshe v' fpodnim telefí ino udih, v' gomsenji po kofteh ino bedrah, v' otékanju ino oterdenju siskov obfto-ijjo. Te napovedovavke pa smeraj manj nastopajo, vezhkrat ko se mefezhno zhifhenje ponovi, in le v' zhafi se sopet neko preobzhutenje verne.

§. 92.

Per mefezhnim zhifhenju je dofti nakluzhb, ktire vezha ali man fha fhkoda sa sdrav e ino mno-shenje plemena fpremija. Namefte navadnih os-nanvavk pridejo vzhafi prelétovanje vrozhine ino sime po shivotu, kérzhi, huda griseliza, zhresmeta-nje (bluvanje), hitriza. In famo zhifhenje sna prevred alj preposno, premnogokrat ali preredko, v' preveliki ali pre mali mnoshi priti, ali zlo saoftati; samore predolgo terpeti, prevred ali zelo saoftati, tudi zhifto drugazhno biti, ino po zhifto nenavadnih potih priti.

§. 93.

Zhe se dosorela shenfska fpolnimu sdrushenju vda, in ta rodoviten poftane, tak pravimo, da je fpozhela, in to njeno okoljfhino fpozhetje imenu-

jemo. Zhe se spozhetje pergodi, tak se med spolnim sdrushenjom trompete po konzi sprejo, se s' svojimi sobzi jajzhnikov terdo primejo, da jih skoraž zhisto objamejo, ino vsamejo eno, malokdaj vezh jajzhiz, jih predenejo v' materno votlino, kjer potem napré raftó, in se v' prihodniga zhloveka isfnujejo.

§. 94.

Sazhetje perve oshivljene zime zhloveka nam je she skrito, satoraj nevemo nizh segurniga od tega povedati.

Druga Postava.

Od sapopadka, rasdelenja in terpezhnosti noshenja.

§. 95.

Noshenje je tisti stan shenfkiga trupla, v' katerim se shenška od spozhetja do poroda snajde, kjer se sad prerediti ino pravo raft in podobo sadobiti samore.

§. 96.

Zima skos opravk obrodenja oshivljenja se snajde ob noshenju sploh v' votlini maternize, in ona sama je, ki mozh frezhniga ino naturniga poroda v' sebi imá, ali tista (zima) se sna tudi svunaj maternizhne votline v' drugih delih telefa sazheti ino napré rafti, toraj se noshenje v' vezh delov rasdeli.

§. 97.

Se jajzhize od trobente v' votlino maternize prenesse, in rafte tam po rédi, tak se timu spozhetju pravi, da je po rédi, in tudi timu tako sazhetimu noshenju, da je noshenje po rédi, ali maternizhno noshenje, ktero po navadi, zhe svoj pravi konez dofeshe, 280 dni ali 40 tjednov, ali deset luninih meszov po 28 dni ali 4 teden rajtati,

terpi, po mnogih nakluzhbih pa okraščano, ali noter do 44 — 46 tjednov sdaljšhano biti samore. Zhe pa jajzhize v' materno votlino ne pride, ampak na jajzhniku obleshi, ali na eni trobenti obvefi, ali v' terbuho vo votlino pade, in tamkej napré raste, tak se timu nofhenju pravi, da je nenaturno, ali nofhenje svunaj maternize.

§. 98.

Terbuho vo nofhenje sna tudi posnej poftati fkos rasterganje maternize ino noshnize, ali, zhe je nofhenje popré she bilo, se sna na jajzhniku ali na materni trobenti rasterganje pergoditi, potem je nakljuzheno terbuho vo nofhenje, in otrok sna zelo v' szavni mehir ino v' ritno zhrevo priti. Zhe jajzhize nepride v' svoje namenjeno mesto, tak samore, ker laftno shivlenje imá, tudi na drugih mestih en zhaf shiveti, pa le per terbuhovim nofhenju se samore sgodnjati, in njegov sad dosoriti. Per nofhenji na jajzhniku in v' trobente je pa rafti ino isgodjanu vezh vftavkov na poti, ki mu kmalo shivlenje vgasnejo; saka zhe se tukaj sad (dète) fkos umetno pomozh prozh tak bo ali fkos ognojenje is telefa perfhlo, ali pa she dolgo v' telefu oftalo, se pofufhilo, ino s terdo, apnjeno fkorjo obleklo, takfhnimu se rezhe kamneno dete.

§. 99.

Se snajde snotraj ali svunaj medenize le eno dete (en otrok), tak je to edino nofhenje, je pa vezh sadov, dva, trije, fhtirji, peteri, tak je mnoshno nofhenje. Po vfak-kratnim fhtivilu sadov imenujemo nofhenje dvojzhkov, trojzhkov, fhtirzhkov itd.

§. 100.

Se snajde obrojeno jajzhize (refnizhni zhloveshki sad) v' shenfkim trupli, naj si bo snotraj ali svunaj maternize, naj si bo popolnoma ali nepopolnoma, isobresano ali vse popazheno; naj si bo sad (eden alj njih vezh) v' njemu srel ali nesrel, shiv ali mertev, tak je pravo nofhenje.

§. 101.

Pride jajzhize fzer v' maternizo, pa tam ne rafte po redi. ampak se fpazhi ino fkerzhi, tak imenujemo tako sprideno ja ze fnetje (Mole) in nofhenju pravimo, da je fnetno nofhenje.

§. 102.

Dosdevno ali nepravo nofhenje je tedaj, zhe ni ne praviga sadu, ne fnetja, ampak je trebuh is mnogih drugih vsrokov tak napet, da bi se nofhenje snalo domifhlovati. Vsroki, ki snajo tiga krivi biti, fo: sadufhenje méfezhniga zhifhenja, vode nika, shivi israftki (hudo mefo) ali drugi naraftki v' maternizhni ali terbhovi votlini, ali zhe se jajzhniki in zhrevje naraftejo (napihnejo). Ta nakljuzhba se nemore nofhenje imenovati, ampak je le gola bolehot.

§. 103.

Se snajde sraven praviga zhlovefhkiga jajzeta fhe kaka fnét, ali kaka sgoraj neimenovanih bolehot v' votlini medenize, tak se imenuje to smefno nofhenje.

§. 104.

Nofhenje je potim, kak istezhe, frezhno ali nefrezhno. Srezhno je, zhe se telefni sad saref v' maternizi snajde, zhe je sdrav ino shiv, zhe sraven njega ravno tazhaf obene druge rezhi, kje kake fneti v' maternizi ni; zhe nofhenje bres nevarnosti sa otroka, in bres fhkodljiviga kasenja materniga sdravja pretezhe, in takó dolgo terpi, kakor je k' popolni dorasti sadú potrebno. Nefrezhno je pa nasprot, zhe se ti timu ravno kaj nakrish pergodi, in zhe je vezh alj manj nevarnosti sa mater ino otroka.

Trétja Postava.

Od spremenenja shenfkiga trupla ob zhafu nofhenja.

§. 105.

Po spozhetju se v' nofezhim shenfkim télefi sploh, fofebno pa v' siskih, porodnih delih ino na spodnim shivotu prav veliko spremeni, kar vse dobro vediti je porodni pomozhnizi filno slo potrebno. Té premembe mora porodna pomozhniza narpré sploh, potim fhe pa k' ispolnovanju fvojiga pokliza tudi posebej sposnati se vuzhiti, kakó se vsak mesez nofhenja (po 4 tjedne ali 28 dni rajtati) perkashejo.

§. 106.

Sploh sagledamo v' pravim ino ponaturnim nofhenji, fofebno v' sazhetku per nofezhi shenfski posebno trudnost, bolezhno nateganje ino kerzhenje v' spodnim shivoti, nevoljo ino nepreljudnost, vmes pa nenavadno veselje, pogosto mrasenje, nenavadno dremoto, glavni bol, sobji bol, gabzhinost, riganje, zhresmetanje, fofebno sjutra, per katerim se pa vezhdel le shlesa s' nekoljko sholzom ispljuva; nevolja proti moshu, omedlevze, fofebno v' zerkvi, gnusenje nad jedmi, ktere so ji drugazhi dobro difhale, in shelje po nenavadnih jedéh, vzhafi po rezheh, ki niso sa jésti; ofushenje rok, nog in obrasa, nasprot natekanje trebusne okoljze, sgornih beder ino vratú. Kri ji vezhkrat slo v' glavo pertifka ali na perfa, vezhkrat se ji po glavi fuzhe, ferze možhno bije, slabosti jo obhajajo. Lize ji vezhdel bolj vpade, okolj ozhi se ji napravijo sivkasti okrogj (Ring), perkashejo se vezhkrat na zheli ino na lizi ramene maroge, bolj velikokrat jo fzat tifhi, kar samore velikrat le s' bolezhinami opraviti. Marfkake bolesni, na k'terih je pré terpéla, se v' nofhenji nehajo, ki se pa po porodu sploh opet vernejo. Shile na nogah se bolj napnejo, in vezhkrat se shiline gerzhe naredijo;

tudi noge ino framne uftnize vzhafi vodeno otezhejo. Vender pa porodna pomozhniza naj ne perzhaka per eni ino tifti sheni vse te nakluzhbe, sakaj eno bolj eni, drugo bolj drugi pripadki (Zufälle) sadenejo.

§. 107.

Méfezhno zhifhenje fploh per sazhetku nofhenja henja, vender se pa per nekterih shenfskih, posebno kervipolnih v' prvih mefzih nofhenja enkrat poverne; in zeló se je she sgodilo, da je zeli zhaf nofhenja kakor drugi krat terpelo.

§. 108.

Posebno se pa per siskih veliko fpremeni, ki se zhifto po maternizi ravnati sazhejo. She med nofhenjom postanejo bolj shivi, bolj polni, bolj lazni, bolj v' obok napeti (velbani), in napravijo nekteri nofezhi hudo napinjenje ino bodenje, farba obftretja in berdoviz postane bolj temnikafta, ino is njih fosebno k' konzu nofhenja neka vodena firotkafta (moffenähnlich) mokrota tezhe.

§. 109.

She vezho fpremenenje se pa ob nofhenji na porodnih delih godi. Zhaf nofhenja in nastopniga poroda prerajtati, je toraj potrebno, fpremenenje na fpodnim shivotu, na porodnih delih ino sifzih vfako posebej, in fizer tako posnati, kakor se vfak mefez (po 4 tjedne ali 28 dni rajtati) rasodenejo.

§. 110.

V' prvim mefzi nofhenja, kmalo po fpozhetju ino fprejetji jajzeta v' maternizhno votlino ofhlatamo materno nofhnizo in svunajne porodne dele nekoljko otezhe, mokreje in topleje. Stene maternize fo debele e ino rahleje, njena votlina se sdaljsha in sgubi svojo trivoglato podobo, materniza fama na febi je she pa smeraj v' svoji poprefhni legi, torej se tudi na fpodnim shivoti v' sazhetki prviga mefza fkoraj nizh nespreneni. Nofhnizhni del maternize postane debelej in meh-

kéj, uftnize maternih uft fo fi na dolgofti enake, in poprezhna fklád svunajnih maternih uft fe v' majhino, okroglo, terdneje fkléneno jamo fpremení. V' pervih fhtirih tjednih po fpozheti pa fpodni shivot proti tretjemu ali fhtertimu tjednu she nekaj otezhe; je pa per v'fim tim vender she mehék, tak, kakorfhen fe svunaj nofhenja pred naftopnim zhiſhenjom sagleda, ktero zhiſhenje pa sdaj ali zhiſto prehenja, ali fe pa le bres v'figa reda in le po malim perkafhe.

§. 111.

V' drugim mefzi fe smeraj vezha in teshja materniza she nishje v' medenizhno votlino vgresne, fpodni shivot poftane plafhát, in sgubi lizhno obokoft (okrogloft), kakfšno v' diviſhkim ftanu tikama nad framnimi koſtmi imá; do maternize, ki sdaj nishje ſto i, fe per prejiſkanji she leshej s' perftom dofeshe, in siski sazhinjajo terdi ino napeti biti.

§. 112.

V' tretjim mefzi fe materniza po malim is male medenize vsdigovati sazhne, ker ji je proftor v' n'oj premajhin; to zhreve v' kvifhko tiſhi; in fpodni shivot ſpet obokaft (velbau) prihaja. Materne ufta fo v' podobí in legi she malo ſpremenjene, le nekaj viſhji fo, in siski sazhnejo med majhinimi vbodlaji v' njih, otekati.

§. 113.

V' ſhtertim mefzi she maternizhno dno nad medenizhni rob v'ſpred ſtopi, in fe per ſuhih ſhenfkih ene pavze nad framnimi koſtmi kakor terda krugla otiplje. Spodni shivot e she bolj obokaft, materne ufta fo mehkeje, she viſhe in nekajko navsad proti isvotlini ſvete koſti obernjene. Obſtretje okolj ſisizhnih berdoviz je ſopet temneje, berdovize fame pa debéleje in nekajko napozhene.

§. 114.

V' petim mefzi fe obók ſpodniga shivota bres velikiga paſanja she kar vezh ne da ſkriti, in je

sofebno ob straneh trebuha viditi. Materno dno stoji vfred med framnimi kostmi ino popkom, in materne ufta vishe. Nofezha obzhuti po navadi v tim mezzi pervo gibanje otroka kakor rahlo gomsenje.

§. 115.

V' fhestim mezzi se materno dno na popki ofhlata, nar spodne gerbanze popkove jamize postanejo gladke, in popek dobi svojo lego kakor navsgor (pravimo, da se popek tazhaf sazhe safipavati), gibanje otroka se kakor hitro sadevanje she raslozhnifhi obzhuti, in noshnizhni del je mehkeji ko poprej.

§. 116.

V' sedmim mezzi je materno dno 2 — 3 perfte fhiroko nad popkom, nad kteriga jamiza je tudi she bolj plafhata. Noshnizhni del maternize je she krajfhi ino omehzhan, in materne ufta vishe stozhe fo she bolj navsad proti isvotlini svete kosti obernjene. V' materni noshnizi se ofhlata spred sa krilnimi kostmi fkos noshnizhni obok prav gibki navspred leshezhi del otroka. Kervne shile siszov se sivkasto fkos kosho lefkézhejo; in is siskinih berdoviz se vzhafi vodena mokrota istifniti da.

§. 117.

V' ofmim mezzi stoji materno dno med popkom ino ferzhno jamo, nad kterimi se raspréftreni terbutovi pokrovi napeti, obokasti in bolj na eni strani (po navadi na defni) snajdejo. Popkova jama je vfa plafhata ino mehka (rezhemo sdaj: popek je safut), in vstran njega se vezh ali manj raslozhno vfpred molezhi del prihaja zhedalje krajfhi, materne ufta stojijo prav visoko in navsad, in se tefhko dajo dofezhi.

§. 118.

V' devetim mezzi se vsdigne maternza do svoje nar vezhe vishine, namrezh do treh perftov fhiroko pod ferzhno jamo, ino trebuh je svojo nar vezho raftegnjenje dobil, tako da sapa ino hod te-

shavneja poftaneta. Noshizhni del je zhisto kratek, komaj fhterti del pavza dolg proti klanjzu svete kofti obernjen, in komaj dosezhi. Stene materniga vratu fo veliko tenjshi poftale, in materni vrat je ves safut. Vfpred leshezhi del otroka sedi terdneje na medenizhnim vhodifhu. V' drugi polovini devetiga luniniga mezza se materne ufta po malim vsdol vfedati sazho. Pogoftim se she najde mleko v' siszih, in vzhafi famo od feb' tezhe.

§. 119.

V' defetim mezzi se vgrozne materno dno po malim noter do vfredi med ferzhno jamo in popkom, in kratko pred porodom she nishje; shenfka se sploh polajfhano obzhuti, popek je keglafsto uvunsgnan, trebuh se fhpizhi. Materna noshniza je fhirja in mokreja, materni vrat zhisto safut, materne ufta fo nekoljko nishje leshezhé, pa she smeraj slo navsad obernjene. Uftnize maternih uft per pervizh nofezhih zhisto sginejo v' tim mezzi, materne ufte pa sploh noter do poroda saperte oftanejo, in se kakor majhina grudiza otipajo. Per shenfkih pa, ki fo vezhkrat nofile, in per kterih fo se per pretezhenih porodih materne ufta nekoljko navtergale, she noter do poroda nekoljko narahljane oftanejo. Per tih fo tudi she ene mezze pred porodom materne ufta nekoljko odperte, tako da se konez perfta fkos fpravi. Spredi leshezhi del otroka ftoji terdno nad medenizhnim vhodifhom, in se lahko raslozhi, in se ofhlata kakor pol krugle s' raftegnjenim zhisto tenjkim noshnizhnim obokom, kakor s' mehijrom pokrit.

§. 120.

V' sazhetku nofhenja se fofebno maternizhno dno raftegne, posnej truplo, ino od sedmiga mezza nofhenja se rashirjenje materniga vratu sazhe. Materniza dobi podobo na fhpizi ftojezhiga jajzeta, in je proti konzu nofhenja sploh 12 pavzov vifoka, olem pavzov fhiroka. Per tim ras-fhirenji maternize njene ftene nepoftanejo tenjshe, ampak tudi s' njo vréd rafejo, poftanejo bolj rahle in

shlesafte, in njih shile so bolj velike: same stene maternizhniga vratú se istenjshajo v' dvéma sadnima mefzoma, kar se safutje materniga vratú imenuje.

Shterta Postava.

Od zhlovezhkiga jajzeta, ino sadu v' njem.

§. 121.

Zhe se fkos rodovitno spolno sdrushenje sadna zima v' mehirzhku zhlovefhkiga jajzhnika oshivi, kjer se sad ofnuje, tak se to imenuje zhlovefhko jajze. V' naturnim, pravim noshenji se lozhi mehizhek od jajzhnika, in se fkos materne zevke v' votlino maternize spelá, da bi se tam, kakor serno v' rodovitni semlji ozimil, to se pravi, korenino pognal, in se s' dnóm, is kteriga ima shivesh dobivati, fklenil. Na jajzhize se mnogo shiliz napravi, ki so od kraja okolj ino okolj jajzeta rashirjene, in fkos katere k' svoji rafti potrebni shivesh vlezhe. Té shilize pa ne obdajo zeli zhaf noshenja jajzeta, ampak se proti konzi tretjiga mefza ena sa drugo pozhafi sgubijo ob stranéh ino na shpizhaftim konzi jajzeta, in se na njegovim tumpastim konzi vkup s' vlézhejo. Tamkje postanejo veliko vezhe ino mozhnéfhe, in storijo na tistim mestih, ki se potim sploh v' dno maternize oprime, materno potizo. V' pervih dnéh po spozhetji je oshivlenjeno jajzhize v' maternizi komaj viditi, v' tretjim tjedni se pa sagleda resafta rezhka, kjé (do) léfhnikove velikosti, ktera pa potém filno hitro rafe, tako da je v' shtertim tjedni she toljka ko golobjo, v' shestim pa ko gosje jajze, in potim do konza noshenja s' votlino maternize vréd smeraj napré rafe.

Od delov, ki so v' nosfexhi maternizi sapopadeni.

§. 122.

V' votlini maternize se snajde ob pravim ponaturnim noshenji otrok, materna potiza, popkov

trák (Mabelsdhur), ja zhne mréne, in sadna voda. Vse té rezhi fkupej se imenujejo zhloveshko jajze, in otrok samo na sebi se imenuje sad.

§. 123.

Jajzhne mréne storiyo svunajno ogrinjalo zeliga jajzeta, ino druge njegove dele rasen matrne potize v' sé saprejo. V' tréh prvih mezih noshenja se fizér tri mréne na jajzetu vidijo: ali ena od njih, minljiva ali fitova mrena imenovana, sopet s'gine (premine), kakor hitro se materna potiza stori. Ona tudi, rasen v' prvih mezih, s' jajzetom manj vkup vifí, kakor s' maternizo, tak, da she, zhe she drugi deli jajzeta s' pota pridejo, v' maternizi obvifí, in she le nekaj zhafa posnej s' porodnim zhifhenjom v' shlesastih flakotzih prozh gré.

§. 124.

Shilna mrena je prezej debela ino krepka, in se torej tudi usnjata mrena imenuje. V' prvih mezih noshenja je ta mréna she s' shilizami (v' §. 121 popisanim) obdana, v' posnejim zhafi noshenja je od njih prosta, se prezej fkos njo vidi, odsvunaj je she nekaj refasta, od snotraj pa gladka ino s' snotrajno, ali ovzhjo mreno svesana.

§. 125.

Ovzhja mrena ali vodna mrena leshi v' usnjati mreni, je veliko tenjsa ino glajsha, kakor poprefhnja; se vidi fkos njo, je bres raslozhnih potodov, ino stori s' svojim snotrajnim, gladkim lizom jajzhno votlino, v' kateri so prava sadna voda, popkov trak in sad saperti. She sdaljsa she naprej zhes popkov trak, in okolj njega kakor neko noshnizo stori. Te dve mrene leshita sploh tikama ena verh druge, in sta v' zhafi s' filno tenkimi nitki vkup svesane. Vzhasi, vender malo kdaj se sna, de med téma dvéma mrenama nekaj vode, ki se neprava sadna voda sove. Zhe so dvojzhki, tak imá vsako déte svojo lastno ovzhjo mreno, dostkrat imata obá le eno usnjato mreno.

§. 126.

Prid (korist) jajznhnih mrén je, da zelo jajze v maternizi vterdijo, dele, ki so v njoj, od vsih strani dobro saprejo, sadno vodo istezhi nepustijo, pertifkanje sraka (lufta) v jajzno votlino oddershavajo, in sraven tuga en del materne potize pokrijejo, in nar berfh k' odlozhenju sadne vode perpomorejo. Ob zhafu poroda storijo s' sadno vodo fkos vkupvlezhenje maternize mehír, ki se vodni mehír imenuje, ino fkos to materne ufta kakor sagvosda pozhafí ras-fhirijo. Potim, kak so velike, ino kakfhne so, se presodi, kak dete lesí, kak bo na svetlo perfhlo, in kakfhén bo porod.

Od sadne vode.

§. 127.

Raslozhi se pa dvojna sadna voda, prava ino nepravá. Prava sadna voda je vselej sraven, je v jajznhni votlini saperta in obda sad in popkov trak, je v sazhetki noshenja zhfsta, proti petim mefzi pa she kalna, flakotkasta in shlesafta postane, in je po farbi firotki podobna, zhfsto lastno, semeno ino soperno difhi, ino platno od nie omokreno se vterdne, v' porodnih bolah smeraj odteka, in kadar is-tezhe, mora porod priti. Mnogóft sadne vode se ravna po zhafu noshenja ino velikófti sadu. Mlajfhi in toraj manjshi ko je sad, sa toljko vezha je mnogóft sadne vode, da se rahli sad v' njoj bolj obvarje. Bolj pa ko sad raste, in noshenje h' konzu gré, bolj voda minuje. V' srelim jajzetu snefe mnogóft vode kjé 1 1/2 (poldrugo) libro; sna se pa tudi tako is-sesati, da nje je zhfsto malo, ali pa se sna na 10 liber (funtov) pomnoshiti.

§. 128.

Sadna voda je sato: maternizo v' noshenji na vse strani enako ras-ftegne, in podeli takó sadu priloshen proftor, da se lahko mesi ino raste; prevarje, da se bliso leshezhi deli sadu vkup ne sraftejo; prevarje, da kak pertifk od odsvunaj tako

hitro sadu ne škodijo, in da možno gibanje otroka tako ne boli; pomaga otroka prerediti, in polajšha porod, ker se škos sadni mehir matrne ufta nategnajo, in škos sadno vodo porodne pote povške (fliske) poftanejo.

§ 129.

Neprave vode je malokdaj kaj sraven, in se snajde, kader je med shilno ino vodno mreno, alj med maternizo in shilno mreno. Neprava sadna voda je vezhdel vfa zhfista, nizh flakotkasta, in odtezhe vezhkrat she prezej en zhaf, vzhafi vezh tjednov pred rojftvom, nektirkkrat pak tudi she le ob rojftvu prozh, vfelaj pa bres vse bol. Ni je nizh k' pridu, pa zhe je she le prevezh ni, tudi k' obeni škodi. Slo je pa potrebno, da se od prave sadne vode raslozhiti vé, da se per njeni téki obene perprave sa porod ne sazhejo.

§ 130.

K' delom, ki sad obdajo, flifhi v' sadnih mefzih nofhenja tudi bela shajfnizhkasta prevleka, s' ktero je vezhkrat sad ali le na enih mestah, alj pa zelo povfod pokrit, in se otrozhja shlesa imenuje. Sploh se je najde narvezh na gibzhnih udih, pod pal-hi (pasduhi), med bedri; vzhafi je ni, da fi fta ravno mati in otrok sdrava, tudi je ni vfelaj enako veliko, in ni vfelaj enakofhna.

Od matrne potize.

§ 131.

Materna potiza se tifti, mefu enaki, gobasti ino pofoduv poln del zhlovefhkiga jajzeta imenuje, ki se po porodu otroka s' sadnimi kofzi (falazhki) popkoviga traka in vterganih mren po porodnih potih is-tifhi. Kako poftane, se she dofti ne vé; menijo, da se is tiftih pofodov, ki pervetri mefze nofhenja jajze na svunajfhnim lizi obdajo, naredi. Na materni potizi se dvojo lize raslozhi, eno svunajno in eno snotrajno. Svunajno proti maternizi obernjeno lize

je refaſto, negladko, gobafto, in ſe s' ſvojimi nitki terdno maternize derſhí. Snotrajno proti ſadu obernjeno lize je gladko, od jajzhnih mren prevlezheno, vidi ſe na njem veliko molezhnih ſhilj, in na tim lizi ſe ſazhne popkov trak.

§ 132.

Materna potiza je ſploh okrogla, vzhafi nekoliko podolgovata, in je plaſhato ſtiſnjeni potizi podobna. Njeni premernik ſneſe 6 — 7 pavzov, njena debelóſt v' ſredi po navadi en pavz, in njena peſa (teſha) ſneſe kjé vpizhlo libro, njena farba je ſijolzhnata (med ſivo in rudezho). Per ſredi, ali ondi, kjer ſe popkov trak vraſe, je nar tovja (debeleja), ob krajéh je pa zhedalje tenjſha; zhe ſe pa popkov trak bolj proti kterimu njenimu vſadí, tak je potem navadno ondi potiza nar tovſha. Materna potiza ima ſvoje ſelo v' dnu maternize nekaj navdeſno, vendar ſe pa vzhafi na vſakim drugim meſti maternizhne votline, in ſhe zeló ſnotraj na maternih uſtah ali pa sraven vſadi.

§. 133.

Zhe ſo dvojhki, ima vſak ſvojo laſtno potizo, vſak ſvoj popkov trak, vſak ſvoje mreſe, in vſak ſvojo ſadno vodo; potize ſe pa rade ondi, kjer ſe ena drugo tiſhijo, ſprimejo; alj pa imata oba le eno ſamo potizo, is ktere dva popkova traka iſhajata.

§. 134.

Materna potiza je ſoſebno ſa prerejenje ſadu, ker ga s' materjo ſklene; podeli kri, ki ji od matere dotéka, potem ko je v' njoj (potizi) laſtno ſpremenenje preſtala, ſadu ſkos popkov trak, in vsame nekaj kervi is krogotéka ſadu ſopet v' ſebe; materna potiza je torej ſa ſad nameſto pljuzh, ker ſe v' njoj kri ſa ſhivljenje ſadu ſhe popré vdélati mora.

Od popkoviga traka.

§. 135.

Popkov trak je tisto, ko verv spleteno sdaljhanje matrne potize, ki v popki sadú sgubi, ino is dvéh ziplj (shil, da bijejo) ino is ene kervne shile obstoji, med kterimi se pa nekakšna sferdjina (kakor shovza) snajde, in je s' noshnizo, ktera se is ovzhje mrene naredi, oblézhená.

§. 136.

Te dvé zipli popkoviga traka is-hajata vezhi del ob obéh stranéh is medenizhnih ziplj otroka, stopita skos popkov okrog is njegove trebuho ve votline, in od ondi greta po silno dolgi poti v' materno potizo, kjer se v' smeraj manjšhe vejze rasdelita, ino se v' piskrizhaftim tkanji (Zellengewebe) matrne potize sgubita. Popkova kervna shila, ki preseshe na velikosti obé zipli vkup, se is-haja is vkup sferkanja nepreshtétih kervnih shiliz, ki so po otrokovim deli matrne potize rasdelene, in gré potim, od obéh popkovih ziplj ovita, skos popkovo odpertino otroka, ino se skonzhá nekoljko v' vsgor gredezho votlo shilo tiste. Popkov trak je sdaj debelej, sdaj tenj potim ko je piskrazhafto tkanje, ki posodve obda, vezh alj manj s' sferdjino (shovzo) napolnjeno; savoljo tega se tudi popkov trak sdaj tolšt, sdaj šuh imenuje.

§. 137.

Dolgoft popkoviga traka je dolgofti sreliga otroka po navadi enaka, kje 18 do 20 pavzov, sna pa tudi daljšha ali krajšha biti, se je she najdla 40 pavzov dolga, krajšhe pa ko 7 pavzov she ni bilo. Zhe se na ene mesta popkoviga traka vezh sferdjine napravi, alj zhe se kervni krogoték savoljo velikiga sferkanja popkoviga traka nekoljko vstanovlja, tak postane skos to nekaj nepravih voslov, is kterih shtevila prasnoverzi na shtevilo otrok she v' prihodnje sferlepajo. Pravi vosli se pa na popkovim traki le malokdaj najdejo, in so, zhe

fo slo skup s' vlezheni, shivlenju sadu nevarni, ker mu potem potrebna kri ne more pertekati. Popkov trak shiviga snofheniga otroka je po navadi bel, in vezh alj manj temno-fiv, vzhafi nekoliko romenkast.

§. 138.

Popkov trak je she sato, da krogotek kervi med materjo ino otrokom obdershi. Kervna shila popkoviga traka je vezha kakor njegove ziple, je fivkafta, in vpelava v' sad potrebno kri is materne potize. Ziple popkoviga traka fo manjsi, kakor kervna shila, fo ruderzhe, in bijejo kakor shila na roki, ino peljajo en del kervi, ki je svoj krogotek v' sadu ispolnila, v' potizo nasaj.

Od zhloveshkiga sadu.

§. 139.

Kakor hitro je jajzhize v' maternizhno votlino perfhlo, sazhne rafti; she le tretji tjedem po spozhetji se sad pervizh v' mrenah sagleda; je pereni meri toljki kakor ena mravla; she nima obene odlozhene podobe, in obstoji is dveh belkastih fterdninastih mehizhkov, od kterih je ta vezhi, perhodni terfh trupla, s' svojim shpizhaftim konzom sa eno tenjko nit (popkov trak) vterdjen, ta majhni pa, prihodna glava, proft vifi.

§. 140.

V' drugim mezzi dofeshe jajze velikost gofjiga jajzeta, in mu je tudi prezej podobno. Sad je she tolik, kakor ena zhbela; glava se she od terfha dobro raslozhi, in glava je proti terfhu velika. Ismoljave rok, nog, kakor votlinze sa ufhesa, nof ino ufta, se she dajo sposnati, in na feli ozhi se vidijo zherne pike.

§. 141.

V' tretjim mezzi je sad kje 2 1/2 (poltretji) palez dolg, glava na zheli ino sadi lepo obokana,

je vfa nagerbanzhana, na rokah se sagledajo majhni okrogli persti, in she zelo sazhetik nohti. Škos mefo, ki sdaj postane, se vse fkos vidi, tako da se reberze fkos obokane perfa raslozhno svetijo; zhreve leshijo v' trebuhoi votlini, pa fpodni shivot, ondi, kjer se popkov trak sazgne, tako navfpred moli, de je popkovimu pozhu (raspoku) enak. Spolni deli navfpred molijo, in shegetavez bi se lahko sa moshki ud dershal. Tam pa tam se she pikze okofhenja (okofštenenja) sagledajo.

§. 142.

V' fhtertim mefzi dofeshe fad 5 ali 6 pavzov dolgofti. Vfi deli, rasen nohtov se she raslozhnifhi vidijo, in glava she ni vezh tako velika proti terfhu.

§. 143.

V' petim mefzi se sazgne fad, bliso 8 pavzov dolg, tudi po mifhizah (ribizah, Mušfel) mesiti, in proti konzu tiga mefza sazgne mati po navadi menseje fadu zhutiti. Udje fo se bolj napolnili in fo mozhnejši postali, kosha se pokrije s' tenkimi, belimi lafmi, ki se vūneni lafji imenujejo, in posneji sopet ispadejo; na spolnih deli se mofhna alj pa framne uftnize raslozhno vidijo.

§. 144.

V' fheftim mefzi je fad 9 do 12 pavzov dolg in $1\frac{1}{2}$ libro teshek, glava je she manjshi proti drugimu truplu, glavni lafji se sazgho zimiti, vūneni lafji fo she vezhi. Nohti se sazgnejo na rokah in na nogah kasati. Zhe se otrok v' tim mefzi porodi, tak fizer diha, vpije ino poshira, vender pa vmerje zhes ene ure.

§. 145

V' fedmim mefzi dofeshe fad 14 do 15 pavzov dolgofti, in peso od dvéh do poltretje libre; truplize je tovfhi, bolj ispolnjeno, oberve se sazgho odpirati, vūneni lafji fo she godnejši, nohti na rokah in nogah mozhnejši. Glava je vezha ino teshja, in se she vezhkrat vifoko nad medenizhnim vhodi-

shom obzhuti; mesenje je she bolj shivo. Zhe fe fad ta mesez vléshe, tak shivi svunaj maternze komaj zhes dvé ure.

§. 146.

V' osmim meszi je fad 15 do 16 pavzov dolg in 3 — 4 libre teshek; farba na zelim trupli je filno rudezha, lize ino udje so she s' mnogimi ino leshezhimi vúnenimi lasmi pokriti, temen na glavi je she slo mehek, globok ino shirok, stiki (Máhte) she tam pa tam shiroke shpranje pustijo med sebo; nohti na rokah no na nogah so she filno mehki, in ne molijo naprej, mofhnja je slo rudezha, pa malo nagerbanzhana, in v' njih se levi mod (Hode) navadno she obzhuti; per deklizhkih stojijo velike framne uftnize she dalezh vřakfebi, tako da male framne uftnize ino shegetavez is med njih vun molita. Se otrok v' tim meszi vléshe, tak skoraj kar naprej spi, njegov glas je slab in jezhézh, smola ki od njega gré, svetlo-selena, in samore, zhe je drugazh vse sdravo, in bres vsih pogreshkov, per dobri reji ino skerbi she per shivlenju obviseti.

§. 147.

V' devetim meszi je fad bliso 17 pavzov dolg, in kjé 5 ali 5 1/2 libro teshek; nohti na nogah ino rokah so she bolj terdi. Oberve ino trepavnize so she vun stopile, vúnenih lasi se vezh toliko ne vidi, in gerbanze na udih se sgubijo, ker je she vezh masti. Po navadi sta sdaj obá moda v' mofhnji, in per deklizhkih framni deli bolj sklenjeni. Kar she v' poprejšnim meszi ni bilo na otroku prav dosoreno, je sdaj she vezhi del, posebno konez tiga mesza, ker se fad smeraj bolj svoji srelofti blisha; in torej otrok v' tim meszi rojen, smeraj she berfh per shivlenji oftane, kakor zhe je is ofmiga mesza.

§. 148.

V' defetim meszi fad popolnoma dosori, je proti konzu tiga mesza 18 ali 20 pavzov dolg, in od 6 do 8 liber teshek. Lasji na glavi so kjé po pavza dolgi, vúneni lasji pa vezhi del prozh.

Telo deteta je bolj okrogljeno, njegovi udje izpolnjeni kakor gré; kosha ne vezh vifoko ruzeha, ampak she bolj mefnate farbe, in je rada s' belo firjovkasto shleso polita. Glavne kosti ne stojijo vezh tako narasen kakor popré; nohti so terdneji, vezhi ino feshejo do konza perftov na rokah ino nogah; hruftez v' ufhesih je prezej terd. Mofhnja per fantizih je nagerbanzhana, in imá po navadi obá moda; velike framne uftnize per deklizhkih so terdno sklenjene; popek je v' fredi telefa, tak dalez odverhglave kakor od podplatov. V' zhrevih se najde temno-seleno, shlesasto blato, otrozhja smola imenovano.

Od glave sreliga otroka, njeniga rasedeljenja, podobe ino premernika.

§. 149.

Da bo mogoze prefoditi, ali bo samoglo dete per porodu prav ino lahko po porodnih potih is materniga telefa priti, je potreba, da porodna pomozhniza tudi velikost premernikov isnosheniga otroka na enih ino drugih krajih dobro posna.

§. 150.

Nar tovshi del na otrozhjim trupli, ki sploh porod nar bolj vftavlja, je glava; to moremo torej nar pré pregledati.

§. 151.

Glava se rasedi v' buzho (hubanjo) ino obras. Buzha je na otrozhjim telefih veliko vezha kakor obras, in na njo se mora per porodu nar bolj gledati. Buzha je is osmerih kosti softavljena, od kterih so shtiri sa porodno pomozhnizo nar bolj imenitne. Te so:

a) Zhelna kost leshi navspred nad obrasom, ino stori predno glavje ali zhélo. Per otroku je she v' dve polovize rasedelena, ki se pa posnej terdno srafejo, tako, da se per odrashtenih po navadi obene sledi te lozhitve ne vidi.

b) Obé teméne kosti (stranize) leshita ob obéh stranéh glave nad ozhéfi, in storita na verhi teme, kjer so ikos fhiv sklenjene.

c) Satelnikova kost (satelniza) leshi navsad, zhelni kósti nasprot, in stori satelnik. S' svojim sgornim shpizhaftim delom leshi med obema teménima kostema, njenin spodni del seshe noter dol do vratu. Kosti buzhe per otroku nifo terdno sklenjene, ampak visíjo le sa tenke koshe skup. Se dajo torej nekoliko mesiti ino ena verh druge sri-niti, kar per porodih filno prav pride.

§. 152.

Tiste mesta, kjer se dvé kosti ena v' drugo sadeneta, ino sta s' koshami sklenjene, se imenujejo fhivi. Od njih se shtirji raslozhijo, namrezh:

a) Zhelni fhiv rasdeli zhelno kost v' dvé polovize; se sazgne nad nosno korenino, in se neha v' veljki mehzhavi.

b) Venzhni fhiv lozhi zhelno kost ob obéh teménih kosti, in gre od eniga fenza poprek zhres glavo do drugiga fenza.

c) Pfhizhni fhiv (Pfeilnaht) lozhi obé teméne kosti narasen, sazgne se v' velki mehzhavi, tezhe po sredi zhres temen naprej, in se nehá v' mali mehzhavi.

d) Satelnikov fhiv lozhi obé teméne kosti od satelnikove kosti, se sazgne v' mali mehzhavi, in gré naprej po obéh stranéh satelnika doli do vratu.

§. 153.

Tiste mesta, kjer se vezh glavnih kosti ino fhivov snide, ino vezhi prasni prostor, kteriga le koshe pokrivajo, pustijo, imenujemo mehzhave. Na dvé je gledati treba.

a) Perva je velika ali predna mehzhava, ino leshi na predglavji, ondi, kjer se zhelni fhiv, pfhizhni fhiv ino venzhni fhiv snidejo: je podolgovata ino shtirvoglata, vezha kakor sadna; samorejo se v' nji is-hodki shtirih kosti in pa poti shtirih fhivov ofhlatati.

b) Mala ali sadna mehzhava leshi na saglavji, ondi, kjer se satelnikov shiv od obéh strani s' pshizhnim shivom snide; je trivoglata: v' njoj ofhlatajo se is-hodki tréh kosti in poti treh shivov.

§. 154.

Velikost glave sposnati, imamo shtiri premernike:

a) Ravni premernik od nosne korenine do sadne mehzhave, ki je po navadi $4\frac{1}{2}$ pavz velik

b) Poprezhni premernik, od frede ene teméne kosti poprek zhres glavo do ravno tistiga mesta une strani; snese $3\frac{1}{2}$ pavz, ino pokashe shirokost glave.

c) Navpizhni premernik od vfredja temena do dna buzhe je toliki kakor poprédhni, in iskashe vifokost glave.

d) Poveszni ali narvezhi premernik; ta gré od konza zhelusti do male mehzhave in snese pet pavzov ino eno shtertizo. Po besedah nekterih porodnih pomozhnikov je neko obfeshje glave moshkiga sadu sploh vezho, ko shenshka. Rasen tiga se she meri shirokost plezh, ki $4\frac{1}{2}$, ino beder, ki ena do druge od $\frac{3}{4}$ do 4 pavzov snesó.

Od lege sadú v' maternizi.

§. 155.

V' sazhetku noshenja, ko je pesa vode, v' kateri sad plava, vezha, kakor pesa samiga sadu, she sad obene prave lege nima. Szhasama se po navadi plava, ker je nar tenhji del trupla, navsdol nagne na medenizhno vhodishe (proti maternimu vratu), in sad obdershi potem vezhi del v' zelim noshenji to lego s' glavo navdol, ktera se she vezhkrat v' shestim ino sedmim meszi nad vhodishom medenize prav gibka ofhlata. Od tih mal je vezhi del sadno oglavje, satelnik ino herbet na levo stran, rit pa navsgor s' petami na desno stran obernjena, per zhim se streva (Nachgebur), kateri

šad svojo terbuhovo plat obrazha, po navadi na desni strani materniga dnu ofhlata. Pa se še tudi mnoge druge lege šadu permerijo. Vender pa le sami prasnoverzi menijo, da se dete v' sadnih mešzih nošenja kar na enkrat s' glavo navdol pre-kuzne (prekopizne).

§. 156.

V' nošenji dvojzhkov ima eden šad sgoraj popifano lego, drugi pa vezhi del ravno nasprotno, s' nogami navdol; redkeje leshi dvojzhek, ki napré pride, s' nogami, in ta, ki sa pervim pride, s' glavo naprej, pa še bolj redko leshita oba s' glavo navdol.

§. 157.

Šad v' maternizi tisto lego vsame, s' katero nar manj saleshe, in je okroglo vkup svit. Truplo je navspred vpognjeno, brada floni na perših; roke so ali proti nogam dol štegnjene, ali pa s' štifnjemimi peštmí na glavi leshijo, ali pa zelo na perših krishom pozhivajo; sgorne bedre so v' kolenah vpognjene, in slo proti trebuhu vpotegnjene, špodne bedre pa, ali ravno navdol leshijo, ali so pa ena verh druge, noge pa na sadni mešzi.

Peta Postava.

Od snamenjov nošenja.

§. 158.

Šposnati, ali je nošenje ali ni, se gleda na nektere perkasne, ktere so po velikoletni škušnji nošenje špremljale, in te perkasne imenujemo snamenja nošenja.

§. 159.

Mišliti bi pa kdo snal, da je nepotrebno, rassen še popifaniga špremenenja nošezhiga teleša še posebne snamle nošenja rafkasovati, da bi

se sprizhalo, ali je noshenje refnizhno ino gotovo. Ali skufhnja naf je svuzhila, da ni, ne eniga famiga spremenenja nofezhe shene, ktero bi se tudi is drugih nakluzhb kakor is prizhjozhnosti sadu neperkasalo.

§. 160.

Snamle, da se je ravno kar spozhetje sazhello, na ktere se med rodovitnim telef sdrushe-njom, ali kmalo potim gleda, so, toliko ko jih tudi je, eno ko drugo nesanesljive. Med te flifhi: ne- navadno veliko obzhutenje fladofti med sdrushe- njom, majhin dregetez, ki is spodniga shivota fkos truplo gré, preletezha gorkota, nekoliko bo- lezhi kerzh v' spodnim shivotu, teshavnost, maj- hina omotiza, vezhkrat tudi omedljenje in flabo po- zhutenje kmalo po telefnim sdrushenju, sprejetje ino saoftaja moshkiga femena, in shelja, bedre eno verh druge djati.

Od snamenjov ediniga noshenja.

§. 161.

Snamle, ki se is mnogih perkasenj per no- fezhih ino is spremenenja shenfkiga trupla vsa- mejo, se dajo v' dva dela rasdeliti; pervizh v' take snamle, ki po famim ino sa-se prizhjozhnosti no- shenja ne sprizhajo, ino drugizh v' take, ki she tudi po famim prizhjozhnost noshenja poterdijo. Perve so negotove, posledne pa gotove snamle.

§. 162.

Negotove snamle noshenja imenujemo tedaj take, ki se ne snajdejo per vsih nofezhih, ampak jih vezhkrat ni; se pa nasproti tudi per shenfkih najti samorejo, ki nofezhe nifo. Gotove snamle noshenja so pa tiste, ki per vsaki nofezhi po- trebno biti morajo, in kterih per nobeni ni, ki ni nofezha.

§. 163.

Med negotove snamenja nofhenja fhtejemo nasledne: flaboſti, dergetez, glavji bol, omotiza, sobji bol, gabnoſt, teſhkofſt, zhreſmetanje, ſoſebno ſjutra, omedlevze, gnufenje nad nekterimi jedmi, redke ſhelje po rezheh, ki ſo vezhkrat ſhkodljive, alj pa zeló niſo ſa jeſti, ſpremenjen obras, fuſhenje na trupli, nenavadno veſelje, alj velika oſoſhnoſt i. t. d. Te nakluſhbe ſe vezhkrat ſagledajo per ſhenſkih, ki ſo pervizh noſezhe, ſoſebno zhe ſo ſhe pré bile flaboſhivotne ali ſlo obzhutljive. Tudi ſo nar vezhkrat in nar mozhneje v' ſazhetku nofhenja, v' drugi njegovi polovizi ſe pa vezhi del zhifto ſgubijo; nektero ſhenſko pa vender vzhafi v' zelim nofhenju nadlegvajo. Vſe te nakluſhbe ſe ſnajo pa tudi ſavoljo bolesni v' ſhenſkim teleſi ſazheti, in torej prizhejozhe biti, deſi (akprem nobeniga nofhenja ni; pa tudi jih vzhafi per refnizhno noſezhkih ni, ali pa ſo tako majhine, da ſe zeló ne ſapasijo.

§. 164.

Deſi (zhe) ravno ſaofſtava (iſoſtanje) meſezhniga zhifhenja ſploh prizhijoſho nofhenje oſnanuje, tak ſe vender tudi na njo ni ſaneſti; ſakaj meſezhno zhifhenje ſhe ſna v' nofhenju napré tezhi, ali pa tudi bres nofhenja iſ drugih vſrokov ſaofſtati; kakor ſe je tudi ſgodilo, da je ſhena le obnoſhenji ſvojo meſezhno po redi iméla, drugazhi pa ne.

§. 165.

Ako ſhelimo ſaofſtavo meſezhniga zhifhenja ſa ſaneſljivo ſnamenje nofhenja oberniti, tak nam je treba na tenko ſvediti, alj je zhifhenje popré smeraj po redi teklo; alj bi ne bilo ſamoglo kje iſ drugih vſrokov ſaofſtati, kakor poſtavim iſ prehladenja, raspotenja, velike jeſe, ſhaloſti ali neſmerniga veſelja, iſ popréſhne bolesni, velike flaboſti i. t. d., ino ali po ſaofſtaji zhifhenja ni ſhenſka ſboléla.

§. 166.

Otezhen'e trebuha v' drugim mefzi s' pozhafnim spremenenjom; vender pa per vodeniki, vetrovih, per sbiranju kervi, per israftkih na maternizi, per ras-shirjenju jajzbnikov i. t. d. trebuha rad ravno tako otezhe, in naf sna lajhati (geniti), da na prizhejozhe noshenja fklenemo.

§ 167.

Spremembe na siskih fame sa se fo tudi snamenja na ktere se ni sanesti, sato, ko se nekerim nosezhim, to je tistim, ki fo she vezhkrat rodile, in she vezhkrat otroke dojile, siski kar nizh ne spremenijo; nafprot se pa tudi siski savoljo telesnih bolesni, fosebno maternize, fkorej ravno tak spremeniti samorejo, kakor v' noshenju.

§. 168.

Zhe feté popifane negotove snamenja noshenja per eni shenki ali vse, ali vezhi dél snajdejo, zhe se po téka zhafa med sebo srajmajo (sloshijo), in zhe obene bolesni per shenki ne sapasimo, od ktere bi samogle leté negotove snamenja is-hajati, tak samoremo fkleniti, da je nar berfh, pa vender ne, da bi bila gotovo nosezha.

§. 169.

Med gotove snamenja pa rajtamo:

a) Gibanje otroka, ktiriga mati in porodna pomozhniza obzhutita, kar se sploh dvajstimu tjednu noshenja sapasi. Mati sama nar bolj raslozhno obzhuti gibanje otroka, zhe prav mirno leshi, v' sazhetku kakor rahlo gomsenje, posnej kakor majhino dreganje (sadevanje) proti eni ali drugi strani materniga dna. Porodna pomozhniza samore gibanje otroka nar raslozhnifhi obzhutiti, zhe tvegama (vnaglo) merslo roko na spodni shivot nosezhe poloshi; potim bo dreganje sploh vezho ino raslozhnifhi. Le potim, zhe porodna pomozhniza gibanje otroka raslozhno obzhuti, ga samore sa gotovo snamenje noshenja dershati. Pa tudi tukaj se she

lahko lajha (vkani); sakaj vetrovi ino napinjanje v' spodnim shivoti, kerzhi per shenfskih maternim tesham podvershenih, glilte samogo enako, zhe ravno ne pravo mesenje narediti. Sedesh tiga mesenja pa, ker je sdaj v' tim, sdaj v' unim koti spodniga shivota, in ker dolgo ne terpi, se da kmalo po naturi sposnati. Pravo mesenje otroka se raslozhi od vfakiga mesenja lahko fkos to: da se le samo ino edino v' obzhutno ras-stegnjeni maternizi obzhuti, in da se rahlo sazhe, potim pa od tjedna do tjedna zhedalje mozhneje in urnifhi (hitreje) perhaja. Tudi se she opomni, da se mesenje otroka per nekterih nosezhih, ktere velikiga ino mozhniga otroka ino malo sadne vode nosijo, she dolgo pred polovizo, nasprot pa per drugih noshezhih, ki slabiga otroka ino veliko sadne vode imajo, velikrat she le po polovizi noshenja sposna. Tudi se she dosti porodnih pomozhniz v' tim moti, da menijo, otrok bi she le tedaj sazhel shiveti, kadar mati njegovo pervo gibanje obzhuti. Sad shivi od perviga trenljeja spozhetja, drugazhi bi rafti ne mogel, dobi pa she le v' petim meszi toliko mozhi, da njegovo mesenje mati obzhuti.

§. 170.

b) Spremenenje, ki se na maternih uftih ino maternim vratu od mesza do mesza noshenja obzhuti; kakor je bilo she rezheno. Zhe imamo perloshnost, nosezho vezhkrat ino od zhafa do zhafa, fosebno v' sadnih meszih noshenja preifkati, tak nam bo, zhe fmo le koljkaj navajani, to snamenje veliko raskasalo.

§. 171.

Dele otroka svunaj na spodnim shivotu obzhutiti, bi nam tudi bilo v' refnizi gotovo snamenje noshenja; pa kaj, ko se po tefnobi medenize, po legi otroka in po fhtivilu sadjov ravna! Vezhkrat se to snamenje le kar malo posna, in velike otekline v' medenizhnim dnu ino na spodnim shivotu vzhafi ravno takfhne perkasne pernesejo. Ko bi se pa vender le vspred leshezhi del otroka fkos she safuti materni vrat ali per tih, ki fo she vezh-

krat nofile, fkos odperte materne ufta ofhlatal, tak je to nar gotovfhi snamenje nofhenja, pa se le proti konzu nofhenja v' prid obernti samore.

§. 172.

Is v'fih tih popifanih snamenjov se pa vidi, kako teshko je velikokrat fkleniti, ali je nofhenje prizhejozhe ali ga ni; in da se tedaj ne da fhe nizh fegurniga sgovoriti, zhe se tudi fofebne ino malo sanefljive snamenja vkup saftavljajo, ino eno s' drugim permerijo (pergliahajo). Ni tedaj obeniga zhfsto gotoviga snamenja, ki bi naf famó ino v' v'fih okoljfhinah od prizhejozhiga nofhenja popolnama preprizhalo; rasen refnizhniga sazhetka porodniga opravila, kjer po ofhlatanih delih otroka fkos jajzhne mreie v' odpertih maternih uftih, se takó vé, vfako dvomenje sgine.

§. 173.

Vezhi del se is prizhejozhih le nekaterih ali pa mnogih raskasanih snamenjov (poftavim: meseije otroka, raslozhno otipanje delov otroka, raft trebuha po redi, k'temu permerjeno fpremenenje na maternim vratu ino maternih uftih, sléganje (sglihanje drugih okoljshin) nekoliko — in zhedalje bolj, vezh snamenjov ko se perkashe, in bolj dolgo ko terpijo, fkleniti da. Sploh pa je filno teshavno delo, zhes nofhenje fkleniti; smota se zhfsto lahko permeri; in satoraj se porodnim pomozhnizam previdnost ne more nikdar sadofti perporozhiti.

§. 174.

Skufhnje, fpol fadu fposnati, fo fkoraj vse flabo ftekle: ino snamle, is kterih bi se to fposnalo, da poftavim vezha moljava na defni strani fantizha, in na levi strani deklizha napoveduje, da je per moshkim fadu mleko v' siskih nofezhe bolj gofto, per shenfkim fadu pa bolj redko, fo zhfsto golufjljive (vkanljive). Ravno tako malo se da to is zhafa fpozhetja (ali je bliso ali dalezh od supet sazhejozhiga mesezhniga zhifhenja; ali zhe je ob ftarim mezzi ali ob mlaji) fposnati. Ref je pa, da je ob nekterih zhafih vezh fantizhov, ob drugih vezh

deklizhov spozhetih ino porojenih. Ali bi ne sa-
mogli kje zhafi ali laftnosti léta, vreme, shivesh
i. t. d. vézhe snamenja sa spol otroka imeti?

Od snamenjov mnogiga noshenja.

§. 175.

Snamenja, is kterih bi se samoglo na prizhe-
jozhnost vezh sadov (postavim dvojzhkov) skleniti,
she manj v' sebi imajo, kakor snamenja ediniga
noshenja; toraj se nikdar ne da gotovo sposnati,
ali je shenska s' vezh otrokmi nosezha; vender
imamo nekatere snamenja, na ktere se je faj nekaj
sanesti; med te se shteje: vezho ino hitreje rafteg-
njenje spodniga shivota, posebno na stranéh, shleb
(vpadenje) po fredi trebuha, ki se ali ravno, ali
po strani navdol vlezhe, ino shivot kakor v' dve
moljave rasdeli, popré sazheto, ino na vezh stra-
néh ob enim obzhutno mesenje (kar se pa vender
tudi per poprezhni legi eniga samiga otroka sgo-
diti sna) trebuh se v' sadnih tjednih noshenja nozhe
vgresniti; obeden spred leshezhi del otroka se ne
da lahko ofhlatati, tudi se per tenkih trebuhovih
pokrovih udje od dvojih otrok vzhafi lahko ob-
zhutiti dajo. Lega sploh, sosebna pa na strani,
kjer so tédej sadovi sploh nenavadno nepokojni,
je sa nosezho teshavna.

§. 176.

Per preiskavanju je v' sadnih meszih noshenja
tesha ino mnosha tiga, kar je v' maternizi sader-
shano, vezha, kakor se da od eniga samiga otroka
misliti (vender samogo, zhesnavadna velikost otro-
ka, israftki v' spodnim shivoti ino maternizi, vo-
denike ravno to narediti). Zhaf noshenja je vezhi
del krajshi ko 40 tjednov, ino med porodom imamo
potim bolj gotove snamenja. Zhe tako po porodi
eniga otroka trebuh she nenavadno velik ino terd
ostane; zhe se v' novizh sadni mehirkashe, in
spet kaki spred leshezhi del otroka ofhlata, potim
je gotovo, da je she en drugi sad. Noshenje

s' trojzhki, shtirzhki i. t. d. sopet nima obenih so-
sebnih no gotovih snaminj: kar bi snalo jih napo-
vedati, bi bile snamne per noshenju dvojzhkov
rafkasane, to da she veliko bolj, postavim: she
bolj raslozhno mesenje v' she bolj otezhenim trebuhu.

Od snamenjov popazheniga jajzeta.

§. 177.

Snamenja vsiga popazheniga jajzeta so nasledne:
ker takšna snét (ki malokdaj zhes $\frac{1}{4}$ meze v'
trupli nosezhe obstoji) hitro rafe, tak se tudi spod-
ni shivot pré raštegne, pa ne povfod enazhno;
zhe se od svunaj pertifne, saboli. Siski otezhejo,
ino imajo v' sebi vodeno mokroto, materni vrat ino
materne usta se pré spremenijo, pa ne po redi,
kakor je she popisano bilo; nosezha obeniga gi-
banja ne zhuti, ampak teshavno tifhanje. Da
pa vse té snamenja lahko lajhajo, ni teshko sposnati.

Od snamenjov noshenja svunaj maternize.

§. 178.

Rezheno je she bilo, da obrodno jajze ne
pride vsekrati v' maternizhno votlino, ampak da
vzhafi na enim jajzhniku, na materni trobenti
ostane, ali v' trebuho vo votlino pade, in tam napré
rafe. Takšno noshenje svunaj maternize se redko
kdaj premeri, in se prav teshko sposna.

§. 179.

Nestanovitne perkasni, ki prizhejozhnost no-
shenja svunaj maternize nekoliko misliti dajo, in
jih torej sa snamenja imamo, so nasledne: Ker se
sad ne snaide v' votlini maternize, tak tudi v' njoj
ni premenenja, kakor v' naturnim, pravim noshe-
nju. Materniza ne otezhe takó po redi, in materni
vrat ostane, rasen tiga, da je nekaj mehkej ino
rahlej, vezhi del bres vsiga spremenjenja, saj se
ne skrajsha. Mesezhno zhifhenje vezhi del sao-

ftane, posnej tezhe pa doftokrat kervava shlesa is noshnize. Spodni shivot ne otéka odspod navsgor, ampak po navadi narpoprej per popki, in vezhi del na eni strani bolj ko na drugi. Nofezha samore le na eni ali drugi strani leshati, in obzhuti hudo, derezho bolenje v' spodnim shivotu. Siski fo fuhi, uveli bres vfiga mleka, ali le nekoliko otezhejo. Giban e otroka se pré obzhuti, kakor v' naturnim nofhenju, in je sa mater filno boleftno. V' posnejim zhafi nofhenja se déli fadu leshej fkos ftene trebuha ofhlatajo, kakor per maternizhnim nofhenji. Prej ali posnej pridejo hudi porodni bóli, kar je pa le prasno terganje.

§. 180.

Zhe se fad v' trebuhoi votlini snajde, tak se drobovine, mreie ali snotrajne trebuhoie koshe dershi, sesá tukaj potrebni shivesh, in samore vzhafi popolnoma dosoreti. Zhe je pa fad na jajzhniku ali na materni trobenti oftal, tak se fkos njegovo pozhafno raft, jajzhnik ali materna trobenta, v' kateri se fad snajde, sploh she proti tretjemu ali shtertimu mezdu nofhenja rasterga, potim se od snotraj kri istezhe ino mati vmerje.

§. 181.

Sa pofamefhne forte nofhenja svunaj maternize neposnamo obenih posebnih snaminj; odtekanje shlesafte, kervave mokrote zhernkafte farbe ob zhafu, ob katerim je drugazhi mesezhno zhifhenje nastopilo, pa vender le nek nofhenje v' materni trobenti spremlja; kar she tudi hudo ino bolezhno nategovanje déla, v' katerim shenfska vezhi del, potim ko materna trobenta pozhi, na kervotoku vmerje. Le, zhe se fad sgnóji, ino od nje pride, ali zhe v' trupli oftane, se po smerti nofezhe per rasdelenju telefa, vse na tenko sposná.

§. 182.

Nikdar pa nemore fad, naj tudi v' trebuhoi votlini popolnoma dosori, po naturnim poti na svét priti, ampak se od matere dobi, zhe se ji telo prereshé, in se fad vun vsame; alj tudi, zhe se

oteklina naredi, ktera se sna na enim ali drugim kraji odperti, kakor na spodnim shivotu, v' ritnim zhrevetu, ali na materni noshnizi, in kjer sgnogeni sad po kofzah ispada. Vzhafi se tudi sad pofufhi, in samore fhe veliko let od matere noshen biti. Kakor hitro se porodni pomozhnizi dosdeva, da bi takfhnno noshenje svunaj maternize bilo prizhejzho, tak mora kar berfh, ker fama nizh pomagati nemore, po sdravnika poflati, vender pa nefmé nosezhi nizhefar od fvojiga dosdevanja povedati.

*Od snamenjov shivlenja ali smerti otroka
v' noshenji.*

§. 183.

Da v' noshenji otrok shivi, prizhajo lete snamenja:

- 1) vedna raft, gorkota ino lahkota trebuha;
- 2) zhedalje vezho otekanje siskov no istekanja mlezhne mokrote is tiftih;
- 3) ftanovitna vezha toplota svunajnih ino snotrajnih porodnih delov;
- 4) ftanovitnost lehkiga pozhutenja nosezhe;
- 5) ftanovitno obzhutno gibanje otroka; in sadnizh
- 6) zhe se nizh ni pergodilo, kar bi bilo smert perpeljati samoglo, tak samoremo po pravizi fklemiti, da otrok v' noshenji napré shivi.

§. 184.

Da je dete med noshenjom vmerlo, fe da istih snamenjov, vender ne popolnoma gotovo fklemiti:

- 1) fe je snalo kaj pergoditi, kar je samoglo otroku shivlenje vseti; kakor huda bolesen nosezhe, nenavadno telefno napinjanje, tepenje, fuvanje, velke ftrafti (velka jesa, shalof, ftrah, vefelje), preveliko pufhanje shile, mozhne sdravila (arznije), mozhne pijazhe (vino, kafé, shganje), veliki kervotoki i. t. d.; vezhkrat pa vmerje otrok bres vfih ozhitnih vsrokov;

2) nofezha obzhuti néko nesnano mersloto ino teshavno peso v' spodnim shivoti, zhe se preoberne, obzhuti, da néka teshka rezh od ene strani na drugo pade;

3) siski uvenejo, ino mlezhna mokrota fama od feb' is njih tezhe;

4) trebuh vpade, in se hladen ofhlata, tudi porodni deli so bolj hladni, ko sizer navadno;

5) mesenje otroka, ki se je poprej obzhutilo, se vezh neobzhuti;

6) nofezha postane v' lizi sabuhla, semljene farbe, dobi gnilobno sapo is uft, tud gnilobni pokuf, ji ni nizm sa jed, jo vezhkrat po udih spreleti ino mrasi, udje so teshki, teshave jo poprijemajo, serze ji slo bije, k' potrebi jo velikrat goni i. t. d. Zhe je dete v' maternizi vmerlo, tak ga sploh ne bo vezh dolgo nofila, ampak porod je bliso. Per tim se ima porodna pomozhniza ravno tak nositi, kakor se bo per porodu shiviga otroka vuzhilo.

§. 185.

Imenovane snamenja naf v' nekterih okoljshinah snajo lajhati, vzhafi jih zeló ni; satorej naj bo porodna pomozhniza filno previdna, zhe ima nad smertjo otroka skleniti, in nikar se naj ne sanafha na posamefno eno ali drugo snamenje, ker bi se filno lahko goljfala.

Shefta Postava.

Od rajtanja zhafa noshenja.

§. 186.

Naturno ino srezhno noshenje ima per zhlo-veku kakor per shivali svoj odmérjen zhaf, ki se po velikosti pléha (ploda) ravna. Navadni naturni zhaf, kteriga dete v' maternim telefi preshivi, in po ktériga isteku se po postavah nature roditi mora, snefe devét sonzhnih mezov ali 39 tjednov, ki is 273 dnevov obstojijo; in porod potim v' navadi

tedaj pride, kadar bi menilo mesezhno zhišhenje devetokrat priti. Pa se vender tudi drugazhi rajta, namrežh po 10 luninih mežzih, vsak lunin mežz po 4 tjedne, vsak tjedne po 7 dni, ino tako zeli zhaš nošhenja po 40 tjedno ali 280 dni, in porod pade potim v' deseti mesez pošhtirih tjednov, po sadnim perkasanju mesezhniga zhišhenja rajtati.

§. 187.

Vezhkrat se shene najdejo, ki so she vezhkrat rodile, da zhaš noviga nošhenja prav na tenko sposnati samorejo, kjer njim njihov pozhut zhaš, v' katerim so nosezhe postale, popolnoma sasnamnjava; vender je pa v' velikih drugih okoljshinah delo porodne pomozhnize, to sposnati. Zhe hozhemo srajtati, kak dolgo je shenfka she nosezha ali kdaj bo na porod perfhla, tak moremo gledati:

1) na zhaš spozhetja; alj ta zhaš se le redko kdaj prav sposnati samore, in ga torej nemoremo v' svoj namen obrazhati; in le tedaj bi samogli spozhetje sa rajtanje nošhenja obernti, ko bi se dan spozhetja samogel sposnati; to se pa le redko kdaj sgoti, sosebno ker naš vse snamnje tiftiga silno slo lajhajo: le vezhkrat v' nošhenju bivšhe ga vzhafi vedó povedati.

2) Na saostavo mesezhniga zhišhenja. Pervi tjedne sa sadnim perkasanjom mesezhniga zhišhenja dersimo sa prvi tjedne nošhenja, ino rajtamo od tiftih mal 40 tjednov; porod bo skoraj vselaj tedaj nastopil, kadar bi menilo mesezhno zhišhenje sadnokrat priti, ko bi shenfka ne bila nosezha. Ker se pa vzhafi zhišhenje tudi she v' nošhenju enekrat poverne, she tudi pred nošhenjom saostati samore, shenfke tudi zhafa sadniga zhišhenja same prav ne vedo, ali ga povedati nezhejo, tak se tudi na same leté snamenja nemoremo sanesti. Tudi tedaj, kadar dojezhe shenfke nosezhe postanejo, se is saostaje mesezhniga zhišhenja ne da nizeh fklenti; ino v' ti redki permeri, v' kateri se mesezhno zhišhenje le v' nošhenju, in nikdar drugazhi perkashe, se mora ravno njeno pervo ponovljenje sa sazheto rajtengo nošhenja obernti. Zhe se zhi-

shenje v' pervim meszi noshenja spet poverne, tak se fizer rajtanje zhafa vzhafi po njemu peljati samore, zhe kri bolj ali manj tezhe; vender pa to ne more v' vfih okoljshinah snamenje noshenja biti, fe tudi svunaj noshenja bolj ali manj perkashe, kar is drugih isrokov is-haja.

3) Na zhaf, v' kterim se je mesenje otroka pervizh obzhutilo. Ta pade vezhdel v' fredo noshenja, in rajta se she od tistih mal dvajset tjednov do poroda. Ker se pa gibanje otroka sdaj prej, sdaj posnej obzhuti, vzhafi se pa nizh na-nj ne gleda, tak se tudi is tiga kaj zhisto gotoviga skleniti ne da. Tak pride, da se marsktera goljsa, in njenin porod pride sa ene tjedne poprej ali posnej, zhe mesenje otroka poprej ali posnej kakor v' dvajsetim tjednu obzhutiti mislijo, kar se pa tudi vzhafi ne le kar sdi, ampak v' refnizi pergodi.

4) Lega materniga dnu od mesza do mesza, kakor je bila she popifana.

5) Spremenenje, ki se na maternim vratu ino maternih uftih pergodi, in kakor je she tudi bilo popifano.

§. 188.

Is vfih tih snamenjov se zhaf poroda na tenko srajtati ne da, in smoti od 8 do 14 dni se skoraj sogniti nemoremo. Vezh snamenjov ko sapasimo, bolj ko se eno drugimu perlegajo, leshei se bo dalo prav srajtati. Satoraj se konez noshenja nar bolj gotovo prerajta, zhe se je spozhetje kar po mesezhnimu zhifhenju sgodilo; zhe se to zhifhenje potim is obeniga drugiga sroka ni vezh ponovilo, zhe se je gibanje otroka k' konzu dvajsetiga tjedna pervizh obzhutilo; in zhe se na lego materniga dnu ino na spremerenje na maternih uftah ino maternim vratu skerbno gleda.

Sedma Postava.

Od sadershanja v' nofhenju.

§. 189.

V' nofhenju pametno shiveti, ne podpera le kar sdravja nofezhe, ampak samore tudi veliko perpomozhi, da bo porod leshji. Sploh pa nofezha od navade shivlenja pred porodom ne smé prevezh odstopiti; navada vezhkrat stori rezhi nefhkodljive, ki bi ne navajenimu zhloveku fhkoduvala.

§. 190.

Nofhenje samo na febi ni stan bolesni, ampak sdravja; nofezha mora pa vender fhe enkrat toljko na svojo sdravje gledati, ker si ga leshej v' nofhenji, kakor drugazhi popazhi. Popazhenje sdravja v' nofhenji pa samore sa mater ino otroka filno fhkodljivo, in per porodu nevarno biti. Zhe shenska s' kako bolesnjo na porod pride, tak pride v' filno nevarne okoljshine, ino sna tudi vmreti.

§. 191.

Ker pametno shivljenje in dobro dershanje nofezhe fhe poverh tudi raft otroka podpira, in fkoraj vse teshave nofhenj odshene, ali jih faj smanjsha, tak je porodna pomozhniza dolshna, v' ti rezhi svetvati.

§. 192.

Nofezha se naj vfaki dan nekaj prehodi, posebno se naj od svunaj sprehaja, naj lahke dela v' verti ali na polji opravlja, ali domazhe opravke ofkerbi, vender tak, da se prevezh ne vtudi. Vse, per zhim se prevezh in pre hitro premesi, alj kar jo pre slo prime, kakor plesanje, fkakanje, tekanje, voshnja na gruzhastih potih, trét, kofiti, mlatiti, teshke pése vsdigavati i. t. d. je filno slo fhkodljivo, ker se fkos to veliki kervotoki, odlozhenje jajzeta, pre sarani porod, flaba lega maternize in druge nevarne permére nakljuzhiti sa-

morejo. Tudi pre pogosto ino preposheljivo telefno sdrushenje se ne smé goditi. Sosebno je vse to v' tretjim ino shtertim mezju noshenja shkodljivo, ker so ob tim zhafu nosezhe shenske narbolj k' nefrezhnim porodom nagnjene. Pa tudi veliko sedeti je shkodljivo, posebno v' safoparjenih hishah, v' kterih je nesdrav, ali savoljo prebivanja mnogih ljudi popazhen srak (luft).

§. 193.

Varvati se more vsiga, kar prenaglo in prevezh zhloveka preleti, kakor jese, togote, shalosti, strahu, bojezhnosti, prevelikiga ajfranja ino telefniga sdrushenja, ktero se v' nekterih okoljsih nah zeló ne ali vender le s' narvezho previdnostjo smé sgoditi; naj se ga torej varje, kar je mogoche, in naj se vsiga prav skerbno ogible, kar bi ga napeljati samoglo; ker is tiga rade hude bolesni nosezhe ino njeniga sadu, kérzhi, kervotoki ino nefrezhni porodi ishajajo. Nar boljsi je, zhe nosezha s' mirnim duhom, terdno serzhnostjo in dobrim savupanjem porod perzhakuje, k' zhemur ji samore porodna pomozhniza veliko skos pametne besede perpomozhi.

§. 194.

Kar jed ino pijazho sadene, se nosezha naj sploh dershi, kakor je bila drugazhi navajena; naj pa ne vshije na enkrat veliko, ampak v' sazhetku ino proti konzju noshenja raj nekaj manj kakor drugi krat. Sploh se pa naj sdershi vsih tistih jedi, ki se teshko prekuhajo, in ki napihujejo, kakor so: mastno meso, mastne ribe, mastne pekarije, ne dofti pezhen kruh, zmoki, nesrel ali tak sad, ki napihuje; potim takshnih jedi, ki prevezh grejejo, kakor so vse tiste, ki se s' vinom in olom (pivom) napravljajo ali veliko dishav (gvirza) v' sebi imajo, tudi sklezhih rezhi se naj varje, postavim, flanine, povejenih rib, premozhniga sira i. t. d. Slo previdna ino varna mora nosezha tudi biti, kar grejozho pitje sadene: kafé, vino ino dober ol (pivo) se snajo sizer she vshivati, zhe je nosezha bila popré na to navajena, pa vender veliko po manj, kakor pred noshenjom; shganize, flivo-

vize, možniga téja (té) i. t. d. se pa popolnoma sdershati mora, ker bi savoljo tiga snala kri prehitro po telefonu iti, ali se snali kervotoki sazheti, ali porod nefrezhen biti, ali druge bolesni nastopiti. Pijazhe, ki omehzhajo ino poshivijo, kakor voda, redek ol, voda s' limoni nofezhi nar bolj flushijo. Prav shkodljivo je, zhe nofezhe vezh ino bolj tozhne jedi vshivajo, kakor popré, v' milli, otroka v' telefí bolj srediti; sa njegov preshivitik je she natura fkerbela; oni si pa fkos to prenapolnijo shelodez, jih sadene zhresmetanje, hitriza, trefhlika (mersliza) i. t. d., in velikrat tudi nevarni pre sarani porod. Ne navadne shelje nofezhih se fmejo potolashiti, zhe se vidi, da bi posheljena rezh shkodvati snala.

§. 195.

Nofezha si ne fmé vse pervoljiti, k' zhimu jo shelja mika, in si mora marfikaj odrezhi: in ni se treba bati, da bi to odrezhenje otroku kaj shkodvalo. Tako neimenovano sagledanje je rezh, ktera neobtefanim ino prasnovernim nofezhim veliko strahu naredi. Per mnogih se namrezh vera pomika, da se nofezha nad kako gnufobno ali nesnano rezhjo, na ktero neprevidama ozhi padejo, sagledati samore, in da otrok potim kako videni rezhi podobno popako s' sebo na fvét pernese, sofebno na tistim deli trupla, kteriga se je nofezhi ravno ob videnju pertekniti permerilo. Tudi she bedašto vero predajajo, da zhe si mati kake shelje nepotolashi, potim otrok takshne popake na sebi ima. Vse te vere niso le kar prasne, ampak filno shkodljive; sakaj one napravijo, da nofezha v' vednim strahi shiví, in se pred nar manjsho stvarzo prestrafhi, sa ktero bi se drugazhi ne smenila; strah in bojezhnost pa vemo, v' kolikih rezheh je nofezhim shkodljivo! Dolshna je porodna pomozhniza, da fkos pametno podvuzhenje nofezhe ob to shkodljivo neumnost spravi. Popake ino maroge, ktere nek otrok na fvét pernese, niso is sagledanja perfhle, ampak odstropki od sploshnih opravkov nature, kakor jih tudi nad drugimi stvarjenimi rezhmi dovolj vidimo, in mati jih zhifto kar nizh ni kriva. Teshko je bla kdaj ktera nofezha, da

bi ne bila imela perloshnosti sagledati se; ko bi v'fak sijak kakih popák na detetu bil kriv, tak bi ga ne bilo najti zhloveka bres popák na telefí.

§. 196.

Tudi se naj nofezha v' budenji ino spanji fredne dobe dershi. Prevezh spati, fofebno kmalo po kofili ali vezherji, je fhkodljivo, ravno tako spati na eni ino tifti strani. Tudi veliko budenje po nozhi, pofebno zhe je s' vtruden om trupla ali duha fklenjeno, kakor ples, igranje (shpel), branje, bolniku ftrezhi, je sa mater ino otroka fhkodljivo.

§. 197.

Nofezha naj fhkerbi, da imá smeraj dofti od-perti shivot, k' zhimur fi fkos lahko mesenje, ino fkos vshivanje tekozhih in lahkíh jedi perpomore. Ko bi blato predolgo saoftajalo, bi se sa omeh-zhanje kliftiranje moralo v' pomozh vseti; sakaj zhe se zhrevefa samafhijo, se materniza ne more po potrebi rastegati, lahko dobi flabo lego, ino hudo napinjanje per potrebi samore pre sarani porod ftoriti. Ravno tak mora nofezha fkerbeti, da vode ne sadershava, ampak da se k' potrebi podá, kolj-krat jo tifti.

§. 198.

Obleka ne fmé biti ne pre lahka ne pre teshka, ne pre tefna, ne pre topla, ampak perleshna, in vselej potim, kakíhno je vreme, ino kakíhen je zhaf léta. Oblazhila, ki se prevezh shivota ti-fhijo in ga ftifkajo, ali ki fo pre teshke, fo fhkod-ljive, kakor postavim pretetni nederzi ino pafi, teshke fuknje, tak da fpodni shivot ftifkajo, pod-vefe pre natefno sategnjene i. t. d. Sakaj to lahko ftori, da fo siski prevezh v' ftifki, nofezha se sna sadufhiti, materniza se nemore prav rastegniti in sna krivo lego dobiti, otrok se sna fkerzhiti, in flabo lego dobiti; kervne shile na nogah lahko od-revenijo i. t. d. Nofezhe, ki se prehladijo, se mo-rajó bolj toplo oblazhiti, in dobro bi bilo, da bi faj v' sadnim zhafi nofhenja, kjer savoljo veliki-ga ras-fhirenja trebuha fukne pre dalezh od beder

naprej stojijo, opafivko, ali s'he bolje, spodne hlazhe imele. Zhe trebuch vifi, tak mora s' fhi-roko opafivko rahlo podvesan in dershan biti.

§. 199.

Siski ne smejo pre toplo imeti, pa vender morajo pred v'fim premrasenjom obvarvani biti. Berdoviza se mora varvati, da ni stifikana; njeni poverhnji lufek se mora odsdigniti, in ta pod njim leshezha obzhutna koshiza se mora skos vmivanje s' vodo, med ktero se sna tudi nekaj shganja dati, manj obzhutna storiti. Leshijo berdovize zelo globoko, da bi otrok ne mogel s' uftmi do njih, tak se morajo s' perftmi, s' mlezhno kupizo (kosar-zom), s' glinafto tobakovo pipo (fajfo) ali skos nasisavanje sdraviga zhloveka vun potegniti, in se morajo s' berdovifhkimi pokrivavzhkami pokrivati. Tudi porodni deli morajo v' nofhenji snashno dershani in vezhkrat s' mlazhno vodo ismiti biti.

§. 200.

Pred v'fimi sdravilami, posebno sa zhresverzhi ali vmehzhati, zhe nifo od sdravnika narozhene, se mora nofezha slo varvati, ker bi njih neprevidno obrazhanje materi ino detetu filno fhkodljivo biti samogio. Tudi naj nofezha nikdar kopèle sa noge ne vsame, tudi si naj ne pufti shile pufhati, drugazhi ko bi ji sdravnik bil svetval. Porodna pomozhniza je dolshna nofezhe pred takfhnimi sdravili svariti, in ji ob kaki teshavi ali bolesni sdravnika perporozhiti. Nikdar pa nima porodna pomozhniza fama od feb' sdravilov svetvati.

TRETJI RASDEL.

Od prejiſkanja.

§. 201.

Prejiſkanje ali tipanje (ſhlatanje) je tiſto vmetno delo (opravilo), kteriga ſtorimo, ſe preprizhati, kako da je s' noſhenjom, s' porodom ino otrozhjo poſtelo, kako vſi deli ſtojijo, in kako otrok leſhi.

§. 202.

Prejiſkanje je med vſimi opravili porodne pomozhi nar bolj potrebno, ino nar dalej ſeſhe: ja nar imenitniſhi opravilo je, in pa tudi nar teſhji; ſakaj zhe ſhenſki v' noſhenji, per in po porodu pravo mozh podeliti hozhemo, tak ni drugazhi, da ſe moramo vſaki krat od okoljiſhin pomozhi potrebne ſhenſke popolnoma preprizhati iſkati. Ker porodni pomozhnizi per timu opravilo okó malo, ali ſkoraj nizh ne verſhe, in ſe ona na porodni poſteli le po tipanju ravnati mora; tak je ozhitno, da mora porodne dele ſhenſke, in svunajno poſtavo otroka vſe na tenko poſnati. Le, zhe ſi pridno v' tej rezhi vadi, in le s' dobrim premiflikom k' delu ſeſhe, ſi per tim ſilno teſhkim opravilu potrebno raſumnoſt ino urnoſt perdobi.

§. 203.

Prejiſkujejo ſe pa ſhenſke vſake ſtaroſti, in ſoſebno v' noſhenji, per porodu ino v' otrozhji poſteli; redkeji ſe prejiſkujejo ſhenſke, ki niſo noſezke; pa vender je vzhafi na goſpoſkino poveljenje to potreba, da ſodnik zheſ diviſhtvo, vmiſhljeno alj ſatuhtano noſhenje ino porod potrebno ſnanje dobi; tudi ſe ſhe to prejiſkanje ſtori, da ſe vsroki nerodovitnoſti bolj ſpoſnajo.

§. 204.

Prejiskanje je filno potrebno, ino veliko obfesehe; in se stori fofebno is letih treh namenov:

1) V' nofhenji se perjiskanje godi, svediti, jeli je shenska saref nofezha ali ne; jeli je she le pervizh nofezha, alj je she kdaj porodila; jeli ima sad naturno ali krivo lego; kak dalezh je she v' nofhenji (v' kterim mezzi je nofezha) in kakfhno je nofhenje; jeli se sad gible, ali ne, ino jeli fo mehki in terdi porodni deli po naturi ali popazheni.

2) Porod sam da nar vezhkrat perloshnoft k' prejiskanju, in se sgodi is tiga namena, da se své: jeli se je she porod sazhel, kak dalezh je she perfhel, jeli bo hitro alj pozhasi istekel; kako otrok leshi jeli samore porod po samih mozheh nature istezhi, ali bo vmetne pomozhi potreba; jeli bo presarani ali nesreli porod, ali je porodu she en otrok sadi, jeli se je she streva odlozhila in she v' materni noshnizi sa vun vseti perpravljena leshi, ali she na maternizi terdo vifi.

3) Po porodu ino otrozhji posteli se mora svediti, ali se je materniza po redi sravnala, ali od streve ni nizh saostalo; ali je kervotok prizhejozh, ino od kod to pride; ali fo svunajni ali snotrajni porodni deli kaj poshkodvani, ali gré porodno zhihenje po redi naprej; jeli je mleko v' siskih ali ne.

§. 205.

Porodno prejiskanje se rasdeli v' svunajno ino snotrajno.

Svunajno se godi s' pomozhjo ozhi ino fkos fhlatanje s' eno ali obema rokama, in se prejifhe takò, kakfhen je spodni shivot, kakfhna je medeniza po robéh (krajéh), kakfhni fo svunajni porodni deli, ino kakfhni fo siski.

Snotrajno prejiskanje pa obftoji v' tim, da se s' enim ali vezhimi perftmi, ali tudi s' zelo roko v' materno noshnizo, po okolshinah tudi v' samo materno votlino gré, in se ifhe prejifkati, kakfhni fo snotrajni porodni deli, kakfhna je medenizhna votlina, kakfhna lega otroka, kakfhen sedesh streve,

in zhefa se dershi. Ako se oboje prejiskanje na enkrat opravlja, tak pravimo, da je popolno prejiskanje.

§. 206.

Pred vsakim prejiskanjem naj porodna pomozhniza na to le gleda:

1) Roke morajo biti zhisto vmite, in zhe so mersle, se morejo popr  ogreti; nohti na perstah morajo biti gladko poresani; perstani se morajo na stran djati. Ko bi se moglo snotrajno prejiskanje opraviti, tak se morajo persti ali roka, ktera je sa prejiskanje, s' oljom, srovim maslom (srisnim putrom), ali mastjo dobro namasati. Skos to se vpeljanje perstov slajsha, in ko bi shenska, ktera se prejiskuje, kako nalesljivo bolesen imela, se roke ali perstov porodne pomozhnize ne bo tako lahko perjela.

2) Per prejiskanju se shenska framoshljivost ne smé rasshaliti, in zelo delo se mora refno ino spodobno opraviti. Ne smé se torej bres nar vezhe file oben del trupla odkriti, ozhi se naj ne vsamejo v' pomozh kar je kolj mogoze, vse prizhe, ki niso potrebne, se naj vstran spravijo; naj se molzhezhnost ohrani proti vsakimu zhloveku. Le sdravniku sm  porodna pomozhniza povedati, kako je vse najshla, zhe je vprashana.

3) Popr , ko porodna pomozhniza kako prejiskanje sazhne, naj dobro prevdari, na ktere dele ima gledati, da per prejiskanju nizhefar ne sgreshi. Naj pervo prejiskanje prav rasumno opravi, da ne bo treba velikrat delo ponavljati, ter shensko nadlegvati ino strashiti. Zhe pa per vsim persadevanju vender ne vé, per zh m da je, tak se naj varje, na ravnost na eno ali drugo stran kaj fkle-niti, ampak naj zhes nekaj zhafa sopet delo ponovi, in zhe she po tim ne vé, kako se rezh ima, pa naj sdravnika v' pomozh vsame.

4) Per vsakim popolnim prejiskanju se mora szavniza ino zhrevefno blato isprasniti.

5) Porodna pomozhniza naj pufti per shenski, ktero prejiswati misli, vse oblazhila, ki se pre-

vezh shivota tishijo, ali flezhi, ali pa bolj rahlo napraviti. Tudi se mora porodna pomozhniza pred prejiskanjom narboljshe vstavu shenfke isbrati, ki se po okoljshinah spremenjati sna ino mora.

§. 207.

Ni vse eno, v' kaki vstavu ali legi se shenfka prejiskuje; smeraj se mora tista isvoliti, v' kateri se nar leshej preprizhamo, kakshni so deli, ktere prejisकुजemo. Vstava ino lega, ktera se shenfki v' prejiskanju da, samore biti zhvetera, namrezh: stojé, sedé, klezhé ino leshé.

§. 208.

Prejiskanje, da shenfka stoji, je med vfimi nar boljshi, zhe se le storiti samore, sato ker je she nar bolj spodobna, in se nar leshej ispelja; in tudi sato, ker se per stozezhi deli, ktere shelimo prejisकati, nar leshej dofeshejo. Sto é se prejisकुjejo shenfke, ki niso nosezhe, sdrave nosezhe ino porodne, per kterih she tretji porodni zhaf ni nastopil. Per tim opravilu se shenfki pustimo proti steni ali kaki omari nafloniti, kolene nekoliko vkloniti, bedre nekoliko narasen vstaviti. Porodna pomozhniza se spuisti pred shenfko, zhe s' defnizo prejisकati hozhe, na levo koleno, poloshi levizo na krishno felo, vzhafi tudi na trebuh, in pelja defnizo previdno, bres da bi oblazhila prevezh odsdignila, proti porodnim delom.

§. 209.

Leshé se porodne od sazhetka tretjiga porodniga zhafa, take, ki so she porodile, ino bolane, ki nemorejo ne stati ne sedeti, prejisकुhejo. Shenfka leshe sploh na herbti, vpogne sgorni shivot nekoliko navspred, rasprefre bedre, in jih nekoliko proti trebuhu vpogne; porodna pomozhniza pelja potim per postelji stojé ali sedé, roko pod odejo do porodnih delov.

§. 210.

V' fedenji v' snoshji postelje, ali navadniga stola se prejisकुjejo porodne k' konzu drugiga po-

rodniga zhafa, potim take, per katerih se je nagliga poroda bati, in vse tiste shenfke, ki savoljo bolesni ne morejo ravno štati ali leshati; kakor se to per veliki flabošti, nagnjenju k' omedlevzam, kervotokih i t. d. godi. Shenfka se mora tako posaditi, da se porodni deli nikjer ne sadevajo, in se roka lahko v' tiste peljati da.

§. 211.

Klezhé se prejiskuje le redko kdaj, zhe namrezh hozhemo do delov dovezhi, ki slo navspred ino nad framnimi kostmi leshijo. Shenfka, ki bo prejiskana, se vprè v' posteli na kolena ino lakte, in porodna pomozhniza na strani stojé, spravi od sad roko do porodnih delov, med tim, da s' drugo roko vitezhi trebuh podprè: fosebno je tedaj to prejiskanje potrebno, kadar materniza vegašto (povéshno) navsad leshi, kadar je nasaj vpognjena.

§. 212.

Svunajno prejiskanje je, fosebno kar medenizo sadene, ravno tako imenitno. kakor snotrajno; fosebno tedaj, kadar je treba fkleniti, kakfkna da je medeniza, she pré, kakor se govori od rodniga opravila. Svunajno prejiskanje se opravlja, nokoliko s' pomezhjo pogleda, nokoljko s' pomozhjo rok. S' ozhmi pregledamo zelo truplo, in vidimo, ko bi kje kaka svunajna popaka na njem bila, ki bi kako popazhenje na medenizi ali na spolnih udih napraviti samogla; in zhe hozhemo shenfko sdsvunaj prejiskati, tak nefemo ogreto sagernjeno roko na goli ali le tenko pokriti spodni shivot, in prejishemo podobo ino obokanje trebuha, kakfhnost popka, vifokost materniga dnu in lego maternize. Zhe je stena trebuha tenka, se lega otroka tudi fkos svunaj prejiskanja sposná. Potim se poloshijo konzi perštov na herbtishe, in se tikama po njem doli pelajo, svediti, ali ni kjé vpognjenje v' krishnim feli preveliko ali premajhino.

§. 213.

Svunajne obkraje medenize prejiskati; se poloshita obé roke na róbe ledne kosti, in se pre-

gleda, jeli oba enako visoko in narasen stojita. Se poloshi ena roka na sgorni del svete kosti, in druga na framni verh, da svemo, ali je medenizhno vhodishe dofti proftorno, ali so framne kosti prav bokaste, zhe niso prevezh vtisnjene ali prevezh vun molezhe, in zhe svunajni porodni deli ne leshijo prevezh navspred ali navsad. Pavez se poloshi pod framni obok (isresek framne kosti) in fredni perft na oft kukovize, da se sposná, ali je framni obok dofti obokast, ali ravni premernik ishodisha potrebno prostranost imá, in ali je kukoviza gibka. Sadnizh se postavi pavez na eden fedni gerb, in fredni perft na drugiga, svediti, ali sta oba gerba prav dalezh narasen, ali jeli poprezhni premernik ishodisha potrebno velikost imá. Per prejiskanju siskov se siski vsamejo med konze perftov, in se dobro prejiske, ali so zherstvi ali uveli ofhlatati, ali ni kakih oterdkov ali ran na njih, ali so berdovize dobro spodobljene, ali niso premajhne, pregloboko leshezhe, otekle ali ranjene; jeli se kaka mokrota is berdoviz is-tisniti da, ali ne, ali je obftretje bolj temnikasto kakor drugazhi i. t. d.

§. 214.

Snotrajno prejiskanje se opravlja vezhi del skos materno noshnizo, no le malokdaj skos ritno zhrevo. Shenfka prav stori, zhe pred prejiskanjom k' potrebi gré, se sprasni ino spolne dele, ko bi bili nefnashni, s' gobo ino mlazhno vodo ozhedi. Prejiskanje se pa zhveternato opravlja, namrezh: s' enim, dvema ali shtiremi perftmi bres pavza, ino s' zelo roko.

§. 215.

Snotrajno prejiskanje se skoraj vfelaj s' enim samim perftom, in sploh s' kasavzom defnize opravlja, vender se mora viaka porodna pomozhniza navaditi, da bo s' levizo ravno tako lahko prejiskovala. Potim, ko se je perft, sa prejiskanje odlozhen, dobro s' mastjo namasal, ino v' roko vpotegnil, se roka previdno, da se oblazhilo ne omashe, k' porodnim delom peljá, s' pavzom ino frednim per-

štom se odprejo framne uštnize, se poloshi potim konez kasavza na špredni rob šredniga mešá, se peljá odsad pozhaší v' materno nošhnizo, in se pušti po poti peljavne zherte (medenizhne ofi) rahlo nakvišhko derkniti, med tim da se proti sadni šteni nošhnize nekaj možhneje kakor proti špredni pertišne. Pavez pride per tim na framni verh, drugi peršti pa, rašprešterti na šredno mešo lešhati, in tako se šredno mešo pušti ob enim rahlo navkvišhko vtifniti, zhe je treba peršt pošebno višfoko peljati. Le per prejšikanju na kolenih, kjer se roka odsad k' porodnim delom peljá, pride pavez tako, da na šrednim meši, in peršti, ki nišo k' prejšikanju oberniti, kakor poštavim, zhe zelo medenizo na tenko premeriti, ali obrazhanje pred-se vseti, ali lego otroka prav šposnati šhelimo, tak se roka odšvunaj dobro s' matjo namashe, peršti v' kegel slošhijo, tako da pavez v' šredo pride, in potim se med pozhašnim šukanjom po peljavni zherti (medenizhni ofi) v' materno nošhnizo peljá, tako, da je švunajno lize roke proti šveti kóšti obernjeno. Le redko kdaj je treba, polovizo roke ali šhtir peršte bres pavza sa prejšikanje oberniti.

§. 216.

Škos snotranjno prejšikanje išhemo napré šposnati, kakšhna je materna nošhniza, jeli voška ali šhiroka, slo možhivna, šhlesašta ali fuha, slo gerbanzhašta ali fuha, kervno-šhilnih gerb i. t. d. v' nji. Dalej se prejšikuje, kakšhni je materni vrat, šošebno njegova dolgošt, debelošt, terdoba ino lega; kakšhne šo materne ušta, ino jeli šo šaperte ali odperte. Dalej se iše, ali je kak špredi lešhezhi del otroka ofhlatati, in kter, kak navpred lešhi, jeli šhe višfoko ali šhe niško lešhi, jeli se da mešiti ali ne, jeli se kak šadni mehír da otipati ali nobeden. Tudi se s' snotrajnim prejšikanjom švé, kakšhna je materna votlina, kakšhna je štreva, in kak se deršhi ali lozhi. Rasen tiga išhemo po snotrajnim prejšikanji švediti, kakšhni je snotrajni proštór medenize (medenizhna votlina), šošebno, ali je do framniga verha mogozhe s' perštmi priti, ino jeli se s' prejšikajozhimi perštmi ob štraneš medenize, ali predi šadevamo, kar všelej pre tešno

medenizo kashe; ali se kaki israfki v' medenizi snajdejo i. t. d. Potim, ko so se vfi deli, od kterih smo se hotli preprizhati, kar je mogozhe prejisfkali, se persti ali roka sopet previdno is porodnih delov isvlezhejo, ino roka se sopet zhedno nasaj spravi bres pomasanja oblazhila ali odgrinjenja shenfke.

§. 217.

Le filno redko kdaj se fkos ritno zhrevo prejisfkuje, kakor postavim, zhe je materna noshniza le pretalna ali prezej sarafhena, ali per noshenju svunaj maternizhne votline i. t. d. Potim, ko se je ritno zhrevo popré s' kliftiro isprasnilo, se spravi per legi na herbtu ali na strani, she bolj per flo-
nenju na koljenih ino laktih s' mastjó pomasani kassavez med pozhafnim fukanjom v' rit, in se peljá nekojko proti levi strani nakvisfko.

SHTERTI RASDEL.

Od poroda.

Perva Postava.

Od sapopadka ino rasedenja poroda.

§. 218.

Porod je opravilo shenskiga trupla, s' kterim jajze sad s' njegovim ovitkom od-se lozhiti, in po porodnih potih od-se spraviti ishe.

§. 219.

Porod je nastopik noshenja, kakor noshenje nastopik spozhetja. S' spozhetjom se lastovito shivlenje sadú sazhe, in s' porodom se dodéla. Zhe na to toliko imenitno opravilo poglednemo, nam bo

kmalo ozhitno, da med vřimi opravki, ki se per sdravim zhloveki perpetijo, ni eniga, ki bi tako zhuden ino velik, tak redek ino silen, in sadnizh ne eniga, ki bi s' tolkimi teshavami ino nevarnostmi řklenjen bil, kakor ravno porod, kjer se, kar maternizo sadene, ravno vse nasprot godi, kakor v' nořhenji; sakaj materniza s' velikim rinjanjom otroka vun tiřhi, kteriga je v' nořhenji redila ino ofkerbovala, in se tako smanjřha, da kar ni vezha, kakor pred nořhenjom.

§. 220.

Porod pride fizer řploh po zelim is-tekun ořhenja, vender ne vřelaj, ampak samore is enih ino drugih vsrokov poprej ino zelo řhe posnej priti. Rasdelimo torej porode po zhařu, v' kterim se pergodijo: v' negodne, řgodne, ino řgodne porode.

Negodni ali řkriveni porod se tiřti imenuje, ki v' prvih řheřtih meřzih ali pred ořem ino dvajřetim tjednom nořhenja nastopi. Otrozi pridejo řploh mertvi na řvėt, in zhe ravno vzhafi kako sname nje řhivlenja pokashejo, se vender nemorejo per řhivlenji ohraniti.

řgodni porod je tiřti, ki med ořem in dvajřtim ino ořem ino trideřetim tjednom, ali v' sadnih treh meřzih nořhenja pride. Otrozi v' tim zhařu rojeni se per řkerbni reji řhe dajo per řhivlenji ohraniti.

Godni porod se sove pa tiřti, ki nastopi po zelim is-tekun ořhenja ali proti řhtirdeřetimu tjednu nořhenja; en tjeden vezh ali manj ne pomeni toljko.

Přgodni ali keřni porod se pa pravi, da je tiřti, ki se řhe le pergodi, kadar je zhař nořhenja sa vřim řhe is-tekel. Ta pervershik pa zhes 3 — 4 tjedne po is-tekun ořhenja ne more sneřti. Narberřh je pa, da řo porodi, ktere keřne (posne) imenujemo, praviga zhařa, in da jiw je le smota v' rajtanju zhařa, ali pa zelo goluřija perime keřnobe perversgla.

§. 221.

Porod nastopi řhe řam od řebe řkos sa to řtvarjene mozhi nature, kar se vezhi del pergodi,

in potim se imenuje narurni porod; ali se pa le fkos umetno pomozh dopeljati da, in se imenuje potim umetni porod, ali porod fkos pomozh.

§. 222.

Se fhe rasdeli porod, da se mu pravi porod po redi, ali pa porod ne po redi. Porod po redi pravimo da je tifti, ki se s' famimi mozhmi nature, in ne s' prevelikimi teshavami sa mater ino otroka dodéla. Porod ne po redi je pa tifti, zhe se le s' velikimi teshavami ino s' nevarnostjo sa mater ino otroka, ali zeló sa oba ispeljá, ali zhe se od nature fhe zeló ispeljati ne dá.

§. 223.

Potim, kak dolgo da terpijo, se porodi fhe delijo v' lehke ino teshke, hitre ino pozhafne, in po njihovim iskonzhanju v' frezhne ino nefrezhne, v' dokonzhane ino nedokonzhane; potim po fhtevilu porojenih otrok v' edine ino mnoge porode. Srezhni je porod, zhe ni ne materno ne otrozhje sdravje v' nevarnosti; nefrezhni, zhe ni tako. Porod je iskonzhan ali dopolnjen, zhe fta otrok ino ftreva she popolnoma porojena; nefkonzhan, zhe fo fhe kaki deli sadi, zhe je postavim le otrok porojen, ftreva fhe pa ne; ali zhe je od dvojzhkov fhe le eno dete porojeno.

Druga Postava.

Od vsrokov poroda, od bolov (bolesen) fploh, ino njihoviga rasdelenja.

§. 224.

Je noshenje per konzi, dete godno, materniza v' nar vezhim rastegnjenju, tak se v' nosezhi maternizi neka lastovita mozh isbudi, po kateri si materniza persadeva, se smanjshati ino stifniti, ino tako v' svoj poprejshni stan priti; ker se to pa le sgoditi samore, kadar je she jajze ispahnjeno, tak se tudi s' silo ispahne fkos medenizhno ftrugo ino

porodne dele, in se tak refhi od te rezhi, ki ji je sdaj sa nizh ino napoti, fkoraj ravno takó, kakor se ritno zhrevo ino fzavni mehir smanjshata ino ftifneta, ino tako blato ino fzavnizo fprasnita, kadar fta jima she teshavna.

§. 225.

Vsroki tedaj, is katirih otrok s' svojimi deli vred is materniga telefá pride, fo: vkup-vlezhenje maternize, vkup-vlezhenje materne noshnize ino vkup-vlezhenje trebuhovih misfiz (trebuhove ftene). Pervi tih srokov porod nar bolj perganja; dva sadna fta fhe le proti konzu poroda delavna, in jih vzhafi k' iskonzhanju poroda fhe treba ni.

§. 226.

Vkup-vleke maternize se imenujejo bóli, sato, ker fo vezhi del s' bolezhinami fklenjene. Te vkup-vleke fo v' dnu maternize nar mozhneje, sakaj med tim, da se dnò vkup vlezhe, fe mora maternizni vrat rastegniti, fkos to fe potim materne ufta odprejo, in kar je v' maternizi, fe is-shene. Zhudno je pa per vřim tim, da se lařtovita, v' nořhenju fhe pomnoshena mozh maternizhniga shivlenja k' konzu nořhenja in fhe zeló po smerti nořezhe, kdar she obeden drugi del trupla snamenja shivlenja nepokashe; fhe en zhař obdershati samore; tako, da se otrozi tudi fhe po smerti matere vlezhi samogo.

§. 227.

Per vkup-vlekih maternize, med kterimi fe na vse strani smanjsha, fe ona ftén jajzeta dotakne, in to prav slo; in tako fe sgodi, da fe jajze proti tiftimu delu ftifka, kjer ni le kar obenih vkup-vlák, ampak kjer fe fploh na meřti vřtavljanja vdájanje ino ras-fhirjenje prořtora najde, namrezh proti maternim uřtam, ki fe fkos delo vkup-vlek zhedalje bolj odpirajo.

§. 228.

Boli nifo v' oblasti porodnize, ji je torej ravno tako malo mogozhe jih isklizati, kakor vřtaviti.

Pa mozh bolov samore podpirati, zhe se napinja, kakor da bi k' potrebi shla. To napinjanje imenujemo krezhanje, stiskanje, pomaganje, ali sdelavanje bolov, torej se tudi vse skup imenuje porodno opravilo.

§. 229.

Ker so tedaj vezhi del vkup-vleke maternize s' bolezhinami sklenjene, ki se boli imenujejo; satoraj se boli rasdelijo sploh po navadi v' prave ino neprave; oboji se morajo dobro raslozhiti, ker is premenenja velika shkoda isvirati samore.

§. 230.

Pravi boli so prave vkup-vleke maternize, ki se v' njenim dan sazhejo, se po straneh doli vlezejo, ino na maternim vratu nehajo (henjajo). Porodniza obzhuti per tim nar preje bolezhine v' kishu, ki se po spodnim shivotu ras-shirijo, ino proti framni okolizi vlezhejo, kjer stiskavni obzhutik naredijo. Boli od kraja ne dershijo dolgo, in se ponavljajo prav po redi od zhafa do zhafa, med tim, da si porodniza eno malo odahne. Ti medproftori (prenehleji, Zwischenräume) terpijo od kraja prezej dolgo, perhajajo pa smeraj krajshi, blishej ko je porod, ker potim hitro eden sa drugim nastopajo, dalej terpijo ino bolj vijejo (bolijo). Bolezhina per vsaki boli od kraja rahlo pride, pa smeraj rafe, dokler na filo pride; potim pa spet pozhasi popusha, tak dolgo, da popusti. Zhe med bolom roko na okolizo materniga dna denemo, tak obzhutimo, kak terda postane, se vkup-vlezhe ino vsdigne, materne usta se pa nasprot odprejo, sadni mehri se napne, ali se naspred leshezhi del otroka napre pertifne. Oboje per prechanju bolov spet henja.

§. 231.

Nepravi boli pa drusiga niso, ko bolezhine v' spodnim shivotu, ki is ene ino druge rezhi ishajati samogo; se pa vezhkrat s' pravimi boli spre-menjajo, zhe pertifnejo, kdar se porod perzhakuje. Pa per nepravih bolih prenehleji ne pridejo tako

po redi eden sa drugim, vezhi del dalej terpijo, ino bolj vijejo, ko pravi boli, in prenehajo sa dober zhař zeló ino zeló. Nimajo obeniga gotoviga ravnanja, ampak se vřtavijo na enim ali drugim feli řpodniga shivota. Materne uřta ino otrozhji deli se po njih nespremenijo, tek poroda ne gré po njih kar nizh naprej, in řhe berřh pořtaja, tudi se sazhetek pravih bolov řkos neprave rad vřtavlja. Zhe pravi ino ne pravi boli v' enim pridejo, tak jih imenujemo smeřhane bole.

§. 232.

Šhe se boli delijo: v' bole po redi, ino v' bole ne po redi. Boli po redi bodo tiřti, zhe se po redi, to je: po prezej enakih prenehlejih, řpet po-vernejo, zhe řo prave mozhi ino terpezhnosti, ino is maternizhniga dna k' maternim vratu, ino maternim uřtam pertiřkajo. Boli ne po redi řo pa drugi, ki ne prenehavajo po redi, ki řo premozhni ali preřlabi, ki predolgo derřhijo ali prehitro po-puřtijo, ino obene prave řtese is maternizhniga dna proti maternim uřtam ne rasodévajo.

§. 233.

Vkup-vlezhenje materne nořhnize řhe le potim nařtopi, zhe se řhe prezej nekaj is maternize v' materno nořhnizo iřtiřhalo. Ona se potim na okrog-lo vkup-vlezhe ino tako sna porod pohitriti.

§. 234.

Vkup-vleke trebhovih miřhiz (terbhove řtene), tudi trebhova řtiřka imenovane, řploh bolj porod perganjajo, kakor vkup-vleke materne nořhnize. Zhe řhe namrezh porod gre k' konzu, in se bolj řilno pohuřhajo, tak se porodniza tiřhanja ino po-ganjanja ne more vezh řdershati. Ko pa to pozhne, ře trebhova řtena navnoter vlezhe, miřhiza (ópni-za, Zwerchfell), to je mejna řtena med votlinami perř ino trebuha se doli pertiřne, in se tak v' ma-ternizo dregne, da otroka leře is-ře poganja.

§. 235.

Pravi boli se sše dalej po zhasu njihoviga nastopa per porodu, ino po velikosti bolezhine delijo: v' napovedovavne bole (grisenje, shipanje), v' perpravljavne bole, v' prave porodne bole; v' strefavne (sklezhe, ali is-hodne bole), v' strevine bole, ki se pa od bolov, ki sše le potim v' otrozhji posteli pridejo, dobro raslozhiti morajo. Ti raslozhni porodni boli hitreji ali posneji eden sa drugim pridejo, in pernesejo v' teku poroda posamehne spremembe v' porodnih delih porodnize kakor tudi na otroku, in na delih, ki k' otroku slishijo. Po tim se mnogoteri zhafi poroda shtejejo.

Trétja Postava.

Od potrebnih okoljshin sa porod po redi, in njihovih snamenjov.

§. 236.

Da samore porod po redi priti, so ene ino druge rezhi per porodnizi, otroku ino njegovih delih potrebne. In porod nemore po redi nastopiti, se tudi ne more po mozhéh nature dokonzhati, ino bres shkode sa mater ino otroka is-tezhi, zhe se ena ali druga naslednih rezhi gresha.

§. 237.

Kar porodnizo sadene, je potrebno:

- 1) dobro storjena medeniza;
- 2) taka léga medenize, da poroda ne sadershava;
- 3) naturno spodobljenje ino sdravje shenfskih porodnih delov;
- 4) takshna lega shenfskih porodnih udov, posebno pa maternize, kakor je potreba k' iskonzhanju porodu;
- 5) obeno spremenenje ino obena bolesen drugih delov, ki v' medenizi porodne dele saklapajo, ali

dalej prozih leshijo, posebno pa tistih delov, ki porod poganjajo;

6) narurne vkup-vleke maternize, in sizer tolike, kolike so potrebne otroka skos medenizo pognati, to je: boli morajo po redi nastopiti, kdar se porod perblisuje, morajo ravno tako po redi oftati, in se pozhati mnoshiti, ino se morajo od porodnize skos vkup-vleko trebuha podpirati;

7) tako sdravje porodnize, da se porod bres vftavljanja sgoditi samore;

8) nastop poroda ob takim zhafu, v' kterim se narurno ispahnenje otroka ino njegovih delov sgoditi samore, to je: da je per nastopu poroda nofhenje popolnoma is-teklo;

9) obena tako dolga terpejozhnost poroda, ki bi na sadnje iskonzhnanje poroda vftavljala.

§. 238.

Kar otroka sadene, je potrebno:

1) more biti dobro spodobljen, ino posebno tako velikost, ino takfshno glavo ino shivot imeti, da se po navadnim filenju mozhi skos dobro storjeno medenizo pognati samore;

2) mora po dolgim v' maternizi leshati, tak, da mora porojen biti s' glavo, ritjo ali nogami naprej;

3) tudi ne sme s' glavo ali ritjo vred oben drugi del naprej leshati, ki bi pogon vftavljaj, ali nevarniga storiti samogel, postavim: ena ali obe roke, rame ali noge, s' glavo ali ritjo vred nastopivshi popkov trak;

4) dete mora shiveti, ker bi se drugazhi savoljo smerti otroka delo poroda lahko vftavljalo.

§. 239.

Kar dele sadene, ki k' otroku flifhijo, je potrebno:

1) jajzhne mreue ne smejo ne pre mozhne ne pre flabe biti;

2) sadne vode v' maternizi mora toljko biti, kolikor nje je k' lehkimu is-teklu poroda potreba;

3) streva mora taka biti, kakor gré, ne smé biti bliso maternih uft, ino ne smé pre terdno ali pre rahlo s' maternizo fklenjena biti;

4) popkov trak ne smé biti ne pre dolg, ne pre kratek, nelmé biti ovit okolj polamefhnih delov otroka, ne vprepaden, in ne smé obenih refnizhnih voslov imeti;

5) lozhenje ino isgnanje streve se mora fkos laftno mozh nature sgoditi.

§. 240.

Kar je bilo od §. 237 do sdaj rezheno, fhe ne isdela naturniga poroda, treba je fhe, da glava po redi navfpred leshi, da se porod bres velikiga filenja ino bres vse nevarnosti sa mater ino otroka pergodi, in da v' tiftim zhafu nofhenja nastopi, v' kterim je otrok tako israfel, da se njegovo lozhenje is maternize ino njegovo ispahnjenje bres nevarnosti sa oboje sgoditi samore.

§. 241.

Snamle nastopniga naturniga poroda nifo take, da bi se bilo zhifto na-nje sanefsti, ampak le take, da ga samoremo vupati. Savupamo, da bo porod po naturi, zhe trebuh v' sadnim zhafu nofhenja prav vpade, zhe je povfod dofti obokan, zhe se gibanje otroka le na eni strani ob enim obzhuti, naj fi bo na defni ali na levi, zhe se v' sazhetku poroda naturni boli napovejo, ino v' preteku poroda po redi terpijo; zhe se matrne ufta med boli v'grosnejo ino okroglo odprejo; zhe posneji otrozhji mehirk terdno ino okroglo napne; zhe se sa otrozhjim mehirkom otrokova glava ko okrogla terda rezh ofhlata, ino zhe na terdih ino mehkih porodnih delih, kakor tudi na maternim sdravji nizh ni nafkrish.

Shterta Postava.

Od navadnih perkasenj, ki narurni preték poroda napovedujejo.

§. 242.

Sazhetek, tek ino odstopke frezhniga ino narurniga preteka poroda presoditi, se vsak porod v' petere porodne zhase rasdeli:

1) v' zhaf sazhetka, ki terpi do dokonzhaniga safutja materniga vratu;

2) v' zhaf mehirja, ki nastopi s' odprenjom maternizhnih uft, ino terpi do raspozhenja mehirja;

3) v' zhaf glave (zhaf teka imenovan), v' kterim se vspred leshezhi del otroka doli vtifne;

4) v' zhaf is-hoda, v' kterim se dokonzhanje poroda otroka pergodi; in sadnizh

5) v' zhaf streve, v' kterim se streva is-shene.

§. 243.

Vfaki tih zhafov ni enako dolg, in se nosi po vezhi ali manji mozhi porodnih bolov; sploh terpita perva dva porodna zhafa, fosebno per tih, ki so pervizh na porodu, nar bolje.

§. 244.

Pervi porodni zhaf (zhaf sazhetka) nastopi per blishanju poroda, ino boli, ki sdaj pridejo, se napovedovavzi, napovedovavni boli, kreshzi ali shiplenzi imenujejo. Ti storijo neprijetno, obzhutno nateganje od krisha navdol proti framni okoljzi, hitro preletijo, ino od kraia dolgo prenehavajo. Trebuh navspred vpade she bolj, kakor v' sadnim zhafu noshenja, in ker se tudi spodni del maternize s' vspred leshezhim delom otroka she globokeje v' medenizhno votlino vgrosne, ino skos to szavni mehir ino ritno zhrevo stifka, tak imajo tudi porodne v' tim zhafu pogostno tifhanje k' oboji potrebi. Per snotrajnim prejiskanju se najde, da je

sdaj maternizhna noshniza topleja, proftornifhi, da vezh shlese odlozha, da zela materniza terdneje zhes medenizhno vhodifhe ftoji, da je materni vrat vef raftegnjen, tenek, in da fpred leshezhi del otroka kapzi enako obdá; da fo materne ufta per pervizh porodnih vfe safute ino po okrajih ko papir tenke, ino ali fhe zhifto saperte, ali faj fhe malo odperte; per tih pa, ki fo she vezhkrat rodile, fe pa materne ufta she kar odkraja najdejo nekaj odperte, ino uftnize maternih uft oftanejo tovfe ino bolj sabuhle (napuhnjene). V' preteku tiga porodniga zhafa fe materne ufta le filno pozhasi ino malo odpirajo, tako, da fo k' konzu tiftiga tolake, da fe fhe uvele jajzhne mreene ofhlata-tati dajo. Druge snamenja, s' kterih fe nofezhi kakor napoveduje, da je porod bliso, kakor pof-tavim: da, zhe je popré ferzhna ino na vfe perpravlena bila, sdaj nepokojna ino plafhna pof-tane, dajo malo fkleniti, ali je she sazhetik poroda pred durmi (dvermi). Pervi porodni zhaf per pervizh porodnih vfelaj dolgo terpi, od pol do zeliga dne, vzhafi tudi vezh dni, per tih, ki fo she vezhkrat rodile, je krajfhi.

§. 245.

Drugi porodni zhaf (zhaf mehirja) fe fpremlja od perpravljanih bolov: ti fo fhe bolj bolezhni, fe ras-fhirijo od krisha proti framni okoljzi, in tudi noter do kolena. Materne ufta fo sdaj mehkeje, fe bolj vdajo, ino fe sazhejo hitreje odpirati, med tim, da fe, fofebno zhe fo boli filno hudi, tam pa tam nekoliko pretergajo, ino ondi nekaj kervi ispuhfajo, ki fe s' shleso, ki od shenfke gré, smefha, tak je vfe vkup ruzezho; pravijo potim: „snamnuje.“ Skos naprejterpezhe bole fe materniza, fofebno v' fvojem dnu smanjsha, in fkos to fe shene otrok s' otrozhjo vodo ino jajzhnimi mre-nami naprej, in jajzhne mreene fe shenejo v' materne ufta, kjer fe ofhlatajo kakor kak mehir; rezhejo potim: „Mehir je nastopil.“ Ta otrozhji mehir je od kraja uvel ino mehek, fe pa med boli vterdi, napne in pof-tane sa sagvosdo, s' ktero fe materne ufta pozhasi ino rahlo raftegujejo. Med

boli postane materno dno terdo, ino vef trebuch napét, kdar pa prehenjajo, postane sopet mehek, in vspred leshezhi otrozhji del se svunaj bolov po snotrajnim prejikkanju s' njegovo lego vréd prezej raslozhno sposnati dá.

§. 246.

Proti konzu drugiga porodniga zhafa so materne ufta sploh shtiri perfte shiroko odperte, otrozhji mehir molí slo noter v' njé, ino oftane tudi svunaj bolov terd ino napét. Tedej pravijo: „Otrozhji mehir je sa pózhiti.“ Per enim tih pervih porodnih bolov bo otrozhji mehir pozhil, per zhemu se vzhafi puhli pozh salfifhi, ino se tifta otrozhja voda, ki se je med glavo ino jajzhnimi mrenami snajdla, islije: timu pravijo: „vodni pozh.“ Ta porodni zhaf se tedaj sazgne s' sazhetim odpiranjom maternih uft, ino per nastopu otrozhjiga mehirja, in se nehá s' mehirjovim pozhom. Je sa perpravljanje porodnih udov, ker se per tim materne ufta ino drugi porodni udje rastegnejo, fkos raslito vodo ogladijo ino opovsijo, in se sa fkos-pufhenje otroka vrédijo. Tudi ta porodni zhaf per pervizh porodnih vzhafi prezej dolgo terpi, 8 do 12 ur dolgo, in jim je skoraj nar teshavnifhi, ker so v' vednih bolezhinah, in ne obzhutijo, da bi porod kaj naprej fhel.

§. 247.

Tretji porodni zhaf (zhaf teka) se sazgne s' zelim odprenjom maternih uft, ino mehirjovim pozhom, in boli, ki sdaj nastopijo, se pravi porodni boli, ali pertifikajozhi boli imenujejo. Ti postanejo, potim ko je porodna fkos pozhafni od-tek otrozhje vode kratko polajfhanje dobila, mozhnejfhi, hujfhi, stanovitnifhi, ino hitreje eden sa drugim predejo. Zeli shivot je sdaj v' stifki, porodna se sazgne trestti, je perfilena, se vpreti ino sa kaj perjeti, in per vsakim boli sa pertifniti, kar isdelavanje bolov imenujemo. Zel shivot je vrozh, obras ruzdezh, sabuhel (napuhnjen), ozhi leshezhe, glava vneta, ferze ino shila mozhneje bijeta, porodni deli se bolj napihnejo, postanejo mehkeji, ispufhajo

vezh shlese, ino sadnizh fe is zeliga telefa vrozli pot ispufti.

§. 248.

Otrokova glava nastopi v' sazhetku tretjiga porodniga zhafa v' odperte materne ufta, in zhe tak dalez naprej pride, da ga materne ufta kakor venez (krona) obdajo, tak pravijo: „Glava stoji v' venzhanju (kronanju)“. Per enim tih pervih bolov potim se materne ufta zhisto sa otrokovo glavo nasaj potegnejo. Glava pride sdaj she globokeje v' medenizhno votlino, glavne kosti se istifhijo ena zhes drugo, zela glava se sdaljsiha, in glavna kosha dobi gerbanze, ki savoljo velikiga stiskanja otezhejo, ino na spredi leshezhim deli glave oteklino naredijo, glavna oteklina imenovano, ki je toljko vezha, vezha ko je glava proti medenizhnim prostoru, in huji ko so boli. Med takimi snamenjami se glava pozhafama skos medenizhno votlino v' medenizhno is-hodifhe tifhi, tako, da na is-hodifhu medenize tikama sa svunajnimi porodnimi deli stoji, ino jo, zhe porodne dele enokoljko vfak-sebi raspotegnemo, viditi samoremo. Je enkrat tam, tak je tudi tretji porodni zhaf per kraji. Ta se sazhe s' pozhom mehirja, ino se dodela s' perkasanjom glave na medenizhnim is-hodifhu; in terpi, zhe se porodu kaj sofeb-niga ne vftavlja, pol ure do dveh ur, pa tudi po 3 — 4 ure.

§. 249.

Shterti porodni zhaf (zhaf is-hoda) se sazhe, kdar se glava med framnimi uftnizami sagleda; timu pravijo: „Glava pride v' sareso.“ Boli tiga zhafa se imenujejo preletajozhi, tudi strefajozhi boli; in ti so nar bolj bolezhni, nar dalej poostavajo, nar hitreji eden sa drugim pridejo, ino plashnost ino nevolja porodne je zhes silo; se trefe in in terpezhe na zelim shivotu, in vedno jo navspod tifhi, kakor da bi morala k' potrebi iti. Nad glavo, ki se perkashe, se sagleda, kako se per vfakim boli napré sashene, in ko boli opufti, sopet nekoliko nasaj stopi, skos kar se framna sklad zhedalje bolj ras-fhiri; kakor hitro se pa enkrat vmed sedno

gerbo, ali nar vezho proftranost framne skladi per-
shene, ne stopi po bolu nizh veliko nasaj. Vho-
dishe matrne noshnize se sdaljsa, med tim, da
se male framne uftnize v' njo potegnejo; kukoviza
stopi nasaj, in fredno meso se od napré stopivshe
glave slo rastegne, ino v' okroglini napré shene;
ritno zhrevo se navspred stifka, in njegova odper-
tina se poprek potegne, vés framnih uftniz se po
navadi per pervo-porodnih rasterga, in poslednizh
permoli per enim prav hudim bolu glava skos ras-
shirjeno vhodishe matrne noshnize; to imenujemo:
„Preresá glave.“ Sdaj nastopi kratek pozhitek. Per
prihodnim bolu se pa oblji zhje vezhi del po strani
safukne, in plezha pridejo v' sareso, ino s' pre-
reso plezh se vezhi del tudi kar hitro otrokov terfh
perkashe, sa kterim she druga otrokova voda in
nekaj kervi pride. Otrok svojo prizhejozhnost sko-
raj vselej skos en glasni krizh, ki vse preleti, na
snanje dá, per kterim je dihanje od kraja she ne
po redi, kmalo se pa popolnoma vrédi. Svesanje
s' popkovim trakom je sdaj nepotrebno, in se toraj
vezhi del odlozhi.

§. 250.

Shterti porodni zhas se sazhe s' sareso glave,
ino se dokonzha s' popolnim is-stopom otroka, in
kratko terpi, ker se sploh v' shtertizi, polovizi ure,
ali k' vezhimu v' dveh urah dokonzhá. Porodna
vshiva sdaj fladek pozhitek, ki ji filno dobro dé
(dene), in se prepuliti svojimu neisrezhenimu ma-
ternimu veselju. Zhe so dvojzhki, tak nenastopi
sdaj treblenje streve ali peti porodni zhas, ampak
popré se she drug otrok zhe je lega naturalna, po
ravno takih perkasnih vleshe. Po dokonzhanim
porodu she le boli streve nastopijo. Zhe je she
vezh otrokov sadi, tak pride ravno toljko novih me-
hirjov, po kterih raspoku se otrozi kakor navadno
vleshejo. Sadnizh, kadar so she vfi otrozi poro-
jeni, gredo streve vse vkup prozh.

§. 251.

Peti porodni zhas (zhas streve) se kmalo po
is-stopu otroka sazhe, in se nehá, kadar je vfa

streva prozh, in je od strevnih bolov spremljen. Kmalo po vlegi otroka pokoj, istrudenje ino sa en zhaf prenehanje vsih bolezhin nastopi. S' vlezhenia materniza se potim med framnimi kostmi ino popkom kakor kaka krugla nekaj na desno, velika kakor otrozhja glava, ofhlata. Kmalo pa, ko se vkup-vlezhenje (boli) maternize sazhne, se materniza she bolj smanjsiha, skos to se materna potiza od maternizhnih sten lozhi, in se s' savihnenimi mrenami, jajzhnimi mrenami ino nekterimi kervnimi gradami skos materne ufta v' medenizhno votlino ino skos is-hodishe poshene, kar se v' naturnim preteki v' shtertizi ali polovizi ure po porodu otroka godi. Sgubi se per tim opravilu sdaj vezh, sdaj manj kervi. Potim se materniza zhisto vkup potegne, in se nad sklenitvo framnih kosti kakor kaka krugla, ko pest velika, ofhlata. Strevni boli niso ravno bolezhni, in per mladih, mozhnih ino pervizh porodnih preje nastopijo, kakor per slabih shenfskih, in takih, ki so she vezhkrat porodile. Kdar je streva odshla, je porod sa vsim dokonzhan.

Peta Postava.

Od otrokoviga hoda skos medenizo s' glavo naprej.

§. 152.

Otrok samore le tazhaf skos medenizo priti, zhe po dolgim v' maternizi leshi, ino tako s' sgornim ali spodnim delom shivota porod nastopi.

§. 153.

Nastopi otrok s' sgornim delom svojiga trupla porod, tak je glava ali obras napre gredezhi del. Zhe je pervo, tak se porod imenuje glavni porod, zhe je drugo, obrasni porod. Glavni porodi so po tim takim trojni:

1) Satelnikovi porodi, zhe mala mezhava bliso maternih uft leshe;

2) témenovi porodi, zhe se velika mezhava v' maternih uftih snajde; ali

3) obrasni porodi, zhe obras predi leshi. Zhe pa otrok s' svojim spodnim konzom porod nastopi, tak napréj leshi ali rit, ali kolena, ali noge, ino po tim se porodi imenujejo ritni, nogni ali kolenini porodi.

Zhe se pa kak drugi del godniga otroka naprej na materne ufta vftavi, tak porod nemore préje istezhi, da se otrokova lega fkos umetno pomozh spremeni.

§. 254.

Tukaj hozhemo le otrokov hod fkos medenizo s' glavo naprej spregledati. Kako se otrok s' naprej gredozhim obrasom, ritjo, koleni ino nogami fkos medenizo poshene, bomo k' vezhi saftopnosti fhe le ondi popifali, kjer se bo kasalo, kaj je per takih porodih opraviti.

§. 255.

Zhe glava otroka predi leshi, kar se med sto porodi shest ino devedefetkrat sгоди, tak najdemo nar vezhkrat sadno stran glave ali satelnik proti predni medenizhni steni obrnjén; in satelnik stoji sato v' hodu fkos medenizo smeraj nar nishje; se toraj per prejiskanju nar leshej ofhlata. Zhe je porod tak, ga imenujemo satelnikov porod. Redkeje najdemo predni del glave (tème) proti predni medenizhni steni obrnjén, tako, da se per prejiskanju ta del nar leshej in nar raslozhnej ofhlata dá. Zhe je tako, tak imenujemo ta porod spredno-glavni porod (temenov porod).

§. 256.

Po vfakim tih dveh porodov stopi glava v' dveh raslozhnih legah v' medenizo, tako, da se sa vfim shtiri glavne lége pergodijo.

§. 257.

Perva satelnikova lega. Per nastopu glave v' medenizhno vhodifhe je satelnik proti levi ponvi,

ino témen proti desni sklenitvi svéte kosti obernjen. Per tim stoji satelnik nekaj globokeje, kakor zhelo. Stopi tedaj glava s' svojim ravnim premernikom v' prvi poštranski premernik medenizhniga v' hodifha. Zhe stopi glava globokeje v' medenizhno votlino, tak se obrazha satelnik smeraj bolj navspred, tako da v' fredu male medenizhne votline v' okoljzi leve jajzhnate luknje stoji, in she le tedaj, kdar je bila glava doli do medenizhniga is-hodifha do-gnana, se oberne glava ravno navspred, in zhelo proti isvotlenju svete kosti, tako, da ravni premernik glave v' ravni premernik medenizhniga is-hodifha stopi, vender she pa tudi med prereso glave satelnik na levo obernjen ostane.

§. 258.

Mala ali sadna mezhava se per toj prvi satelnikovi légi v' prvim ino drugim porodnim zhafu v' okoljzi leviga sklepa ponve ofhlata; zhe je pa glava v' medenizhno votlino sderzhala, tak jo najdemo v' okoljzi leve jajzhnate luknje: in zhe je glava noter do medenizhniga is-hodifha perfhla, tak stoji mala mezhava vezhi del pod navsdol gre-do-zho vejo leve framne kosti, vzhafi tudi v' fredu pod framnim obokom. Velika mezhava se per toj legi vezhi del ne da dosezhi, ker silno visoko in dalezhi navsad stoji.

§. 259.

Herbet otroka, ki je she v' medenizi, je per toj légi proti levi spredni trebuhovi strani porodne, perfa ino trebuh otroka so pa nasvad ino na desno obernjene; rit ino noge pa leshijo v' maternim dnu nekaj na desno.

§. 260.

Zhe se tedaj glava otroka is medenizhniga is-hodifha poshene, tak se satelnik na framni obok vpre, per daljimu napré-teku poroda kolena od perš odstopijo, ino zhelo no obras derzhita zhes fredno mešo naprej, tak da glava per svojim is-hodu is medenize kakor pol oboka (loka) popifhe, ali po poti pelavne zherte (medenizhne ofi) naprej pride.

§. 261.

Ker glava s' svojim ravnim premernikom v' ravnim premerniku medenizhniga is-hodisha naprej stopi, tak je oblizhje otroka v' sazhetku proti frednim mesu obrnjeno. Plezha pa, ki v' medenizhni votlini v' poprezhnim premerniku stojijo, se per daljim derzhanju tak dolgo safukujejo, da v' ravni premernik pridejo, tako, da pride defno plezhe navspred, levo pa navsad, fkos kaj oblizhje otroka proti defnimu bedru porodne obrnjeno postane. Tisto plezhe, ki stoji navspred, se per daljim derzhanju otroka pod framni obok vpre, ino sadno se fuzhe zhes sveto kost ino fredno meso naprej. Drugi shivot pride potim navadno bres daljiga fukanja naglo naprej.

§. 262.

Druga satilnikova lega. Per nastopu glave v' medenizhno vhodisha je obrnjen satilnik proti defni ponvi, témen pa proti levi fklenitvi svete kosti, per zhim so pet satilnik nekoljko nishje ko zhelo stoji. Glava tukaj stopi s' svojim ravnim premernikom v' drugi postranski premernik medenizhniga vhodisha. Per daljim derzhanju glave se pa satilnik ravno tak oberne, kakor per prvi satilnikovi legi, namrezh, pozhafama navspred, tako, da se per medenizhnim is-hodu ali v' fredi pod framnim obokom, ali pa nekaj na defno obrnjen snajde.

§. 263.

Mala mezhava je per tej satilnikovi legi od kraja v' okoljzi defniga fklepa ponve, per globokeji legi glave na defni jajzhnati luknji, ino per njenim is-stopu pod navspod gredezho vejo defne framne kosti, redkeje v' fredi pod framnim obokom ofhlatati. Velika mezhava se tudi v' tej legi, ker pre visoko ino prevezh sadi stoji, ne da lahko dosezhi.

§. 264.

Herbet otroka je navspred ino na defno obrnjen, perfa ino trebuh pa navsad ino na levo, ino rit s' nogami leschi na levi strani materniga dna.

§. 265.

Is-stop otroka se tukaj zhiſto tako godi, kakor per prvi satilnikovi legi, le da levo plezhe pod framni obok pride, defno pa na fredno meſo, ino obras ſe oberne po sderzhanju glave proti levi bedri porodne.

§. 266.

Te dve satilnikove lege ſtorita nar boljſhi pretek poroda, ne tako dobre ſta pa dve témenove, ki sdaj naſtopita.

§. 267.

Perva témenova lega. Per naſtopu glave v' medenizhno vhodifhe je zhelo proti levi ponvi obernjeno, satelnik pa proti defni ſklembi ſvete koſti; v' daljim teku poroda ſe zhelo zhedalje bolj navſpred obrazha, tako, da na is-hodifhu medenize ſkoraj v' fredo pod framni obok pride, ſe tam vpre, in da satilnik potim nad isvotlenje ſvete koſti ino nad fredno meſo pride. Po glavni vlegi ſe oberne oblizhje proti levima bedru porodne, in levo plezhe ſe navſpred, defno pa navsad ſaverti.

§. 268.

Velika mezhava ſe v' sazhetku poroda v' okoljzi leviga ſklepa ponve raslozhno ofhlata, tudi do male mezhave ſe v' tej legi vzhafi, defni ravno teſhavno v' okoljzi defne ſklembe ſvéte koſti doſeſhe. Per globokeji legi glave najdemo veliko mezhavo na levi jajzhnati luknji, in per is-stopu pod navſpod gredezho vejo leve framne koſti. Obras ino trebuh otroka, ki je ſhe v' maternizi, ſta navſpred ino na levo, herbet ino rit pa navsad ino na defno obernjena. Tudi tukaj ſe v'grosne satilnik nekaj globokeje, ino zheluſti ſhe bolj bliſo perſ pridejo; zhe ſe tedaj glava ſkos porodne bole ſhe globokeje v' medenizo poſhene, tak ſe satilnik tako dolgo proti isvotlini ſvete koſti obrazha, dokler zhelo, ki ſe ſpredi od leve na defno meſi, v' kri-
lini obok pride.

§. 269.

Druga temenova lega. V' sazhetku je teme (zhelo) proti defni ponvi obernjeno, satilnik pa proti levi fklembi svete kosti. Posneje se zhelo zhedalje bolj navspred obrazha, tako, da na ishodishu medenize, skoraj v' fredo pod framni bok pride, ino tako, kakor v' prvi temenovi legi isstopi. Po vlesheni glavi se oberne obras proti defnimu bedru porodne, in defno plezhe pride pod framni bok (obok), levo pa na fredno mefo.

§. 270.

Velika mezhava se od kraja poroda na defnim fklepu ponve ofhlata, do male mezhave se pa teshje pride, ino stoji v' okoljzi leviga fklepanja svete kosti. Kadar glava globokeje derkne, najdemo veliko mezhavo v' okoljzi defne jajzhnate ljuknje; in per is-stopu pod navsdol gredocho vejo defne framne kosti. Obras ino trebuh otroka, ki je fhe v' maternizi, fta na defno, herbet ino rit pa na levo obernjena.

§. 271.

Per temenovih legah gre porod sploh bolj pozhasi ino bolj teshavno naprej, ker se, zhe temen naprej pride, glavne kosti ne istifhijo tak dobro ena verh druge, kakor zhe satilnik pride naprej, ker fhirje zhelo ne vstopi tak dobro v' isvotlino, kakor bolj vosek satilnik, in ker satilnik per temenovih legah veliko teshje zhes fredno mefo pride, satorej se mora fredno mefo savoljo vezhe nevarnosti vterganja posebno dobro podpreti.

§. 272.

Samorejo se tudi vzhafi temenove lege v' satilnikove lege preverzhi, zhe se namrezh zhelo, namesto da bi se od leviga ali defniga fklepa ponve navspred obernilo, navsad proti levi ali defni fklembi svete kosti oberne. Spremeni se v' tej permeri prva temenova lega v' drugo satelnikovo lego, in druga temenova lega v' prvo satilnikovo lego.

§. 273.

Zhe premislino otrokov hod skos medenizo, prav kakor gré, tak najdemo, da se glava od svojiga vhoda v' medenizo noter do svojiga is-hoda vedno po malim safukuje, in to sato, ker si natura persadeva, glavo smeraj v' proftornifhi premernik medenize spraviti. Sagledamo dalej, da otrok ne pride po ravnim potu is medenize naprej, ampak to se sgodi po vpognjeni zherti ali po poti medenizhne ofi.

.Shefta Postava.

Od sadershanja porodne pomozhnize ob naturnim porodu.

§. 274.

Pomozh, ki se tukaj podeli, obftoji le v' tim, da se per porodnim opravilu snashnost ino polajfhanje ofkerbi, imá namen, hudih nakluzhb prevarvati, in tak mater ino otroka pred nevarnostjo okovariti.

§. 275.

Porodi, ki fo zhifto ino sa v'fim po redi, se fami od feb' skos nature mozhi iskonzhajo; porodna pomozhniza nima sraven drujiga opravka, ko naturo v' njenim persadevanju podpirati, in v' mef pertifikajozhe fhkodljivosti med porodom odpravljati. Porodna pomozhniza torej nima po otroka iti, in ga na svetlo filiti, ampak ga le sprejeti. Varje se torej naj, vezh ftoriti hteti, kakor je potrebno, in naj se ne da ne skos profhnje ne skos toshovanje porodne k' presarani ali narobni pomozhi sapeljati.

§. 276.

Pomozh, ktero porodna pomozhniza porodni shenfski prav sa prav podeliti imá, obftoji v' tim, da porodno podvuzhi, kak se imá v' porodu nofiti,

da porod, kar je mogoče, polajša, in 'da vso nevarnost od matere ino otroka vstavljati ishe.

§. 277.

Porodna pomožnica mora dobro presoditi snati, ali ino kdaj je njena pomož per porodu potrebna, da jo po pravi redi mirno ino s' pravim premišljenjem podeliti samore. To, kar pomožnica po svojim nar boljim vedenju ino snanju sa potrebno dershi, naj serzhno stori, in naj se ne pušti skos dostokrat negodno svetvanje tak imenitnih svedenih shen, ali vse preskerbnih shlahtishkih ljudi v' svojim opravilu motiti, ali sapeljati, da bi porodni kaj svetvala, kar se ni v' sholi vuzhila, in s' zhimur bi mater ino otroka na nizh spravila. Porodna pomožnica naj ne misli, da se mora per nastopu svoje flushbe skos vdajavnost (persanelivost) ljudem perkupiti; skos serzhnost, refnost ino varno rasumnost v' svojih opravilih bo smeraj prej svoj namen dosegla, in si savupanje porodnih perdobila.

§. 278.

Zhe bo porodna pomožnica, naj bo po dné ali po nozhi, k' kaki porodni poklizana, tak naj hitro vsume vse tisto orodje ino perpomožke, s' sebo, ki so per vsakim porodu potrebni, da bo samogla vselej nar hitrejo ino nar boljsho pomož podeliti; mora tedaj vselej te le rezhi s' sebo vseti:

1) Kofitrafsto derfklo (zinafsto klifirshprizeljzo) sa odrashene s' košteno zevko.

2) Majhno kofitrafsto derfklo sa otroke, ki samore skos savertanje (sashrajfanje) materne zevi sa materno derfklo, in v' fili tudi sa kerst otroka v' maternim telefi napravljena biti.

3) Shkarje, ravne ali nekoliko vflozhene sa odresanje popkoviga traka, ki morajo pa na konzéh namesto shpizhaste, vokrogljene biti.

4) Vezh trakov, ene zherte shirokih, ino shtertizo prazha (lahta, vatla), nar bolj je, zhe so tkani, sa prevesanje popkoviga traka; niti ali shpagovna pa niso sa to, ker bi snali popkov trak presati.

5) Eno shenfko pipizo, imenovano katéter.

6) Dve okolj dveh prazhov dolge tkane ali spletene obrazhne sanjke, ki na enim konzu uho imeti moreta, da se drugi konez skos vdéne.

7) Vmivno gobo sa vmivati ino zhediti mater ino otroka.

8) Ene kofze gobe sa ogenj, da se kri vstavi, ki tezhe is rafterganih porodov popkoviga traka ali zhe vosli kervnih shilj pozhijo.

9) Eno mehko kertazho, ali kofez slanéla.

10) Tudi je dobro, zhe porodna pomozhniza v' dobro sataknenih steklenizah (glashkih) nekaj salmiakovza, jelenovza, hofmanovza, dobriga vinfki-ga ozeta (jefiha) sa sbrihtanje s' febo imá; potim malo steklenizo sladkovza (zimetovza), nekaj gomiljz, melife, mete, albeshi i. t. d.

Te rezhi mora porodna pomozhniza v' kaki majhini shkrinzi smeraj skup imeti, ino gledati, da ni obena popazhena, da ji ne bo treba jih she le okolj ifkati, kdar jo kdo poklizhe. Tudi mora porodna pomozhniza, kdar se pred spanjom raspravlja, vfo oblazhilo, po lepi redi vkup sloshiti, da ga tudi v' temi na enkrat najde, in kar berfh odriniti samore, zhe kdo po nozhi njeno pomozh ifhe.

§. 279.

Zhe se porodna pomozhniza k' nosezhi poklizhe, tak naj ifhe, kakor hitro do nje pride, vse nepotrebne ludi, vender spodobno, is hifhe ispraviti, rasen dveh shenfki, ktere si sa streshbo obdershi, in ktere si porodniza fama isbrati sna; tudi naj gleda, da ko bi kakfhna shival, ali kakfhna prevezh difhezha rezh, kakor zvetlize (roshe) i. t. d., in vse rezhi, ki prostor v' porodni hifhi jemljejo, ispot pridejo. Skerbeti mora, da hifha nebo pretopla ali premersla, da tudi ne bo mokrotna, ino da imá sdravi zhifsti srak (luft). Okna se morajo, fofebno, zhe fo proti zefsti ali potu, obvesiti. Potim naj vkashe, da bo mersle ino tople vode toljko perpravljene, koljkor nje je treba, tudi zhiftiga olja ali maffla sa perste namasati, sa pokrepzhanje pa nekaj vina ino ózeta.

§. 280.

Med tim perpravljanjom naj ishe porodna pomozhniza isprafhati, ali se je porod she sazhel, kak dolgo she terpi, ino kak dalezh je she pri-fhel, jeli so pravi, alj pa le nepravi boli poleg, jeli se je porodna v' noshenju dobro pozhutila, ali pa snabiti kakfhne teshave ali bolesni terpela; alj je tudi israjtala, in zhe ni tako, kaj bi bilo pre-sarani porod perpeljalo, jeli je she le pervizh na porodu, ali je she vezhkrat bila; in zhe je she vezhkrat bila, kako so se porodi isnofili, ali ni nizh v' mef perfhlo, kar bi ne bilo po redi; in kako ji je v' otrozhji posteli fhlo. Pervizh porodnim se mora potim eno koljko tek poroda raspove-dati, da se ne bodo zhes kaj neprevideniga v' strafhile.

§. 281.

Po v' fim tim se porodna svunaj ino snotraj pre-jishe, in gledati je per tim opravili nar bolj, kak visok in kakfhin je trebuh odsvunaj, kako leshi materniza, in kak se medenizhine kosti fklepajo, kakfhna je materna noshniza, kakfhnen materni vrat, ino kakfhne so materne ufta, kdaj je porod nasto-pil, kakó spredi leshezhi otrozhji deli leshejo, in kako zeli otrok leshe.

§. 282.

Se je porodna pomozhniza preprizhala, da se je porod v' refnizi sazhel, in se snajde porodna she v' pervim porodnim zhasu, tak se ji kar hitro drifkla (kliftira) da, narejena is mlazhne vode ino ene ali dveh shliz olja. Skos to se ritno zhrevo isprasni, medenizhna votlina isdalifha; porodni se ftrah odvsame, da bi per porodu blato samo od se od nje fhlo; in zhe tudi blata ni v' zhrevesu, tak pa driftlanje omehzhi in k' porodu filno pomaga. Tudi se mora porodna opomniti, da naj szavno vodo ispufti, in ko bi kje otrozhja glava prevezh na szavno zev tifhala, da bi se sa voljo tiga voda is-puftiti ne mogla, tak se mora otrozhja glava s' dvema perftoma, med tim, da porodniza na herbtu leshe, enokoljko kvifhko vsdigniti; in zhe she to

ne pomaga, tak se mora izavniza s' katetrom ispuštiti.

§. 283.

Porodna mora vse stiskavne ino pretesne oblažila ispot' djati, kakor prevesavnike, terdno savesane suknje, podvесе, vratne robze, in jih mora samenjati s' lehkimi, prostranimi ino toplimi oblažili. Lafje se razšefhejo, rahlo spletejo ino s' mehko avbizo pokrijejo. Je porodna s' voslami kervnih shil na bedrih ali nogah obdana, ki razpozhati hozhejo, tak se s' povijom nekoljko terdno ovijejo.

§. 284.

Porodna pomozhniza naj fkerbi, med [tim sa potrebno pertnino, sa postelo sa mater ino otroka, kterih bo med porodom treba; kakor sa eno snashno frajzo (robazho), sa ene rjuhe (pertize, plahte), rozhnike (шандтуд) i. t. d., ki pa nesmejo she le is perila priti; tudi si naj isbere perpravno posodo sa otroka kópati (kodunjze); in zhe previdi, da bo porod she v' nozh terpel: tak naj fkerbi sa potrebno fhtevilo svezhave.

§. 285.

V' pervim porodnim zhasu se naj porodna po svoji volji sprehaja, sedi ali leshi, k' legi jo pa ja ne filiti, ker drugazhi porodne, zhe porod pre dolgo terpi, savoljo dolgiga leshanja nevoljne postanejo, dete veliko poprej perzhakujejo, in tako perloshnost dobijo, she sdaj bole (popadke) isdelavati, potim pa na zhas, v' kterim porodne okolj hoditi smejo, toljko neporajtajo.

§. 286.

Zhe hozhe porodna she kaj vshiti, tak se ji smejo le lahke jedi, kakor redke polivke (juhe, shupe), kuhani sad i. t. d. dovoliti. Sa pijazho je nar bolji voda, vzhasi voda s' mlekom, limonovi sok, malovni sok i. t. d. s' vodo smefhan, in sa bolj flabe porodnize tudi voda s' nekoljko vinom. Narbolj se pa ima sdershati vsih jedi ino pijazh.

ki prevezh grejejo, fofebno shganja, flivovze ali mozhniga kaféta (kakor je na kmetih fhe kjer bodi fhega); v' pervim porodnim zhafu fe pred timi rezhmi ne more sadofiti fvariti, ker fe fkos te rezhi filno lahko mozhni kervotoki, fmert otroka ino hude okolifhine sa porodnizo nakluzhiti samogo. Tudi fe obeno sdravilo, ki greje, in fe po flabi fhegi bres sdravnikoviga vkasila porodnim davlje, da bi poprej porodile, k' temu oberniti nefmé.

§. 287.

Se je porodna pomozhniza po enim ino drugim prejkkanju preprizhala, da je drugi porodni zhaf bliso, ali da fo fe materne ufta sdaljfhafe, ino otrozhji mehír naftopil, tak fe mora, zhe fe fhe ni sgodilo, poftelj sa porod perpraviti.

§. 288.

Veze vftavk je she na porod perporozhalo. Alj, ftati prevezh prime, in je nevarno, doli pozhinjati, je gerdo ino nefnashno, po konzi fedeti sdaljfha porod, in je tudi nevarno, klezhati in fe ob roke ali lakti vpreti, fe ne da dolgo preftati, in porod bi tud pre pozhafi naprej fhel. Nar boljfha in nar varnifhi lega med porodom je na herbtu, vzhafi tudi na ftrani. Na herbtu leshati fe naj perporozhi she tudi v' enim poprejfhnih porodnih zhafov, zhe trebuch kaj zhesvifi, ravno tako fe per v' nagnenju materniga dna na eno ftran naj leshí na nafprotno ftran.

§. 289.

Defi ravno porodna na vfakim mefti roditi samore, tak fe to vender sgodi varnifhi ino leshje na pofteli, nalafh sa porod perpravljani. Laftnofti, ktere dobra porodna poftelja imeti mora, fo te le:

1) Mora biti taka, da porodna na nji lahko terdno, na pol leshí, da samore per bolu noge vpreti, in dobro poprijeti, po vfakim bolu pa fi odehniti ino pozhiti.

2) Ne fmé isderzhjanja otroka vftavljeti, ampak mu k' timu perpomozhi.

3) Mora taka biti, da se k' prevarvanju nevarnosti potrebna pomozh lahko podeli.

§. 290.

Nar navadnishti so sa porod porodni stoli, ali porodne postele; boljsha je pa smeraj postel. Da bo postel sa porod bolj perpravna, je dobro, jo bolj v' fredo hifhe pomakniti, da se lahko okolj ino okolj nje gré; zhe se pa to ne da, tak moreta faj defna stran in pa snoshje postele prosto stati. V' postel se poloshi flamniza, po një vajshenza is konjske shinje, zhe pa vajshnize ni, tak se pa she druga flamniza na pervo poloshi, v' kateri sna tudi resanza safhita biti; pernate postele pa nifo sa to. Ondi, kam imá rit priti, se poloshi povosheno platno ali ufnje; zhe ga pa ni, kol' stariga platna vezh gibé, in zhes vse to se pregerne pertizh, kateriga freds se fopet she pokrije s' drugim pertizhom, kjé sheft ali ofem gibé sloshenim. Ondi, kjer krish porodnize pride, se okrogel vs glavnik (polshter) poloshi, tudi glava ino herbet porodne se s' potrebnimi vs glavniki podpre, in fizer tako, da porodna od kraja fizer napol fedi, proti konzu poroda se pa spet nekaj vs glavnikov odvsame. Na oba postelna stebriza v' snoshji se en rozhnik ofuzhe, da je porodni per sdelavanju bolov sa poprietje, noge pa samore v' snoshje vpirati; in ko bi ne mogla do njega dosezhi, se pa majhino podnogalo (pruzhiza) vpredi dene, in s' zhim pokrije. Odeja, s' ktero se porodna odéne, naj bo fredno topla, in pa ne teshka.

§. 291.

Takshno leshifhe je bolje, ko vfako drugo, sato, ker ni treba po porodu shenfko v' drugo postel spravljati, ampak se ta postela fkos varno odjemanje vs glavnikov, nepotrebnih podlog ino vfiga, kar je pod njo mokro, ino fkos pod-devanje vezh gibé slosheniga ino pregretiga perta lahko v' otrozhjo postel predela; tudi sato, ker se povfod, hitro ino bres vfiga strosfka (kolhtanja) napraviti da; ker se porodna ne prehladi tako lahko; ker se pred njo porodna ne prestrafhi; ker na njoj vse, tudi

nar slabše shenske poroditi samorejo; in ker se zelo lahko v' poprezhno postel predela, ko bi to savoljo umetniga perpravila sa porod bilo potrebno.

§. 292.

Porodni stol je she fizer tam pa tam v' navadi v' domishljenju, da se v' njem leshej in hitreje poroditi da; alj to je vun ino vun prasno. Nasprot je porodni stol skoraj vsaki porodni neprilesen, ino ima nekaj strafhniga v' sebi sa firoto, njegova raba (nuzanije, shpoganje) velikokrat shkodljivo prehlajenje, kervotoke, prepad materne noshnize ino maternize, savihanje maternize, preterganje sredniga mesa, in zhe porodna pomozhniza ni prav slo pasna, she dosti drusih nevarnost sa mater ino otroka s' sebo pernese. Je torej dolshnest porodne pomozhnize porodne, ki bi she porodni stol rajshi imele, podvuzhiti, in zhe je mogozhe, shkerbeti, da bodo vse porodne v' posteli rodile.

§. 293.

Porodna se ima she le potim v' porodno leshe she spraviti, zhe je otrozhji mehír sa pozhiti, ali drugi porodni zhas k' konzu gré. Slabe, bolehe ino pa take shenske, ki imajo profstrano medenizo, in per kterih se je prehitriga poroda bati, se she morajo v' sazhetku drugiga porodniga zhafa vlezhi; nasprot se pa shenskam, ki imajo pre tesno medenizo, ino takim, per kterih porod pozhasi naprej gré, she tudi potim sme perpuftiti, se sprehajati, ko je she mehír pozhil.

§. 294.

Prav shkodljivo je, she v' drugim porodnim zhafu porodni perpuftiti, da bi popadke isdelavala, ker to pred popolnim odpertju maternih uft nizhefar nepomaga. Lehko se pa skos presarano per tiskanje permeri, da mehír presarano pozhi, in da skos to porod prepozhasen ino bolj teshaven postane; da porodniza pre hitro ob potrebno pomozh pride, tako da posnejih bolov vezh podpirati nemore; in ker se materniza prevezh vpéha, tak tudi po porodu streve dolgo ni, lahko pa hudi kervotoki perderejo.

§. 295.

Drugi porodni zhaſ vezhkrat dolgo terpi, popadki ſo filno bolezhni; in ſame porodne vezhkrat ne mogo ſpoſnati, da bi porod kaj naprej ſhel. Poſtanejo tedaj nevolne, in vedno popraſhujejo, ali bo ſhe dolgo tako, in kdaj bodo enkrat otroka vidile? Naj ſe varje porodna pomožniza, ji na to na ravnost odgovoriti, ker ſe lahko tudi per nar vezhi raſ-ſnanosti od dodelanja porodoviga lajhamo (vkanimo); porodna bi le nepokojna poſtala; vſe ſavupanje do pomožnize ſgubi, zhe ſe porod dalje vlezhe, kakor je bilo rezheno. Zhe pomožniza previdi, da ſe bo porod dolgo vlekel, tak je nar bolje, to porodnizi povedati, jo pa tudi ſtim tolaſhiti, da pozhafni porod smeraj bolj naſtopke ima, kakor pa hiter, da hitri porodi niſo vſelaj frezhni, ampak doſtikrat ſ' velikimi nevarnoſtimi ſa mater ino otroka ſklenjeni.

§. 296.

V' porodni hiſhi ne ſmé, ne ſama porodna pomožniza, ne njene ſtreshazhke pergodbe od teſhkih porodov perpovedovati, ker bi ſe ſkos to porodniza ſplafhila, in tudi od ſvojiga poroda nar hujſho perzhakovala. Naſprot mora porodna pomožniza gledati, da ſ' pametnimi beſedami porodnizi vſo bojezhnoſt odvsame; gledati, da ji ſerze da, ino ſavupanje frezhniga iſ-teka v' nji vterdi.

§. 297.

So boli hudi, ino pridejo hitro eden ſa drugim, tak mora porodna pomožniza vezhkrat, pa vſelaj, kdar bolj prehenja, ſnotraj prejiſkati, da ſe od teka poroda preprizha, mora pa gledati, da ſe rahlo dotika, da kje otrozhjiga mehirja preſarano ne preterga. Prevezh prejiſkovati je pa ſhkodljivo, ker ſe prevezh ſhleſe iſ materne noſhnize ſpravi, tako, da je potim vrozha, fuha ino bolezhna.

§. 298.

Kadar ſe drugi zhaſ poroda iſkonzhava, tak ſhe porodna pomožniza enkrat naj ſpregleda, ko

bi kjé kake rezhi per rokah ne bilo, ktere ji je med porodom ali po porodu treba, da ne pride potim v' fitnobo, kdar she vezh od porodne ne sméje. Je otrozhji mehir she sa raspozniti, tak naj porodni vkashe, da se bo vlegla, in ji naj mehok pert ali pa veliko v' toplo vodo namozheno ino potim spet oshmito gobo na porodne dele poloshi, da bo voda noter oftala, kdar mehir pokne. Tudi mora pomozhniza dobro gledati, kakshna voda pertezhe, in koljko je kaj je. Slo shkodljiva je shega, ki je she kjer bodi, s' nohtmi ali s' kako drugo shpizhaftjo rezhjo mehir raszhefniti, in tako po sili vodo ispuftiti. To se nikak ne smé sgoditi: sakaj zhe otrozhja voda prevred istezhe, bodo porodni deli sopet suhi, pré ko bo otrok skos. Porod skosto ne bo le kar silno bolezh, ampak bo tudi bolj samudén. Prepufti se naj torej naturi, mehirjovo mreno predreti.

§. 299.

V' tretjim porodnim zhafi mora porodna pomozhniza na tanko preiskati, da prav své, alj v' refnizi glava navspred leshi, zhe ni kak drugi del poleg, in v' kaki legi je proti medenizi. Hitro po mehirjovim pozhu se to nar leslje sposna, ker se s' konz perstov lahko odkrita glaviza dofeshe, ko she ni globoko v' malo medenizo sderzhala, tako she niso glavne kosti ena verh druge stopile, se she ni obena glavna otekljina storila, in se toraj shivi ino mezhave nar raslozhnishi ofhlatati dajo. Slo, ino prav slo je gledati treba, da porodna pomozhnizi ta zhafek s' preiskanjom ne samudi, ker bi drugazhi lahko v' dvomu oftala, kako otrok leshe; is zhefar pa dofti velike nevarnosti sa mater ino otroka ishajati samoge.

§. 300.

Zhe luknja, ki je na jajzhnih mrenah, ni toljka, da bi se otrozhja voda skos is-tezhi samogla, se mora nekoliko prostranishi natergati, da se ne bodo mrene pred glavo naprej istihale, in da se streva prevred neodlozhi. Se je tedaj porodna pomozhniza preprizhala, da imá glava naturno lego, naj prepufti porod naturnim mozhém, in se naj sdershi

prevelikiga prejškanja. Sosebno škodljivo je ras-
tegovanje mehkih porodnih delov, ki ga nespametne
babe is tiga namena sazhnejo, da bi porodni deli
bili bolj prostrani, in da bi otrok leshje škos mo-
gel. Škos to se pa le nepotrebne bolezhine delajo,
otok, ranjenje, prifad na porodne dele perpelja,
in sderzhanje otroka isteshi.

§. 301.

Boli, ki po raspozhu mehirja in po popolnim
odpertju maternih ušt hujshi nastopijo, se snajo,
zhe porodnizo opomina, rahlo isdeljavati. Porodna
poprime s' obema rokama rozhnike, ki so na šhpam-
petovih šteberzih v' snoshji vterdeni (ali zhe jih
ni, postelne strani ali streshavke), ópre noge v'
snoshje, vpogne sgorni shivot nekaj navšpred,
glavo proti peršam, sadershi šapo, ino pertišhi per
vfakim bolu rahlo navdol, kakor da bi k' sadni
potrebi hotla. Kakor hitro popadek prenehá, mora
tudi porodna delati prenehati, in si do drugiga po-
padka nove mozhi nabirati, šploh ne smé škati,
da bi škos preveliko filenje porod prehitrila; sakaj
enkrat she to nizh nepomaga, dalej bi se pa streva
lehko prevred odtergala, in bi se lahko kervotoki,
maternizhni prifad no tudi lahko rafterganje mater-
nize dopeljalo. Ravne te škkode snajo tisto sadeti,
ki se v' porodu nevoljno sem ter tje po posteli pre-
metuje, ali prevezh jezhi.

§. 302.

V' tretjim porodnim zhafi vezhkrat porodnizo
tako hudo vije, da se ji sdi, da bi ne bilo sapre-
nešti, to pride od velikiga pertiškanja, s' katerim
otrozhja glava na zhutne shile svete kofiti doli tišhi.
Te bolezhine se dajo slo slajšhati, zhe se prezej
debel vs glavnik, ki se prav pertišne, pod njenin
krish poloshi; ali, zhe po strani leshi, tak ji naj
ena streshavka med štiskavnim bolom roko pod
krish podloshi. Hudo uvijanje po bedrih ino na
mezhi, ktero porodne vezhkrat s' tim na snanje
dajo, da pravijo: „Popadki so mi v' noge sašhli,“
pride od pertiškanja glave na bederne zhutnize,
in se polajšha, zhe se ondi, kjer boli, sem ter tje
pertiška ino rible (gládi).

§. 303.

Pridejo popadki prav pozhafno, tak jih sna pomozhniza fkos rahlo ribanje materniga dna obu-
diti ino pomnoshiti. Vfih drugih perpomozhkov, ki
grejejo, ino od kterih pravijo, da porod perganjajo,
kakor vina, shganja, flivovize, fe mora porodna
pomozhniza fkerbno varvati, ker vezhi del fhkodijo.
Sadnizh fe v' tim porodnim zhafi fkos prejiskanje
fhe mora svediti, ali gré otrok po redi naprej, ali
fe je kaka glavna otekljina naredila, ino ali fe
glava po redi safukuje.

§. 304.

V' fhtertim porodnim zhafu fe fhe le delo po-
moznize prav sa prav sazgne, ker sdaj nima kar
le fvetvati ino gledati, kakor v' unih dosdajfhnih
porodnih zhafih, ampak tudi ferzhno k' delu fezhi.
Nar imenitnifhi, kar ima porodna pomozhniza v'
tim zhafu opraviti: je:

- 1) Skerb, da fe fredno mefo per porodu ne
preterga;
- 2) ispravljanje ino fprijetje otroka, vse po redi, ino
- 3) lozhenje otroka od matere.

§. 305.

Vidi v' fhtertim porodnim zhafu porodna po-
mozniza, da glava hitro nastopa, tak naj opomina
porodno, da nima vezh popadkov isdelavati, am-
pak da naj nafprot pertifkanje poroda, kar fe da,
sadershava, ker bi fe per hitri preresi glave lahko
mehki porodni deli natergali.

§. 306.

V' tim porodnim zhafu fe porodnim vezhkrat
sdi, da fo k' potrebi opominjane, ali to ni obeno
tifhanje k' potrebi, ampak pride le is tiga, ker
otrozhja glava slo v' ritno zhrevo tifhi. To fe mora
porodnim povedati, in jih nikak ne fmé k' potrebi
fpustiti; enkrat bi fe saftonjn napinjala, snal bi pa
tudi per enim hudim popadku otrok vun derkniti,
in febe no mater hudo pofhkodvati.

§. 307.

Prav potrebno je v' shtertim porodnim zhafi porodni pomozhnizi gledati ino sferbeti, da se fredno mefo dobro podftavlja, drugazhi bi se snalo med prereso otroka vtergati. K' timu je nar poprej potreba, da se porodni prava lega da. Nepotrebni vsglavniki se ji fpod glave ino ifpod herbta vsamejo, tak, da porodna s' sgornim shivotom le kake betvize vifhje, ko s' fpodnim leshi; bedre se pa vender dalej narasen ne rafproftijo, kakor toljko, da is-hodu otroka nifo napotu. Sredno mefo se pa fhe ne podpira, kdar se glava ismed framnih uftniz perkashe, ampak fhe le potim, zhe pod framni obok ftopi, in ued popadkom fredno mefo ras-fteguje, ino ga istifhati shuga. In sdaj se porodni pre mozno isdelavanje popadkov na ravnott prepovedati mora.

§. 308.

Podlaganje fredniga mefa se she fizer s' golo roko da sgoditi, boljshi je pa, zhe se roka s' kakim mehkim platnom ali zoto ovije ali pokrije (ktera se s' fuho prenovi [premenja], kadar je mokra). To pokritje je sato bolje, ker (bres da bi roki pozhutek odvselo):

- 1) Roko prevarje, da se ne ogerdi;
- 2) bolj povfod zhes zelo lego fredno mefo podpre.

§. 309.

Kakor hitro glava, ki vun tifhi, fredno mefo na okroglo raspernjati, in napetiga vun tifhati sazhe, mora porodna pomozhniza kar hitro fredno mefo tako le podpirati: Zhe ftoji ali fedi na defni strani porodne poftele, tak naj tud s' defnizo fredno mefo podpre; zhe le pa na levi, tak pa s' levizo; in naj ali she golo roko, ali (kar je boljshi) s' zotnim ovitkom, kterga sgorno lize je s' mastjo namasano, tako naprej fpravi, da bo kipa (bát) na svesi framnih uftniz, perfti rafproftreni in narasen poleg odper-tine ritniga zhrevefa, in pavez proti framnim oboku leshal, fredno mefo pa na dlanu pozhivalo. Med popadki pertifne tak fredno mefo s' tako rafpro-

streno roko is odsad navspred, ino is odspod nakvifhko, da bo glavo bolj proti framnimu oboku utifhala, in njeno tifhanje na fredno mefo manjshala (ravno tak, kakor da bi is-stop glave vstaviti, in jo navsgor nasaj istifhati hotla), in pusti poslednizh glavo zhes svojo roko vun in navsgor isderzhati.

§. 310.

Vse, kar she drugazhi per tej rezhi napravljajo, je vezhi del sa nizh, vzhafi she pa poverh fhkodljivo. Tako bo gladenje koshe proti frednimu mesu malo pomagalo, kakor tudi podpiranje tiga mefa s' famim pavzom ne bo dofti teknilo. Nektere porodne pomozhnize vupajo tudi s' tim pomagati, zhe eden ali dva perfta med glavo ino fredno mefo spravijo, ino fredno mefo proti ritnimu zhrevesu doli vlezhejo. Pa ravno fkos to pride porod she bolj bolezh, ino fredno mefo pride v' nar vezhi nevarnost, se pretergati. Ravno tako fhkodljivo je, en perft v' ritno zhrevo spraviti, ino kukovizo nasaj tifhati. Zeló neumno ino fhkodljivo je pa sadnizh, porodne dele s' perftmi rasdaljshat ifkati.

§. 311.

Pride glava is medenizhniga is-hodifha, tak se naj porodna pomozhniza varje, s' roko po njo iti, ampak roko naj nepremaknjeno na frednim mesi má, dokler tudi plezhe fkos pridejo, ker se med is-stopom plezh fredno mefo tudi lahko preterga.

§. 312.

Zhe se s' frednim mesom tako ravna, tak se vezhi del kar nizh ne rasrani. Ko bi se pa vender le vtergalo, tak je to smeraj neprijetna pergodba, ktera naglo pomozh sdravnika potrebno stori, sofebno zhe je ras-zefa toljka, da do ritniga zhrevesa feshe. Zhe se ta fhkoda popolnoma ino dobro ne sazeli, tak shensko teshavno ino revno shivlenje zhaka.

§. 313.

Zhe je tedaj s' to fkerbjo glava porojena, tak se morata obé roke porodne pomozhnize v' jo ober-

niti, dete umetno ispeljavati, ino sprejeti (Gleda sdaj naj, kam se glava safukuje. Se safukuje lize proti desnemu bedru, tak naj porodna pomozhniza levo roko pod glavo podloshi; zhe se pa na levo saobrazha, tak se dershi glava s' desnizo, s' levizo se pa per fkos-derzhanju plezh fredno meso podpira). V' ta namen prime s' rasprostrenimi perftmi ene roke otrozhjo glavo tako, da ufta ino nos profita oftaneta, ino dete dobro dihata samore, med tim da s' drugo roko she smeraj naprej fredno meso per fkos-derzhanju plezh, kterih eno sa drugim naprej pride, podpira; ne sme nikak s' filo rojeno glavo vlezhi, zhe nekoljko postoji, preje da plezha sa njo pridejo, da bi otroka preje na svetlo spravila, ker bi ga fkos to snala per prizhi vmoriti; ampak mirno naj zhaka na prvi popadek, in naj med tim vrat ofhlatuje, zhe ni kje popkov trak okolj njega ovit; in ko bi to bilo, mora kar natvegama (vnaglo) to storiti, kar bo posnej od tiga rezheno. Da terfh she kak zhafek naprej ne pride, nima nizh hudiga v' febi, ampak je she le prav dobro, sato ker obene nevarnosti sa otroka ni. Ko bi plezh, desi ravno v' ravnim premerniku medenizhniga is-hodifha stojijo, le pre dolgo vun ne bilo, in ko bi lize otroka med tim sivkasto perhajalo ino otekati sazhelo, tak se mora okoljza materniga dnu ribati, in zhe na to ne pridejo kmalo mozni popadki, se pa mora kasavni perft v' pod pasduhno votlino tiftiga plezheta spraviti, ki narblishje fredniga mesa leshi, in po tim se to plezhe prav rahlo po poti peljavne zherte (medenizhne ofi) isvlezhe.

§. 314.

Kakor hitro je dete sa v'fim rojeno, in zhe je porodna v' posteli porodila, tak ga naj porodna pomozhniza popreki med njene bedre poloshi; zhe je pa v' stolu rodila, ga pa naj porodna pomozhniza v' svojo lastno krilo dene; v' obéh pergodilih pa bliso porodnih delov matere, sato da se popkov trak s' filo ne rastegne, tako, da bo lize otroka profito, in bolj navsgor obernjeno.

§. 315.

Hitro po istifhanju otroka naj porodna pomozhniza svojo roko na trebuh porodnize rahlo poloshi, da bo prejškala, ali se materniza tudi po redi in od vseh strani enako vkup vlezhe, ino, ali se she kje eno dete v' maternizi snajde.

§. 316.

Novorojeno dete naj porodna pomozhniza skerbno spregleda, ali prav diha ino vpije (krizhe); ko bi ga kje kaka shlesa v' uftih leshezha v' tim vftavljala, tak naj tisto s' zoto ovitim perftom vun ispravi. She le potim, ko sapa dobro gré, ino shile popkoviga traka biti henjajo, kar se kjé 4 ali 6 minut po porodu sгоди, se smé popkov trak podvesati ino prerესati.

§. 317.

Dete, ki je tak na svet perfhlo, se maternize s' popkovim trakom she dershi; in to se mora tako le lozhiti: Porodna pomozhniza naj prime s' pavzom ino kasinzom one roke popkov trak bliso otrokoviga popka, s' pavzom ino kasinzom druge roke pa naj kri ino shleso popkoviga traka navsgor proti ftrevi ftifhi, naj sdaj trakez kje tri ali fhtiri pavze (fhtiri popprezhne perfte) dalezh od popka okolj popkoviga traka dene, ga naj s' voslom saveshe, ino en ali dva pavza od vosla proti ftrevi s' fhkarjami odréshe; sdaj naj pogleda, ali prvi vosel pofodve popkoviga traka dobro ftifne, ko bi to ne bilo, naj ga she bolj terdno saveshe, in da se bo gotovo sanesti, naj she en voslizh naredi, potim naj predni profti konez proti otrokovimu popku nasaj ofukne, in she naj eno preveso napravi sgoraj nad pervo, s' enim samim voslom, ino s' enim ali dvema penklama (Schleife). Zhe je popkov trak tenek ino rahel, tak se naj dobro gleda, da se s' trakzom preterdo ne preveshe, to bi ga snalo prerესati; zhe je pa popkov trak fkos veliko shlese (shovzhe) slo debel se pa smé she bolj terdno prevesati.

Opominjanje. Istifhanje (is-shulenje) kervi is tiftiga kofa popkoviga traka, ki na detetu oftane,

je nepotrebno, in sbe lahko fhkodljivo, ker se fkos to fploh popkov trak is fpodniga shivota nategne, in lahko kako oteklino na popkovi okoljzi naredi.

§. 318.

Drugi konez popkoviga traka, tako imenovani materni del se pa nizh ne saveshe, sakaj ko bi se to sgodilo, bi se kri, ki je v' strevi sadershana ne mogla isprasniti. Otrokov del se pa mora vfelaj podvesati, kdor ga toraj posabi podvesati, ali to delo sanikerno opravi, shivljenje otroka v' nevarnost postavi, in saflushi ojftró pokorjenje; satoraj mora porodna pomozhniza vezhkrat pogledati, zhe is podvesaniga popkoviga traka kje kri nepremaka; in ko bi to bilo, tak naj vosel rasveshe, in fpodni le enkrat prevesan voslizh bolj terdno sadergne, ali pa naj sbe eno preveso napravi. Ko bi se kasalo, da bi sbe en otrok snal sadi biti, tak se mora tudi uni del, ki proti strevi gré, prevesati, ker bi se drugazhi lahko, ko bi sa obá otroka le ena streva bila, drugi otrok iskervavil. Zhe je pa le en otrok, tak druge prevese ni treba.

§. 319.

V' petim porodnim zhafu porodna pomozhniza novorojeno ino v' ogrete rute (pelnize) savito dete na en zhaf eni streshavki s' vksilom podá, vezhkrat pogledati, zhe kje popkov trak nekervavi, ino sapa ne saoftaja. Ona fama pa se mora s' porodnizo sbe toljko zhafa muditi, da streva od nje pride, se materniza svlezhe, in porodna fuho lesní. Le tedaj, ko bi se streva dalej mudila, se sna porodna pomozhniza otroka perjeti.

§. 320.

Po porodu otroka svleke maternize sbe naprej terpijo, da se tudi streva odlozhi, ino s' jajzhnimi mrenami vred ispahne. Te svleke so tako dolgo nebolézhe, dokler se materniza sa toljko ne smanjsha, koljkor fta otrok ino od-tezhena otrozhja voda snefla; potim so pa spet bolezhje; sdaj naftopijo sabolezhki (Nachwehen). Skos to se streva, ki se sbe tudi med porodom fkos mozhno vkup-vlezhenje

maternize vezhkrat nekoliko lozhi, popolnoma odterga ino is-shene; per zhim vezh ali manj kervi prozh pride.

§. 321.

Odlozhenje materne potize se tedaj fkos narturne mozhi sgodí, ker se tisto felo maternize, na kterim streva fedi, fkos vedno vkup-vlezhenje smeraj bolj smanjsha; ker se pa streva ne manjsha, tak jo to stiskanje sadnizh vun is-tifhi. Porodna pomozhniza nima nizh in nizh sazheti, da bi odlozhenje streve prehitrila; vfaka na to obernjena pomozh, postavim: pihanje v' pést, kafhlanje, vfekanje, kihanje, tesanje sa popkov trak, terganje streve od sten maternize, je slo fhkodljiva, ker lahko nevarni kervotok, vpad, savihanje, otok ino prifad maternize ino zelo smert perpeljá.

§. 322.

Porodna pomozhniza naj veliko vezh hitro po porodu otroka roko s' dlanom na fpodni shivot porodne poloshi, da se bo od vkup-vlezhenja maternize preprizhala; in le, ko bi se to zelo ne, ali le pre pozhafi sgodilo, mora fkos rahlo gladenje trebuha tisto obuditi ifkati. Zhe se je materniza popolnoma vkup svlekla, fda se kakor ena krugla, velika ko otrozhja glava nad framnimi kostmi nekaj na defnim ofhlatati da, zhe fo se she sabolezhki oglafili, in zhe je she nekaj kervi is porodnih udov isteklo, potim samoremo mifliti, da se je streva odiozhila. In kadar je vse tako, je porodni pomozhnizi perpusheno, strevo odvseti, da porodno nekterih bolezhin in daljih fkerbi réfhi.

§. 323.

She odlozheno strevo vun ispraviti, prime porodna pomozhniza sa konez popkoviga traka s' defnizo ali levizo, potim kakor streva na defnim ali levim kraji leshi, tak bliso porodnih delov, ko se dá, da se pa, ker je filno gladek, ne fpodmakne, tak se naj s' fuknom obviije, in potim poprime, ali pa okoli kasinza ovije, in s' pavzom poprime, kasinz ali fredni perft druge roke se pa poloshi na

rahlo napotegnjen popkov trak, in se gré po njem v' materno noshnizo noter do maternih uft; potim se bo snotrajno gladko lize ftreve obzhutilo, in zhe je ftreva she nekoljko fkos materne ufta fhla, tudi vsafadenje popkoviga traka v' ftrevi nafhlo. Sdaj naj natifka navsad ino navfpod, kakor da bi ftrevo v' isvotljavo fвете kosti istifhati hotla, s' drugo roko pa naj natesava popkov trak, lepo rahlo navsgor, in naj poskufha, zhe se bo kaj pretegnil. Zhe na to natesavanje ftreva ne pride, ampak popkov trak; kakor se popufti, kar nasaj fkozhi, in zhe to rahlo natesavanje porodni bolezhine ftori, tak se vfaka dalja fkufhna sa sdaj opufti, in se fhe en zhafek zhaka. Zhe pa ftreva pride, in je is maternize ftopila, tak se mora s' noter fpravljenimi perftmi perjeti, med tim, da se s' drugo roko sa materni trak nekoljko potegne, in se takó po malim fkos materno noshnizo po poti pelavne zherte (medenizhne ofi) isvlezhe; sdaj se sprejme s' obema rokama, in se med pozhafnim vlezhenjom enekrat ofukne, da od jajzhnih mren nizhefar nesaofstane, ki bi hude sabolezhke naredile. Navadno se pa ftreva she v' materni noshnizi najde, kjer se potim vun ispravlja, kakor je bilo gori rezhenó.

§. 324.

Streva, ki fse je she odlozhila, se mora v' fkledi zhifte vode ofnashiti, in dobro pregledati, zke joj kak kofez (falazhek) ne fali, in zhe je taka, kakor mora biti. Ko bi kak vezhi kofez ftreve bil saofstal, in ko bi se lahko nesamogel vun ispraviti, tak je treba sdravnika v' pomozh poklizati, da ga bo vun ispravil. Ko bi se kaj nesnagniga na ftrevi najfhlo, tak se mora to hraniti, ino sdravniki pokasati.

§. 325.

Per porodih, ki fo zhifto po redi, pride ftreva kje fhtertizo ali pol ure po porojenim otroku; vender se pa to tudi vzhafi fhe le zhes ene ure fkos edine mozhi nature ino bres nar manjše fhkode sgodi. Zhe tedaj obeniga kervotoka ino obenih

bolezhin sraven ni, in porodna ni slo flaba, tak se sna per mirni legi v' posteli, in per fredno topli odeji prihod streve perzhakovati. Ko bi je pa she zhes dve ali tri ure ne bilo, tak se mora bres odlafhka porodni pomozhnik poklizati.

§. 326.

Zhe je vse to isteklo, to je: zhe je peti porodni zhaf dokonzhan, tak se she porodni deli prejishejo, ali ni kaj rasranjeno; potim mora porodna bedre vkup skleniti, in da si pozhine she nekaj zhafa na porodnim leshifhu leshati; mora se tudi odeti, potim, ko ima hifha toplote, da se ne prehladi; omokreni ino okervljeni perti se ispod nje vsamejo, in se suhi pod njo stifhijo. Porodna pomozhniza se mora skos vezhkratno prejiskanje trebuha preprizhati, ali materniza po redi svlezhena oftane, in vezhkrat pogledati, zhe kervotok neperhaja; potim se she le njeni porodni deli odspod nasgor s' gobo ino mlazhno vodo ozhifstijo, in porodna postel v' navadno postel spremini. Zhe je pa shenfka na porodnim stoli porodila, tak se more varno v' rasgreto postel pernefti. Okolj hoditi pa ne sme, naj se she tako mozhna obzhuti.

PETI RASDEL.

Od ravnanja s' shensko v' otrozhji posteli, ino s' njenim novorojenim otrokom.

Perva Postava.

Od ravnanja s' shensko v' otrozhji posteli.

§. 327.

Kakor hitro je shena popolnoma porodila, to je, da je od otroka ino streve refhena,

tak rezhemo, da je refhena, in v' prvih fheftih tjednih potim jo imenujemo otrozhnizo.

§. 328.

V' otrozhji posteli se pa v' telefu refhene veliko spremenitev pergodi, ki se, ali na preshivitek otroka, ali pa na to nanafhajo, da porodni deli fpet v' svoj prvi ftan nasaj ftopijo. Tudi otrok po porodu novo shivljenje sazgne, fe fhe fizer odkraja od materniga telefа, tudi drugazhi, koker poprě preredi, poflednjizh fe pa zelo in zelo od nje lozhi.

§. 329.

Po porodu fe mora otrozhnizi nar vezhi pozहितek na truplu ino dufhi perporozhiti. Naj she leshi na ftrani ali na herbti, le mirna mora biti, fe vfkiga velikiga mesenja, zelo glafniga govorjenja varvati, in fhe kafhel (ko bi jo kje napel) kar fe premore, vftavljat, ker is takih rezhi radi hudi kervotoki, velika flaboft, vprepadenje maternize pridejo. Zhe fe je fraiza (robazha) med porodom premokrila, fe mora kaka fuha, ogreta platnina med truplu ino mokro ftlazhiti, da bo fkos in fkos na fuhim leshala. Druge oblazhila, ki fo fe pomasale ali omokrile, kakor fpodne fuknje, nogavize i. t. d. fe isflezhejo, in druge dajo. Odeja otrozhnize mora biti sadofiti topla, pa ne preteshka. Mrasenje, ki po porodu savoljo hitriga isprasnenja maternize rado naftopi, pa kmalo famo od feb' mine.

§. 330.

Otrozhnizo kmalo po porodu rado nagnjenje k' fpanju prime. To fpanja ni fhkodljivo, ampak ji je sa dober pozhinek; in nevfmileno bi bilo, ga odganjati. Vender pa mora porodna pomozhniza vezhkrat pogledati, ko bi kje med fpanjom saznela kri obilnifhi tezhi, ali, ko bi kje velika flaboft, obledenje liza ino uftniz, merslota udov naftopila, in tudi vezhkrat tipati, ali materniza po redi svlezhena oftane.

§. 331.

V' hramu otrozhnize mora biti vse tiho ino mirno, bres vsiga hrufha; tudi svetloba se mora smanjhati, fkos to, da se pred okna kaj obéfi; zelo temno pa vender ne smé biti. Ne sme biti v' tim hramu ne premerslo ne prevrozho, ampak fredna toplota. Postel otrozhnize tudi ne smé prebliso pezhi biti, zhe pa le drugazhi biti nemore, se pa faj naj kaj saftavi, da ne bo zela toplota kar na ravnost v' shenfko hlipéla.

§. 332.

Skerbeti je treba, da srak (luft) v' hifhi zhift ino fuh oftane; satoraj se morajo odvsete mokre ruhe, tudi vse, kar je od shenfke fhlo kar hitro v' ftran ispraviti. Sakaj te rezhi se per ftanovitni toploti rade vkifajo, in potim gnufobni smrad napravijo, ki bi otrozhnizi ino otroku snal hude bolesni pernefti. Tudi se ne smeje perilo v' ti hifhi fufhiti, ali jedi na pezhi kuhati, tudi se ne sme s' takimi rezhmi svetiti, ki prevezh dima ino fopoha naredijo, zvetlize (roshe), ki prevezh difhijo, se morajo ravno tako ispoti spraviti.

§. 333.

Per dobrim vremenu se sna kako okno odpreti, ki ni prebliso postele otrozhnize, to de varno, da ji kar na ravnost naprot ne hlidi; fkos to se srak (luft) prenovi ino isboljsha. Zhe se mora savoljo kakiga neprijetniga fopa hifha prekaditi, tak je sato nar boljsha fhkodeljza dobriga ozeta (jesiha) ki se po simi na pezh postavi, po leti pa po rasbelenim plehi rasljiva, da se iskadi. Tudi brinjovo (borovizhovo) vejo hitro seshgati, je sa to dobro.

§. 334.

Je otrozhniza nekoljko zhafa 'pozhivala, in fi od vpahanja nekoliko odahnila, tak se potim lepo varno spreoblezhe. Snashno oblazhilo mora biti fuho ino fkerbno rasgreto. Tudi se smé sdaj otrozhniza v' drugo snashno in dobro vgreto postel prenefti, zhe jo ima, to de lepo varno. Zhe porodni

toki slo od nje grejo, tak se mora pertnina vsaki dan prenoviti. Je fhkodljivo, da nemore bolj biti, zhe se otrozhniza dolgo v' vmasani pertnini pufti, in tako je tista prasna vera, ki se porednih ljud-jeh tam pa tam pomika, da se otrozhnizi pred de- vetim dnevom ne smé frajza po praji oblezhi, filno pogubljiva. Svunajni porodni deli se morajo vsako jutro ino vsak vezhér s' gobo, ki je bila v' mlazhni (mlahni ne pretopli) vodi namozhena, izshediti, dobro s' fuho, ogreto pertnino pokriti.

§. 335.

Kmalo po preoblezhenju, tak kje fhest ali ofem ur po porodu mora mati svojo dete na perfa djati, in ne na to gledati, jeli je mleko she v' njih, ali ga fhe ni. Kaj to pernese, se bo posneje ras- kasalo.

§. 336.

Zhe je v' otrozhji posteli vse po frezhi, bo kmalo lehek, topel pot nastopil, ki se bo zhes zeli shivot ras-fhiril, in ene dni saporedama terpel. Ta pot je otrozhnizi filno k' sdravju, zhe le ni zhes filo, in se toraj fkos vshitje nekterih fhkodeljzhk fredno topliga albesha ali lipoviga zvetja, in pa fkos smeraj enako-toplo odejo podpirati smé. Nespa- metno pa ino fhkodljivo bi bilo, ta pot fkos de- bele pernate postele, mozno kurjenje hifhe ali mozne pijazhe filiti ino slo mnoshiti, sakaj is tiga bi lahko velika flabost, treshlika, in fosebno fhkod- ljivi ispushki po shivoti na otrozhnizo vdarli.

§. 337.

Nizhefarja se pa nima otrozhniza toljko bati, kakor premrasenja, katero bi se je tudi nar poprej lotiti snalo. Obena rezh, ki na njenin shivot pride, ne smé biti mersla, sato ker se s' tim nar berfh pot vftavi, ino snotrajno izshifhenje obftoji, kar velikrat nar nevarnisthi bolesni ino zelo tudi smert perpelja. Porodna pomozhniza mora tedaj slo na to gledati, da se fkos preveliko is-hodenje ino no- terhodenje ljudi hifhni luft ne prehladi, tudi, da ne bo ravno na otrozhnizo od odsvunaj sahlide-

lo, da se tle ne bodo vmivale, da ne bo bófa na tle stopila, da ne bo presavred vftajala, pre dolgo svunaj poštele oftajala, merslo pila i. t. d.

§. 338.

Otrozhniza fi mora, kar je le mogozhe, vfako fkerb is glave isbiti, kar jo prevezh prime ali na dufhi ali na telefi, ji je fhkodljivo. Zhe prevred vftane, dokler se porodni deli fhe nifo fkos pozHITEK dofti okrepzhali, tak ji sna materniza ali noshniza lahko prepafti. Pred vfm, kar prevezh glavo ali ferze prime, kakor jesa, strah, bojezhnost, ajfranje (fumlje), nevolja in tudi preveliko vefelje, se mora fhe bolj ko fizer varvati, zhe hozhe dobro odleteti. Satoraj mora porodna pomozhniza, in vfak, kdor je per njoj, fkerbno gledati, da se ji nizhefar napré ne pernefe, kar bi jo prevezh prijelo.

§. 339.

Per otrozhnizah, ki fo she vezhkrat porodile, posebno takih, katerih porod je hitro istekel, radi sabolezhki ene dni saporedama terpijo, ki pridejo od vedniga vkup-vlezhenja maternize, ktere ftene po mnogih porodih zhedalje debeleje ino rahleje perhajajo, vzhafi tudi od kerzhov, od saoftanih kervnih grud, ino jajzhnih kófov. Sposnajo se pa is tiga, da kakor porodni boli ali popadki s' prenehanjom naftopijo, da fo s' nekoljkim kervlenjom is porodnih delov sdrusheni, in da je otrozhniza med prenehleji bres vseh bolezhin, da njenin trebuh, zhe se potiplje, ni obzhuten, in da se po okoljshinah dobro pozhuti. Zhe ti sabolezhki nifo zhes filo hudi, tak ni treba nizhefar nafprot rav-nati, zhe fo pa le prebolezhki, tak se snajo s' tim slajshati, da se kamilze v' mleku kuhane, mlazhno v' maternizo brisgajo (fhkropijo) ali pa derfklajo (kliftirajo), ali da se ji ne mozhen té is kamiljz piti da. Na spodni shivot se ji topla platnina polaga; ino kér bi per vfm tim bolezhine ne opuftile, je treba sdravnika v' pomozh poklizati.

§. 340.

Vfak dan se ima vprašati, posebno po prvih dneh, ali kaj od nje gré. Ko bi ne fhlo, tak se ji mora pomagati, sakaj zhe se prevezh blata namafhi, tak to prevezh na maternizo tifhi; pa ne, da bi se ji kaj takiga piti dalo, kaj bi zhreva odperlo, ampak to se mora sgoditi le fkos derfklanje s' mlazhno vodo ino oljom. Zhe se szavni mehir vkup ne vlezhe, tak se mora, dokler dolgo je takó, vfaki dan po dvekrat ali trikrat s' katetrom na pomozh priti. Ko bi fredno mefo bolelo, defi ravno ni vtergano, tak se naj pokladki is kuhaniga lenoviga feména ino mleka na spolne ude polagajo.

§. 341.

Oranjeno felo maternize, kjer se je streva der-shala, se mora v' otrozhji posteli sazeliti, in materniza fama mora v' tifti stan nasaj priti, v' katerim je v' prednofhenjom bila. Sato se ishe fkos vedno skupvlezhenje zhifto smanjshati, ino se vse kervi refhiti, katera je fhe v' njenih posodvih, satoraj fhe fhtir do fheftih dnevov po porodu pozhasi tekozha vmes tudi fterdena kri is porodnih delov od-teka, potim je smeshana s' vodo, fhe posnej s' shleso, in poslednih gre gola shlesa, mleku enaka, prozh. To od-tekanje se otrozhjo zhifhenje imenuje; ne terpi vselej enako dolgo, in njena terpezhnost se ne mora popolnoma presoditi. Per shenfskih, ki svoje otroke fame dojijo, rasumno shivijo, ino niso predebele, terpi 3 ali 4 tjedne, per drugih pa, ki ne dojijo fame, ki vshijejo veliko tezhnih (maftnih) jedi, ino so prav debele, terpi pa rado fhe enkrat tako dolgo.

§. 342.

Otrozhniza naj gleda, da se zhifhenje ne bo nikak vstavljalo, kar bi se lahko fkos vfako premrasenje, fkos preveliko poprijetje glave ino ferza, kakor tudi fkos preveliko vshivanje jedi ino pijazh, ki prevezh grejejo, nakljuzhilo. Ta vstava nar raji perpelja nevarne bolesni, kakor prifad maternize, prifad moshganov, trefhliko in tudi zeló smert. Naj se toraj imenovanih nevarnosti fkerbno varje, in

porodna pomozhniza naj posebno prvi teden po porodu vsaki dan dobro pogleda, kako je s' otrozhjim zhihenjom, to bo nar boljje sposnala, zhe fama otrozhnizi postila. Ko bi per zhihenji koljkor kaj sapasila, kar ni po redi ino pravizi, mora kar navtegama sdravnika v' pomozh sesvati (poklizati).

§. 343.

Mati mora, zhe je le mogozhe, fama dojeti, to je njena dolshnost, tudi se mnogim nevarnim nakljuzhbam isogne, ki se drugazhi rade perpetijo; fizer she perve dni po porodu obeniga praviga mleka v' sizih ni, ampak le neka belo-romenkasta, firotkasta mokrota, ki pa otroku sa prvi shivesh in sa isprasnjenje otrozhje smole ravno prav pride. Zhe se toraj otrok kmalo po porodu na perfa vsame, tak pravo mleko le pozhafama, in bres shkode sa sdravje otrozhnize nastopi. Zhe se pa to samudi, tak se navadno prevezh mleka natezhe, sizzi so prenapoljeni, terdi, bolezhni, in drugi ali tretji dan po porodu nastopi imenuvana mlezhna treshlika.

§. 344.

Mlezhna treshlika se pa s' takimi okoljshinami perkashe: otrozhniza obzhuti nekoljko mrasenje, posebno po herbtu, kmalo potim nastopi suha vrozhina, ki vezh ur terpi, med tim boli eno malo glava, shila bolj hitro bije, jesik postane belkast, sheja se pomnoshi. Po sizih jo napinja ino vbada, in otrozhje zhihenje gre bolj pomalim. S' zhafama pa po zelim shivotu nekoljki pot nastopi, in sh' njim vse bolezhine prenehajo, sizzi pa bolj otezhejo. Po navadi drugi dan she enkrat mlezhna treshlika pride, pa ne tako huda. Zhe mlezhna treshlika ni ravno huda, tak porodna pomozhniza nima drusiga svetovati, kakor, da se naj otrozhniza mirno dershi, da naj bo toplo odeta, da se naj grejozhnih jedi ino pijazh dershi, in vezhkrat otroka na perfa dene.

§. 345.

Ko bi se k' v' fim tim nalétkam hude ino stojezhe bolezhine v' spodnim shivotu ali glavi, suh

jesik, huda sheja, velik nepokoj, opominanje k' bljuvanju (zhresmetanju), blodenju i. t. d. perdrushilo, siski pa veli (uveli) ino prasni postali, tedaj porodna pomozhniza ne sme vezh mifliti, da ti naletki mlezhno trefhliko pomenijo, s' kterim imenom se rado toliko raslozhnih bolesni kersti! Kadar je tako, se filno nevarna bolesen napoveduje, in porodna pomozhniza naj fkerbi, da umen sdravnik kmalo (hitro) v' pomozh pertezhe.

§. 346.

Da to trojno isprasnenje (namrezh: pota, otrozhjiga zhifhenja ino mleka) ne saostaja, mora porodna pomozhniza veliko fkerb imeti; sakaj zhe te rezhi grejo lepo po redi, bo otrozhniza kmalo k' febi perfhla; ko bi pa saostajale, se je pa fkoraj vfelaj nar nevarnistih bolesni bati, ki pod grudo spravijo. Naj otrozhnizo opade ktera bolesen hozhe, ko bi she tako majhina se sdela, je le slo nevarna, in treba je hitre sdravnikove pomozhi, ker se vfaka bolesen v' otrozhji posteli toljko rada v' otrozhnisthko trefhliko prevershe. Treba je tedaj, da porodna pomozhniza pasno na otrozhnizo gleda, in kakor hitro se kaj bolehniga na njoj perkasuje, pametniga sdravnika sa fvet (rat) vprafha.

§. 347.

Sosebno je na to gledati, da otrozhniza prevezh fhkodljivih jedi ne vshiva, ker vfak pogrehek v' ti rezhi vezhi del strafhno pokorjenje zhaka, in jih je she veliko is nefkerbnosti pod semljo perfhlo. Porodni pomozhnizi je she pa bolj treba na otrozhnize shlahto, bótne ino soféde gledati, kakor na famo otrozhnizo; sakaj te modrijanke ji eno ino drugo prepovedano ino fhkodljivo rezh pernesejo, da bi se dobro podshivila in se okrepzhala. Porodna pomozhniza naj toraj otrozhnizo refno opominja od nikogar obene stvarze sprejeti, katera ji ni bila na ravnost perpushena.

§. 348.

Otrozhniza ne sme shtiri perve dni, ali faj tak dolgo, dokler se mlezhna lozhitva v' siskih popol-

noma ne urédi, drusiga jefti, kakor vodne polivke, jezhmenove jedi ino jezhmenove odzedke. Mozhne mefene polivke (juhe, shupe) posebno kurje shupe, kterih ne morajo prehvaliti, potiza, hleb, zvertje (ajerfshmaljz) fo pa filno slo fhkodljive. Sa pijazho pa ni boljshiga, kakor gola voda, pa ne premersla; vender se pa tudi redkiga jederzhniga mleka (mandelmilh) vode s' kravjim mlekom smefhane, ali pa ne mozhnih odzedkov od kuhaniga albasha sme sa pijazho poflushiti. V' tim zhafu fo posebno grejozhe jedi, kakor jih fofebno po fpodnim Shtajerskim, Krajnskim in Korofhkim vifoko obrajtajo, vinfke ino olove (pirove) shupe, ravno tako grejozhe pijazhe od vina, shganja, flivovize, brinjovza, mozhen kafé (fhe nemozhniga se mora sdershati) i. t. d. filno slo fhkodljive.

§. 349.

Kadar se je enkrat mleko v' siskih dobro izlozhilo ino urédilo, potim se pa she sme otrozhnizi bolj tezhna jed dati, kakor polivke od telezhjiga, govenjiga ino kurjiga mefa, od kruha (Brotpanadel), rajsha (rifhkafhe), grifa, redke mozhnate polivke, potim tudi mehko telezhje ino kurjo mefo, govedne ino mefa od hoftnih shival (sajzov, fern i. t. d.) pa ne. Sa pijazho se ji potim sna tudi nekaj vina med vodo, ali dobro isleshan ol (pir, pivó) dati, po tim, kakor je bolj navajena; ali pa fhe fama voda. Le po malim se mora k' poprejsfnimu shiveshu spraviti. Takfhe jedi ino pijazhe sadenejo sdrave otrozhnize; tifte, ki fvojih otrok fame ne dojijo, se jih morajo fhe bolj na tenjko dershati; zhe pa bolesni vméf perfstopijo, se pa jedi ino pijazhe od sdravnika nalafh napovejo.

§. 350.

Slo fhkodljivo je tudi sa otrozhnizo, zhe je, fofebno v' pervih dnech po porodu slo objifkovana, in zelo, zhe se veliko ljudi na enkrat v' njeno hifho natepe, kakor se na kmetih ob nedelah ino prasnikih rado sgodi. Rasen tuga, da fkos mnogo odpiranje hifhnih vrat rad hlip na otrozhnizo pade, in se hifha ras-hladi, od mnogo ljudi luft popazhi (fkva-

ri), tudi veliko govorjenje in hrufh otrozhnizo slo prime; potim se ji sbe marfkak nevaren svet da, ali se ji kaka jed fkrivaj pernese, ali kaj pravi ino zhenzhá, kar bi ne smela flifhati. Porodna pomozhniza ima pravizo, to presarano ino premnogo objifkovanje prepovedati. Ravno toliko in sbe vezho nevarnost lahko perhitri kerst otroka pernese, fosebno, zhe se potim navadna kerstna pojedina (kerstitki) ravno v' tiftim hramu dershi, v' katerim otrozhniza lesi.

§. 351.

Otrozhniza mora, sbe, kadar vse nar bolj po frezhi gre, nar manj 8 ali 9 dni v' posteli oftati. Nektere shene se s' tim bahajo (shtimajo), da prav kmalo po porodu k' navadnim opravilam ino poprejshnim shivlenju perstopiti samorejo. Naj she ena ali druga s' to perdersnostjo frezhno odleti, veliko vezh jih je pa, ki so to prevsetnost s' veliko nefrezho plazhuvale, nar rajfhi se jih bolesni lotijo, katerih se dolgo, ali zelo shivlenje vezh snebiti ne morejo. Zhe je she ravno otrozhniza otrozhjo postel sapuštita, mora sbe vender ene dni v' hifhi oftati in le pomalim supet hifhne opravila v' roke jemati, in le take, ki jo prevezh ne primejo. Kar jo pa prevezh prime, kakor postilanje, vsdigovanje tefhkih pés, teleino sdrushenje i. t. d. je vse filno fhkodljivo.

Druga Postava.

Od ravnanja s' novo-rojenim otrokom.

§. 352.

Kakor se je na maternim telefu per porodu veliko spremenilo, toljko, in sbe veliko vezh se je spremenilo na telefu porojeniga detéta; in toraj je potreba, da se, tudi od otroka vse to nasaj dershi, kar bi mu od odsvunaj fhkodovati samoglo.

§. 353.

Med rezhi, ki so nar bolj potrebne so enaka toplota in pa ljuba snashnost mende kolj na pervim mestu. Shivali ofnashijo svoje novorojenze s' lisanjom, zhloveka pa hitro po porodu v' kopel spravijo, in ga tako v' vodi od nefnage defetih mefzov ozhifijo. Tak se tedaj dete, kakor se mu popkov trak podveshe, ki ni pre hladna, ne pre topla, in se v' kodunjze (nizhke) ali bano tako poloshi, da od vsih strani v' vodi leshe, fama glava se mu mora smeraj is vode dershati. S' mehko gobo se sdaj zelo otrozhjo telefze omije, da gre vsa kri, sadna voda in tista bela firotkasta shlesa prozh. Ker pa tako imenovana firova shlesa od same vode ne gre prozh, tak je treba otroka, pré ko se v' kopel dene, s' mastjo ali neflanim frovim mastom (putrom) premasati, in potim s' fuhim, mehkim platnom otreti, kar vezh del kosho ozhifiti. Med kopanjom naj porodna pomozhniza vezhkrat pogleda, ali saves na popkovim traku dobro dershe, in zhe nizh nekervavi. Tudi naj fkerbi, da mati ne bo v' kopeli otroka vidila, ko bi kje kak pogrefhek na telefzi imel. Ko bi bilo v' vodi kaj milja (shopuna, shafse) vina, ozéta, ali naj bo, kar hozhe, tak je gledati, da kaj do ozhi ne pride. Sej she goba, s' katero se je otrokovo telefze v' kalni vodi vmivalo, ne sme na otrokove ozhi, sakaj tudi s' njo bi lahko prifad v' ozhi perfhel.

§. 354.

V' kopeli naj porodna pomozhniza, potim ko je vse odpertine od shlese ino kervi ozhiftila, zelo dete dobro pregleda, ali nima kakih ran ali popak na febi. Sofebno je treba gledati, ali niso odpertine ozhefov, ufhefov, nofa, uft, fzavne zevi, porodnih delov in riti sarafhene, ali ni kak ud slomen, fkerzhen ali ftuzhkan, ali ni na telefzi kakih oteklin sajzhjih fkerbin, maternih marog, fpazhenih udov i. t. d. Ko bi imelo dete kako rano ali popako, tak se naj pred materjo fkriva, dokler se ji pomalim od tiga dopove; drugim, ki k' hifhi flifhijo, pa nefme porodna pomozhniza samolzhati

tiga, sato, da po sdravnika pofhlejo, ko bi bilo potreba.

§. 355.

Po iskopanju naj porodna pomozhniza natvegama s' fuhimi ino eno malo ogretimi rutami (pel-nizami) novorojeno dete otére (obrifhe), ker mu mras filno slo fhkodi; tako, da ko bi ga le ene trenleje mokriga ino odkritiga puftila, bi kmalo fivo pofitalo, in bi saznelo teshavno fopihati ino trepetati. Dobro podvesan popkov trak fe sdaj v' zotizo s' mastjo namasano ovije, navsgor proti levi ftrani trebuha poloshi, in s' popkovim povojom, ki mora biti tri perfte fhrok in tri prazhe (vatle) dolg, ne preterdno povije, in s' trakmi saveshe. Ko bi fe povoj preterdno ovil, bi fe trebuhov drob prevezh pretifnil, dete bi ne samoglo prav dihati, in bi snalo pózhti, zhe fe pa prerahlo ovije, pa lahko doli sderzhi.

§. 356.

Ker konzhek trebuhoviga traka fhe le zheterti ali peti dan po porodu fam od féb' odpade, tak fe do tiftih mal mora smeraj v' fnashno zotizo savi-jati; in gledati je treba, da fe fkos neprevidno tesanje ne odterga. Zhe popkov trak enkrat odpade, tak fe na ranjeno felo popka nekaj vkup-svesanih zotiz dene, in fe povoj eno malo terdneje sapotegne. Povijanje otroka fe pa naj, kar je mo-gozhe, priprofto godi. Koljkrat dete jezhi, fe mora odviti. Otroka prav terdno povijati, je filno fhkod-ljivo, le trebuh fe mora fkos povijanje podpirati, okolj nog fe kar kak pert ovije, in ta pert fe vterdi gori na trebuhu s' povojom. Roke fe mu pufijo, da jih lahko po volji mesi; in le perve dni je dobro, da fe otroku kaka avbiza na glavo dene. Zhes vse to fe pa tudi mora gledati, kak zhaí léta da je, da ne bo premerslo ne prevrozhe oblezhenó ino pokrito.

§. 357.

Kadar je otrok tako ofkerblen, fe sme, da fe bolj ogreje, perve ure v' poftel k' materi poloshiti, sakaj materna toplota je bolja, ko vfaka druga; pos-

nej pa mora v' laftno postelo ali v' sibel priti. Vender je dete v' materni posteli v' veliki nevarnosti, da bi se ne potlazhilo, ko bi ne bilo fkos kako nalafh sato ftorjeno pripravo pred tim okovarjeno. Negodni otrozi se morajo v' nekoljko vezhi, pa smeraj enaki toploti obdershati. Zhe je vreme merslo, tak se sna v' pervih dneih po porodu na vfako ftran postele, v' kateri otrok lesi, verzh s' vrozhim pefkom napolnen in dobro satakknjen poloshiti, otrok tudi s' vuno obdati. Verh tiga se sibeljka tak postavi, da je dete pred preveliko svetlobo, hlidenjom ino pezhno vrozhino obvarvano, zhes sibeljni lozen se pa ruta (pèzha) pogerne, fkos, ktero se nekoliko vidi, in ki je bolj temnikafte farbe.

§. 358.

Sibanje, zhe je lepo rahlo, lotroku ni ravno fhkodljivo, drugazhi je pa, zhe je premozhno, sofebno zhe tle nifo gladke: sakaj, zhe se prav dobro na otroka ne gleda, lahko is sibeles pade, poverh tiga se ga pa tudi lahko prifad moshganov, glavna vodenika, ftanovitno zhresmetanje, in dolgo terpezhe bolesni shelodza lotijo. Otrozi se dajo prav dobro bres vfiga sibanja isrediti.

§. 359.

Sterdena shlesa, ki se vezhkrat v' nosu nabere, in lahko sisanje vftavlja se mora prozh fpravljati, ufta se morajo fkos vezhkratno vmivavanje s' vodo zhifte dershati, in varvati je otroka treba, da se mu po uftah gobe ne napravijo. Da se kosha otroka, posebno, kjer se gerbanzhi, ne rasrani, ni nizh boljfhiga, ko vmasane sela koshe vezhkrat vmiti, in ga vezhkrat po praji fnashno (frifhno) preoblezhi. Ko bi se fhe pa vender le rane snajdle, tak se pa naj s' merslo vodo vmivajo ino vfelaj lepo ofufhijo ino fuho dershijo, tak dolgo, da prejdejo (preminejo).

Trétja Postava.

Od rejenja otroka fkos materne perfa.

§. 360.

Shivesh, ki se edino ino famo popolnoma novorojenimu otroku po naturi perleshe, je v' maternih perfah perpravljen: satoraj se dete na materne perfa vsame, kakor hitro si je mati od velikiga terplenja nekoljko odahnila, ino ene ure prespala. Otrok fhe sdaj fizer malo shivesha na perfih dobi, in obeniga mleka prav sa prav, ampak le redko firotkafsto mokroto, alj ta je sa otroka filno perlesna, ker mu shivot odpre, in otrozljjo smolo iszhrev istrebi, tako da drusih sdravil sa to treba ni, ki bi bili tudi otroku fhkodljivi. Zhe je otrok sdrav, tak se mu vfaki dan ene krat shivot odpre, zhe se pa to ne sгоди, in sazhne otrok savoljo saoftave tiga prasnjenja nepokojni biti, tak se mu mora driftla od ne mozhnih kamilzhnih odzedkov dati. Kar pa novorojenim nar bolj déne, je spanje, ktero se toraj nikdar vftavljati ne smé.

§. 361.

Sa otrozhnizo je pa ravno tako dobro, da otroka berfh ko more, na perfa vsame, tako se siski she od kraja isprasnijo, mlezhne zevke odprejo, mleko, ki potim pertezhe, ne saoftaja tako lehko, siski manj bolijo, se ne otezhejo tako lehko, in tudi mlezhna treshlika ni tako huda. Materi ino otroku bi filno slo fhkodvalo, ko bi se otrok fhe le tretji, peti dan, alj fhe le po prestani mlezhni treshliki na perfa djal.

§. 362.

So siski polni ino napeti, ali berdovize globoko leshezhe, tak se morajo pred nastavo otroka s' perftmi ali s' mlezhno kupizo (kosarzom glashom) rahlo isvlezhi, ino med perftmi rahlo shuliti. Med sisanjom se siski s' dvema poleg berdovize poloshenima perftoma nasaj dershijo, da otro-

kove nofnize srak (luft) imajo, in da se berdoviza fama fkos to bolj navspred istifhi. Per vřakim dojenju se mora enzhaf eden, enzhaf drugi sisek otroku podati.

§. 363.

Porodna pomozhniza mora gledati, da si mati per dojenju siskov prevezh ne rakrije, da se v' pervih dneih per tim opravku v' posteli po konzu ne vřede, ampak na strani leshé otroku sisek poda, in da kadar she otrok sisa, perfa fkerbno okovari, ino s' toplo ruto pokrite obdershi. Zhe fo siski slo napolneni, ino mleko samo od feb' odteka, se morajo mlezhni kosarzi spredi postaviti, in ruhe, kolikrat fo mokre, prenoviti.

§. 364.

Zhe imá mati dofti mleka, tak otrok v' pervim zhafu obeniga drugiga shivesha ne potrebuje, in se po dné vřako tretjo, po nozhi pa vřako fhterto uro obdoji; vender se je per tim ravnati po vezhi ali manjšhi potrebi otroka, in po hitrejim ali kefnem jim prekuhanju shelodza. Rasen tega pa tifte matere fhkodljivo ravnajo, ki otroku, kakor le sajozhe, kar hitro sisek podajo; mislijo, da otrok vselej savoljo glada jozhe, pa ne premislijo, da je she dofti drugih srokov jokanja per otrozhih, postavim: griselza, leshanje na mokrim, rasranjenje, stiskanje oblazhilov, merzhaf (shivad) mras i. t. d. She bolj fhkodljivo je, otroka po nozhi k' febi v' postel vseti, in ga zelo nozh na perfih imeti, ker se fkos vezhkrat vřtavljeno spanje matere, ino vedno sisanje otroka filno flabo mleko napravlja, siski lahko prehladijo, berdovize rasranijo, otrok she pa poverh v' nevarnost pride, da bi ga mati v' spanju ne satuzhkala. Tudi ne sme kmalo po jedi, ali po ispotenju, she manj pa, zhe je slo poprijeta (od jese, strahu, shalosti i. t. d. dojiti, ampak naj enokoljko pozhaka, in naj si pufti popré mleko fkos mlezhni glashek is-sisati; mora se slo varvati, da jo ne bo kdaj prevezh kaj prijelo.

§. 365.

Dojezha mati mora tudi v' jedi ino v' pijazhi pravizhno méro iméti, sraven pa fosebno se tiftih jedi varvati, ki napihujejo, ki so kifle, pre difhezhe (gvirzane) in zhes potrebo flane (ofolene), tudi se tiftih pijazh sdershati, ki prevezh grejejo, kakor mozhniga kafeta, teja, vina ino shganja. Sredni (smerni) vshitek vina ino ola (piva) je ni fhkodljiv. Silno dobro stori dojezhi materi, zhe se v' dobrim vremenu pod milim Bogom (jafnim nebom) sprehaja.

§. 366.

Kak dolgo ima dete na maternih perfah prerediti, je is tiga le fkleniti: zhe fta mati ino otrok sdrava, in je mleka dovolj, tak naj otroka ofem do devet mezov (ali tri fhtertize leta, tak ravno tako dolgo, kakor je nofhenje terpeló) na perfih obdershi, in ga potim, ne ko bi odresal, ampak le pomalim odstavlja. Dalje dojiti, ni materi ne otroku sdravo, in sna fosebno otroku dolgo terpezhe bolesni perpeljati. Tudi nam obtim zhafu natura fkos perkasanje sobov pomigne, da je otroku bolj tezhne jedi treba, kakor je mleko, kakor tudi fkos to siski puhli in veli postanejo.

§. 367.

Ko bi med dojenjom mesezhno zhifhenje nastopilo, tak se otrok ne sme dojiti; tudi tedaj ne, ko bi mati fpet med dojenjom nofezha postala, ker bi to otrok na perfah, sa sad v' maternim telefi in sa mater, ki bi na dva kraja fok sgubljala in slo oflabela, enako fhkodljivo bilo. Tudi se mora dojenje v'fim tiftim shenfkam prepovedati, ki so k' fufhizi nagnjene, ali so fkos sgubo mnoge kervi slo oflabela, ali so melanholizhne (zhernokervene, boshjastne, tudi v'fim tiftim, ktere rak jé, ali imajo stare rane ino otekline i. t. d.

Shterta Postava.

Od prerejenja otroka skos dojko (amo) ino skos umetno rejenje.

§. 368.

Dolshnost vsake sdrave matere je, svojo dete na lastnih perfah preshiveti, she natura ji to kashe, in ona svojimu poklizu ino boshji volji nasprot ravna, zhe se temu opravilu is lenobe odrezhe. Per vsem tim so pa vender okoljshine, ki ne dopustijo, da bi mati sama svojiga otroka dojila, postavim: velika slabost, boli perf, nalesljive bolesni, dolgozhasni in nevarni ispuhki, gnojenje siskov, ali zhe siskinih berdoviz nima i. t. d. V' vseh tih okoljshinah mora pa sdravnik presfoditi, ali mati smeje dojeti ali ne, ker porodna pomozhniza ne samore dosti tiga sposnati.

§. 369.

Zhe mati nezhe, ali ne more otroka sama dojeti, tak se otrok na dvojno visho prerediti da, ali skos dojko ali pa skos umetno ipitanje (kermlenje).

§. 370.

Maternimu mleku bo she smeraj mleko dojke nar bolj enako, ki je po truplu ino sadershanju materi slo enaka, ki je bliso tiga zhafa bila na porodu, kakor mati, ali redka je dojka, ki bi vse te lastnosti imela, ker se vezhi del le nesakonfke k' timu opravilu podajo, ino dosti neskerbnosti in nepremishlenosti je she treba, lastno dete ptujim ljudem prepustiti, in ptujo dete na svoje perfa vseti. Rasen tiga so tako rade s' eno ali drugo bolesnjo navdane, ktere so si skos rasvusdanje nakopale, ali so pa she tako spazheniga sadershanja, da mora vsakimu merseti, jih pod streho vseti, in she vezh jim preshivenje ino rejenje svojiga otroka savupati.

§. 371.

Zhe se vender le mora dojka iskati, tak se naj, koljker se da, taka isbere, ki ima nasledne lastnosti, ali vse, ali faj vezhi del, in fizer:

1) Mora prezej enake starosti s' otrokovo materjo biti, in da ni dolgo pré ali dolgo posnej rodila, kakor otrokova mati; sakaj zhe je pervo, tak je mleko sa novorojeno dete she pre teshko, fe neprekuha in je shkodljivo, zhe je pa drugo, tak mlado mleko sa bolj staro dete ni dosti tezhno.

2) Mora biti zhisto sdrava bres vfake bolesni.

3) Mora imeti snashne ufta, sdrave sobé, terdno mefo na sobéh, obenih ran po uftah; obeniga uftniga dela savoljo poprejsnih bolesni v' uftah ali v' vratu ji ne smé manjkati, ne smé imeti smerdljive sape, ali pota, ki bi slo hlapil.

4) Ne, da bi se ji bilo mesezhno zhifhenje spet ponovilo, ali pa, da bi bila vnovizh nosezha.

5) Siskov ne smé imeti ne prevelikih ne premajhnih, ne premajhnih ali prevelikih berdoviz na siskih, in nizhefar, kar se per sdravih na tih delih ne najde.

6) Mleko mora imeti dobro tezhno, da ni pre-redko ne pregofto. Dobro materno mleko je tisto, ki lje sivkasto-belo, ne pregofto in je prejetno fladko okufiti. Zhe se ga ena kapliza na noht pavza spravi, ki se vegafsto dershi, tak mora, kadar rastezhe, belkasto sled sapuftiti, zhe to ne ftori, tak je mleko pre redko, zhe pa kar nizh ne tezhe, tak je pregofto. Zhe se ene kaplize dobriga materniga mleka v' kosarz vode kane, tak se morajo v' fredi vode s' majhino meglizo rasdjati, ino po malim rasdeliti; zhe se kar hitro kakor kanejo, rasdelijo, tak je mleko pre redko, zhe se pa skoraj nizh ne rasdelijo, ino kolj zele na dne kosarza padejo, tak je pre gofto, ali zhe frage na vodi oftanejo, tak je premafthno. Rasen tiga tudi ne sme mleko obene flabe farbe, duha ali neprijetniga okufa (shmaha) imeti.

7) Dojka mora biti snashna na truplu ino v' vsih svojih opravilih: in da je sakaj, mora tudi

njeno lastno dete prizhati, zhe je snashno ino lepe reje.

8) Mora biti krotka, postreshljiva, svešta, mirna, ne ferditna, besedljiva, pohujshljiva ino rasvusdana, pa tudi ne shalosti podvershena, kir bi tako tudi nar boljsho mleko shkodljivo postalo.

9) Gledati se mora, da se dojka ne bo s' moshkmi pezhala, ne pijazhe vshivala, ki vpijani, in da njeno sdajno shivljenje ne bo veliko drugazhi, kakor je bila popré navajena. Tudi je kmetizhka dojka sploh bolja, kakor mestna.

§. 372.

Zhe novorojeno dete ne dobi shivesha is maternih perf savoljo eniga ali drugiga vsroka, in zhe tudi ni najti dojke, ki bi ravno imenovane lastnosti imela, alj, zhe ne najde na perfah ne matere, ne dojke dovolj shivesha, tak se je na umetno rejenje obrniti. Alj per tim prerejenji je filno veliko fkerbi, pasnosti ino poterpeshljivosti potreba. Shivesh, ki se mu daja, se mora smeraj po starosti otroka ravnati.

§. 373.

V' takshnih okoljshinah je shivinško mleko namestek. Satoraj se daja v' prvih dneh shivljenja otroku en del, novo namolseniga (nadojeniga), ne kuhaniga mleka s' dvema deloma vode ino nekaj beliga zukra smeshano ali s' kafeno shlizhizo, alj is shkodelze s' dulzom, ali she bolje, se napolni en navadni kosarez sa sisati, ali kosarez s' tenkim gerbom (robom, krajnikom), na shrelo se oterdi kofez gobe, da je toljka, kakor berdoviza siza, in se ovije s' tenkim platnom, ali se pa oterdi nalash sa to s' narejeno berdovizo is flonove kofci, in potim se poda otroku, da is njega sisa. Zhe otroka vetrovi rasganjejo, tak se sna na mesto vode nekaj biroviga (beroviga) teja med mleko djati.

§. 374.

Gledati je pa treba, da se smeraj novo namolseno mleko dobi, in zhe je mogoze, vfelaj od ene in tiste krave; tudi se ne sme vezh vkup sme-

shati, kakor toliko, kar bo sa pol dne dofti, in per pofodvah je nar vezhe snage potreba, ker bi fe shivesh drugazhi lahko iskifal, ino otroku fhkodoval. Shivesh fe mora otroku mlazhen dajati. Pogreti ga je nar leshej, zhe fe s' mlekom napolnjen kosarez v' pofodvo tople vode postavi.

§. 375.

Na kar je pa per tim rejenju nar bolj potrebno gledati, je to, da fe mora otroku v' prvih tjednih sam rédek in tekozh shivesh dajati, ker fe shelodzu novorojeniga otroka nar bolj perleshe. Zhes ene tjedne fe smé otroku poverh tiga tekozhiga shivesha od kraja enkrat posneje pa tudi dvakrat ali trikrat kasha is dobriga fuharja (zvi-baka), obfufhene pfhenizhne moke, pfheno (grif) s' vodo ino mlekom kuhano. v' kterim fe je nekaj zakra ras-talilo, dati. Kasha mora sa vfako jed prot kuhana biti, in fe mora vzhafi s' drugo samestiti (premenjati), ker otrozi smeraj enakashne kashne ne morajo prenesti, zhe fe jim pre dolgo daje. Slo fhkodljivo je pa, otroka she perve dni shvlenja s' kasho filiti: fofebno fhkodlive fo pa mozhnate kashne, kakor jih na kmetih radi otrokom dajejo, sakaj ker fo preshlihtnate, jih shelodzhek ne prekuha, zhrevje fe smafhi, otrozi dobijo debele trebuhe, in lahko eno in drugo bolesen. Kardar she otrok nekoljko odraste, potrebuje tudi bolj mozhnih jedi, satoraj fe mu naj te kashne kuhajo, s' telezhno ali kurjo polivko, fe mu naj dajejo vodne polivke s' jajzhnim romenjekom (shuzhakom), in tak fe naj pomalim na bolj terdne jedi navadi.

§. 376.

Ravno tako fhkodljivo fo zuzeljni, ktere nektere matere otrokom v' ufta ftlazhijo, da bi jih potolashile. Jed, ki je v' zuzeljni, fe rada iskifa, ino okifa fkos to tudi ufta ino shelodez otroka, napravi teshek shelodez, kteri ne prekuha ino gobize; fkos vedno sisanje veliko lufta poshré, otrokove ufta postanejo fhiroke in neprijetne; tudi samore otrok, zhe fe premaló manj gleda, zuzelj predalezih v' ufta potegniti, in med tim, da fe zu-

zeli na gergutez (Euftröhre) vleshe, samore otroka sadufhiti.

§. 377.

Tudi ni varno, da bi otrok kakfhno shival sisal, fosebno kosjo, ki toljko maftno mleko ima, da si ravno nekteri koso sa narboljsho dojko, ktera se tudi nar boljshi kup dobi, perporozhajo.

§. 378.

Sploh je per tim prerejenji bres perf tudi na to gledati, da se shivesh po eni redi in ne pregofto otroku daje, fkos kar se veliko premore, da bo otrok dobre reje.

§. 379.

§. 380.

§. 381.

§. 382.

§. 383.

§. 384.

§. 385.

§. 386.

§. 387.

§. 388.

§. 389.

§. 390.

§. 391.

§. 392.

§. 393.

§. 394.

§. 395.

§. 396.

§. 397.

§. 398.

§. 399.

SHESTI RASDEL.

Od nekterih porodov, ki se bolj redko permérijo, in od opravka porodne pomozhnize per tistih.

§. 379.

§. 380.

§. 381.

§. 382.

§. 383.

§. 384.

§. 385.

§. 386.

§. 387.

§. 388.

§. 389.

§. 390.

§. 391.

§. 392.

Perva Postava.

Od poroda dvojzhkov.

§. 379.

V' takfhnih okoljshinah ni nizm drusiga storiti, kakor per navadnih porodih, dokler ni porod perviga otroka konzhan, posebno, ker se nikdar ne samore prav sa gotovo vediti, ali je fhe drugo dete v' telefí, dokler fhe ni eno porojeno.

§. 380.

Zhe je fhe eno dete v' maternizi, tak se tista po porodu perviga otroka fhe slo raspotegnjena, terda in robafta ofhlatati, vzhafi se zelo deli otroka otiplejo. Per snotrajnim prejiskanju se najde drugi

otrozhji mehir, in sadi sa njim tudi dostikrat otrokovi deli.

§. 281.

Porod dvojzHKov sploh bolj pozhaſi pretezhe, kakor porod eniga ſamiga otroka. Po navadi ſe vſtavi prvo dete, ki je ſploh mozhneje, s' glavo k' porodu, drugo pa tudi pride s' glavo dostikrat pa tudi s' nogami ali ritjo naprej. Per taki ſrezhni legi ſhe ſama natura vezhi del vſe po ſrezhi iskonzha, in le ko bi eno od obojih otrok poprezhno lego imelo, bi bila umetna pomozh potrebna.

§. 382.

Se je porodna pomozhniza zhifto preprizhala, da je ſhe en otrok sadi, tak naj ne poſabi, da bo per lozhenju popkov trak na dveh meſtih podveſala, in pod obema podveſama preresala, da ſe ne bo drugi otrok is popkoviga traka prvo rojeniga iskervavil, ko bi oba le eno ſtrevo imela, ali pa, ko bi obe ſtreve bile ſraſhene.

§. 383.

Po porodu prviriga otroka ſe ne ſmé ſtreva popré vun vſeti, da bo tudi drugi otrok rojen, da bi ſe kje s' ſtrevo prviriga otroka tudi ſtreva drugiga ne iſvlekla, in bi bila ſtreva tedaj pré odlozhena, kakor je otrok rojen. Samo tedaj, ko bi ſe bila ſtreva prviriga otroka pred porodom drugiga noter doli do ſramne ſkladi iſtiſhala, je perpuſheno, jo prozh vſeti. Zhe ſe pa ſhe raſen tiga pred porodom drugiga otroka njegova ſtreva odlozhi, kar ſe is dvojnih popkovih trakov ſpoſná, tak ſe mora gledati, da bo otrok berſh ko berſh na ſvetlim.

§. 384.

Porodna pomozhniza naj pové porodni varno ino previdno, da je ſhe en otrok sadi; in da ſe ne bo preſtraſhila, ji naj iſhe to kar je mogozhe prijetno dopovedati. Tudi naj ſkerbi, da bo vſe hitro per rokah, kar bo ſa drugi porod potreba, in da bo tudi ſa drugi otrok pertnina perpravljena.

§. 385.

Nihzher naj ne misli, da mora porod drugiga otroka hitro sa pervim porodom nastopiti: rad she le zhes ene ure nastopi, in samore zelo she le zhes ene dni bres fhkode sa mater ino otroka priti. She le prav dobro je, zhe se drugi porod nekaj zhafa pomudi, med tim se mati od perviga vpehanja eno malo odehne ino si novih mozhi sa drugi porod nabere, materniza pa ima perloshnost, se pomalim vkup vlezhi. Nasprot se pa tazhaf, ko oba poroda naglo eden sa drugim prideta se materniza ne rada fkerzhi, in velikrat nevarni kervotoki perdero.

§. 386.

Po porodu perviga otroka, zhe ni kakih nevarnih okoljshin, postavim: kervotokov, boshjasti per porodnizi, se nikak ne sme prenagliti, in drugi porod filiti, ampak porodnizi se perporozhi, da se naj na dufhi ino telefu mirno dershi ino pokojno zhaka: materniza, ki med tim zhaf dobi, se po malim sa drugo vkup svlezhi, se bo hitrej ali kesnej s' novo mozhjo na-nj obernila, vender se mora porodni med tim vse predelovanje bolov (popadkov) ojftr prepovedati. Sdaj pridejo novi boli, nov otrozhji mehik nastopi, ki se pa rad kmalo rasterga, ker je vezhi del le is ovzhje mreene; in zhe porodna pomozhniza najde, da ima drugo dete dobro lego, tak naj naturi porod prepusti, in le ko bi otrok poprezhno lego imel, bo umetne pomozhi potreba.

§. 387.

Se je materniza od obeh otrokov isprasnila, tak naj tudi tukaj odlozhenja strev naturi prepusti; in she le potim, kadar je preprizhana, da so odlozhene, naj gleda, da jih ispot spravi. Nikdar ne sme porodna pomozhniza na enkrat sa en sam popkov trak vlezhi, ampak sdaj sa eniga, sdaj sa drugiga, dokler se preprizha, kter se bolj sapoteguje. Sploh lesi streva perviga otroka nar blishje maternih ust, in ta mora tudi napre v' materno noshnizo priti. Zhe je le ena

fama streva, ali zhe sta obe po robih srafhene, tak je gledati potrebno, da se s' robom v' materne ufta spravijo, da se potim leshej vun ispelajo.

§. 388.

Ko bi she vfelej eno dete sadi bilo, tak bi se moral she drugi popkov trak na dvema mestoma podvesati, in potim tretji otrok ravno tako sprejeti, kakor se je drugi sprejel. Trojzhki se vender le file malokdaj vleshejo. Lega trojzhkov v' maternizi je vezhi del raslozhna, ker od eniga ali dveh otrok sgorni ali spodni konez terfha proti medenizi obrnjen leshe, med tim da uno drugo, ali oba druga ravno nasprotno lego imata. Malokdaj imajo vfi trije otrozi enakofhno lego, tako, da bi per vfih sgorni ali spodni konzi terfha navspred lesnali. Materna potiza je vezhi del sa vse tri le ena fama, vfaki pa ima svojo jajzhno odejo samo sa se odlozheno. Streva ne gré popré prozh, kakor po porodu tretjiga otroka; satoraj porodna pomozhniza nikdar ne imé po porodu perviga ali drugiga otroka popkov trak natesovati. Po dokonzhanim porodu se mora na rasdelenje mleka gledati, sakaj, zhe se bo vidilo, koljko bi ga snalo biti, se tudi da presoditi, ali bo mati vfih trojeh otrokov preshiveti samogla, ali ne. Vezhi del je fofebne reje potreba, da per shivlenji oftanejo. Ker jim je od kraja she malo shivesha potreba, tak jih vezhi del samo materno mleko prerediti samore, zhe je le mati sdrava; alj posnej, kadar fo she vezhi, pa od mleka is enih famih perf shiveti ne mogo. Kar jim potim premalo hodi, se mora fkos kakfhni drugi prileshni shivesh domestiti, ali pa dojka v' pomozh vseti. Je drugi ino tretji otrok rojeni, pa ravno tiftiga spola, kakor prvi, tak se morajo otrozi sasnamvati, da se bo pervorojen od drugih dveh dobro posnal, sato ker fo per nekterih familjah na prvi porod posebne pravize navesane.

Druga Postava.

Od poroda s' obrasom.

§. 389.

Svoje dni so terdili, da so porodi s' obrasom naturi nasprot, in rekli, da naturi ni mogoče, da takšne porode, saj ne bres škode sa mater ino otroka dokonzhati, sato ker otrokova glava savoljo svoje velikosti škos medenizo ne more, ker obras otezhe ino se raspodobi, fredno mešo se napne ino vterga, luft prevred v' otrokove ufta pertifne, in ker otrok ne samore prav dihati, se mora saduštiti, popkov trak rad naprej pade, in ker mersel poftane, se tudi kervni krogoték med materjo ino otrokom rad vftavi, in sadnizh lega glave navsad, škos kar se vratne shile nategujejo, rada kap (boshji shlak) perpelja.

§. 390.

Per vřim tem se je pa vender sadofti iskasalo, da per mozhnih popadkih, naturnim spodoblenju medenize ino otroka porodi s' obrasom ravno tako frezhno istezhejo, kakor temenove lege, in da se tudi toti porodi med naturne shteti samorajo. Vender se to le od perve ino druge obrasove lege rezhe; tretja ino shterta padeta pa she pod umetno pomozh, kér se brada nemore v' fredno mešo vpreti, ino šhiroko zhelo na framnim oboku sadershek najde. Naturna mozh je sa istifhanje otroka preflaba, zhe se ne spremenita tretja ino shterta lega v' pervo no drugo she ob pravim zhafu, kar se ob frezhnih okoljřhinah vzhafi sгоди.

§. 391.

Zhe obras naprej leshi, tak se najde per snotrajnim prejiskanju nad maternimi uřtami en del zhela, ozhi, noř, ufta ino brada. Zhe she otrozhji mehír stoji in je napet, tak se obras teshko sposná; ravno tako teshko je to, zhe je per dolgi terpezhnosti poroda obras slo otekel, lahko se s' ritjo spre-

menja. Nar leshej se sposna tazhaf, kadar je otrozhji mehira ravno pozhil. Prejiskanje se mora filno pasno goditi, da se tenzhki deli obrasa, sosebno ozhi kaj ne poshkodijo.

§. 392.

Naftop obrasa v' medenizo pride sa v'fim tako, kakor naftop temena. Satoraj samoremo vse porode s' obrasom v' shtiri rasdeliti.

§. 393.

Perva obrasna lega. Brada je proti levi ponvi, zhelo proti desni sklenitvi svete kosti, perfa ino trebuh navspred ino na levo, herbet ino rit bolj navsad ino desno. Pride obras v' medenizhno votlino, tak se safukne brada od leve na desno, in pride sad sa krilini obok, in obras v' isvotlino svete kosti: v' toj legi se tudi porodi, ker se brada pod framni obok vpre, ino zhelo s' temenom s' safukanjom glave zhes fredno mefo sderzhi.

§. 394.

Druga obrasna lega. Brada je proti desni ponvi, zhelo proti levi sklembi svete kosti obernjeno. Safukanje brade gre od desne na levo, in se po ispelanju zhela sopet pod framnim obokom vun istifhi.

§. 395.

Tretja obrasna lega. Brada stoji proti desni sklenitvi svete kosti, in zhelo proti levi ponvi, in per shterti obrasni legi stoji brada proti levi sklenitvi svete kosti, in zhelo proti desni ponvi. V' oboema legama se zhelo pod framnim obokom in brada nad frednim mefom istifhi.

§. 396.

Perve dve obrasne lege se nar vezhkrat premerita, in tudi nar srezhnifhi istezheta; dve sadne se le redko kdaj vidita, ker se po navadi v' preteku poroda v' eno dveh pervih leg preversheta.

§. 397.

Obrasni porodi pretezhejo po navadi bolj pözhati in teshje, in ker se ne mora vselj gotovo presoditi, alj se sme porod s' obrasom naprej bres fhkode sa mater ino otroka naturi prepustiti, tak je porodna pomozhniza dolshna, per vsakim porodu, per katerim se kashe, da bo obras naprej, po porodniga pomozhnika poslati. Dokler pomozhnik ne pride, naj pušti porodno v' posteli na tisti strani leshati, proti kateri je zhelo obrnjeno, da bo leshej naprej derzhalo. V' drugim se naj porodna pomozhniza noli, kakor per temenovim porodu; naj ne nagovarja porodno k' predelavanju popadkov, in se naj fkerbno varje, da ne bo hotla glavi s' roko drugo lego dati.

§. 398.

Ko bi pré, ko porodni pomozhnik pride, porod k' konzu fhel, tak mora porodna pomozhniza v' fhtertim porodnim zhafu sredno meso fkerbno, pa ne s' preveliko mozhjo podpirati, da ne bo prevezh vrat pertifikala, ki se v' prvi ino drugi legi sa krilnimi kostmi snajde; po porodu se pa ne sme sposabiti, da bi kje otroka, kteriga obras fkos oteklino vzhafi vfo zhlovefhko podobo sgubi, kar hitro materi pokasala; to se she le potim sme sgoditi, kadar se je oteklina she sa vsm spet sgubila. Tudi nagnjenje otroka, da svojo glavo nasaj dershi, se bres vse posebne pomozhi kmalo sgubi.

§. 399.

Sem flishijo tudi tisti porodi, v' kterih se glava s' eno stranjo na porod vstavi, ker se samore s' desno ali levo stranjo ino v' mnogiterih legah sgoditi; tak postanejo tiste lege, kterim lege ushel pravijo. Tudi tukaj mora porodna pomozhniza vse tisto storiti, kar je bilo per obrasnih legah rezheno; zhe ne storijo fosebne okoljshine, kakor popake medenize kaj naturi nasprot, tak se tudi te tako imenovane vegaste (povésane) lege fkos famo naturno mozh fkonzhati snajo. Ko bi pa s' obrasom ali stranfkimi deli glave tudi kaki del vratu na porod

naftopil, potim je pa she druga, in ta lega se ne more vezh med naturne ampak popazhene lege fhteti. Porodna pomozhniza mora per takih porodih hitro pomozh porodniga pomozhnika jifkati.

Trétja Postava.

Od porodov s' ritjo.

§. 400.

Zhe se otrok s' ritjo na medenizhno vhodifhe k' porodu vftavi, tak pravijo: „pride dvojno;“ in imenujejo tudi sam porod dvojni porod, po jesiku porodnih pomozhniz.

§. 401.

Ritna lega se sa glavno lego narvezhkrat per-godi; pa se ne sposna gotovo, dokler mehira nepozhi, in se lahko dershi sa glavno lego, in posneje sa otekli obras. Vendar se da fkos to raslozhati, da noshnizhni obok in mehira nifta tak kruglasto okrogla, kakor per glavni legi, ampak bolj na fhiroko vtifhnjena, zhe se trebuh porodne ni prevezh vgrotnil, in sadnizh, zhe se vfi deli na riti mehki, vse kofiti globoko v' mafi leshezhe, obene neravnofiti, obeni lafje, obeni fhivi ino meh-zhave ne ofhlatajo.

§. 402.

Potim, kadar je she mehira pozhil, se she le dobi gotovofit. S' prejifkajozhim perftom se v' maternih uftah riti sadene, in fizer od kraja vezhi del le ene strani. Zhe se gre s' perftom nekoliko vifhje, tak se she rasklad raslozhi, ki dve ritne strani vfakfebi lozhi, v' sakladi ritno zhrevó, ofti fsvete kofiti, fhpizza kukovize in navfpred fpolni deli ino bedre, per zhemu prejifkajozhi perft vzhafi s' otrozhjo fmolo okablan poftane, in tudi drugazhi k' sposnanju perpomore, fkos to, da (fmola) prozh gré, zhe se tudi druge snamle od fmerti otroka

ne perkashejo. Vender per otrokih moshkiga spola moshnja velikrat stori, da se teshko sposna, ker je vzhafi tako napeta, da bi ne bilo verjeti.

§. 403.

Per porodih s' ritjo so bedre v' koleninih sklepih vezhi del vpognjene, in noge se snajdejo bliso riti, vzhafi se dajo sraven riti ofhlatati. Kadar rit bolj naprej gré, sderzhijo navsgor, in se per tifnejo gori po spodnim shivotu.

§. 404.

Ker ima rit tudi vezhi premernik ino shirokost beder, tak tudi svojo lego spremenja, kakor pride v' eden ali drugi prostor medenize. V' zhvetarih legah sna v' malo medenizo stopiti, in tako postanejo shtiri ritne lege, ker pride odkraja kakor glava fizer v' poprezhni ali ravni premernik, potim pa vfelaj v' en vegasti.

§. 405.

Perva ritna lega. Herbet je obernjen navspred ino na levo, trebuh ino bedre pa navsad ino na desno.

Druga ritna lega. Herbet je navspred ino na desno, trebuh ino bedre navsad ino na levo obernjeni.

Tretja ritna lega. Herbet stoji navsad ino na desno, trebuh ino bedre navspred ino na levo.

Shterta ritna lega. Herbet stoji navsad ino na levo, trebuh ino bedre navspred ino na desno.

§. 406.

Dvé perve ritne lege se nar vezhkrat prideta (sgodita), in sta sa porod bolje, kakor te sadne, sato ko je per unih herbet navspred obernjen, in se upati samore, da bo per prehodu glave tudi satilnik navspred obernjen ino bo pod framni obok perfhel; in tako pride glava veliko leshej vun, kakor, zhe je obras navspred obernjen.

§. 407.

Zhe so bedre fkos vhodifhe perfhle, naj so v' një naftopile, v' kateri legi je, tak potim v' votlini medenize tako ftojijo, da je ena bedra prédi proti framnim oboku, druga pa navsad proti is-votlini svete kosti obernjena; perva pride pod framni obok, in se tamkje vpre, med tim, da se ta druga bedra zhes fredno mefo naprej fpravlja. Terfh otroka se sdaj v' vegasti legi s' herbtom navspred ino na levo, ali pa navspred ino na desno obernjen naprej fpravlja; in kadar je otrok do perf rojen, padejo noge doli. Plezhe pridejo v' ravno ti vegasti legi naprej, roké so vezhi del terdno na perfa pertifhnjene, in pridejo s' laktmi nar-naprej. Med tim pride glava, ki s' brado na perfah leshi s' enim tih vegastih premernikov v' medenizhno vhodifhe, se is-fuka pomalim, bolj ko naprej pride, v' ravni premernik, tako, da se per njenim istopu satilnik pod framni obok vpre, ino obras zhes fredno mefo naprej pride, kar se vezhi del naglo isdela.

§. 408.

Per tretji ino fhterti ritni legi se otrok, potim ko so she bedre rojene, vezhi del tako fuka, da herbet, ki je bil od kraja navsad obernjen, pozhaf navspred pride; potim drugi porod ravno tak istezhe, kakor per pervi ino drugi ritni legi. Le redkokdaj tiga fukanja ni, in glava se tazhaf tako porodi, da je obras navspred obernjen.

§. 409.

Ritni porodi se sa glavnimi porodi nar vezhkrat pergodijo; so nekaj pozhafnisthi ino toshavnifhi, kakor glavni porodi, ker mehkeja ino fhirja rit ne more tak hitro porodne dele rastegniti in bolj pozhaf naprej derzhi, kakor glava. So fploh tudi sa otroka bolj nevarni, kakor glavni porodi, sato ker se lahko sgodi, da bi popkov trak sraven perf ino glave per pozhafnim preteku prevezh ali predolgo ftifkan bil; pa vender so manj nevarni, kakor porodi s' koleni ali nogami, sato ker navsgor

obernjene noge nekoliko popkov trak varjejo, shiroka rit pa porodne dele tako rastegne, da potim drugi deli, posebno pa glava, leshej ino hitreje skos pridejo. Bolj pozhafen ko je toraj od kraja ritni porod, in bolj debela ko je rit, ki naprej pride, toljko hitreje bojo perfa ino glava skos perfhle, in toljko hitreje bo otrok shiv na svèt porojen.

§. 410.

Per vsakim ritnim porodu je porodna pomozhniza dolshna, hitro po porodniga pomozhnika poslati, sato ko ni v' stani previditi, ali bo natura dofti mozna, porod dodelati, ali je medeniza dofti prostorna, ino ali ni otrok preveliki. Ko bi pa po porojenim terfhu savoljo eniga tih vsrokov glava naprej ne mogla, in bi ne bilo porodniga pomozhnika, ki bi porod umetno speljati saftopil, tak bi morala porodna pomozhniza gledati, kako bi otrok pred njenimi ozhmi shivljenje sgubil, bres da bi mu pomagati samogla.

§. 411.

Porodna pomozhniza naj vkashe porodnizi, da ima v' posteli mirno leshati, naj se varje, da ne bo s' shtorastim prejiskavanjom otrozhji mehira prevred rastergala, kër bi tako lahko popkov trak naprej padel. Pride rit blishje naprej, tak ne smé porodna pomozhniza nikdar skufhati, sa njo, ali sa noge vlezhi, ali eden ali drugi otrokov del safukavati, naj she ima otrok lego, kakshno hozhe, v' kratkim, nizhefar nesme pozheti, kaj bi le narmanj porod pohitrilo, dokler ni terfha odsvunaj. Silno nevarno bi bilo, noge naprej vlezhi, alj pa iskati, da bi se ritni porod v' porod s' nogami sprevergel. Skos vlezhenje ali sukanje na delih, ki so she porojeni, se natura v' svojih opravlilih vstavlja, roke bi lahko nasaj sderzhale, brada bi odstopila od perf; ino potim bi glava teshko vun perfhla.

§. 412.

Ko bi bil pa otrok v' tretji ino shterti ritni legi naprej tifhan, in ko bi se ne safukal sam od sebe, tak se naj otrok tako fuka, da bo herbet navspred

proti krilini okoljzi obernjen, to je, tako, da pride v' pervo ali drugo lego. Zhe glava ne gré dofti hitro fkos medenizo, tak se mora, zhe porodniga pomozhnika ni v' pomozh, in zhe je nevarnost, napré spravljati, kakor bo posneje rezhenó.

§. 413.

Kadar she rit fkos pride, mora porodna pomozhniza fredno mefo podpirati, in otrokove dele, ki vun pridejo, v' ogrete rute (pélnize) savijati, in dobro fkerbeti, da ne bo obeden del ftifkan ali nategovan. She le potim, kadar je she otrok do plezh porojen, smé pomozhniza porodni rezhi, da naj bole predeljava, da bo glava popré na svetlim. Ko bi boli sdaj saoftali, ali ko bi preflabi bili, tak se dajo sbuditi ino mozhnejí ftoriti, zhe se trebuh s' shganjom, melifnim ali drugim mozhnim duhom riblje. Zhe je glava do medenizhniga ishodifha perfhla, tak se naj otrokov terfh prav rahlo na kvifhko vsdigne, in fredno mefo ravno tako rahlo podpira, da bo glava leshej fkos perfhla.

§. 414.

Nekteri ritne porode med tifte porode fhtejejo, ki se ne smejo naturnim mozhém prepustiti, kér pravijo:

- 1) da fo bolj bolezhí;
- 2) da se sagvosdenje riti teshko odgvosdi;
- 3) ker se je prevelikiga muzhkanja (tuzhkanja) sa mater ino otroka, ino
- 4) ftifnjenja popkoviga traka treba bati.

Pa obena tih fhtirih rezhi per naturnih ritnih porodih se ne sgodi; zhe se perva tri okoljfhine nakljuzhijo, tak se otrok ino pa deli materniga telefa prav ne fklepajo, da tako porod soper naturi postane, in potim v' refnizi umetno pomozh potrebuje, in zhe je popkov trak sraven riti naprej padel, kér se le per naprej padenim popkovim traku ftifnjenje med ritjo otroka ino medenizo matere pergoditi samore, potim ritni porod, ki bi drugazhi po naturi bil, tudi naturi nasproten postane, ino vuzhene pomozhi potrebuje.

.Shterta Postava.

Od poroda s' koleni ino nogami.

§. 415.

Porodi s' koleni se malokdaj perpetijo. Perzhakuje se porod s' koleni, kadar je otrozhji mehír shpizhaft ino majhin; gotovo se pa to she le potim sposna, ko je she mehír pozhil, ker se ena ali dve okrogle rezhi ofhlatata ki sta na lizi s' negladkim, gibzhnim golenom (Kniescheibe) pokrite, in katerih sadna stran je isvotlena; zhe se dalej nakvishko gré, se pride do sgornih beder ino spolnih delov, navsad k' spodnim bedram ino nogam. Koleno se od lakta, s' katerim bi se lahko premenjalo, v' tim raslozhi, da je laket bolj shpizhaft, in da nima obene okrogline (Scheibe) na fređi.

§. 416.

Nekteri ménijo, da se she v' noshenji sposná, zhe porod s' nogami naprej stoji; zhe okrogline ni ravna (gladka), zhe se v' materni noshnizi ne ofhlata naprejleshezha glava, in se nasprot s' rahlim pretiskanjom na spodni shivot le okroglo-podolgovata rezh otiple; alj vse te snamenja rade lajhajo (vkanijo), ino nikdar se ni na nje sanesti. Bolj imenitne so snamenja pred vodnim pozhom med porodom; pozhafno ino bolezhno rasshirjenje maternih ust, doli vifezh, klobafi podoben, otrozhji mehír, ino v' njem noge, ki se skos tipanje nekoljko dajo sposnati. Kadar mehír pozhi, vezhi del vfa voda na enkrat istezhe, in potim se noge in vezhkrat tudi rit raslozhno dajo ofhlatati.

§. 417.

Noge se tudi lahko s' rokami spremenijo; ali noge se dajo sposnati na petih, zhlenkih, podplatih ino perstih, in se raslozhijo od rok skos to, da persti na nogih niso tako dolgi ino gibzhni kakor na rokah, in da se palez na nogi ne da tak dalez od drugih perstov odpotegniti, kakor palez na roki.

§. 418.

Zhe oba kolena ino obe noge naprej leshita, tak imamo popolni porod s' kolenom ali nogo; zhe pa le eno koleno ali ena noga naprej leshi, tak se porodu pravi, da je nepopolen porod s' kolenom ali nogo.

§. 419.

Noge se samorajo v' mnogoteri legi, na vse strani medenizhniga vhodisha obernjene, na porod vstaviti. Dokler tedaj she le noge ino bedre po medenizi doli derzhijo, she nima otrok obene gotove lege, ampak gre na ravnost doli: gotovo lego she le dobi, kadar bedre v' medenizhno vhodishe pridejo. Bedre dobijo potim eno od tih shtirih leg', ki so bile per ritnih porodih raskasane, ino is-stop terfha ino glave se ravno tako godi, kakor per porodih, v' kterih rit naprej pride.

§. 420.

Porodi s' kolenom ino s' nogo so sa shivlenie otroka she bolj nevarni, kakor ritni porodi, ker se fkos otrozhje dele, ki so she naprej fhli, porodni deli le malo rasdaljshajo, in satoraj porod terfha ino glave bolj pozhasi ino bolj teshavno naprej gre, kakor per ritnih porodih. Med pozhasnim pretekom poroda se pa popkov trak sraven perf ino glave filno slo pertifka, tako da otrok med porodom vmreti samore.

§. 421.

Nepopolni porodi s' kolenom ali s' nogo niso sa otroka tako slo fhkodljivi, kakor popolni, sato ker nepopolni porodne dele bolj ras-shirijo, ino noga, ki je po shivotu otroka nasaj poloshena, nekoliko popkov trak varje. Da je nekteri porod s' nogo slo nevaren, ne leshi vselaj na porodu s' nogo samim na sebi, ampak vezhkrat na drugih nefrezhnih okoljshinah, ki bi tudi per drugih legah otroka porod naturi nasproten storile. Zhe je medeniza dosti prostorna, zhe so materne ufta dosti gibzhne, mozhi porodnize dosti velike, zhe otrok ni preve-

liki, tako da glava kmalo fkos derkniti samore, tak se porodi s' kolenom ino ного vezhi del od fame nature frezhno fkonzhajo.

§. 290.

Porodna pomozhniza se ima per porodu s' kolenom ali ного ravno tako nositi, kakor per obrasnim ino ritnim porodu, to je, naj hitro po porodniga pomozhnika poshlje, ker se zelo tedaj, kadar se vidi, da bi vse po frezhi isteklo, lahko kaj nevarniga nakljuzhi, kar shivlenju matere ali otroka shugati (fhkoditi) samore. Per tih sdaj imenovanih porodih ni kaj redkiga, da terfh otroka fama natura is-shene, glava pa, ki je she saoftala, fkos samo persadevanje porodne pomozhnize ne more vun priti. Dalej naj porodna pomozhniza porodnizi mirno lego v' posteli vkashe, ji naj vsako predelavanje bolov prepové, da otrozhji mehira zel oftane, kar se nar dalje da, tako se bodo materne ufta bolj ras-fhirile, in prevarvalo se bo, da popkov trak ne bo naprej padel, kar se v' tih okoljshinah lahko sgodi.

§. 263.

Zhe popkov trak med bedrami otroka fkos gré, ali zhe otrok na popkovim traki jesdari, tak se mora tifti njegov del, ki doli zhes herbet gré, tako dolgo lepo rahlo nategovati, da je mogozhe, eno vpognjeno bedro fkos sanjko stlazhiti. Ko terfh she bolj naprej derzhi, se imá na to gledati, da se popkov trak ne pertifka ali ne nateguje. Zhe je terfh do plezh rojen, se mora fredno mefo rahlo podpirati; porodnizi se mora pa rezhi, da naj bole fredelava, in ko bi boli bli preflabi, se morajo bolj mozni storiti, ravno tako, kakor je bilo per ritnim porodu rezhenó.

O d

Porodne pomozhi.

DRUGI DEL.

*Od pretéka poroda, noshenja ino
otrozhje postele, zhe ni po redi, ino
od opravila, ktero porodno pomozh-
nizo sraven sadene.*

...the ... of ...

...the ... of ...

Potobne pomonchi.

DEUTERON.

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

PERVI RASDEL.

Od porodov, ki savoljo spazhenja
porodnih udov niso po redi.

Perva Postava.

Od porodov per popazheni medenizi.

§. 424.

V fak kaj vezhi odstóp od naturniga softavljenja ino postave posamešnih kosti, od podobe ino prostranosti medenize, je popaka medenize. Popake medenize, ki se nar vezhkrat permerijo, so: prevelika tefnoba, prevelika prostranost, popazheni nagnenje ino ras-podobljenje tiste.

§. 425.

Prevoska je medeniza, zhe imá manjšho prostranost, kakor da bi se srel otrok po naturi, lahko, ino bres nevarnosti skos tisto samogel poroditi. Medeniza samore v' mnogoterih svojih okoljazah pretesna biti. Je sgorna medeniza pretesna, tak to sploh le noshenje sadene. Mala medeniza sna torej v' vhodislu, v' medenizhni votlini ali v' ishodislu pretesna biti. Imá vhodishe medenize kakšne popake, tak is-hodishe vezhi del nima nobenih; je pa is-hodishe pretesno, tak je vhodishe faj dobro storjeno. Vzhasi je pa tudi ena votlina toljko vezha, koljkor je druga pre majhina; ino porod gre leshej ali teshej naprej, potim ko otrok v' eno ali drugo

okoljzo, v' v'hodifhe ali is-hodifhe medenize pride. Prezej redko se pa pergodi, da bi medeniza bila fkos no fkos pretelna.

§. 426.

Pretelno medenizo fi sna porodna pomozhniza she domifhljavati, zhe vé, da je shenfka v' otrozhjih letih engendarfko (anglizhanfko) bolesen iméla, in se posno hoditi navuzhila, zhe ni ravno srafhena, zhe je fhantava, zhe po strani ali hromo hodi, zhe herbet ni raven, zhe ena bedra vifhje ftoji, ko ta druga i. t. d. Rasen tiga se pretelna medeniza da fkos dobro opravljeno prejikanje fposnati. Zhe najde porodna pomozhniza, da grebena lednih kofiti nifta faj defet pavzov narasen, da je krishna okoljza fila slo vpognjena, ino zherta krishniga krila manj ko fedem pavzov snefe, da fedne gerbe nifo fhiri pavze narasen, da je framni obok zhes navado fhpirzhaft, da kukoviza ni faj tri pavze od framniga oboka, a da se kukoviza kreniti ne da, fofebno pa, zhe se s' prejikavnim perftom lahko proti klanjzu ali proti postranskim ftenam medenize sadene: tak se fme sanefsti, da imá prevosko medenizo pred febó. Zhe je shenfka s' prevosko medenizo she porodila, tak fo gotovo popréfni porodi bili filno pozhafni, teshavni ino bolezhni, in vzhafi le s' sdravnifhkimi orodjami dodelani, otrozi fo se pa s' filno podolgovato glavo ino veliko glavno oteklino porodili.

§. 427.

Zhe je medeniza, fofebno pa njeno v'hodifhe zhes filo tefno, tak otrok fhe v' medenizhno votlino ftopil ne bo, ampak bo ob straneh lednih kofiti oftal. Zhe pa tefnoba ni tako slo velika, pride glava fizer v' medenizhno votlino, popadki jo pa smeraj bolj navfpod tifhijo, in tako se filno slo vkup ftlazhi ino otezhe, dokler sadnizh obftoji in naprej ne more, s' eno befedo, sagvosdi se.

§. 428.

Po raslozhnih proftranofnih medenize se rajtajo tri ftopnje vogosdenja, ino fizer:

1) kjer se glava fizer teshko ino pozhafi, vendar pa per mozhnih popadkih ino mehkih gibkih kostéh od same nature bres velike shkode vun istifhi;

2) medeniza je tak tefna, da glava shiviga ino sreliga otroka nikak skos ne more, mozhni popadki she vgosdenje pomnoshijo, otrok se filno vkup tlazhi, in je v' smertni nevarnosti; porodnizi se blishni deli tuzhkajo, maternizo prifad prime, in rada se tudi rasterga. Per tim je natura vender she v' ftani otroka na svet spraviti, zhe med porodom vmerje, sato ko kosti glave potim vkup padeio, se oteklina sgubi, in njena velikost veliko manjsha postane;

3) na nar vishi stopnji tefnobe she prostranost sa mertvo dete ni dosti velika; mora se tedaj ali materni resek (Kaiserschnitt) napraviti, ali pa, zhe je otrokova smert gotova, se v' kosze rasdeliti.

§. 429.

Eni ino drugi porodni pomozhniki postavljajo mejnike posameshnih stopinj otesnjenja v' vhodishu medenize po dalikosti, ki se is snotrajniga prejis-kanja is-haja, od klanjza svete kosti do frede sgor-niga roba sklenitve framne kosti, in fizer sa pervo stopnjo dalikost od $3\frac{3}{4}$ do $3\frac{1}{4}$, sa drugo dalikost od $3\frac{1}{4}$ do $2\frac{1}{4}$, kakor sadnizh sa tretjo dalikost od manj ko $2\frac{3}{4}$ pavzov. Alj to sasnamvanje ni sadostno, she naprej presoditi, ali se bo porod po naturi dokonzhati samogel ali ne; in zhe zelo is poprejshnih porodov se to ne more sa gotovo sposnati; raslozhna velikost glave, vezha ali manjsha gibzhnost glavnih kosti, mozh bolov i. t. d. se per presojenju, ali bo medeniza pretefna, morajo vselej v' rajtengo vseti, in torej se nastopki pred tek-om poroda ne dajo sposnati.

§. 430.

Se je porodna pomozhniza preprizhala, da bo medeniza premajhina, in vidi, da po raspozhu meh-irja in per mozhnih popadkih glava kar nizh naprej ne gré, da se glavne kosti ena verh druge

istifhijo, ino glava hudo otezhe, tak naj hitro po porodniga pomožnika poshle. Dolgo odlaganje spravi otroka škos hudo stiskanje, katiro glava v' medenizi prestoji, v' nar vezho nevarnost shivljenja, in istrudi porodno bres potrebe. Prav dobro je, zhe je per silno majhini medenizi porodni pomožnik prav savred per porodni, da samore porod sposnavati, in si nar boljshi zhaf sa pomozh obrati. In she tedaj, ko bi bila porodna pomožniza she med noshenjom od slo tefne medenize snanje dobila, je njena dolshnost, nosezhi porodniga pomožnika perporozhiti, ker se she v' sadnih mezih noshenja ena in druga rezh sa polajshanje poroda perpravljati, in vzhafi she pred istekom noshenja umetna pomozh podeliti mora.

§. 431.

She prav storjena, pa savoljo prevelikiga otroka pretetna medeniza stori, da je porod silno pozhaten, teshaven ino bolezh, ali da se sagvosdi, in to toljko bolj, vezha ko je glava, bolj neprava ko je lega, manj ko se glavne kosti kreniti dajo.

§. 432.

Porodna pomožniza naj imá per takshnih porodih poterpeshljivost, naj tolashi porodno s' lepshimi besedami, ko more, ji naj ne rasodene, da porod bres pomozhi sdravnika ne bo frezhno istekel, ampak naj samo gleda, da porodna popadkov ne bo prevezh isdeljavala, dokler porodni pomožnik pride. Zhe vméf boli nekoljko potihnejo, alj ko bi porodna zelo saspala, tak je to nar boljshi perpomožnik, da se vtudene mozhi eno malo poshivijo, in torej se sploh ne smé odganjati. Rasen tuga je skerbeti, da se ritno zhrevo ino szavni mehur proti isprasnujeta, da se bo proftor medenize leshej rastegnil. Tudi je gledati, da se mozh porodnize s' dobrimi, mesenimi juhi ali s' vinom med vodo (pa le, zhe je v' refnizi flaba) obdershi: pomnoshenje isdelavanja popadkov se ji pa zelo nizh ne smé perpuštiti.

§. 433.

Medeniza bo ali fkos ino fkos pretefna, ali pa le na eni ali drugi odpertini. Je medeniza na eni odpertini preprostrana, tak je vezhi del na drugi pretefna. Tak, zhe je vhodifhe preprostrano, je is-hodifhe vezhi del pretefno, zhe je medenizhna votlina preprostrana, tak je pa nar raji sgorna ali spodna odpertina medenize pretefna, in zhe je is-hodifhe preprostrano, je vzhafi vhodifhe pretefno.

§. 434.

Odsvunaj se sposná preprostrana medeniza na preshirokih stegnih, na bedrih, ki so prevezh vsakfebi, na sveti kosti, zhe je nasvunaj obernjena ino obokana, na maternizi, zhe se bolj globoko dolj ponisha, in poslednizh na tim, zhe so prejefhni porodi bili lehki. Nar boljshi preprizhanje se pa vender le dobi fkos snotrajno prejiskanje.

§. 435.

Tako dobro pa, ko preprostrana medeniza vse kashe, s' tolkimi nasprotnostmi je fklenjena v' noshenji, v' porodu ino po porodu. V' noshenju je kriva, da materniza pre globoko pade, da se ne more dosti vsdigavati v' votlino spodniga shivota, in da lahko naprej pade ali se saviha: in to stori, da porodnizo smeraj k' isprasnenju vode ali blata tishí, zhe se pa to isprasnenje vstavlja, da prifad k' porodnim delom pertifne, ali porod prevred nastopi.

§. 436.

Mifliti bi bilo, da bo porod toliko leshej pretekeli, bolj shiroka ko je struga (shleb), fkos katero otrok mora; pa timu ni tako; sakaj preprostrana medeniza stor she vezh nevarnosti, kakor pretefna. Vezhi del porod prehitro nastopi, in fkos to lahko materna noshniza ino materniza naprej pade, in fredno mefo se lahko vterga. Po prehitrim isprasnenji materniza vezhi del fkerzhena oftane, kadar je otrok she izgnan, se ne s' vlezhe vkup, kakor bi se morala, streva saoftaja, in

leško s'he hudi kervotok nastopi. Pride porod pré, kakor se je porodna tiga previdila, ali, zhe ni porodna pomozhniza sadosti s'kerbna, tak leško otrok kar tvegama isderkne, na tle pade, in se hudo poshkodi; popkov trak se leško vterga, streva s' silo odlozhi, materniza prevershe, in otrok s' zelimu jajzhnima mrenami porodi. V' otrozhji posteli pridejo hudi ino dolgi sabolezhki, in rade tudi nevarne bolesni.

§. 437.

Defi ravno skufhnja poterduje, da per medenizi, ki je s'kos ino s'kos preproftrana, porod hitrej ino leshej nastopi, tak vender to ni v'felaj; sakaj zhe je glava proti medenizi velika, zhe prav ne leshi, zhe sraven glave s'he kaki drugi del otroka, postavim, roka naprej pride, zhe voda prevred prozh gré, zhe materniza s'he v' noshenji globoko v' medenizhni votlini stoji i. t. d., tako porod ne bo prehiter, ampak s'he sna prepozhasen biti.

§. 438.

Porodna pomozhniza si mora, kar se dá, persadevati, da per perproftrani medenizi porod prehitro ne nastopi. Mora toraj porodni sapovedati, da se hitro v' pervim zhafu poroda v' postel vleshe, mirno leshi, in nikar okolj ne hodi; da naj na eni ali drugi strani leshi, le s' malo povikshanim sgornim delom shivota, in da popadkov ne isdeluje: sato se ji v'fi perpomozhki morajo odvseti, s' katerim bi samogla popadke predelavati, postavim, da se porodna nikjer ne samore s' rokami perjeti, ali s' nogami vpreti; in postele ne smé zhisto kar nizh sapustiti. Zhe pa per v'fim tim porod le prehitro pretezhi hozhe, tak mora porodna pomozhniza otrozhji mehira odpreti, kakor hitro se materne ufta toljko odprejo, da do njega samore, sato, da se bodo materne ufta bolj pozhasi odpirale, in da materniza zhaf dobi, se vkup s'vlezhi. Kakor hitro pa hozhe glava vun stopiti, kar s'he vezhkrat en sam popadek naredi, tedaj mora s'fredno mefo podpirati, in ker bo glava nasprot pertiskana, ne bo mogla kar hitro zhres s'fredno mefo isderzhati. Tud i

mora porodna pomožnica svojo levizo na maternizo poloshiti, ino ob trenleji, ko se otrok is nje poshene, prezej terdno tisto vkup tifhati.

§. 439.

Porodna pomožnica mora hitro po porodu otroka spodni shivot porodnize rahlo ribati, da se bo materniza leshej vkup svlekla, in ko bi je she to vkup ne svleklo se ji morajo pokladki (Umschläge) is mersle vode dati; streva se pa ne smé popré prozh vseti, da se materniza majhina ino terdno vkup svlezhena nad framnimi kostmi ofhlata; in she potim, kadar je porod popolnoma dodelan, mora porodniza, ker je filno slo k' kervotokom ino k' prepadu maternize nagnjena, dalej ko po navadi v' posteli oftati.

§. 440.

Da je medeniza prevezh ali premalo nagnjena, se is snamenjov sposná, ki so bili per popisovanju terdih porodnih delov raskasani.

§. 441.

Per prevezh nagnjeni medenizi vhodishe prekrivo leshi, klanjz sploh prevezh naprej molí, in tak je medenizhno vhodishe pretesno, in v' noshenji trebuh naprej vifi. Otrok torej per porodu ne more lahko v' medenizo stopiti, in otrozhji del, ki je nar spredi, vezhi del na robu framne kosti obstoji.

§. 442.

Shenske s' prevezh nagnjeno medenizo morajo she v' noshenju pas nositi, da bo zhres vifezhi trebuh na kvishkim obdershal. Per porodu mora porodna she od kraja na herbti v' posteli leshati, bedre gori proti shivotu vlezhi, pod rit se morajo nekteri vsglavniki djati, da bo bolj vifoko, dve pomožnice pa moreta njeni trebuh per vsakim popadku s' rozhnikom (obrífazho, Sandtuch) na kvishko ino proti erbtifhu rahlo nategavati, dokler glava v' medenizhno votlino ne stopi. Terpi porod predolgo, tak se mora po porodniga pomožnika poslati.

§. 443.

S' premalo nagnjeno medenizo je vzhafi preprostrano medenizhno vhodifhe fklenjeno. Spodni del maternize pade savoljo tiga pregloboko v' medenizo, in materni vrat se potim per porodu lahko med otrozhjo glavo ino medenizhnimi koftmi prevezh stifka.

§. 444.

Kadar je s' medenizo takó, se imá porodni mozhen vsglavnik pod krish poriniti, ino predelavanje popadkov se ji imá prepovedati. Zhe je she po verh tiga medeniza zhes navado prostrana, tak mora shenfka na strani leshé porod perzhakovati, in se drugazhi nofiti, kakor je bilo rezhenó per preprostrani medenizi.

§. 445.

Krivina medenize obftoji ali v' tim, da ena njenih strani vifhje ftoji, ko ta druga, ali da framni lok ni klajnzú navfhriz, ampak da je vftran na desno ali levo sagnan. V' obéh nakluzhbah je fploh vretenzov ftebrizh popazhen.

§. 446.

Popaka medenize, ki pride ali is engendarfke bolesni, ktera se je v' otrozhjih letih preftala, ali od omehzhanja kofti, ki se je v' posnejih letih pergodilo, od kerzha (protina), nemarne bolesni (franzosov), prelomljenja kofti ali premaknjenja medenize, ftori, da je medeniza v' velikih rezheh drugazhna, kakor je po naturi; eni premerniki fo prekratki, eni predolgi, tukaj fo moljave, tam vgresnjave, tukaj prevezh tam premalo krivine.

§. 447.

Kar fklenitev medenizhnih kofti sadene, tak se na preterdno fklepanje le tedaj imá gledati, zhe sadene fklepanje svete kofti ino kukovize, ker se fkos to is-hodifhe medenize ismajnfha; per drugih koftéh pa nizh ne pomeni, ker se per porodu nizh

ne krenejo. Prerahlja sklenitev stori, da se zela medeniza maji, vender je per porodnih filno redka. Najde porodna pomozhniza vso spazheno ali skerzheno medenizo, tak naj kar hitro po porodniga pomozhnika poshle.

Druga Postava.

Od poroda per popakih svunajnih mehkih porodnih delov.

§. 448.

Na svunajnih mehkih porodnih delih se tudi pogresfki permerijo, ki teshki porod delajo, ali ga vstavljajo. Nar vezhkrat se perkashejo: 1) Vodeni otok; 2) kervni otok; 3) veliki vosli kervne shile na framnih uftnizah ino na materni noshnizi; 4) prifadni otok; 5) sarasfhenje framnih uftniz; 6) she prizhejozha divizhja koshiza; 7) presfhiroko fredno mesó; 8) terde otekline; 9) pozh framnih uftniz, ino 10) prirojeni pogresfki.

§. 449.

1) Vodeni otok na framnih uftnizah pride ali od nosfhenja, ali je pa snamenje sploshne vodenike. Zhe je prvi vsrok, tak se otok napravi sadne mesze nosfhenja na velikih framnih uftnizah, vzhafi tudi na bedrih ino nogah, sosesbno per takih nosfzih, ki so she oflabele skos popresfzne porode, ki so se she velikrat, ino kmalo eden sa drugim permerili, ali pa skos bolesni, ali ki per slabim shiveshu ino poredni obleki v' merslih ino mokrotnih hifhah stanujejo. Otok je bel, mehek, bolj hladen ko topel, ne ravno bolezh, in zhe se s' perftom pertifne, tak se jamiza naredi, ki se pozhafi spet sadela. Je vodeni otok uftniz velik, tak je v' shtertim porodnim zhafi skos-hod otroka teshji, porod bolezh, pozhafen, in sa porodno lahko nevaren, ker se takih oteklina, skos stiskanje ino natesovanje per porodu rad prifad prime, ino ravno one samorajo vterganje fredniga mesá nakljuzhiti.

Porodna pomožnica naj gleda, da bo ta vodeni otok sbe pred porodom skos napovedanje mirniga leshanja v' posteli, skos naloge ogrelih suhih rut (mokrotne rezhi so shkodljive), ali skos nalaganje toplih shaklizhov, ki so s' moko ali otrobi napolnjeni, rasdjala. Ko bi pa vse te rezhi nize ne pomagale, ali zhe je vodeni otok framnih uftniz is splošne vodenike peršhel, tak mora porodna pomožnica kar hitro po porodniga pomožnika poslati. Po porodu otok kmalo sagine sam od sebe, zhe je le od nošenja peršhel, bres da bi bilo potreba, kakšne sdravila savoljo tiga ifkati.

§. 450.

2) Kervni otok se napravi vezhi del le na eni sami framni uftnizi, in pride ob porodu, zhe se kaka kervna posodva rasterga, per zhimu se kri pod kosho v' eno framnih uftniz raslije; in ta potim hitro ino slo otezhe, postane siva, in zhe se je dotekne, boleza. Zhe je takó, tak naj porodna pomožnica hitro gleda po porodnim pomožniku, ker sna kervotok hud in nevaren postati, in se tudi otrok teshko preroi, da se ta otekljina odpre. Do prihoda porodniga pomožnika naj porodna pomožnica is platnenih svitkov, ki se v' ledeno ali slo merslo vodo s' ozetom smeshano namozhijo, pokladke naredi, ki se morajo pridno ino pogosto ponavljati.

§. 451.

3) Je na framnih uftnizah in pa vhodishu materne noshnize dosti debelih kervno-shilnih voslov, tak je porodni pomožnici skerbeti, da se nobeden ne rasterga, ker bi drugazhi hud kervotok nastopil. Mirna lega porodne, fredno predelavanje popadkov, pokladki is mersle vode s' ozetom vezhi del nevarnost odshenejo; ko bi pa vender to le saftonj bilo, in da bi se is eniga preterganiga vosla hitro kri vlila, tak je spet kar hitro porodniga pomožnika treba, dokler ga pa sbe ni, naj odperto kervno shilo ali skos satiskanje s' perštmi, ali s' perštmi ino ognjeno gobo, ali s'

svitki, is zotnih nitk narejenimi, ino v' ozet namozhenimi, in pa s' satiskanjom sadeluje.

§. 452.

4) Prifad se na svunajnih porodnih delih rad she v' noshenji, fosebno v' shestim ino sedmim meszu napravi. Vzhafi se perkashe kar na naglima, in rad vezhkrat ko enkrat v' enim samim noshenju. Vzhafi prime porodno ali otrozhnizo po filnim nategovanju framnih uftniz, ali shtorastim prejiskanju, ali savoljo kake druge file od svunaj, ali savoljo premrasenja porodnih delov, tudi savoljo teshkih porodov i. t. d. Se sposná po navadnih snamenjih prifada, namrezh: na vrozhini, bolezhini, terkanju, ino na vezhim ali manjshim otoku; rada je tudi treshlika poleg. Porodna pomozhniza naj ishe prifadnim delom mirno lego dati, in jih naj poklada s' rezhmi, ki vkrotijo, kakor s' ne sherezhim oljom, ali frovim maslom (putrom) na zotizo namasanim, naj naredi pokladke is topliga mleka ali lanenih odzedkov ino mleka; in zhe je prifad tudi na materni noshnizi, tak je dobro, tudi shlesafte ino oljnate rezhi v' njo driflati, da bo sa fkos-hod otroka povska ohranjena. Sa shejo ogafiti se imajo hladezhe pijazhe dati, kakor jedrovez (Mandelmilch), limonada ali voda s' ozetom; ko bi pa prifad per vsih tih rezhéh le she huji perhajal, tak ima porodna pomozhniza ojfiro dolshnost, hitro, kakor je sposnala, da gré slég naprej, po porodniga pomozhnika posflati, in le do njegoviga prihoda sa polajfhanje prifada imenovane rezhi obrazhati.

§. 453.

5) Sarafhenje framnih uftniz ni nikdar popolnama, ampak obseshe le ene ali druge mesta. Ali je she perrojeno, ali je pa she le posneji po otekljinah, rasranjenjah ali opekljinah na tih mestih nastopilo. Slo otrozhji fkos-hod per porodu vftavlja, in se torej mora po porodnim pomozhniku s' noshom rasparati.

§. 454.

6) Divishka koshiza je malokdaj tako mozhna, da bi se per telefnim sdrushenju ne rastergala; ko

bi se pa vender ne bila, in ko bi se otrok per porodu na tim mestu vftanovil, tak bi se ta koshiza morala od porodniga pomozhnika preresati.

§. 455.

7) Sredno mefo se sna per porodu otroka vtérgati. To vtérganje vzhafi dalej ne feshe, ko do ritniga zhrevesa, vzhafi she do tiftod ne. Ta nakljuzhba ne pomeni veliko, in ne potrebuje drugiga, ko pokoj ino fkerbno fnashnost. Ker se pa per porodu stena med ritnim zhrevesom ino materno noshnizo navspred ino navsdol istifhi, tak se vzhafi permeri, da se med tim, ko se fredno mefo od fkos-hoda glave filno natesuje, vtérganje noter do imenovane stene isdaljsha, tako da se fklenitev med ritnim zhrevesom ino materno noshnizo napravi. Zhe je tako, tak nastopi velika bolezhnost ino hud kervotok, kakor tudi nesmoshnost blato sadershavati, ki sdaj raji fkos materno noshnizo kakor fkos ritno zhrevo prozh gré. Vzhafi tudi po tim vtérganju maternizhni vprepad nastopi. Vezhi del so tiga krive fkuhnje, med porodom otroka rodne dele rastegniti, ali raba s' porodnistkim orodjom, tudi nagli porodi i. t. d. Nar leshej se ta nefrezha prevarje, zhe se fredno mefo s' roko podpre, kakor hitro je napeto, per zhim se tudi prevarje, da glava kar natvegama ne isderkne. Zhe se je pa fredno mefo s' materno noshnizo vender le vtérgalo, tak naj jifhe porodna pomozhniza pred vfmim drugim kervotok vftaviti, ki je vzhafi kolj velik; in to bo ispeljala nar leshej fkos satifkanje, pokoj in mersle pokladke; ob enim pa tudi naj poklizhe sdravnika v' pomozh.

§. 456.

8) Tudi terde otekljine se snajo na framnih uftnizah perkasati, ktere se fkos terdobo in ganljivoft pod kosho rasdenejo; zhe porodna pomozhniza v' takih nakljuzhbah kakfshno sadershavanje v' preteku poroda previdi, tak naj to porodnim sdravniku rasodene.

Trétja Postava.

Od poroda per popakah snotrajnih porodnih delov.

§. 457.

Popake snotrajnih mehkih porodnih delov, ki snajo porodu biti shkodljive, in se nar raji nakljuzhijo, so: 1) Vtesnjenje; 2) otoki ino prifad; 3) vprepad; 4) rasterganje materne noshnize; 5) vtesnjenje ino sarafhenje maternih uft; 6) prifad; 7) vprepad, 8) kriva lega, ino 9) rasterganje maternize.

§. 458.

1) Vtesnjenje materne noshnize je she ali od nature, ali nastopik poprefhniga prifada, ali otoka v' materni noshnizi; napravi se skos kerzh, ali skos otekljine v' materni noshnizi, ali tikama njé. Vtesnjenje materne noshnize gré ali zhes zelo materno noshnizo, ali je kar na enim feli. V' prvi nakljuzhbi pride is sadershaniga israfhenja tiga dela, v' drugi je sploh nastopek ranenja s' sgubo (sgubitkom) laftivnih delov per teshkih porodih, zhe eden njenih delov konez vsame, kjer se potim, ko se brasgotina, (krafta, Narbe) naredi, materna noshniza vkup svlezhe, ali pa trakizhafte rajde (klobafize) naredijo, ki poprek skos materno noshnizo grejo, ali so pa pofamefni saraftki.

Ko bi bila materna noshniza she od sazhetka, savoljo she prezej vifoke starofti shenfke, ki pervikrat rodi, ali savoljo sarafhenja ali oterdenja, ki se je posneje nakljuzhilo, tako tefna postala, da bi se bilo bati, otrok ne bo mogel skos njeno strugo isderzhati, ali da se bo noshniza vtergala, tedaj naj porodna pomozhniza hitro po vuzheniga porodniga pomozhnika pofhlje, med tim pa do njegoviga dohoda naj pridno v' noshnizo toplo mleko ino olje brisga, ali pa gobo v' olji napojéno v' njo poloshi, alj poflednih vtifnjeno felo s' ne sherezhho mastjo mashe. Ko bi pa vtifnjenja noshnize

kerzh bil kriv, kar se vzhafi per prav obzhutljivih ino she rasen tiga kerzhu podvershenih porodnizah rado pergodi, tak se vhodifhe materne noshnize bolezhno vkup svlezhe, da ne le prejiskanje, ampak tudi fkos-hod otroka ino streve filno vftavlja ali zeló vftavi. Porodna pomozhniza naj gleda, da bodo porodni deli per pokoji, naj gréje tifte s' gobo v' kamilzhini té ino mleko namozheno, ali naj te rezhi v' noshnizo brisga; in zhe potim kerzh she ne prehenja, naj poshlje po viklho pomozh. Ko bi otekljine v' materni noshnizi ali svunaj tifte vtesnjenje odershavale, in isderk otroka vftavljale, tak se naj kar hitro sdravnik poklizhe.

§. 459.

2) Otekljine v' materni noshnizi fizer malokdaj porod vftavljajo, vender pa per prejiskanji in fkos-hodu otroka hude bolezhine naredijo, in lahko storijo, da se materna noshniza isterga. Ko bi bilo tako, tak imá porodna pomozhniza prav pridno ovarke (Abfochungen) od lenoviga semena ino mleka, ali pa olje v' njo brisgati. Ravno tako imá ravnati, ko bi bila materna noshniza po dolgim prejiskanji otekla, ali prifad dobila.

Kar je dalej rezhi, tak se naj porodna pomozhniza varje, to bolesen vfelaj sa nemarno (franzofko) dershati, ker imá doftikrat tudi druge vsroke. Ko bi se ji bilo pa s' porodno pezhati, da imá ref franzose, ali da bi se bilo faj bati, da jih imá, tedaj naj bo vfa previdna, da se jih kje ne nalése. Treba je v' takih okoljshinah, da se porodni deli smeraj v' nar vezhi snagi dershijo; porodna pomozhniza ne smé imeti ranjenih rok, mora fi pa roke ino perfte prav dobro s' majstjo namasati.

§. 460.

3) Zhe koshnata struga, ki stori materno noshnizo savfim ali le nekoliko is frannih uftniz is-stopi, tak se pravi ti nakljuzhbi: vprepad materne noshnize. Ta sadene ali kar snotrajne, ali tudi vse koshe (mrene) te struge; le v' prvi nakljuzhbi je mogozhe, da se materniza doli ne

vgrosne. Vprepad je ali popoln, ali nepopoln. V prvi naključbi pade zela materna noshniza doli, v drugi pa le ena ali druga, vezhi del pa njena predna stran.

Vprepadena materna noshniza se nameri vezhi del po možnim belim toku (belim zveti), po gostih porodih, po nesmasni telefni sklenitvi, po vsdigo- van i teshkih pes, po hudim zhresmetanji, krizhanji, per velikim tifhanji na porodu, fosebno kadar se porod stojé ali v' porodnim stoli sgodi, per is- prasnjenja blata i. t. d.

Porodna pomozhniza bo vprepad materne nosh- nize sposnala na mehkim, sivkasto-rudezhim, glad- kim ali malo nagerbanzhanim obrozhku (Ring), ki po pozhafnim isdalfhanji ravno sdobljeno okroglijno dobi, in na spodnim konzu odpertino imá, v' kateri se lahko perst vpeljá, da se tako materne usta ti- pati dajo. Vezhi je prepad, zhe shenfka stoji, manjšhi, zhe se na herbet vléshe. Nepopoln vpre- pad materne noshnize je kakor prasen shakelj, ki je na spodnim konzi sadelan, ino sraven kteriga se perst v' strugo materne noshnize vpeljati da.

Pride shenfka s' prepadeno noshnizo na porod, tak otrozhja glava vprepadeno noshizo naprej is- tifhi, in s' tim sgorni del materne noshnize tak nategne ino stifka, da se vprisadi, in per mož- nih popadkih she sgorej odterga.

V' takihni porodni naključbi mora porodna na herbti s' slo povikihano ritjo leshati: vie predela- vanje popadkov se ji mora prepovedati, in po- mozhniza mora s' dvema v' olje namozhenima per- ftoma vprepaden del materne noshnize tako dolgo nasaj dershati, da je spredi leshezhi del otroka zhres pershel. Ko bi pa vprepad maternize bil slo velik, tak je treba kar hitro sdravnika poklizati, do tiftod pa mora vprepaden del s' toplimi oljna- timi pokladki pokrit biti. Po porodu mora pa taka shenfka dalej ko navadno v' posteli leshati, se mirno dershati, in se savoljo sazelenja tiga slega s' sdravnikom posvetovati.

§. 461.

4) Vterganje matrne noshnize se ob porodu otroka lahko permeri, zhe je noshniza pretelna, otekla ali vprepadena, zhe je fkosgredozh del otroka vse prevelik, in zhe so popadki zhes filo hudi, ali ko bi pomozhniza kak velik otrozhji del, ki je v' noshnizo perderzhal, s' filo hotla nasaj v' maternizo stifhati. Porodna pomozhniza sposná vterganje matrne noshnize na tim, da porodna bolezhino, ki jo je kar na naglim perjela, v' noshnizi obzhuti, da kervotok nastopi, da popadki pohenjajo, in da porodna v' obrasi bleđa postane, kjé vméf omedli, ino veliko nagnenje do zhesmetanja dobi. Per snotrajnim prejiskanji se vezhkrat to rafterganje v' materni noshnizi ofhlata. Kadar je takó, tak naj porodna pomozhniza hitro po sdravnika poshlje, in kar naglo gobo v' merslo vodo namozheno, na rano dene, jo naj tam terdno pertifne, in jo naj toljkrat ponovi, koljkrat je s' kervjo napojena. Iskonzhanje poroda in te druge opravila per tim nevarnim porodu se mora savsim porodnimu pomozhniku prepustiti. Ravno tako se mora porodna pomozhniza nositi, ko bi bil vosel kervne shile v' materni noshnizi pozhil, in hud kervotok naredil.

§. 462.

Vtesnjenje ino sarafhenje maternih uft je, ali she od sazhetka, ali se je she le posneje sazhello, in pride ali od kake koshe, ki matrne ufta sapira, ali od sarafhenja. Hudi nastopki, ki is tiga is-hajajo, se sazhejo s' saostavo mesezhne kervi, ali zhe se je sadelanje she le v' noshenji sazhello, s' sadershanjom poroda. Ta popaka se nakljuzhi rada per shenfkih, ki so she kak teshek porod prestale, ali ktere niso mogle drugazhi poroditi, kakor fkos perpomozh sdravnifhkiga orodja, per kateri so se matrne ufta vtergale, potim pa ne gladko, ampak s' obraftkom (brasgotino, krafto, Karbe) sazelle; vender samorejo pa tudi bolesni te uftne popake krive biti. Pa she tudi sna biti, da matrne ufta niso sarafhene ali vterpnjene, ampak se le sato slo terde ino nekrevne ofhlatajo, in per

prejiskanju shenško hudo vternejo, ker so se fkerzhenó vkup svlekle.

Zhe so materne ufta med noshenjom sara fhene, ali se fkos oterdenje ino rakaste slege tako pokasile (pokvarile), da se tudi per dobrih popadkih ali zelo nemorejo odpreti, ali se k' vezhim le filno pozhasi odpirajo, nasprot bi pa bila materniza tako slo doli istishana, da se je bati, ona se bo rastergala, tak je delo porodniga pomozhnika, materne ufta odpreti ali rasdaljshati. Ker pa materne ufta per nekteri porodni v' sazhetku poroda filno visoko stojijo, in se per prejiskanji le slo teshko, ali zelo ne dosezhi puftijo, tak naj bo porodna pomozhniza slo previdna, da se v' taki okoljshini ne golufá (vkani), ino maternizo sa zhisto saperto ne dershi.

§. 463.

6) Prifad maternize prime ali le kar materne ufta, ali pa tudi maternizhno dnó ino drugo maternizo. Sazhne se po svunajnim stiskanju maternize, fkos presarano ino premozhno predelovanje popadkov, fkos zhes silo dolgo terpezhe porode, fkos preveliko ino shtorasto prejiskanje, fkos pofileno rastegovanje maternih uft, fkos prevredno tezhenje otrozhje vode, fkos velikratne fkuhnje, porod s' roko ali porodnim orodjom fkonzhati i. t. d. Sposnanje tiga prifada se kashe is tih snamenjov: Spodni shivot je per dotaknjenju slo bolezh, materna noshniza vrozha ino suha, materne ufta se ofhlatajo debele, sabuhle (napuhnjene), vrozhe ino suhe, ino so per dotaknjenji slo obzhutljive; popadki so redki, pa slo bolezh. Prifad maternize itori síno bolezh porod, in zhe je prifad prehud, tak se porod po naturni mozhi le s' nar vezho nevarnostjo da iskonzhati, ali she zelo ne. Tudi se vidi, da porodna pomozhniza s' klizanjem sdravnika ne more biti dosti hitra. Dokler she sdravnika ni, se naj porodna prav mirno v' posteli dershi; obena rezh se ji ne smé dati, ki greje, morajo se ji pa oljnate rezhi v' materno noshnizo vezhkrat brisgati.

§. 464.

7) Vprepad maternize je, zhe se ona globokeje v' materno noshnizo nagne. Po tim, ko se bolj alj manj nagne, se vprepad imenuje popoln ino nepopoln. Tudi se she sna sraven tiga materniza previhniti. Per nepopolnim vprepadi stopi materniza vezh ali manj v' materno noshnizo; per popolnim pa stopi zelo vun is porodnih delov,

Ob porodu se vprepad maternize nakljuzhi, zhe je medenizhno vhdifhe zhes navado prostrano, zhe so maternizhne vesti zhes vezh odmekle, zhe se materne ufta le pozhasi ino teshko odpirajo, zhe so popadki prehudi, ali pa, zhe se pre slo, fosebno stojé ali na slabim porodnim stoli predelujejo, in zhe se je she pred noshenjom kak maternizhni vprepad snafhel. Spodni del maternize vpade potim s' otrozhjo glavo vred v' medenizo, in pride vzhafi noter do is-hodifha medenize, in se tam kakor temno-rudezha mesena otekljina sagleda. Nar vezhkrat pride spredna uftniza maternih uft nar naspod.

Vprepad nosezhe maternize flifhi tudi med sopernaturne lege, fosebno, zhe je popolnama s' materno noshnizo vprepadla. Per nepopolnim vprepadu maternize sna vzhafi naturni porod nastopiti, vender s' nevarnostjo, da se bo popoln vprepad naredil; v' popolnim vprepadi je vezhi del porod nemogozhen, in sploh je porod v' svojim konzi nefrezhen. K' frezhi se pa vprepad maternize, fosebno popoln, per porodu, in she zeló, zhe k' konzu noshenja pride, le malokdaj nakljuzhi; ko bi se pa vender permeril, tak naj porodna pomozhniza porodnizi kmalo od kraja herbtno lego s' povikfhano ritjo narozhi, ji naj vse pertifkanje ino stifkanje prepové, in ji per povikfhanim slegi uftnize maternih uft, ki vun filijo, fosebno predno, med naprej derzhanjom otroka s' dvema povolnata perftoma nasaj dershi, da ne bodo med glavo ino framnimi kostmi stifkane.

Ko bi bil pa ves spodni del maternize tako dalezhdoli istifhan, da bi se she od svunaj vidil, tak se naj pa hitro po porodniga pomozhnika poshlje,

do njegoviga prihoda se imá v' mlazhno olje namozhena ruta proti framnizi dershati, da se tako naprej-stifhání deli nasaj dershijo, satorej se s' tim delom ne smé prehenjati. Ko bi se pa med tim otrok perkasal, se mora pa ruta tako nastaviti, da na fredi odpertina ostane, da bo vftani otrok fkos. Zhe bi pa porod poprej nastopil, ko porodni pomozhnik pride, tak naj gleda porodna pomozhniza, hitro po porodu otroka s' vpeljanjom pol ali zele roke maternizo ravnati, kar bo storila, zhe perfte na materni vrat postavi, ino maternizo rahlo mesi, ter nakvifhko tifhi; odlozhenje streve pa naj naturi prepusti; ko bi se pa le drugazhi ne odlozhila, kakor fkos perpomaganje, tak je velike previdnosti treba, da se nov vprepad ne stori. Tudi naj porodna pomozhniza fkerbi, da bo shenfka v' navadni legi fhe tudi po porodu, dalej kakor po navadi, oftala, ino fizer v' tifti legi, ktera je per nagnenji k' vprepadu maternize ino materne noshnize v' nofhenji sa nar boljso sposnana. Per vfm tim se imá vse prepovedati, kar bi fhe vezhi vprepad maternize napeljati samoglo.

§. 465.

8) Kriva lega maternize je tifta, zhe of maternizhne dolgosti ino peljavna zberta medenize ne greta vkup, in zhe se dno maternize spredi, sadi ali v' strani snajde. Materne ufta ne stojijo v' fredi medenize, ampak na enakofhni strani, da je dno nasproti: in zhe se fkos materno noshnizo materne ufta zeló nizh ne ofhlatajo, tak se pravi, da je popolnoma kriva lega, zhe se pa ofhlatajo, tak je nepopolnoma. Per krivi legi s' navspred obernjenim maternizhnim dnom stojijo maternizhne ufta v' okoljzi krishne kosti, in vezhkrat tako vifoko, da je komaj sa dofezhi, in navspred, in tak pride, da trebuh vezhkrat noter do ftegnov doli vifi, odsgor je pa prasen. Vsroki tiga snajo biti: veliko nagnenje medenize, vnoter obernjena lega kosti ledniga vretenza, prenapolnenje ritniga zhrevefa, odmekli trebhovi krovi ino oflabenje maternih vesi.

Per krivi legi navsad je pa vse timu zhifto nasprot; materni vrat se sagleda sa fklenitvo fram-

nih kofti, ino dno pod klanjzom v' isvotljavi svete kofti. Najde se poplafhán in neprevezh obokan spodni shivot, isprasnjenje blata saoftaja ali je slo teshavno, krish boli, shenki se zhres vsdiguje, vse to tako dolgo, dokler od svete kofti vkup stiskana ino sagvosdena materniza v' prifad stopi. Vender se pa ta kriva lega le redko-kdaj permeri, in se le v' prvih mezih pergoditi samore, ker se posneje materniza savoljo ras-shirjene velikosti ne more vezh tako perkasati. To is tiga pride, zhe je medeniza preprostrana, zhe klanjz ni dosti vsdignjen, zhe so kofti ledniga vretenza na vun vpognjene, zhe je szavni mehír skos sadershavanje vodé prerastegnjen i. t. d.

Kar lego na strani sadene, tak se rezhe, da ne shkodi sdravju nosezhe; sa sposnanje pa ni obenih drugih snamenjov, kakor kar se jih skos prejiskanje najde; ofhlata se namrezh dno na eni, in maternizhne ufta na nasprotni strani. Ohernjenje maternizhniga dna na desno se pa vezhkrat najde, kakor na levo, ker se tudi v' naturnim stani savoljo na levi strani leshezhiga ritniga zhrevesa enaka lega, desiravno nekoljko manj, najde.

§. 466.

Krive lege maternize so sa porodno filno nevarne, posebno pa lega navspred. Per vkup-vle-zhenju maternize se spredi leshezha otrokova glava ne saganja ravno v' medenizhno vhodishe, ampak na orobje medenize, in tak ne more naprej, in se per mozhnih popadkih vezhkrat tako slo pertifne, da otroka vmori. Materne ufta se ne odprejo po redi, ampak podolgovato, otrozhji mehír ne more naprej, in se vezhi del presarano rasterga; otrozhja voda se pozhafi-is-teka, in tak se porod she bolj sadershava, in popkov trak ali mali otrokovi deli she berfh vprepadejo. Skerbeti je torej, da se kriva lega, kar je nar berfh mogozhe popravi.

§. 467.

Porodna pomozhniza mora per krivih legah na eno ali drugo stran she v' sazhetku poroda porodnizi lego otkerbeti, da bo strani maternizhniga dnu

nasprot, tako bo materniza spet v' ravno stajo perihla. Zhe je pa materniza možno nagnjena, v' svojo popazheno lego nasaj stopiti, tak jo mora porodna pomozhniza s' obema plafhatima rokama tako dolgo v' ravnosti obdershati, dokler ne pride glava v' malo medenizo. Nepotrebno in nevarno je pa materne ufta s' perftmi ravnati. Per krivi legi navspred ali per zhresvifezhimu trebuhu mora shenska she v' noshenji pas nositi, da ji bo trebuh podpiral, per porodu pa na herbtu leshati s' povikfhano ritjo; trebuh se pa mora pa ali s' rozhnikom, ki je odspodej fkos potegnjen, ali s' plafhatimi rokami per vsakim popadku tako dolgo, lepo rahlo na kvifhko povsdigovati, dokler glava v' medenizo ne stopi. Verh v'figa tiga pa mora porodna pomozhniza vediti, da se kriva lega maternize ne da v'felaj fkos samo nasprotno lego v'rvnati, ker ima vezhkrat svoj vsrok v' ne naturni legi otroka, v' preveliki strevi i. t. d., ki se s' samo lego odgnati ne da. Satorej je porodna pomozhniza dolshna, po porodniga pomozhnika poslati, zhe porod prepozhafi tezhe, ali zhe se druge nenavadne okoljshine nakljuzhijo.

§. 468.

Da bo porodnizhna lega k' pridu, tak se:

1) mora hitro v' sazhetku poroda ino v' posteli sazheti;

2) se mora porodna mirno dershati, in ne smé popadkov, in she zeló s' velikim persadevanjom ne, podpirati;

3) ne smé smeraj na eni ino tifti strani leshati, ampak po okoljshinah lego premenjavati, in

4) mora po mehirjovim pozhu porodna pomozhniza v'felej prejiskati, ali se v' legi maternizhnih uft ni kaj spremenilo, kar bi storilo drugo lego porodnize potrebno.

§. 469.

9) Preterganje maternize se pergodi v' dnu ali na spodnim deli maternize, ino fizer na spredni ali sadni steni, narvezhkrat pa odspodaj ali na

strani. Njeni vzef se ravna po tim, kako in kje se je pretergala; nar nevarnisthi je, zhe se na spodni strani preterga.

§. 470.

Preterganje materniz se v' noshenji malokdaj nakljuzhi, ampak sploh she le v' porodu, zhe se porodniza slo napinja, in sosebno, zhe je machine postave s' tesno medenizo, zhe so maternizhne stene zelo flabe ino tenke; ali zhe se porodniza zhes vezh premetuje; tudi, zhe se obrazhanje neprevidno ino she le po tim pergodi, ko je otrozhja voda she davno istekla; ali fkos persadevanje, otrozhje dele, ki so she v' medenizo stopili, spet nasaj istifhati; fkos kak naletek odsvunaj, kakor tepenje, fuvanje, padez, in sadnizh, zhe se en popreflni porod ni dal drugazhi iskonzhati, kakor s' pomozhjo sdravnishkiga orodja ali fkos materno resanje (Caesarschnitt).

§. 471.

Preterganje maternize se da sposnati:

1) fkos pozh, ki se vzhafi tudi odsvunaj flifhi, in ki je podoben pozhu otrozhjiga mehirja;

2) zhe kervotok kar tvegama nastopi. Vender ne pride vfelaj toljko kervi na svetlo, koljkor se je vdere, ker se vezhkrat vezhi del kervi v' trebuho vo votlino raslije;

3) zhe popadki kar na enkrat saoftanejo;

4) zhe otrok naprej ne derzhi, in zhe je she vifoko stal, in je preterganje toljko, da otrok v' trebuho vo votljino stopi, tak se ne ofhlata vezh fkos materne ufta, ampak fkos trebuho ve pokrove;

5) s' prejiskavnim perftom se ofhlata namesto otrokoviga dela, ki je pred preterganjom vspred na maternih uftah leshal, kak drugi, ali tudi nobeden, zhe je otrok fkos preterganje zhifto v' trebuho vo votlino slesil, in per kterim prejiskanju se pretergano mesto ino vzhafi tudi zhrevje ofhlata;

6) se sposna fkos spremembe, ki se hitro po preterganji porodnize lotijo, zhe postane ble da,

zhe jo po zelim shivotu mras prepade, zhe shila po malim gré ali prenehava, zhe je omótezhna, zhe ji po ufhefih fhumí, zhe ji teshko perhaja, ali se ji zhres vsdiguje, zhe jezhi, zhe jo hudo grise, zhe omedluje, zhe jo tere (zhe je boshjastna). Kadar boshjast nastopi, tedaj tudi smert sploh ni vezh dalezh.

§. 472.

Defi ravno se je vméf pergodilo, da po popolnim rafterganji maternize ni smert nastopila, tak je vender vezhi del le nefrezhni ishod gotov, fofebno, kadar fo she otrozhji deli v' trebuho vo v'otljino ftopili.

§. 473.

Preterganje maternize potrebuje nar hitrejše pomozhi, ki obf'ojí v' naglim fkonzhhanji otrokova poroda, koljkor je mogoze, in ki se potim, ali se otrok snotraj ali svunaj maternize snajde, in po zhafu, v' kterim pomozh pride, tako ali tako ispelja.

§. 474.

Ker je tedaj ta nakljuzhik toliko nevaren, in vezhi del sa smert, tak se le naj bolj hitro ko je mogoze porodni pomozhnik poklizhe. Zhe otrok fkos pretergano maternizo ni zhifto v' trebuho vo v'otljino safhel, in zhe porodna pomozhniza vupa, obrazhanje ispeljati, tak je njena dolshnost, obrazhanje sazheti, kakor bo posneje kasano, ino otroka po naturnim potu s' nogama naprej na fvet ispraviti; per zhimu pa mora gledati, da raszéf maternize ne ras-fhiri, in obeden del zhrevja ali mreše v' maternizo ne svlezhe. Zhe ji to ne ishodi prav, tak mora na sdravnika zhakati, do tih mal pa gledati, da mozhi porodnize fkos vmivanje s' vinom ali dobrim ozetom, ali fkos difhave in druge take rezhi obdershi.

§. 475.

Zhe se je pa otrok she v' trebuho vo v'otljino v'grosnil, tak se bo materniza she tudi tako smanj-

shana najhla, da se otrok skos razšef ne da vezh nasaj ispeljati. Satorej mora porodna pomozhniza v' tej nakljuzhbi vfako daljno skufhanje, otroka po naturnim potu na svet spraviti, puftiti, in naglo po porodniga pomozhnika poflati.

DRUGI RASDEL.

Od porodov, ki savoljo popazheniga shivota porodnize nifo po redi.

§. 476.

Tudi she per porodnizah, kterih terdi ſino mehki porodni deli fo vse po redi, snajo she druge popake biti, ki porod sadevajo, ga vezhkrat nevarniga delajo, ali njegov naturni pretek zelo vftavijo. Med te popadke fhtejemo: Skljuzheno softavo trupla, vifokoftrorf porodnize, neduho (Engbrüftigkeit), nagnenje k' kervotokom, hude kerzhe ino omedlevze, pozhe, vosle kervnih shilj na bedrih ino ritnim zhrevesu, vprepad ritniga zhrevesa.

Perva Postava.

Od poroda per starih, skljuzhenih ino nedufhljivih porodnizah.

§. 477.

Koljko softava zeliga porodnizhniga shivota per porodih pomeni, se kmalo vidi, zhe se le nekoljko fhtevilo porodov eno proti drugim dershi; in kmalo sagledamo, da per taki in taki softavi porodnizhniga trupla porod po frezhi gré, nafprot pa per drugazhni softavi, defi ravno medeniza ino

naturalna lega ino softava otroka vse lepo kashe, porod teshavno ino pozhafno naprej tezhe, ino porodnizhno truplo per porodnih opravkah veliko bolj ispéha (vtrudi).

§. 478.

Porodnize vifoke starosti, fofebno zhe so she le pervizh na porodu, vezhi del pozhafni rodijo, in zeló v' drugim porodnim zhafu; in ta raslozhik med mladimi ino starimi porodnizami ne sme porodna pomozhniza ispred ozhi sgubiti, da ne bo hitro na kako posebno pomozh mislila, ampak se veliko vezh domazhkih sdravil dershala, ki fofebno per fuhih ino tefnih porodnih delih rastegnjenje polajshajo (kakor kopela, ali polaganje gobe s' toplim besgovim ali kamiljzhnim tejom napojene). Per takim ravnanju vidimo vezhkrat, she po prav pozhafnim preteku frezhne porode starih shen, ki bi bili sna biti, prav flabo istekli, ko bi bila porodna pomozhniza kar hitro sazhela materne ufta raste-govati, ali kaj drugiga takiga rabiti.

§. 479.

Skljuzhena softava shivota se ob porodu fofebno fkos to fhkodljiva snani, da je ali tudi medeniza fkos to fkljuzhenje pokvarjena, ino sopernaturno lego maternize ino otroka, kakor tudi teshek fkos-hod otroka napravi, ali pa savoljo fkle-nitve s' perfi, fapo ino takó tudi predelavanje popadkov vftavlja. Zhe se pa te sopernosti ne perkashujejo, tak tudi dostikrat porod lepo naprej gré, bres da bi bilo kakih posebnih pomozhi treba.

§. 480.

Ko bi pa vender savoljo fkrivenih ino vtifnjenih reber porod sadershavan bil, in bi porodna popadkov predeljavati ne samogla, tak naj porodna pomozhniza she od kraja poroda porodnizo v' pravo posteljno lego spravi; in ko bi porod le prekesno tekél, ali ko bi nevarne okoljshine vméf nastopile, tak pa naj hitro po porodniga pomozhnika poshle.

§. 481.

Spazhena softava perf, neduha, gerba (Bucfel), brahor (Kropf), kratek ino debel vrat, perfna vodenika, pluzhne bolesni, velika debelost shivota i. t. d. slo dihanje (sapo) teshijo, predelavanje popadkov sadershujajo, in fhe lahko kapljo (boshji shlak) ino sadushenje per porodu napeljajo. Porodna pomozhniza naj fkerbi, da se bo vse oblahilo per taki porodnizi le rahlo telefа dershalo, da bo porodniza s' sgornim shivotom na kvishko v sedni legi leshala, in popadke le prav rahlo predelavala. Zhe pa fkos to obeniga polajshanja ne bo, tak se pa po porodniga pomozhnika poslati treba.

Druga Postava.

Od poroda per nangnenju k' kervotokom, kerzhom ino omedlevzam.

§. 482.

Nekteri ljudje so k' kervotokom is eniga ali drugiga telefna dela, postavim, nosnimu kervavenju, kervnimu pljuvanju, kervotoku na ritni shili, per poknjenih kerzhnih shilah (otrozhjih shilah na nogah) i. t. d. tako nagnjeni, da per nar manjshim napnenji kervotok nastopi, ki bi per porodnih s' tim nagnjenjom fkos napinjanje per predelavanju popadkov dolgo terpejosh fhe sa shivljenje nevaren postati samogel.

Takshni kervotoki, ki ob porodu vezhkrat samizh od pertiskanja maternize na kervne posodve spodniga shivota pridejo, in se per vsakim napnenji sa predelavanje popadkov pomnoshijo, se vzhafi s' nizhesarjom ne dajo vstaviti, kakor fkos isprasnjenje maternize od otroka. Per takih okoljshinah bo treba porod vmetno iskonzhati, in torej se mora hitro po porodniga pomozhnika poslati, porodnizi pa mirna lega v' posteli perporozhiti. Porodniza mora s' nekoljko povikshanim sgornim shi-

votom leshati, hišha mora biti bolj hladna ko topla, porodna mora vezhkrat kiflašte pijazhe dobiti, ki hladi, kakor fok is limone, vodo s' ozetom i. t. d. Od kervovanja maternize se bo posneje govorilo.

§. 483.

Boshjaftni kerzhi ne primejo vřako porodnizo ali nofezho, ktero primejo, enako. Boshjaftni kerzhi prav sa prav fo ali tifti, kterim grejo naprej glavni boli, trefhlike, herbtne boli, sdihoвање, sehanje, smefhan pogled ino sagledanje, jifkrenje pred ozhmi, majhini boshjaftni kerzhi v' ozhéh ino uftnih obkrajih, narobni odgovori, bedařto sadershanje i. t. d., ali pa tifti, ki kar na enkrat bres vřiga napovedanja, da se shenřka fhe své, ali pa, da se nizli ne své, med fhkripanjom s' sobmi, penenjom, obledenjom obrasa i. t. d. pertifnejo.

§. 484.

Ti boshjaftni kerzhi tudi ne pridejo per vřih (per kterih pridejo) v' enim ino tiftim porodnim zhafu. Ene se lotijo v' drugim, druge v' tretjim, fhtertim, ali tudi v' petim porodnim zhafu, ali fhe tudi zelo po petim porodnim zhafu.

§. 485.

Shenřke, ki fo slo kerzhom podvershene, in she per majhnih okolifhinah v' nje padejo, tudi rade per porodih na njih terpijo. Ta sleg (hudobo) perpeljajo: hude ņtrařti ino veliko duřhno ganjenje, sgublenje veliko kervi; ali vzhafi tudi preobilnořt kervi, preveliko rastegnjenje maternize, pořileno rastegnjenje maternih uřt ino svunajnih porodnih delov, presarano ino prevelko predelavanje popadkov i. t. d. Verh tiga primejo tudi radi preobzhutljive shenřke, ki fo pervizh na porodu, ali pa take, ki fo po vřim shivotu oflablene.

§. 486.

Boshjaftni kerzhi flifhijo med nar nevarniřhe nakljuzhbe, in perpeljajo lahko materi ino otroku ņmert. Nar nevarniřhi fo pa, zhe v' sazhetku ali

pretezenju poroda pervokrat nastopijo, zhe so stanovitni, popadki pa nasprot flabi, in zhe se materne ufta pozhasi odpirajo. Manj nevarni so, zhe sploh bolj od bolezhnosti poroda pridejo, in zhe okoljshine kashejo, da bi se porod dal fkorej ino lahko fkos umetno pomozh dodelati. Zhe pa sadenejo kervopolne porodnize, in zhe hitro eden sa drugim pridejo, tak so vezhkrat sa smert nevarni.

§. 487.

Per vfih boshjastnih kerzhih, ki so filno nevarni, je porodna pomozhniza dolshna hitro po sdravnika poflati. Zhe odpertje maternih uft, in k' porodu nastopivfhi otrok fhe hitro ino lahko iskonzhanje poroda obétata, je vender sdravnifhka pomozh potrebna, da se otrok, kar je nar hitrejshi mogozhe, fkos obrazhanje na fvet fpravi.

§. 488.

So boshjastni kerzhi filno hudi, maternizhne ufta se pa pozhasi ino malo odpirajo, zhe porodni pomozhnik ni kar per redi, tak mora porodna pomozhniza tople pokladke zhres porodne déle pokladati, mlazhno olje v' noshnizo driflati, da se materne ufta omézhijo, ino zhe poklizani porodni pomozhnik ne pride, fkos obrazhbo porod dokonzha.

§. 489.

Po porodu otroka vezhi del kerzhi sginejo, in potim porodniza malo kdaj vé, da je porodila; isgnanje streve se naj naturi prepufsti. Ko bi se pa per nastopu petiga porodniga zhafa boshjastni kerzhi fpet sazveli, ali ko bi fhe bili kar naprej terpeli, tak mora porodna pomozhniza, zhe sdravnika ni per rokah, strevo vmetno ispeljati.

§. 490.

Omedlevze se v' fhtirih pervih porodnih zhafih ne pergodijo sa kar bodi, rajshi pridejo v' petim. Male ino hitro preletajozhe omedlevze nimajo nevarnosti v' febi, velke pa ino dolgo terpezhe potrebujejo dofti fkerbi, ker velikokrat le vidno pa

tudi refnizhno smert sa febo perpeljajo. Pridejo nar raji porodnizam, ki so she fame na febi flabiga shivota, ki so se per porodu zhes vezh trudile, alj ki so kako rasranjenje ali kervotok i. t. d. preftale.

§. 491.

Per vfih omedlevzah so nar potrebnifhi rezhi: mirna in ravna lega (le zhe kri proti glavi tifhi, fe glava ino perfa nekoljko povsdignejo), zhifiti srak (luft), fredna toplota v' hifhi, odpnenje ino rasvesanje vfih saves, povos in podves, orahljenje terdo leshezhih oblék, hitra odprava vfih rezhi, ki bi snale omedlevze delati ino podpirati, pofhkropljenje obrasa s' merslo vodo, s' brihtavne dufhave (sa vohati) is ozta, salmijaka ali jelenovza (Sibirifchborngeift). Te rezhi nikdar nifo bres dobrih nastopkov. Kakor hitro fi je porodniza nekoljko smogla, ji mora porodna pomozhniza nekaj vina, juhe ali pa teja is melife ino mete podati; zhe pa le omedluje, tak je hitro porodniga pomozhnika treba.

Trétja Postava.

Od porodov per pozhih porodnize.

§. 492.

Zhe je porodniza kjé pozhená, tak sna porod slo nevaren biti, zhe se potrebna pomozh samudi, ker se drugazhi naprej padene zhreva ino mreshe lahko uvesnejo ino takó samafhijo, da bi se vezh nasaj fpraviti ne dale.

§. 493.

Pozh se fploh najde v' ftegnih, ob strani, ali pa, in nar vezhkrat na popku. Zhe pozh ni perrafhen, ftopi per sazhetku porodniga dela sam nasaj, in ob popadkih prav hude teshave dela. Vender je pa porodni pomozhnizi per prizhejozhih trebuhovih otekljinah fkerbeti, da tako porodnizo, hitro ko se porod sazhinja, na herbtno lego fpravi,

in mirno leshanje ino sdershanje vfiga napinjanja perporozhi. Trebuhova otekljina, ki je naprej padla, se mora fkerbno nasaj spraviti, zhe ni fama nasaj stopila, trebuhova odpertina (shpranja) se mora pa odsvunaj sadelana dershati. To nasajspravljanje naprej padjenih delov se imá pa le tedaj skufiti, zhe nifo perrasheni, zhe se namrezh trebuhova otekljina krenoti ino nasaj istifhati da. Ko bi porodniza obeniga sa pozh dofti dobriga pafa ne imela, tak se ji mora kak debel pertifek na nasaj spravljén pozh poloshiti, ino per vfakim popadku s' rokó kake pomagavke prezej slo pertifniti, da zhreva ino mreshe ne bodo mogle spet naprej stopiti ino se samafhiti (uvesniti). Ko bi pa trebuhova otekljina vender le naprej filila, ali se uvesnila, tak se mora po sdravnika poflati, da se bo porod fkos umetno pomozh dokonzhal.

.Shterta Postava.

Od poroda per kervoshiljnih voslih (shiljnih gerzhah) na nogah, porodnih delih ino ritnim zhrevesu porodnize.

§. 491.

Kervne shile se savoljo fvojih gibzhinih mren filno slo dajo rastegniti, in napravijo fkos to otekljine, kterim kervnoshiljni vosli (kervoshiljne gerzhe) pravijo. Kervne shile se vezhi del slo pozhafi rastegujejo, ino od kraja zeló nobene teshave ne naredijo; le pozhafi zhedalje vezhi perhajajo, kervne shile napravljajo s' zhafama velike krivine ino fivkašte ali zhernikašte vosle (gerzhe), ki nifo vse enako velike, ino sginejo, zhe se na nje pertifne, pa hitro spet postanejo, kakor pertifek nehá (henja); napravijo nekakfhen teshek pozhutek, vmes fklezhe bolezhine, ondi, kjer sedijo. Vsroki kervoshiljnih voslov fo vfi sadershki, ki kri vftavljajo, da ne more mirno po shilah tezhi, kakor postavim, pertifek nofezhe maternize i. t. d.

§. 495.

Kervoshiljni vosli potrebujejo veliko previdnost porodne pomožnice, zhe so prezej veliki, in zelo, zhe se na porodne dele vfedejo, da se med popadki kaj ne preterga, ali rasleti. Takšni porodnizi je perporozhiti mirno leshanje, napraviti se ji morajo pokladki is mersle vode, ino ne preterdne prevese: prepovedati se ji mora preveliko predelavanje popadkov. Zhe se kak vosel med porodom rasleti, je hitro porodniga pomožnika poklizati treba, sa tazhaf pa se mora kar tvegama ogujena goba in zhes njo debel platnen svitek na felo poloshiti, ktero kervavi, vse to pa se mora potim s' povojom prezej terdno poviti. Zhe se pa na kervavivno felo povoj ne more napraviti, kakor ko bi se bil na framnih uftnizah kak vosel rasletel, tak bi se moral pa pertifnjen perft kakšne pomagavke tak dolgo na kervavnim feli dershati, dokler porodni pomožnik perftopi.

§. 496.

Per porodnizah, ki so she poprej bile od voslov na ritni shili nadlegvane, ti vosli per porodu vezhi postanejo, in hudo bolezhino ino terganje naredé. Toraj takšni vosli lahko porod slo vstavljajo, ker porodnizo per predeljavanju popadkov nadlegvajo: in zhe vosel ritne shile pokne, rad kervotok vftane, da ga je hudo vstaviti. Porodna pomožnica naj prepové takšni porodnizi vse veliko stiskanje ino napinjanje med popadki, ji naj vezhkrat drifflá ovarke laneniga semena ali pa mleka ino olja, da bo terganje manjši, in da se ritno zhrevo isprasni. Tudi je dobro, zhres ritno odpertino platneno zoto, s' frovim maslom namasano, poloshiti, in jo med popadki rahlo pertifikati. Per drifflanju mora porodna pomožnica gledati, da bolezhih voslov na ritni shili ne rasrani. Ko bi pa kak takšen vosel pozhil, mora gobe gor poloshiti, in jo tak dolgo gorj pertifnjeno dershati, da porodni pomožnik pride.

Peta Postava.

Od poroda per vprepadu ritniga zhrevesa.

§. 497.

Per porodnih, ki she ritnoshiljne vosle imajo, alj so she dolgo hitrizo imele, ritno zhrevo med predelavanjom popadkov rado naprej pade. Tudi tukaj mora porodniza kmalo ko porod nastopi v' postelo, in mora na strani leshati; tudi je poródni pomozhnizi fkerbeti, da se porodnizhno ritno zhrevo kmalo od sazhetka isprasni, kar se bo fkos driftlanje sgodilo. Prepovedati se ji mora vfako napinjanje, ritno zhrevo se mora per vfakim popadku s' pokladkom platneniga svitka, ki je v' merslo rudezho vino namozhen bil, rahlo podpreti, in to tako dolgo, da je porod fkonzhán.

§. 498.

Ko bi bilo pa ritno zhrevo saref vprepadlo, tak naj vkashe porodna pomozhniza, da se porodna na lakte ino kolena v' posteli vleshe, da bo rit povikshana, in naj istifhi s' perftnim konzom, kteriga je s' mastjo namasala, v' prepadeni del zhrevesa pozhasi ino rahlo v' odpertino ritniga zhrevesa nasaj, in ji naj petim mirno lego na strani narozhi. Ko bi se pa vprepadeni del ne dal nasaj stlazhiti, se mora pa sdravnik v' pomozh poklizati, in do njegoviga dohoda vprepad s' platnenimi svitki, ki so bili v' mleku napojeni ino dobro s' oljom pomasani, pokrit dershati.

§. 499.

Ko bi se bila porodnize kaka druga bolesen lotila, ki ni tukaj imenovana, tak porodna pomozhniza ne smé fama porodniga opravila prevseti, ampak tudi porodniga pomozhniko kmalo poklizati, ker se med porodom bolesen ne le slo pohujshati,

ampak tudi porod v' nevarnost postaviti samore. Bolana porodniza se mora she hitro v' sazhetku v' postel vlezhi, in se vsakiga vtrudenja sdershati.

TRETJI RASDEL.

Od porodov, ki savoljo popak otroka, in kar je okolj njega, niso po redi.

§. 500.

Popake se samorejo na softavi otroka, na jajznhnih mrenah, sadni vodi, popkovim traku ino strevi nakljuzhiti, ki porodni tek vstavljajo ali zelo vstavijo; toraj je treba pokasati, kakshne previdnosti ali pomozhi je per njih potreba.

Perva Postava.

Od poroda per popakih otroka.

§. 501.

Popaka otroka sadene ali zeliga otroka, ali pa le nektere njegove dele, glavo, herbet ali spodni shivot.

§. 502.

Otrok, sosebno njegova glava, samore ali sa prizhejzho medenizo preveliki, ali samorejo glavne kosti prevezh okoshene in shivi no mezhave sarsaheni biti; glava sna vodo v' sebi imeti, in tak prevelika biti; trebuh samore skos vodo, alj skos rasrashtenje zhrevja prevezh rastegnjen biti, alj samore otrok kako popako na sebi imeti, kar potim porod vstavlja ali vstavi.

§. 503.

Kdar je glava prevelika, se is tiga sposna, da ne derzhi prav naprej, de si ravno je medeniza dobro storjena, ino popadki dosti mozhni; rasen tiga se tudi po snotrajnim prejiskanji glava vezha dosdeva. Teshko je pa prav slo, in le po velikih skufhnjah mogozhe, preveliko, drugazhi pa dobro spodobljeno glavo skos prejiskanje sposnati; nektera glava se dershi sa preveliko, ki v' resnizi ni prevelika.

§. 504.

Nastopki nenavadne velikosti glave sa tek poroda so raslozhni po tim, ko je glava velika. Zhe je glava le nekaj prevelika, se bo porod she skos naturne mozhi isdelal, to de teshko, pozhafno ino boiezho, sosebno per porodnizah perviga poroda. Zhe je pa velikost glave she imenitnisha, in zhe glava she po frezhi ne lesi, tak se tako v' medenizo sagvosdi, da porod otroka she potim ne istezhe, alj le s' veliko nevarnostjo sa porodnizo, kdar je otrok she mertev. Sploh ima otrozhja glava zhesnavadno otekljino, pa tudi porodni deli porodnize so slo otekli, bolezhno vrozhi, suhi ino prifadni. Zhe je sadnizh glava tak nesmerno velika, da she nikak v' medenizo stopiti ne more, tak se otrok po naturnim potu ne more vlezhi.

§. 505.

Porodna pomozhniza torej mora, zhe misli preveliko glavo pred sebo imeti, in se preprizha, da per mozhnih popadkih ne gre naprej, ampak obstoji, in se navspred leshezhih delih otekljina naredi, kar kmalo po sdravnika poflati.

§. 506.

Preveliko okostenje glavnih kosti ino sarafenje shivij ino mezhav se sposna na tim, da se per prejiskanji po vodnim pozhu glavne kosti nenavadno debele ofhlatajo, da se dajo gibati, ino ena proti drugi premesiti, da se per porodu ne dadó ena zhes drugo pretishati, ino, da se

mezhave ino shívi ali zelo ne dajo ofhlatati, ali pa le neraslozhno. Tudi glava pozhasi derzhi ali zeló obstoji, in kosnih gerbanz na glavi ni ofhlatati.

§. 507.

Ta popazhena softava glave se le redko kdaj perpeti, pa porod she le bolj vstavlja, kakor prevelika glava, ker se tukaj glavne kosti zhísto nizh ena zhes drugo pretíshati ne dajo. Vender se she tudi v' tej nakljuzhbi, zhe glava prav lesí, in ni prevelika, medeniza pa dosti prostorna, porod po naturnih mozéh dodelati da, defi ravno teshko ino pozhasno. Zhe pa te okolíshine niso takshne, tak se sna glava tako sagvosditi, da si porodna pomozhniza ne bo samogla sama pomagati, satoraj mora po sdravnika poslati.

§. 508.

Glavne kosti snajo tudi premalo okoshéne biti, kar se po mehirjovim pozhu is shirokih shivov ino mezhav, in is vkrenljivofti glavnih kosti per tipanji sposná. V' ti nakljuzhbi pretezhe porod ali filno pozhasi alj pa prehitro, potim ko so she nektere druge okolíshine, ki so s' to nakljuzhbo sklenjene.

§. 509.

Vodenizhna glava otroka, ki se v' snotrajno ino svunajno raslozhi, obstoji v' tim, da se per snotrajni, ki se nar vezhkrat pergodí, veliko vode v' moshganih nabere, ino shive no mezhave slo rastegne, tako da njena okrajna mera kje 30 pavzov snefe. Vodenizhna glava se po mehirjovim pozhu is shirokih, kosnatih in bolj mehkih shivov ino mezhav sposná, kakor tudi is filno tenkih glavnih kostí, ki bolj oístre, in vezhkrat dalezh narasen stojezhe robe imajo, vzhafi se pa she prav raslozhno mozhirnost ofhlata, ino pozhasnost porodniga teka vodenizhno glavo osnanuje, zhe je filno velika.

§. 510.

Nastopki vodenizhne glave se ravnajo po njeni velikosti; je vodenizhna glava velika, tak she ne more v' malo medenizo stopiti, ampak obstoji nad vhodishom; zhe je kaj manjšha, tak fizer v' medenizo stopi, se pa tamkej uvesne, alj se pa prav slo ofhpizhi, in se potim pozhafno fkos is-shene; tudi se per mozhnih popadkih lahko rasleti; in potim voda odtezhe, otrok pa s' raspozheno glavo na svet pride.

§. 511.

Zhe se pa tudi otrozi s' preveliko vodenizhno glavo shivi porodijo, tak vender sploh kmalo vmerjejo, in zhe she le nekaj let doshivijo, se vender njih shivljenje komaj zhloveshko imenovati samore, ker se vezhi del malo svejo; zhe se pa tudi sve-dejo, tak se pa truplo rediti ne more. Zhe se sa-voljo vodenizhne glave porod vstavlja ali vstavi, in se fkos medenizo isgnati ne samore, tedaj ne more porodna pomozhniza drusiga pomagati, kakor da po porodniga pomozhnika poshlje.

§. 512.

Nesmerna velikost trebuha is-haja vezhi del od vodenike, le redkokdaj od rastegnjenja kakiga zhrevefa, in se she le da sposnati, kadar sta glava ino rame rojene, in terfh naprej ne more, alj zhe se per nognim porodu, potim ko je otrok do stegov porojen, vstanovi. Malokdaj je trebuh toliki, da bi per nekoljki poterpeshljivosti ino pomozhi porod ne mogel fkos naturno mozh dokon-zhan biti.

§. 513.

Zhe pa terfh predolgo saoftane, in ga nekteri popadki ne istifhijo, tak naj porodna pomozhniza nad perfi roke refhi, potim otroka sa rame priue, in ga naj med tim, da ga rahlo femtertje (sam in taj) maja, med pomozhjo popadkov ino per podpi-ranju fredniga mesa po legi peljavne zherte mede-nize previdno naprej vlezhe. Ravno tako se per

nognih porodih ravnati mora, kjer otroka sa ritko vlezhe, zhe trebuch nezhe sa njo derzhati. Vender she pa le porodna pomozhniza v' tima dvema nakljuzhbama tako ravna, zhe porodniga pomozhnika ni dobiti, drugazhi naj to zelo delo njemu prepusti.

Tudi v' trebuchovi vodeniki porod prevred nastopi. Otrok se sna fizer shiv vlezhi, vmerje pa sploh kmalo po porodu.

§. 514.

Otrozhje spake, ki porod vstavljajo, alj njegov pretek nasaj dershijo, so: otrozi s' nesnano ali dvojno glavo, srafheni dvozhki, otrozi ki imajo vezh udov, kakor je po naturi, ali ki imajo velike israftke, otekljine i. t. d.

§. 515.

Takfne otrozhje popake je pa med porodom le teshko sposnati, in sploh jih le domishljujejo, zhe otrok ne gré naprej, desi ravno ni drujiga vsroka najti; v' taki nakljuzhbi se mora po sdravnika poslati. Vender take popake ne vstavljajo vselej otrozhji porod, sakaj israftki ino otekljine se vezhkrat dajo vkup stifniti, ali pa poknejo, in otrozi, ki prevezh udov imajo, ali vkup srafheni dvozhki dostokrat prevred na svet pridejo, in grejo po tim, ker so majhini, in se vkup stifniti dajo, v' vsaki legi lahko skos medenizo.

§. 516.

Zhe se spazheni otrok pred prihodom porodniga pomozhnika vleshe, tak naj porodna pomozhniza popako pred porodnizo skriva, otroka pa naj dobro ofkerbi, in naj ne perpušti, da bi se mu kaj sgodilo, alj da bi mu kaj pomanjkalo; tudi naj fkerbi, da bo berfh ko berfh kerfhen, sakaj od zhloveka je spozhet ino rojen, in torej je zhlovek.

Zhe takfni otrok vmerje, ali zhe se je mertev vlegel, tak se ne smé pokopati poprej, da se sdravnishki gosposki to na snanje da.

§. 517.

Tudi takšne popake otroka, ki poroda ne vstavljajo, kakor, zhe je glave le pol, zhe nima vfih udov, ali zhe imá materne snamenja, manjši otekljine, pozhe, razsehnjeno sgorno uftnizo, skri-vene noge ali roke, srafhene ude i. t. d. se morajo sdravniku kmalo na snanje dati, da bo samogel prevdariti, ali se she da kaj pomagati, in kdaj ino kako bi se pomagalo.

Druga Postava.

Od poroda per popazhenih jajzhenih mrenah.

§. 518.

Jajzhené mrene so ali pre tenke ino flabe, in se samorejo prevred rastergati, ali so pa predebele ino mozhne, da se preposno ali zelo ne rastergajo. Obojo vstavlja tek poroda.

§. 519.

So jajzhené mrene pretenke, tak se samorejo veliko poprej, kakor bi se smelo prav sa prav sgoditi, to je, dolgo pred ras-shirjenjom maternih uft rastergati, in to se sgodí toljko leshje, vezh ko je otrozhje vode. Sa tek poroda nima ta prehitri od-tek vode per porodnizah, ki so she kdaj rodile, in kjer se materne ufta dajo rade krevati, ali kjer je bilo filno veliko otrozhje vode, sploh obenih hudih nastopkov; alj nasproti, kadar se materne ufta fame na sebi nerade odprejo, postavim, zhe se premalo krevajo, ali zhe so prevezh kerzhom ino vkupvlezhenju nagnjene, se pa she hudi nastopki permerijo, ki se morajo torej bolj raslozhno tukaj raskasati.

§. 520.

Med te hude nastopke flifhi saostajanje drugiga porodniga zhafa, namrezh: ras-shirjenje maternih uft se godi bolj pozhafi, in popadki so bolj bolezhni. Zhe porod prepozhafi naprej gré, otrok od vkupvlezhenja maternize veliko terpi, ker vode vezh okolj njega ni, da bi ga pred pertifkanjom varvala.

§. 521.

Zhe se jajzhne mreene she v' noshenji fame od feb' ali fkos kako filo rastergajo, tak pride porod prevred. So jajzhne mreene enkrat rastergane, tak ni vezh drusiga storiti, kakor da se popadki puftijo pozhafi predelavati, ino gledati, da se per vezhi del dolgim teku poroda mozhi ne sgubijo, in da se per kerzhnatim vkupvlezhenju maternih uft, kar se vzhafi pergodi, odzedki od kuhaniga lenoviga semena s' oljom noter brisgajo.

Zhe drugi porodni zhaf zhes filo pozhafi tezhe, in v' tretjim ino fhtertim mozhi popadkov pefhajo, tak bo sa presaranim od-tekem vode treba porodniga pomozhnika poklizati.

§. 522.

Zhe so jajzhne mreene pre debele ino mozhne, tak se she debele, ufnatafte ino zherstve ofhlatajo. Nastopki, ki is tiga isvirajo, so sa pretek poroda kolj nevarni. Jajzhne mreene se potim dostikrat na framno fklad ali pa pred njo is-shenejo, to je: svunaj vhodifha materne noshnize; pa tudi se sna otrok zeló s' zelimi jajzhnimi mrenami vlezhi.

§. 523.

Preterdne ali prevezh rastegnjene jajzhne mreene rade strevo nategnejo, da se ali prehitro odlufhi, ino velik kervotok napravi, ali pa, zhe je prevezh perrafhena, lahko napravi, da se materniza zhifto savihne.

§. 524.

Prezej debele ino terdne jajzhne mrene ne grejo drugazhi narasen, kakor fkos vmetno per-pomozh. Alj porodna pomozhniza ne smé bres filne potrebe otrozhji mehír rasgnati. Le, zhe so ma-terne ufta popolnoma isdalfhane, zhe je otrozhji mehír slo napét in noter do svunajnih spolnih de-lov istifhen, otrozhja glava pa globoko v' mede-nizi stoji, se smé otrozhji mehír vmetno rasgnati.

§. 525.

Le per popolnoma isdalfhanih maternizhnih uftah se smejo prezej debele ino terdne jajzhne mrene vmetno rasgnati. Zhe pa maternizhne ufta neso dofti isdalfhane, in neso vsroki, ki potrebu-jejo, da se porod hitro dokonzha, tak se rasgna-nje otrozhjiga mehírja dopufti. Mehír vmetno ras-gnati je lahko, tak le: konez kasinza se med enim popadkom proti spred stozezhi steni napetiga otrozhjiga mehírja postavi, in ga prezej slo proti framnimu oboku ino prozh od glave, da ne per naglo rasgnatih mrenah prevezh globoku kasinz pride, in naprej stozezhi del otroka poshkoduje, tak dolgo pertifne, da se rasterga ino odpertino she bolj isdalfsha. Ko bi se pa mehír ne dal s' kasinzom odpreti, tak se svunaj eniga popadka mrene s' perftmi leve roke primejo, nagerbanzhijo, in s' fhkarizi na konzu okroglo isdelanmi pre-resajo. Shpizhaftiga orodja pa ne smé porodna pomozhniza nikdar sa preresanje jajzhnih mren vseti. Porodna pomozhniza se mora pa tudi vselej dobro preprizhati, ali imá v' refnizi napeti otrozhji mehír pred sebo, sakaj lahko bi se sgodilo, da bi veliko glavno otekljino ali pa vodenizhno glavo sa otrozhji mehír sposnala, ko bi v' prejiskanji ne bila dofti previdna.

§. 526.

Vmetno se morajo she v' tih nakljuzhbah jajzh-ne mrene pretergati, da se fhkode in nevarnosti prevarjejo, namrezh:

1) zhe se jajzhne mrene savoljo flabih popadkov fame ne pretergajo;

2) zhe je v' maternizi tako veliko vode, da bi porod savoljo nje prepozhaſi naprej tekel;

3) ko bi bila medeniza preprostrana, ali ko bi bili popadki premozhni, tako, da bi snal porod prehitro nastopiti;

4) ko bi med porodom veliki kervotok vftal, da se bo materniza po odteku otrozhje vode vkupsvlekla, in tako kervotok vftanovila;

5) zhe mora porod savoljo ne prave otrozhje lege, ino savoljo drugih vsrokov vmetno skonzhán biti.

§. 527.

Tudi se samorejo jajzhne mrene spazheno vkup sarafſti. V' noſhenji jajzhne mrene na snotrarnim maternizhnim lizi rahlo viſijo, alj kadar se popadki sazhnejo bi se morale odlozhiti, da bi otrozhji mehír leſhej naſtopil, in da bi ſtreva leſhej na ſvoj is-hod ſtopila. Vzhafi ſe pa vender ſhiljna ali ufnata mrena tam pa tam bolj polna kervi ino s' maternizo bolj ſklenjena najde, kakor po navadi, in ſe satoraj teſhje in med bolezhinami lozhi. To ſe na snanje dava ſkos bolezhino, ki ſe v' drugim porodnim zhaſu smeraj na enim meſti maternize obzhuti, ino nizh ne prenehá, kakor tudi ſkos možno ſnamnenje (odtekanje kervi) v' tim zhaſu poroda. Sposnanje ſe pa smeraj ſhe le ſkos prejiſkanje ſtréve dobi, ki je ſhe prozh perſhla. Zhe kri le malo tezhe, kadar ſe jajzhne mrene od maternize lozhijo, tak to nima nobene nevarnoſti v' ſebi; nevarno je pa, zhe je kervotok veliki, in tedaj je dolſhnoſt porodne pomožnize, sdravnika v' pomozh klizati.

Trétja Postava.

Od poroda, per katerim otrozhja voda ni po redi.

§. 528.

Otrozhje vode sna prevezh ali premalo biti, alj 'se tudi samore tista v' noshenji alj porodu prevred rasliti, alj pa sna sama na sebi biti popazhena.

§. 529.

Zhe je sadne vode prevezh, tak je to sa pretek poroda fhkodljivo, sato, ker se savoljo prevelikiga rastegnjenja materniza dofti vkup svlezhi ne more; in tak nastopijo flabi popadki, fkos kattere isgnanje otroka ino tudi lozhenje materne pozize pozhafi naprej gré, ino lahko stori, da materniza vterpne, da po porodu hudi kervotoki nastopijo, ali da se materniza previhne. Tudi samore prevelika mnosha otrozhje vode lahko ne prave lege, obvijanje ino vprepad popkoviga traka ali majhnih otrozhjih delov, ali pa sadnizh fhe v' otrozhji posteli pozhafno ino nepopolno vkup-svlezhenje maternize napraviti.

§. 530.

Kda je prevezh otrozhje vode, se sposná na velikim rastegnjenji porodnizhniga trebuha, na velikim mesenji otroka, ki se vzhafi she v' drugim porodnim zhafu, velikokrat na vezh strani, obzhuti, na veliki mehkoti trebuha, na visoki ino mesljivi legi glave v' sazhetku poroda, na mehírju, ki je tudi svunaj popadkov slo napét, in sadnizh na kratkih ino flabih popadkih.

§. 531.

Kar pomozh sadene, ne more porodna pomozhniza v' sazhetku poroda in pred odprenjom maternih uft nizh drusiga storiti, kakor da porodnizi na pol fedejozho lego perporozhi, da savoljo

maternize, ki je s' vodo napolnjena, ino proti per-
sam pertifka, ne bo preteshko dihala; so se pa
materne ufta she en ali $1\frac{1}{2}$ pavez fhiroko od-
perle, in se nezhejo vezh ras-fhiriti, tak je treba
otrozhji mehír vmetno odpreti, ino otrozhjo vodo
pozhasi isprasniti; alj zhe se je mehír she rasletel,
pa nastop glave sadoftno odtekanje vode vftavlja,
se mora glava enokoljko nakvis'ako vsdigniti, in
tako en del otrozhje vode, in ne na enkrat, ampak
po vezhkrat, istezhi puftiti. Po odteku vode se
mora she pokoj perporozhiti, porod ne prenagliti,
in she po porodu fkerbeti, da se fkos rahlo gla-
denje (ribanje) fpodniga shivota materniza vkup
svlezhe, da kervotok ne pertifne, ki je v' ti okolj-
fhini toljko rad per redi.

Zhe pa per vřim tim povodnim odteku vender
she nastopki prevelikiga rastegnjenja maternize
oftanejo, ki se fkos flabofst popadkov v' tretjim,
fhtertim ino petim porodnim zhafu na snanje dajo,
tak je treba po porodniga pemozhnika poflati.

Voda fizer gré she v' nofhenji ali v' porodu
prav sarano prozh, zhe ni prava otrozhja, ampak
kaka druga voda. Alj to sarano vodno odtekanje
ni ne nofhenju ne porodu kaj na poti, ampak she
le vezhi del dobro dojde.

§. 532.

Premala mnosha otrozhje vode. Voda bi se
morala po pravizi v' sadnim zhafu nofhenja smanj-
fhati; alj vzhafi se tako pomanjřha, da je nje ob
porodu zeló malo, alj pa zhifto nizh. Tak porod
se imenuje fuhi porod, in imá ene ino druge flabe
nastopke, kakor: odprenje maternih uft fe sgodí
pozhasi in neprav, jajzhne mrehe so slo napete,
řtreva se berřh le po kofzih odlozhi, maternizhne
řtene vezhkrat otroka prevezh pertifkajo, ker pre-
terdno na njem leshijo.

§. 533.

Premajhina mnosha otrozhje vode se fposná,
na trebuhu porodnize, ki je malo rastegnjen, ino
terd, na flabim gibanju otroka, in na majhnim,
malo napoljenim otrozhjim mehírju.

§. 534.

Porodna pomozhuiza nima per premali mnoshi otrozhje vode drujiga opraviti, kakor per presaranim preterganju jajznhnih mren. Rasen tiga je pa smeraj dobro na jajznhne mreene gledati, ktere so per naprej leshezhi glavi vezhkrat tako bliso zhres glavo prepreshane, da bi se lahko sa glavno odejo (kosho) dershale, in tako bi snalo per odpertih maternih uftah odprenje jajznhnih mren samujeno biti.

§. 535.

Vzhafi, pa vender le redkokdaj je fadna voda vfa premenjena, vzhafi je bolj gofta kakor sploh, selenkafta, fivkafta in fhe zelo bela ko mleko, de fi ravno kak fhkodljivi naftop sa porod ali sdravje otroka savoljo tiga se ne najde. Zhe je pa voda, ki odteka, temno-selena, s' otrozhjo smolo ino veliko kervjo smeshana, in pa slo smerdljiva, tak je vse to vezhi del shaloftno snamenje, da je otrok mertev.

Shterta Postava.

Od poroda per popakih popkoviga traka.

§. 536.

Popkov trak sna ali sam na febi prekratek, alj ob ene ino druge otrokove dele ovit ino tako okrajshan, alj pa tudi odtergan biti.

Vprepad popkoviga traka bo posneji per popazhenih otrozhjih legah raskasan.

§. 537.

Redkokdaj bo popkov trak sam na febi tako kratek, da bi bil savoljo njega porod sadershavan ino vftavljen, alj da bi kako drugo nevarnost perpeljal; kjer se je pa vender tako sgodilo, so se pa tudi druge velike popake na otroku najfhle. Zhe je popkov trak tako slo kratek, tak se bo per

porodu pretergal, alj bo pa kriv, da se bo streva prevred odlozhila.

§. 538.

Vezhkrat se pa pergodi, da popkov trak savoljo ovijanja prekratek pride, in vezhi del tedaj sanjke okolj vratu leshijo. Vzhafi je pa popkov trak tudi med bedrom, in okolj shivota, rok ino stegnov ovit. To ovijanje pride sploh od prevelike dolgosti popkoviga traka, od prevelike mnoshe otrozhje vode, alj pa od ne praviga otrokoviga mesenja, in se sazgne sploh she v' prvi polovini noshenja. Prav velikokrat je pa popkov trak tako dolg, da se savoljo ovijanja porod ne vstavlja, pa tudi kakfhne druge nevarnosti ne perpelja.

§. 539.

Vender pa samore popkov trak savoljo ovijanja tako kratek postati, da mati in otrok v' nevarnost prideta. Tako, zhe se, postavim, popkov trak okolj otrokoviga vratu ovije, rad tak kratek postane, da otroka per njegovim is-stopu davi in she lahko sadufhi, strevo prehitro odterga ino veliki kervotok napravi, in zhe se materna potiza terdno dershi, in popkov trak predolgo napinja, she sna otrok vmreti, popkov trak se sna pretergati ino materniza savihati.

§. 540.

Kda se je popkov trak ovil, si domishljujemo, zhe per dosti prostrani medenizi, ne preveliki glavi ino mozhnih popadkih glava naprej ne derzhi; zhe porodniza per vsakim popadku hude bolezhine v' maternizhnim dnu obzhuti, in po vsakim popadku nekaj kervi ispuhti. To pa, da glava po prejenjanju popadka nasaj stopi, ni obeno snamenje prekratkega popkoviga traka. Popolnoma se pa ovijanje popkoviga traka she le potim sposna, zhe je otrok she tako dalez porojen, da se ovijanje s' prejiskavnim perstom dosezhi da, ali pa she vidi. Vzhafi se pa ovijanje nizh ne da sposnati, namrezh tedaj, kadar se per porodu popkov trak proti odvija ali nasaj smuka.

§. 541.

Kar opravik porodne pomozhnize per ti okoljshini sadene, tak je gledati, da se otrok odvijje. Najde torej porodna pomozhniza po porojeni glavi popkov trak enkrat ali dvakrat okolj vratu ovit, tak ga naj ishe naprej zhres glavo isfmukati. Zhe je popkov trak dvakrat okolj vratu ovit, mora gledati, da bo dva persta spod spravila, ino obe sanjke nekoljko orahljala, potim pa eno sa drugo zhres glavo spravljala, ali pa naj ondi, kjer se popkov trak narbolj vda, rahlo vlezhe, da bo sadergo toljko rastegnila, da bojo rame ino terfh skof stopiti samogle. Zhe se pa sanjka ne da dosti isdaljshati, tak jo mora, ker se tukej she konez materniga ino otrokoviga popkoviga traka dosti ne posna, dvakrat podvesati, ino med obema podvesama prerresati, potim hitro otroka vun ispraviti. Zhe pa ni dosti zhafa, popkov trak pred prerresanjem dvakrat prevesati, tak ga pa naj porodna pomozhniza prav naglo prerreshe; ta dva konza pa mora kaka pomagavka tako dolgo dobro vkup dershati, da se otrok porodi; in med tim pa, da se to godi, mora she kaka druga saftopna pomagavka fredno mefo bres prenehanja podpirati. V' nekterih okoljshinah gre pa porod tako hitro naprej, da obeniga zhafa neoftane, kaj takshniga pozheti; vezhi del je tazhaf popkov trak dolg, ino porod se bres vse nevarnosti sa mater ino otroka iskonzha. Zhe je kak drugi del otroka v' popkov trak samotán, se vezhi del leshej ovije, in kako je ravnati she um kashe.

§. 542.

Preterganje popkoviga traka se samore med porodom pergod ti, zhe je popkov trak alj she sam na febi prekratek, tenek ino slab, alj pa zhe savoljo ovijanja kratek postane; tudi, zhe porodniza stoje ali fedé bres potrebne pomozhi porodi, ali pa, zhe se per obrazhanju ali nognim porodu trak dosti previdno ne nategne. Popkov trak se samore pred porodom ali po porodu, snotraj ali svunaj maternize, tikama otrokoviga popka ali pa dalej prozh pretergati.

§. 543.

Ko bi se med porodom otroka popkov trak is kakiga vsroka pretergal, tak je pervizh potrebno, da se porod bersh ko bersh iskonzhá, ker bi se otrok, zhe se tudi otrokov pretergani del podvesati da, vender sadufhiti moral, ker dihati ne more; drugizh je pa potrebno, da se kri vftanovi, kakor hitro se samore, ali fkos podvesanje, ali ko bi se bil v' nar hujshi permeri, popkov trak tikama na shivotu odtergal, fkos pertifnenje gobe, zhes ktero se platneni svitek poloshi, in tako dolgo dobro pertifnjen dershi, ali s' kakim povojom dobro preveshe, da poklizani porodni pomozhnik perfstopi. Se je popkov trak med obrazhanjom ali nognim porodom pretergal, otrok pa ne s'he savfim porojen, tak se mora njegovo porojenje hitro ispeljavati, in potim se mora popkov trak tvegama podvesati. Zhe pa oba konza is porodnih delov vun vifita, tak se morata oba poprej prevesati.

Peta Postava.

Od poroda per popakih streve.

§. 544.

Med popaki per strevi, ki porodu shkodujejo, se nasledne nar vezhkrat nakljuzhijo, ino nar vezh pomenijo:

1) zhe streva na snotrajnih maternih uftah ali sraven fedi;

2) zhe se med porodom otroka streva prevred odlozhi;

3) zhe po porodu otroka streva predolgo v' maternizi oftane.

Kar sedénje streve na maternih uftah ali sraven njih ino njeno presarano lozhenje med porodom otroka sadene, od tiga bo govorjeno per porodih, ki so s' kervotoki sdrusheni, in satoraj se

tukaj le od predolge saoftaje streve v' maternizi po porodu otroka potrebni nauk da.

§. 545.

Sploh gre streva hitro po porodu otroka prozh; sna se pa perpetiti, da tista s'he vezh zhafa v' maternizi saoftane, in tako fkonzhhanje poroda sader-shava. Predolgo mudenje streve v' maternizi pride, ali od tiga, da se predolgo ni od maternize odlozhila, ali pa od tiga, da je isgnanje odlozhene streve bilo vftavljeno.

§. 546.

Nar navadnishi vsroki, da se streva vftavlja in naprej ne gré, samorejo ali v' strevi fami na febi, v' maternizi, ali pa v' nespametnim ravnanju porodne pomozhnize leshati. Tako postavim, se streva dolgo ne odlozhi, zhe so sabolezhki flabi, ali zhe jih zelo nizh ni, prehladenje, ino terdno sarafhenje streve s' maternizo; zhe se je pa odlozhila, pa naprej ne gré, tiga snajo krivi biti kerzhi, ki maternizo vkup vlezhejo, ali kriva lega maternize, ali pa fhtorasto ino presarano persadevanje, strevo odlozhiti.

§. 547.

Da so sabolezhki preflabi, ali zelo saoftanejo, to pa pride od presaraniga ino prevelikiga rashirjenja maternize, od prenagliga poroda, od kervotokov, od bolesni, od prevelike slabosti porodnize, od neprevidniga ino prenagliga vlezhenja sa popkov trak pred strevnim odlozhenjom i. t. d.

§. 548.

Ta okoljhina se is tiga sposná, da porodna obenih sabolezhkov nima, ali imá le nektere, in tako nobenih bolezhin v' spodnim shivotu ne obzhuti, da se materniza ne ofhlata nad framnimi kostmi kakor terda krugla, ampak da je mehka, uvela ino bolj rastegnjena, in da njeno dne noter zhes popek gori feshe, da vezhkrat kervotoki vftanejo, kakor se kak del streve lozhiti sazgne; kri

se pa ne vlije na enkrat slo, ampak tezhe le smeraj enako dobo naprej.

§. 549.

Zhe se porodna dobro pozhuti, obeniga kervotoka ni, ino spodni shivot tudi ni bolezh, tak naj ishe porodna pomozhniza, da se bo fkos pokoj trupla ino dufhe, fkus snotrajne ino svuna ne perpomozhke materniza spet vkup-svlekla. Tudi naj vzhafi ter vzhafi okoljzo maternizhniga dna s' golo roko, ali s' ogretimi perti rahlo gladi, ino spodni shivot s' mlazhnimi pokladki is vina ino dufhezhih selifhov obloshi, ino vezhkrat dristle is kamilzhniga teja ino foli da. Zhe je zelo truplo slabotno, fe morajo tudi rezhi, ki snotraj okrepzhajo, v' majhnih betvih podeliti, kakor Hofmanovez, zimetova omaka (tinktura), té is mete ali melife, vino, ne prevrozhe mefene polivke i. t. d.; in potim se mirno zhaka, da se streva odlozhi, ki se mora potim po danim nauku vun spraviti. Zhe pa streve v' dveh ali treh urah she ni, fe mora pa po porodniga pomozhnika poslati.

§. 550.

Kadar sabolezhkov ni, ali kadar fo preflabi, ni varno strevo kar na ravnost odlozhiti, ker bi is tiga kervotok perfhel, ki bi v' ti okoljshini silno nevaren bil, ker se po naglim lozhenju streve odperte shile na snotrajnim lizi maternize ne morejo vkup svlezhi, ampak bi se sapreti snale, Zhe je pa s' to okoljshino she kervotok fklenjen, tak je treba tako hitro, ko se da, po sdravnika poslati, in dokler ne pride, tako ravnati, kakor se bo per kervotoku po porodu povedalo.

§. 551.

Skos prehladenje porodne, ki se rado pred porodom, she rajshi pa po porodu pergodi, fkos porojenje v' slabih porodnih stolih, fkos nepotrebno ino pregosto odgrinjanje porodnih delov, fkos merslo ali mokrotno prebivalshe i. t. d. tudi rada lozhitev streve saostoji. Porodna pomozhniza v' taki okoljshini naj porodnizo v' njeni posteli fredno

toplo odéne, naj na spodni shivot fredno ogrete perte poloshi, in naj ji da ene shkodeljze mlazhniga lipoviga ali luzhnikoviga teja piti, fkos kar se rada streva zhes ene ure odlozhi. Ko bi se pa le ne odlozhila, in bi she kervotok sraven perstopil, tak se mora kmalo porodni pomozhnik poklizati.

§. 552.

Kdar je streva preterdno s' maternizo sarafhena, se she le v' petim porodnim zhafu sposná. Vender to preveliko sarafhenje ni vfelaj enakofhno; perraste se nje namrezh le nekaj, ali pa zela. Tudi so vse streve enako terdno maternize ne dershijo, ene se le sa nektere ali mnoge kitafte nitke maternize dershijo, druge so odsgor vse jedrafte, she druge so s' vezhimi ino manjshimi koftenimi kofzi ali apnatimi deli prepletene, in te se sofebno terdno snotrajnih ften maternize dershijo.

§. 553.

Kdar je streva prevezh s' maternizo sarafhena, se sposná is tiga: da se per velikih popadkih ino mozhnim vkup-vlezhenju maternize streva ne odlozhi, da porodniza na enim meftri maternize hudo bolezhino obzhuti, ki she bolj fklí, zhe se je kdo dotakne, alj zhe se popkov trak le koljkaj potegne, in da vezh kervi gré prozh, kakor po navadi.

§. 554.

Nastopki preterdniga sarafhenja streve s' maternizo so:

1) nevarnost savihanja maternize per neprevidnim vlezhenju sa popkov trak;

2) nevarnost velikiga kervotoka, zhe se eden ali drugi del streve odlozhi, streva pa vender le vun ne gré;

3) nevarnost predolge strevne saoftaje.

Kar pa vsroke preterdniga sarafhenja streve sadene, tak se ravno tako malo gotoviga da rezhi, kakor od vsrokov vspredi leshezhe streve.

§. 555.

Zhe se je porodna pomozhniza od prizhejozhnosti preterdniga sarafhenja streve s' maternizo preprizhala, tak mora rozhno (hitro) po sdravnika poslati. Porodni mora nar vezhi mir perporozhiti, jo opominjati, da se naj vfiga tifhanja per sabolezhkih sdershi; ne sme kar vezh popkov trak natesavati, sakaj to bi snalo kervotok ali savihanje maternize ali faj odterganje popkoviga traka perpeljati. Do prihoda porodniga pomozhnika sna, zhe kervotoka ni, drifljanje is kamilzhniga teja ino olja davati. Ko bi pa kervotok le hujshi perhajal, in porodni pomozhnik bi she ne bil v' prizho, tak se mora porodna pomozhniza tako nositi, kakor bo per kervotokih po porodu povedano.

§. 556.

Smeraj je pa sa porodnizo dobro, da, zhe se she streva skos samo naturno mozh ne da odlozhiti, se vender skos naturno mozh perpravlja, zhe kervotoka poleg ni; kar se, zhe bo posnej skos umetne opravke odlozhena, savoljo she bolj vkupsvlezhene in od kervi isprasnjene maternize ni toljko kervotokov bati, pa tudi sklemba streve bo she bolj mertva.

§. 557.

Kerzhno vkup-vlezhenje maternize po porodu otroka vezhkrat najdemo per porodnizah, ki so tudi drugazhi kerzhom slo podvershene; posebno rado pa nastopi po neprevidnim nategovanju popkoviga traka, poprej da je materna potiza odlozhena, alj potim, zhe spodni shivot ni bil povfod enakofhno gladen, po drashenju maternih ust, po naglim sprehladenju, po teshkih, le skos sdravnifhko umnost ispeljanih porodih.

§. 558.

Materniza samore tedaj ali povfod kerzhno vkup-svlezhena biti, in tedaj od svih strani strevo vkup stifka, in je terda, zherftva ino okrogla ofhlatati; ali je pa le na enih mestih skerzheno

vkup-svlezhena, na drugih pa odmekla. Poslednizh imenovana okoljsihina se nar raji nakljuzhi, in fizer tako, da je materniza zhres sredo terdno preshinjena, in skos to v' dvé votljíne rasdelena, v' kterih sgorni votljini se streva snajde. To imenujemo vshaklenje streve, in fizer popolno vshaklenje, zhe se vsa streva v' sgorni votljini snajde, nepopolno pa, zhe je nje le nekaj v' sgorni votljini saperte, nekaj se nje pa v' spodni votljini ali pa v' materni noshnizi snajde.

§. 559.

Vshaklenje streve se sposná is tih le snamenjov: per svunajnim prejiskanji se skos trebuho steno she visoko proti popku materniza ofhlata kakor podolgovata, gladka krugla, vezhi del na eni strani trebuha, ki per potipanju slo saboli; spodna okoljza je pa nasprot mehka ino uvela; tudi se felo preshinjenja she na trebuho steni viditi da. Per snotrajnim prejiskanju se pa najdejo materne ufta prasne, ali k' vezhimu s' sferdeno kervjo v' grudih napolnjene, mehke ino vzhafi tako ras-shirjene, da se nobena meja med materno noshnizo ino maternizo ne raslozhi; zhe se pa sa popkovim trakom naprej gré, tak se pride do odper-tine, ki je tesno ino terdno vkup-svlezhena, ino v' sgorni predél maternize peljá, kjer se streva snajde. Vezhi del je s' tim možno maternizhno kervavenje sklenjeno, in zhe sabolezhki nastopijo, tak so filno bolezhni ino reshézhni, in vender streva ne stopi nishje v' materno noshnizo.

§. 560.

Je s' vshaklenjom tudi hud kervotok sklenjen, tak se mora naglo porodni pomozhnik poklizati; in porodna pomozhniza mora do njegoviga dohoda tako ravnati, kakor per vsakim kervotoku. Zhe pa kervavenje ni tako veliko, tak naj ishe kerzh smanjshati, in potim streva rada v' materno noshnizo stopi. Porodnizi se mora nar vezhi pokoj perporozhiti, se vsiga natesavanja na popkovim traku sdershati, nekaj kamilzhniga téja s' Hofmanovzom piti dati, in zhe kervotoka ni, kamilzhni té s' mlekom ali oljom

noter brigati, in trebuh s' fredno rasgretimi perti obloshiti. Zhe pa po vřim tim kerzh ne jenja, in se streva naprej ne poganja, tak mora porodni pomozhnik perřtopiti.

§. 561.

Zhe pa s' strevnim vřhaklenjom řklenjeno kervavenje tako hudo pořtane, da ni zhafa na porodniga pomozhnika zhakati, tak je dolřhnořt porodne pomozhnize, s' deřnizo dobro s' mařtjo namasano, ino vořko vkup slozheno gor sa popkovim trakom v' maternizo iti, od sazhetka dva, in potim s' zhafama tudi te druge perřte v' řteřnjeno řelo řpraviti, in rahlo řkuřhati, tiřto pozhafi rastegniti; međ tim pa mora s' levizo od řvunaj maternizo podpirati. Zhe je bres řile deřnizo řkos vteřnjen kraj řpravila, ino do řtreve perřhla, tak naj sdaj řtrevo, ko bi řhe ne bila savřim odlozhena, zhiřto odlozhi, jo v' zelo roko řpravi, ino potim ravno vun iřpelja; in s' tim řploh kerzh ino kervotok henjata.

§. 562.

Ko bi pa savoljo krive maternizhne lege řtreva ne mogla naprej, kar se iř tiga řposnafi, da materniza nad řramnimi kořtmfi slo naprej molfi, ali se pa v' eni trebuhovi řtrani ořhlata, tak jo mora porodna pomozhniza od ene pomagavke ravno deřřhati puřtiti, in zhe je řtreva odlozhena, jo po navadno prozh vřeti.

§. 563.

Ko bi se popkov trak pred řtrevo odtergal, kar se řgodi, zhe je řlab, rahel ino gnilařt, ali tikama řtrevniga roba ředi, řhe vezhkrat pa, zhe ga porodna pomozhniza neprevidno ino slo nateřuje, tak se mora iřgnanje řtreve, zhe ni řilnih nakljuzhb, naturi prepuffiti. Ko bi pa neprenehajozh kervotok, kerzh ali hude bolezhine nařtopile, je treba pa porodniga pomozhnika poklizati.

ŠTERTI RASDEL.

Od porodov, ki savoljo napzhne (pogreshne) lege otroka niso po redi.

Perva Postava.

Od sapopadka, vsrokov ino snamenjov napzhne otrokove lege.

§. 564.

Zhe otrok ne stopi na porod s' glavo, ritjo, nogami ali koleni, ampak s' kakim drugim delom trupla, zhe tedaj ne lesi po dolgim, ampak krivo ali popreki v' maternizi, ali zhe sraven glave ali riti she drugi otrokovi deli, kakor ena ali obé roke, ali popkov trak naprej lesi, tak imenujemo to napzhno lego.

§. 565.

Leshi snofhen otrok prezej krivo ali poprek v' maternizi, tak se fkos naturno mozh ne more poprej poroditi, da se njegova lega fkos sdravnishko vmetnost spreoberne. Le mertvi, ali ne snofheni ino majhini otrozi, ki se lahko vkup stifniti dajo, se samorejo vzhafi fkos famo naturno mozh poroditi, zhe ravno poprek ali slo krivo lesijo. Zhe pa otrokova lega ni slo kriva, ali zhe so sraven glave ali riti tudi roke, noge, ali popkov trak naprej padli, tak sna fizer porod naturno nastopiti, bo pa v' prvi okoljshini bolj teshaven, v' drugi okoljshini pa sa otrokovo shivljenje nevaren.

§. 566.

Satoraj ni obena lega po redi, v' kateri ne stopi glava po naturno na porod; porod sam je pa fkos

naturno mozh mogozh ali nemogozh, in fizer v' pervi okoljshini bres nevarnosti sa mater ino otroka, ali nevaren sa oboje, ali nevaren sa famo mater ali sa famiga otroka.

§. 567.

Per legah otroka, ki niso po redi, per kterih je pa vender porod fkos naturno mozh mogozh, flishijo satilnikovi porodi s' obrasom navspred, temenovi ino obrasovi porodi, krive lege glave, nogni ino ritni porodi: med lege pa, ki niso po redi, ino per kterih se fkos mozhi nature porod malokdaj fkonzhati da, flishijo porodi s' enim ali drugim naprej leshezim delom terfha, poprezhne ino krive lege otroka, per kterih sadni konzi naprej leshijo, sadni konzi, ki sraven glave ali riti naprej nastopijo, ino porodi, ki savoljo lege dvojzhkov niso po redi.

§. 568.

Vfi vsroki napzhne lege otroka se dajo najti. Te okoljshine bliso narvezhkrat lege spremenijo:

- 1) nepravi fedesh streve;
- 2) prekratek ali predolg ino ovit popkov trak;
- 3) prevelika ali premajhina mnosha otrozhje vode;
- 4) po straneh fkvarjena medeniza, fosebno berderne kosti, zhe fo na svunajno stran fkrivene;
- 5) prezej slo kriva lega maternize;
- 6) svunajne nazhimbe, kakor preveliko mesenje trupla fkos fkakanje, plesanje, kashlanje, terdno reklanje (opafanje) shivota, dolgo delanje s' perpognjenim shivotom;
- 7) prizhejozhnost vezh ko eniga otroka v' maternizi;
- 8) predelavanje popadkov v' stojezhi postavi, ino vodni pozh, ki se v' ti postavi pergodil, poprej, ko se je glava popolnoma v' medenizhnim vhodishu vterdila; shtorasto, neprevidno prejiskanje i. t. d.

Te napzhnosti se pa vezhkrat pergodijo per porodnizah, ki so she vezhkrat porodile, kakor per tiftih, ki so pervizh na porodu.

§. 569.

Snamenja napzhne otrokove lege so :

1) shivot nofezhe ni proti konzuz nofhenja okrogel, obokan ino predi fhpizhaft, ampak na eni strani bolj vsdignjen, ali na obeh straneh povsdignjen, in se v' sadnih tjednih nofhenja ne vgresne sadofti;

2) mesenje otroka se ne obzhuti kar na eni strani, ampak na nenavadnih felih trebuha;

3) nofezha obzhuti bolezhine na nenavadno rastegnjenim trebuhu;

4) glava se vezhkrat odsvunaj na eni bederni kofti ali bliso materniga dna kakor kaka okrogla ino terda krugla ofhlata;

5) per snotrajnim prejisfkanji se najde fspodni del maternize ne kruglato obokan, ne tako terd, kakor per naturnih porodih, ino od v'fpred leshezhiga dela se ne da nizhefar, faj dobro ne raslozhiti;

6) materne ufta obftojijo vifoko, se ne odpirajo povfod enakofhno, fo podolgovate, otrozhji mehír ni terdno ino okroglo napét, ampak oftane odmekel, in se kakor klobafa dol navpik ftegne; sadi sa njim se ne ofhlata obeden otrokov del vezh, k' vezhim glava ali pa rit;

7) se mehír preterga, tak gré nenavadno veliko vode prozh;

8) popadki fo savoljo ne enakofhniga rastegnjenja maternize bolezhí, flabi in bolj pozhafni.

§. 570.

Popolnoma se napzhna otrokova lega fhe le po raspozhu mehírja fposná, in po sadoftnim odprenju maternih uft; lega pa, kakorfhna je v' materni votljini, po fkerbno ftorjenim snotrajnim prejisfkanji, ker se fhe le sdaj naprej leshezhi del na ravnost ofhlatati dá. Zhe pa fhe per odpertih maternih uftah otrokov del sa prejisfkanje s' enim per-

stom previfoko stoji, da se ne dofeshe, tak bo treba s' zelo roko prejkavati.

§. 571.

Le malokdaj leshi otrok v' maternizi zhifto poprek, tako da bi glava v' eni strani ino rit v' drugi strani stala. Najde se veliko vezh skoraj v' vfaki napzhni otrozhji legi tako, da glava ali rit v' eni strani maternizhniga vratu, in nasprotni konez otroka v' strani materniga dnu stoji, ktera je prej imenovani strani navshtriz.

§. 572.

Skoraj vfaka napzhna otrokova lega mora skos obrazhanje sboljhana biti, popr  ko se da porod dokonzhati. Da ne bo treba per vfakim pofamefhnim premerku opravik obrazhanja vnovizh kasati, tak bo v' nasledni postavi od obrazhanja sploh govorjeno, in potim she le bodo pofamefhne napzhne lege otroka raskasane.

Druga Postava.

Od obrazhanja.

§. 573.

Obrazhanje imenujemo tisto opravilo, skos katero se navspred leshezhi otrokovi deli, ki porod vstavljajo ali faj mudijo, od maternih ust odpravijo, in se namesto njih drugi kje vpeljajo.

§. 574.

Kakor pa otrok per naturnim porodu s' glavo, ritjo ali s' nogami naprej v' medenizo stopi, tako se tudi per tim opravku vstop otroka tako ali drugazhi vpeljati samore.

§. 575.

Obrazhanje je dvojno:

1) obrazhanje na noge, t. j. tisto opravilo, kjer se ishejo noge na medenizhno vhodishe spraviti,

alj kar se ravno toljko rezhe, kjer se ifhe nogni porod vpeljati;

2) obrazhanje na glavo, ali spremenenje prizhejzhe napzhne otrokove lege v' glavno lego.

She tretjo obrazhanje je, obrazhanje na rit. Spravlja se namrezh rit na medenizhno vhodifhe v' tiftih okoljfhinah, v' kterih je rit bliso maternih uft, kjer fhe otrozhja voda ni istekla, in kjer ni treba s' porodom hititi. Obrazhanje na glavo, kakor tudi na rit se smé le v' redkih okoljfhinah vpeljati, in se da tudi le teshavno in ne lahko bres nevarnosti ispeljati, satoraj je porodni pomozhnizi le obrazhanje na noge perpufheno, zhe porodni pomozhnik ni prizhejzoh.

§. 576.

Obrazhanje na noge se ftori, ali sato, da bi se sazhetna lega v' nogno lego spreobernila; in kadar je to ftorjeno, se prepufiti isgnanje otroka naturi; ali se pa tudi sato ftori, da bi se fkos njo porod poprej dokonzhal; in v' ta namen se po ftorjenim obrazhanji vmetno otrok sa noge natesuje, da bi na svetlo perfhel.

§. 577.

Obrazhanje na noge te okoljfhine potrebno ftorijo:

1) napzhne lege otroka, ktere porod nemogozh ftorijo, kakor popolno poprezhna léga, naprej leshezhi vrat, satilnik, rame, voka, perfa, trebuh ino herbet;

2) vprepadeni ino sraven glave leshezhi udje, zhe je nastopni del fhe ganljiv, ino zhe se vprepadeni udje ne dajo vezh nasaj spraviti;

3) nevarni kervotoki is porodnih ali drugih delov trupla, savoljo kterih shivljenje matere ino otroka v' nevarnost prideta;

4) zhe popadkov ni, zhe omedlevze ino trenje vezhkrat eno sa drugim nastopijo, in se fkos sdravnifhko pomozh pregnati ne dajo;

5) hudo zhresmetanje, fofebno kri-pljuvanje, kervni kafhel, kak sagvosden pozh, perfni fopoh, preterganje maternize ino materne noshnize;

6) dvojzhkov porod, per katerim, naj si je bilo pervo dete po natari ali fkos vmetno sdravnifhko pomozh porojeno, streva obeh otrokov per pervim porodu prozh pride, po katerim ne nastopi kar hud kervotok, ampak tudi smert drugiga otroka;

7) sedenje streve na maternih uftah;

8) vprepaden popkov trak sraven glave ali riti, ki se ne da nasaj fpraviti, in kteriga shile tudi grejo;

9) vtergan popkov trak pred porodom otroka.

§. 578.

Vender je fhe dofti okoljfhin, v' kterih se otrok na noge oberniti ne smé, da bi ravno napzhna lega otroka k' timu fvetovala; med te okoljfhine flifhijo:

1) tako velika tefnoba medenize, da bi se bilo bati, otrokova glava po obrazhanju fkos ne pojde;

2) glava ali rit, ki je v' malo medenizo she stopila, se pa tam tako vterdila ali sagvosdila, da bi se bilo bati, da bo otrok vmerl, ali da se bo materniza pretergala, ko bi se tudi fkos filno nasajfunjenje naprej leshezhiga dela obrazhanje ispeljati dalo;

3) ravno tak prepové obrazhanje otrozhja voda, ki je she davno odtekla, tako da se je materniza terdno okolj otroka vkup-svlekla, sakaj per tim opravku bi se snala materniza pretergati;

4) fhe negodni otrok, ki v' vfaki legi fkos medenizo gré.

§. 579.

Obrazhanje oftane smeraj teshavno ino filno nevarno opravilo, ino porodna pomozhniza, ki se ga podstopiti hozhe, mora imeti volko, gibzhno roko s' tenkim pozhutkom ino potrebno mozhjo, ki tudi dolgo ne opefha; mora zelo opravilo obrazhanja na tenko snati, da si bo povfod svefta, kako je treba roko voditi; verh tiga mora biti slo

srajftljiva, frezhna domifhljiva, in v' obeni nevarnosti plafhljiva ali nepokojna.

§. 580.

Le redkokdaj fo vse te laftnosti per eni porodni pomozhnizi sdrushene, torej je fploh obrazhanje le delo porodniga pomozhnika. Alj velikrat okoljfhine naletijo, v' kterih je materno ino otrokovo shivljenje v' nar vezhi nevarnosti, in se le fkos hitro pomozh refhiti samore, da ni mozh' na porodniga pomozhnika, ki vezhkrat vezh ur prozh prebiva, zhakati; poftavim, mozhni kervotoki, nevarnost sadufhenja, kerzhenja, preterganja maternize, sraven glave vprepaden pa fhe bijozh popkov trak. V' taki veliki fili porodni pomozhnizi ni kar perpufheno, ampak fhe na veft dano, se v' refhenje eniga ali dvojiga zhlovefhkiga shivljenja, obrazhanja podftopiti, zhe okoljfhina drugazhi ne fvetuje.

§. 581.

Zhe se obrazhanje s' dobro rasumnofstjo in previdnofstjo in pa ob pravim zhafu ftori, tak ni sa mater ne ravno bolezh pa tudi ne nevarno; smeraj pa sa otroka nevarno oftane, sato, ko njegovo shivljenje she per ofukanju trupliza v' maternizi v' nevarnost pride, ker se per pozhafnim obrazhanji popkov trak predolgo sraven glave ino perf ftifka, in zhe se otrok fkos svuzheno opravilo hitro vun potegne, pa herbet ino vrat prevezh nategne, glava predolgo v' medenizi tizhi, in je s' popkovim trakom tako pertifkana, da je sa otrokovo shivljenje velika nevarnost. Ali zhe se obrazhanje preshtorasto ifpelja, se sna tudi kaka koft otroka vlomiti ali uviniti i. t. d. ali pa materniza pofhkodovati.

§. 582.

Manj nevarno bo obrazhanje, zhe noge ne leshijo predalezh od maternih uft, zhe je medeniza prostrana, zhe fo materne ufta dofti odperte ino krenljive, zhe otrokova voda fhe ni odtekla, zhe otrok ni prevelik, in zhe je medeniza mozhna in vezhkrat she na porodu bila.

§. 583.

Teshavnifhi in pa nevarnifhi je obrazhanje, zhe je shenfka fhe le pervokrat na porodu; zhe noge dalezh prozh od maternih uft leshijo, zhe otrok s' trebuhom, vratom ali popkovim trakom naprej leshi, zhe je medeniza telna, zhe je naprej leshezhi del otroka she pregloboko v' malo medenizo ftopil; zhe je otrozhja voda she davno odtekla; zhe fo porodni deli otekli ino fuhi, zhe se je materniza okolj otroka možno vkup-svlekla, alj zhe se obrazhanje savoljo kervotokov, boshjafniga kerzhanja i. t. d. in per malo odpertih maternih uftah mora ftoriti.

§. 584.

Narboljsha doba (zhaf) sa obrazhanje je konez drugiga porodniga zhafa, v' kterim fo materne ufta popolnoma ras-fhirjene, otrozhja voda pa fhe ni istekla. Vzhafi se je pa treba savoljo velike file obrazhanja fhe pred tim dobrim zhafom podftopiti; in tedaj je she veliko nevarnifhi. Tukej se morajo fhe poprej materne ufta vmetno ras-fhiriti. Vfe hujfhe pa je fhe, zhe se fhe le po pozhu mehírja fposná, da bo obrazhanja treba; sakaj, zhe je voda she vezhi del odtekla, zhe fo popadki možneji poftali, zhe se je materniza terdno okolj otroka vkup svlekla, in zhe je fpredi leshezhi del otroka globoko v' medanizo istilhen, tak je obrazhanje tudi sa nar bolj snajdeno roko s' nar vezho teshavnostjo ino nevarnostjo sa mater ino otroka fklenjeno.

§. 585.

Kakor hitro porodna pomozhniza potrebo obrazhanja fposná, alj si ga le domifhljuje, tak je njena ojftira dolshnost, kar po porodniga pomozhnika poflati, da ne bo fkos fhkodljivo odlaganje mater ino otroka v' nevarnost poftavila. Nizh ne fhkodi, zhe porodni pomozhnik prevred nastopi; on si toljko leshej nar prilizhnifhi zhaf sa obrazhanje odbere. Pa tudi tedaj, kadar savoljo prevelike file porodna pomozhniza obrazhanja sazheti mora, je njena dolshnost, tudi po sdravnika poflati,

da bo faj tedaj prizhejzoh, kadar bo otrokov terfsh rojen, in se bo morda glava v' medenizi uvesnila. Tudi bi snale fhe druge sadershbe vméf pertifniti, kterih bi fama ne mogla premagati ino odpraviti. In kar je fhe vezh, tak bo vsaka shenfka, per kteri se je obrazhanje moralo storiti, potim sdavnifshko pomozh potrebovala.

§. 586.

Potim, ko je porodna pomozhniza opravik obrazhanja potreben sposnala, naj to porodnizi na snanje da, pa s' befedami, ki jo splashile ne bodo. Tim drugim pa per hifhi nevarnosti, ktera je s' obrazhanjom, fofebno sa otroka, fklenjena, ne smé sakrivati.

§. 587.

Vse, kar je per naturnim porodu treba, mora tudi per obrazhanju perpravljeno biti. Pofebno se ne smé posabiti, da bodo perpomozhki shivlenja sa mater ino otroka! per redi. Rasen tiga je pa sa obrazhanje treba dveh sanjk, ki fo is fvile (shide) ftkane ali spletene, in nekterih rasgretih pertov sa savijanje otrokovih udov, ki bodo poprej nastopili.

§. 588.

Ne le sa obrazhanje, ampak tudi sa vse druge bolj velike opravke, je poprezhna postel nar boljsh, ktera se tako napravi: Na fredni konez navadne s' flamnizo ali arovnizo napolnjene postele se poloshi kaka dila (defka, blanja), in zhres njo terd vsglavnik, da bo rit porodnize dobro podloshena. Na to od vfih strani profto postel se mora porodniza poprek poloshiti, in fizer tako, da porodni deli profto zhres posteljni okraj naprej molijo, in da rit vifhje leshi, kakor herbet. Glava ino perfa se imajo s' podloshenim vsglavnikom, ali s' narobe v' postel poloshenim stolom, ki je s' glavniki pokrit, podpirati; noge pridejo pa na dva stola, ki pred poprezhno postelo stojita, in morajo od dveh pomagavk terdno ino narasen derslane biti. Dobro je fhe, zhe kak tretji zhlovek sa glavo porodnize stoji, in jo nasaj dershi, da ne bo doli isderzhala. Kak fhterti zhlovek v' roke podava, kar je treba.

Savolj snage je she potreba, da se posoda pred postel postavi, v' katero se bo odtekajoza mokrota prestregla.

§. 589.

Popré, da se obrazhanje sazgne, je she treba, prevdariti, jeli bo defniza ali leviza v' ti okoljshini bolj flushila. Snajdena porodna pomozhniza bo fizer vedla s' defnizo ali levizo noge najti ino ispeljati, naj bodo, na kateri strani maternize hozhejo; pa vender se obrazhanje vfelej leshej ispelja, zhe se s' roko stori, ki je sa ravno tisto okoljshino bolj pripravna. Sa navk naj bo, da je sosebno v' tistih okoljshinah, v' katerih noge v' okoljzi materniga dnu leshijo, alj kjer je treba, she per prizhejzhi vodi, she nekoljko dalej med maternizo ino jajzhne mrehe sezhi, popré da se bo opravig mehirjoviga odprenja samogel stori, tista roka nar pripravnishti, ki je strani, na kateri noge leshijo, nar blishej, da se tedej sa noge, ki na defni strani leshijo, leviza, in sa noge, ki na levi strani leshijo, defniza bolj vdá. Leshijo pa noge ravno navspred ali ravno navsad, tak se sna porodna pomozhniza tiste roke poflushiti, ktera je narbolj navajena. Ko bi pa noge med framnimi kostmi v' naprej vifezhim trebuhu leshale, tak bo morda treba, da se bo morala porodniza vlezhi, alj pa lakte ino kolena vpreti; in da bo she le tako mogozhe, obrazhanje sazheti.

§. 590.

So vse te priprave vkup, sta ritno zhrevo ino szavni mehir isprasnjena, tak bo porodniza na poprezhno postel spravljena, ino od pomagavk podpirana, kakor je bilo she pokasano. Porodna pomozhniza sdaj med bedrami porodnize poklekne, si saviha (safukne) rokavze tiste roke, s' katero misli obrazhati, noter zhes laket (to deno karje mogozhe previdno, da porodniza ne bo sagledala), sloshi perste okroglo-podolgim vkup, si gol del roke dobro s' mastjo namashe, in potim, ko je porodnizo opominala, da se naj mirno dershi, ino pomagavke, da nimajo porodnize doli tishati, pelja

roko s' podolgim vkup stisnjenimi persti, lepo varno, da ne bo framnih uftniz ali framnih lafov s' roko noter potegnila, v' ravnim premerniku medenizhniga is-hodifha, ino med pozhafi sukajozhim mesenjom v' materno noshnizo, tako, da bo kasinz proti framnimu loku, ino mesinz proti sveti kófti obernjen. Roka gré pozhafi po peljavni zherti medenize naprej, in se perblishuje sgorni medenizhni odpertini; sdaj se rahlo oberne, in tako postavi, da bo njena svunajna stran navsad; dlano pa navspred obernjeno. Una roka mora pa odsvunaj na okoljzi materniga dna leshati, enkrat da bo sibanje materize prevarvala, in potim, da bo vpeljano roko s' njenim opravilu podpirala.

§. 591.

Zhe porodna pomozhniza sdaj najde, da s'he materne ufta se ne reshijo toljko, da bi se roka v' nje vpeljati samogla, obrazhanje se pa ne da odlagati, tak mora nar pervizh materne ufta ras-shiriti, da namrezh konze kasinza ino fredniga perfta v' materne ufta vpeljá, in jih s' njima toljko ras-shiriti ishe, da bo potim s'he tudi te druge perfte vpeljati, in pozhafi zele materne ufta zhisto rastegniti mogoze; vender mora vse to rahlo, bres vfiga silenja pozheti. Je roka skos materne ufta srezhno pershla, in porodna pomozhniza se s' légo otroka dobro sesnanila, tak bo sdaj treba jajzhne mreene, zhe s'he niso vfakfebi, svunaj eniga popadka rastergati.

§. 592.

Zhe se obrazha, ki s'he otrozhja voda ni odtekla, svetujejo nekteri porodni pomozhniki, da se mora med otrozhjim mehrijom ino maternizo na kvishko po noge iti, tamkej jajzhne mreene rastergati, da bo kar na enkrat mogoze noge popasti, in jih doli vlezhi, ali to bo k' vezhim tedaj prav isteklo, kjer je otrozhje vode malo, da je tako mehrij uvel; sakaj zhe so okoljshine nasprotne, bi se materniza prevezh rasdrashila, ko bi se med njo ino med napetimi jajzhnimi mreunami ta gor segalo; tukej se jajzhne mreene na tistim mesti ras-

tergajo, ktero je nogam nar blishje, in se potim s' roko naj hitro v' jajzhno votljino poshene, da bo mezha roke matrne ufta ino materno noshnizo sa-perla, ino odtekanje otrozhje vode vftavila.

§. 593.

Zhe je pa nasprot otrozhja voda she davno odtekla, tak se mora, popr e kak se k' obrazhanju gr e, napetje maternih st en, ki otroka terdno vkup tishijo, v' stran spraviti. V' ti okoljshini naj porodna pomozhniza v' materno noshnizo mlazhno mleko s' oljom brisga, ji naj hitro dristle napravi, in ji tudi naj parne kopela ofkerbi. Ji naj pomashe trebuh s' oljom, firovim maflom ali maflom, in zhres to ji naj poloshi kashizo is laneniga (lenoviga) femena ino domazhe moke, v' mleki ali vodi kuhano, alj faj suhe, rasgrete perte; vse to pa se im a le tedaj goditi, zhe se obrazhanje she odloshiti da.

§. 594.

Zhe je porodna pomozhniza s' roko v' jajzhno votljino perfhla, tak jo naj kar plashato poloshi po zherti otrokove dolgofti, in jo naj med zelim obrazhanjom rasprostreno dershi, koljkor samore. Ji pride kak vezhi del otroka, kakor glava, rame, terfh ali rit naprot, tak ga naj ishe varno na stran istifhati, ki otrokovim nogam ravno navsprot leshe, ino naj fkerbi otroka bolj v' poprezhno lego spraviti, tako bodo noge same od seb' bolj globoko doli perfhle. Skos kak pertifklej od odsvunaj se istifhanje naprejleshezhiga otrokoviga dela slo perpomore. Naprej spravljeno roko sm e porodna pomozhniza tako malo, ko je mogoze, od otroka odtegniti, drugazhi bi bila materniza k' vkup-vlezhenu drashena, ino opravilo bi she teshavnifho postalo. Zhe kak popadek nastopi, tak naj roko zhifto mirno dershi, tak dolgo, da popadek prejde, in gr e potim pozhasi zhes predno stran otroka k' kolenam, spodnim bedram ino nogam. Leshijo noge vifoko v' maternizi, tak se veliko leshej poprimejo, zhe se bedre nategnejo ino v' kolenah vpognejo; in to vpognjenje se sгоди navsad, zhe herbet na-

prej leshí, zhe pa trebuch naprej leshí, pa navspred. Ko bi noge krishom leshale, tak se mora vfelaj fpodna noga poprej natesavati, ker bi se drugazhi lahko noga uvinila, ali pa kaka kost na njoj slomila.

§. 595.

Porodna pomozhniza se naj per jiskanji nog vfiga mozhniga stiskanja trebuha ino popkoviga traka sdershi: se naj varje, da ji roka v' popkovim traku ne obvisi, da ne bo tudi jajzhne mreene ali streve sraven sgrabila, ali roke s' nogami spremenila, ali per dvojzhkih od v'fakiga otroka eno nogo perjela. Samore porodna pomozhniza do obéh nog, tak le naj hitro obé prime, med tim, da fredni perst v'fakig stishi, ino s' drugimi persti zhlenke objame. Peija jih potim varno po predni strani otroka doli ino mimo ene strani klanjza v' materno noshnizo.

§. 596.

Zhe pa porodna pomozhniza ne more ob enim do obéh nog, tak pa naj enkrat eno varno dol ispeljá, in njeni na zhlenek sanjko napravi; sdaj pa naj od nogniga pavza po snotrajni strani noge gor do spolnih udov otroka roko peljá, in jifhe od ondot drugo nogo ravno tako doli speljati, kakor je pervo ispeljala. Zhe se pa vidi, da bi se isgnanje otroka naturi prepustiti imelo, tak se sna ispeljanje te druge noge opustiti, ker je sa otroka manjsa nevarnost, zhe ena noga odsgorej oftane. Per perjetju ino ispeljavanju otroka se mora porodna pomozhniza slo varvati, da ne bo udov proti fklepom (zhlenkom) ino terfha proti herbtu vpognila, sakaj s' tim bi snala otroka slo raniti ali fhe zelo vmoriti.

§. 597.

Kadar fta obé noge tako globoko v' materno noshnizo vpelane, da bedre otroka v' maternih ustah stojijo, tak je obrazhanje prav sa prav dokonzhano. Sdaj se naturi zelo drugo isgnanje prepusti, zhe so porodnihne mozhi fhe dosti velike, alj zhe se kaj drujiga v'fakig neperkljuzhi, kar bi

porod rozhno skonzhati svetovalo. Kadar se tedaj bedre perkashejo, tak se tudi naj gleda, ali je tudi herbet otroka navspred ino trebuh navsad obernjen, in zhe ni tako, tak se naj otrokovo telo eno malo na tisto stran rahlo safukne, kamor se ga natura sukati persadeva. Drugazhi se pa otrok ravno tako sprejme, kakor je bilo per ritnim ino nognim porodu povedano.

§. 598.

Vzhafi se noge-bliso maternih uft lahko primejo, obrazhanje je pa vender teshavno, ker narprej leshezhi terfh, rit ali glava pre terdno na medenizhnim vhodifhu leshi, kakor da bi se s' famim pavzom dal odtifhati; v' takfhu okoljfhini se okolj obéh nog sanjka dene, ktera se ima s' svunajno roko ravno tedaj potegniti, ko snotrajna roka s' vfimi perftmi vftavljen del odtifhati ifhe.

§. 599.

Zhe fo pa naturne mozhi sa istifhanje otroka preflabe, ali se je obrazhanje otroka sato sazhello, ker je velika fila, porod hitro dokonzhati, potim se mora otrok fkos sdravnifhko umetnost isvlezhi, kar je pa sa otrokovo shivljenje vse bolj nevarno, kakor zhe se fkos samo mozh popadkov na dan fpravi.

§. 600.

V' ti okoljfhini mora porodna pomozhniza tako ravnati: Sta fhe obé nogé v' materni noshnizi, tak se s' defnizo tako primeta, da bo fredni perft med snotrajnimi zhlenki fkos stifhan, drugi perfti pa bodo okolj svunajnih zhlenkov leshali, in potim se varno potegnejo noter dol pred framnizo. So noge pred svunajnimi porodnimi deli, tak se naj narpervizh pogleda, jeli fo perfti navsad ali navspred obernjeni. Potim se prime s' vfako roko, in fizer s' plafhato rasprostrenimi perftmi, tako pa, da je palez na sgorno ino svunajno stran spodne bedre poloshen, ena noga; sdaj se sazhneta obé noge na enkrat vlezhi, in se ispeljavata, zhe fo perfti navsad obernjeni, noter do beder. So pa perfti

navspred obernjeni, tak je treba med vlezhenjom nog otrokovo truplo eno malo s' herbtom navsgor safukniti. So enkrat spodni udje otroka porojeni, tak se v' rasgret pert ovijejo; vezh ko otroka na svetlo pride, vezh se ga ovije, porodna pomozhniza pa naj otroka smeraj vislje poprijema. Med vlezhenjom mora tudi porodniza s' sapertifkanjom pomagati, zhe samore.

§. 601.

So bedre ispeljane, tak je gledati, alj kjé otrok na popkovim traku ne jesdari; in ko bi to bilo, tak se mora tisti del popkoviga traka, ki po herbti otroka tezhe, toljko nategniti, da se sanjka zhes vkup vpognjeno bedro isfmukati da. Zhe se pa to storiti ne da, tak se mora popkov trak dvakrat prevesati, ino med obojim podvesanjom presati; alj po tim je treba gledati, da bo otrok bersh ko bo mogoche, odsvunaj.

§. 602.

Kakor hitro so se otrokove bedre perkasale, se tako obfleshejo, da pavez na krishni kosti, dlani pa nad framnimi kostmi otroka leshijo; varvati se je pa per tim deli slo, da se otrokov trebuh ali pa popkov trak ne pertifka. Zhe otrok she nima dobre lege, tak se prav varno tako saoberne, da bo herbet bolj navspred, trebuh pa bolj navsad leshal; obrazhati se pa mora na tisto stran, na ktero je she trebuh nekoljko obernjen, alj na ktero ga popadki oberniti hozhejo. Od sdaj se mora otrok s' vso varnostjo natesovati, da se herbet od vezh ne nategne; in treba je vezhkrat sapogledati, alj ni kjé popkov trak na trebuhu prevezh napét; in ko bi se najfhlo, da bi bil, ga je treba rahlo nategniti. Tudi terfh otrako se mora, kakor bolj naprej pride, v' ogrete rjuhe savijati.

§. 603.

Je otrok she do ram rojen, tak se terfh otroka ne smé vezh natesovati, ker bi se lahko vratov fklep svinil, ali bi se zelo glava od terfha odter-

gati samogla. Gotovo bi pa otrok v' filno nevarno lego perfhel, ker bi brada od perf odstopila..

§. 604.

Zhe roke nifo s' terfhom vred naprej stopile, tak bi sa dober tek poroda ino zelo sa shivljenje otroka bilo nevarno, ko bi se refhile. Dobro je torej sa porod, zhe tako leshijo, da samorejo ne refhene sraven glave na dan priti, kakor se tudi vezhkrat pergodi, zhe so namrezh popadki ravno ob tim trenlji dobri ino mozni, zhe glava ni prevelika, in zhe je medeniza dosti prostrana. Zhe je pa drugazhi, tak je gledati, da bodo roke kmalo refhene, drugazhi bi snal popkov trak tako perftiskan biti, da bi otrok ne mogel dolgo shiv oftati.

§. 605.

Roka, ki bolj navsad proti sveti kosti leshi, se mora nar popré refhiti, ker je tukej vezh proftora; vfelaj se pa ravná s' defnizo, zhe je otrokova defniza, in s' levizo, zhe je otrokova leviza refhiti. To opravilo se godi pa tako: Terfh, ko je she odsvunaj, mora v' ogretih rjuhah savit, na eni roki pozhivati, to deno tak, da popkov trak se ne smé stiskati, s' kasinzom ino frednim perftom druge roke se pa gré po tisto roko otroka, ki je sa refhiti, ino fizer od rame do laktoviga fklepa na kvishko; tukaj se konzi perftov vftavijo, in otrokova roka se tishi s' laktom naprej doli zhres obras ino perfa, da se tako is materne noshnize ispeljati samore. Pride potim glava s' drugo she ne refheno roko kmalo fkos mozh popadkov, ali pa fkos rahlo natesanje naprej, tak se vé, da druge roke ni treba refhovati. Zhe pa le ne pride, tak se refhi, kakor ta perva, s' famim tim raslozhkom, da se v' to delo druga roka oberne. Refhene roké se sdaj doli po straneh terfha poloshijo, in v' rjuho, ki je she na trupli otroka, savijejo.

§ 606.

Sa polajfhanje tiga déla se per refhovanju perve roke otrok nekoljko na kvishko vsdigne, per

refhovanju druge pa eno malo nishje ispufti. Leshi ena roka poprek pod satilnikom, in je refhenje savoljo tiga teshavnifhi, tak je treba otroka rahlo in toljko nasaj istifhati, da bo mogozhe roko refhiti. Nikdar se pa per tim deli ne sme s' filo ravnati, ali pa eno roko zhres herbet otroka doli vlezhi, sakaj snala bi se vlomiti ali pa isviniti.

§. 607.

Se je porodna pomozhniza do sdaj daniga nauka dobro dershala, in na fukanje otroka dobro gledala, tak bo glava sdaj lepo lego imela: ko bi bilo pa drugazhi, ko bi stala glava v' poprezhnim premerniku, ali ko bi bilo treba kasinze ino fredne perfte obéh rok sraven glave noter do ufhes gori istifhati, in potim glavo lepo rahlo tako safukati, da bo perfhla s' navsad obernjenim obrasom v' eden ali drugi vogel (kotez) fklenitve svete ino bederne kosti, to je v' krivi ali tudi v' ravni premernik.

§. 608.

Sadnizh je en nar imenitnifhivh opravkov ispeljavanje glave; in per tim se mora porodna pomozhniza velikiga vlezhenja sa rame slo varvati, kar bi se s' tim lahko vrat vtergal, kakor se je she tudi vzhafi per fhtoraftim ravnanji pergodilo. Narbolj se mora per tim opravilu gledati, da se glava po frezhi v' vhodifhe medenize, in fizer v' njeni krivi premernik vpelja, in da se potim v' ravni premernik s' njeno sadno stranjo (satilnikom) proti framnimu boku fuka, kakor hitro je doli v' medenizhno votljino perfhla.

§. 609.

Je vse to po frezhi ispeljano, tak je sa ispeljanje glave nasledniga ravnanja potreba: Porodna pomozhniza vsame ovito truplo otroka med predni del svojih rok, poloshi kasinz ino fredni perft defnize na satilnikovo kost, in ravno ta dva perfta levize sraven otrokoviga nosa, in vlezhe s' tima 'perftoma obras doli, tako da brada blishje perf pride, s' unima perftoma pa pertifne satilnik na kvifhko, tako, da sadni del vratu pod framni

lok pride. Je po takim ravnanju truplo s' glavo vred dobro prejeto in brada na perfa pertifnjena, tak mora kaka pomagavka fredno mefo dobro podpirati, in sda; se glava med rahlim pomajavanjom odspred navsad poteguje, in to tako, da nar pré obras zhres fredno mefo, in poslednizh satilnik is framniga loka stopi. In kakor se otrokov obras perkashe, se mora njegovo truplo proti framnim kostem smeraj vislje vsdigavati.

§. 610.

Siino dobro je, zhe imá porodniza popadke, da samore s' njihovim predelavanjom ispravljanje glave podpirati ino ponagliti. Se pa s' rokama otrokova glava ne da dosti hitro ispeljati, tak se morajo naglo kleshe v' pomozh vseti, ker je vezhkrat 5 do 10 minut dolgo tizhanje glave v' medenizhni votljini sadosti, da otroka ob shivljenje spravi. Torej bo porodna pomozhniza hvalena, ki je she poprej po porodniga pomozhnika poslala, da je she pré nastopil, ko je blo vse samujeno.

§. 611.

Kadar je she otrok savfim odsvunaj, se s' njim ravno tako ravna, kakor per naturnim porodu, zhe se dobro vede; ali vezhi del, s'osebno zhe se refhenje rok ni dosti hitro ispeljalo, se otrok vle she na vides mertvo; in mora se tazhaf hitro vse obernti, ga oshiveti. Peti porodni zhaf se pa naturi prepusti, zhe ne pertifne vmes kaka nevarnost, ki bi s'osebno pomozh potrebovala. Vsaka shena pa, ki je tako porodila, potrebuje vselaj vezhe skerbi ino postreshbe, kakor ko bi se bil otrok po naturnih mozhéh vlegel, in porodna pomozhniza se mora v' takih okoljshinah vselaj po narozhvanju sdavnika ravnati.

Trétja Postava.

Od krive lege glave.

§. 612.

Ako glava ne stopi v' sredo medenizhne votljine, ampak še proti eni ali drugi strani medenize, ali proti robu framne kosti, ali proti klanjzu vpre, tak se imenuje to kriva lega glave. Velikrat pride kriva lega glave od krive lege maternize, velikrat se še pa le po shtoraftim prejškanju, ali po nesmernim premetanju porodnize nakljuzhi. Prav lahko per krivi legi glave ena roka ali popkov trak naprej pade.

§. 613.

Kriva lega glave se is tiga sposná, da se maternizhne ufta okroglo ne odprejo, da so ondi, kjer glava sedi, bolj safipane, da otrozhji mehir ne nastopi okrogel ino napét, in da se poprej rasterga kakor po navadi; da se ne obzhuti sgorni del buzhe, ampak en stranški del glave naprej leshezh, in da popadki vse bolj vtrinjajo, kakor sploh.

§. 614.

Kakor hitro je porodna pomozhniza krivo lego glave sposnala, tak naj kar rozhno (hitro) porodnizo v' postel spravi, in ji naj per krivi legi glave na desno, lego desne strani, in per krivi legi na levo, lego leve strani vkashe; stoji pa glava nad robom framne kosti, tak ji sna narozhiti lego ene ali druge strani, vender pa s' slo istegnjenimi bedrami ino navspred vpognjenim sgornim shivotom; in zhe se glava v' klanjez vpira, tak se ji narozhi lega na herbti s' mozhnim vsglavnikom pod krishom. Še mehir ni pozhil, tak naj porodna pomozhniza gleda, kakor dolgo more, ohraniti, naj prepové vfako predelavanje popadkov, in se naj ne podstopi, glavo s' perftmi naravnati.

§ 615

Mnogokrat she fami popadki krivo lego v' naravno lego spremeniyo. Glava ali rit, ki je v' sazhetku poroda na eni ali drugi bederni (kuzhtovi) kósti (Hüftbein) tizhala, vidimo posneje bres teshave v' medenizhno votljino isderzhati, k' zhimu obokroglene ino krive stene velike medenize pomorejo. Le tedaj, zhe so popadki flabi, zhe je otrozhja voda she davno odtekla, in kdar je proftor medenize pretesen, mora porodna pomozhniza hitro po sdravnika poflati; in to she hitro od sazhetka, sofebno teda, zhe je sraven krivo stojezhe glave popkov trak naprej padel, ali ena roka ali kak drugi del, ali zhe se je faj bati, da bi eden ali drugi del naprej padel.

.Shterta Postava.

Od udov, ki sraven glave ali riti naprej padejo.

§ 616.

Pergodi se tudi vzhafi, da sraven glave ino riti, ki na porod stopi, tudi sgorni ali spodni udje nastopijo: le malokdaj se pa noge sraven glave perkashejo, da bi s' njo v' medenizo rile (rivale). Tako pa medenizhen proftor pretesen postane, glava ino rit otroka se rado sagvosdita, porod postane teshavnifhi, in otrokovo shivljenje pride savoljo stiskanja vezh ali manj v' nevarnost. Zhe je per v'fim tim pa medeniza slo velika, in zhe so popadki mozni, se samore tudi roka sraven glave poroditi.

§. 617.

Vsroki, da sraven glave ali riti tudi drugi udje naprej padejo, so: krive lege maternize ino otroka, ker se fkos to na eni strani medenize velik proftor naredi; preprostrana ino kriva mede-

niza; majhino ne godno ali mertvo dete; predelavanje popadkov stoje; pozh otrozhjiga mehírja v' stanju ali fedenju i. t. d.

§. 618

Ako porodna pomozhniza she pred vodnim pozhom kak ud sraven glave ofhlata, tak she smé vupati: da bo tifti per modrim ravnanju po mehírjovim pozhu sa glavoj ofstal, kér se roka vezhkrat fama nad medenizhnim vhodifhom nasaj istifhi. Naj toraj narozhi, da se porodniza kar mahoma ravno po posteli vleshe, in fizer na nasprotno stran od tifte, na kateri kak ud naprej pasti shuga (fili); naj ji prepové vfako natesovanje, in naj ifhe, otrozhji mehír, nar dalje ko se da, ohraniti. Pride po mehírjovim pozhu otrok ob enim s' glavo naprej, tak se naj ifhe, naprej padeni ud s' dvema perftoma nekoljko nasaj sadershati, in samo glavo naprej derzhati puftiti.

§. 619.

Ko bi pa bila roka s' glavo vred she fkos materne ufta perfhla, in v' medenizo sderzhala, tam pa obtizhala, tak je hitro porodniga pomozhnika poklizati treba. Porodna pomozhniza nima vezh fkufiti, roko nasaj spraviti, bi jo snala sviniti, vlomiti, ali pa maternizo raniti. Ravno tako malo smé sa naprej padeno roko vlezhi, da bi porod popré k' konzu perpeljala; sakaj, nizh bi ne storila, lahko bi pa roko svinila ali odtergala.

§. 620.

Ko bi, kar se pa vender redko sgodi, obé roké naprej leshale, tak naj porodna pomozhniza ifhe, faj eno roko sa glavo nasaj spraviti. Zhe se pa to ispeljati ne da, in zhe she glava ne stoji terdno na medenizhnim vhodifhu, tak bi bilo, zhe porodniga pomozhnika per redi ni, potreba, otroka na noge oberniti, da se glava ne bo sagvosdila, kar je sa mater ino otroka toljko nevarno. Zhe pa glava she globoko ino terdno stoji, tak mora porodni pomozhnik priti, da bo po sdravnifhkim snanji otroka na svet spravil.

§. 621.

Le redkokdaj leshijo nogé sraven glave; vender pa samore otrok per filno prostrani medenizi ino možnih popadkih tako porojen biti, da se glava ino nogé ob enim, rit pa sama poslednizh vleshe. Alj porodna pomožniza se per takih porodih, per kterih nogé s' glavó naprej pridejo, ne smé na dober istek sanafhati, ker taki porodi le redko kdaj po frezhi istezhejo. Ona mora veliko vezh dobro spregledati, alj glava per dobro storjeni medenizi frezhno lego imá, ino nishje stoji, kakor nogé. In zhe tako najde, tak naj eno roko zhes otrokov obras v' maternizo vpeljá, naj noge nasaj istifhi, in jih tako dolgo gori dershi, dokler en popadek pride, in glavo naprej poshene; potim potegne roko nasaj is materne noshnize, in pusti popadke pre-delavati. Zhe noge sadi ostanejo, tak sna porod prav frezhno istezhi; pridejo pa noge spet (snavi) naprej, tak se mora porodni pomožnik poklizati. Stoji pa glava vishe v' medenizi, kakor nogé, tak je pa treba nogé lepo rahlo doli vlezhi. Nar bolji je, zhe se nogé v' obrazhno sanjko denejo, in se potim sa sanjko natesujejo, in zhe med tim druga roka, ki se v' materno noshnizo spravi, otrokovo glavo nekoljko nasaj tifhi. S' tim opravkom se dvojin porod v' nogni porod spremeni. Vender se pa porodna pomožniza tiga dela drugazhi lotiti (prijeti) ne smé, ko tazhaf, zhe porodniga pomožnika dobiti ne more.

§. 622.

Sraven riti samoreta ena ali obé roke, she leshej pa noge naprej pafsti. Padejo roke sraven riti naprej, tak se imá porodna pomožniza sa vřim tako sadershati, kakor je bilo v' 618. §. rezhenó. Stopijo pa noge ravno tazhaf v' medenizo, kakor rit, se pa sploh ni treba veliko bati; sakaj, zhe rit kaj nishje v' medenizo stopi, rade same od seb' nasaj stopijo, ko bi pa porod nadlegovale, se pa lahko doli potegnejo, tako bo pa is ritniga poroda nogni porod.

Peta Postava.

Od popkoviga traka, ako sraven naprej
leshezih otrozhjih delov naprej pade.

§. 623.

Popkov trak sam na sebi poroda ne sadershuje, naj bo she dolg, kakor hozhe; vender pa savoljo tiga lahko nevarnost pernese, zhe se na njim vosli (gerzhize) naredijo, ki, ako se per vkup-vlezenju maternize (per popadkih) stiskani, lahko otroku smert perpeljajo; alj pa savoljo tiga, da se na popkovim traku kaka sanjka naredi, ino s' naprej gredozhim delom otroka v' medenizo tishi, kjer je hudo stiskana, da tako spet otrokovo shivljenje v' nevarnost postavi.

§. 624.

Popkov trak lahko sraven vfakiga otrokoviga dela naprej pade; nar leshe pa, zhe kak del otroka na porod pride, ki medenizhno vhodisbe zhifto ne napolni, kakor noge, kolena, ali, zhe otrok poprek lesi; dalej zhe glava ali rit krivo stoji; zhe je popkov trak zhes navado dolg; zhe je veliko otrozhje vode, in zhe je medeniza preproftrana.

§. 625.

Vprepadenje popkoviga traka se sposná, ker se she pred pozhenim otrozhjim mehijom sanjka vprepadeniga popkoviga traka svunaj popadkov fkos jajzhne mreke kakor okrogla, tenka, mehka, zhrevesu podobna stvar ofhlata, per pasnim preiskanju se pa tudi obzhuti, kako ziple (shile) popkoviga traka bijejo. Lehko se pa s' perstmi samjenja. Po mehijovim pozhu je pa sposnanie she leshej, sofebno, zhe globoko sraven otrokoviga dela doli stopi, alj se zelo odsvunaj sagleda; potim se ne more s' nizhem drugim samenjati.

§. 626.

Nar nevarnisthi je vprepad popkoviga traka sra-
ven otrokove glave; sakaj sploh je filno slo stiskan,
in smeraj hujshi, bolj ko otrokov del medenizo
napolni. To pa stori, da je otroku potreben shivesh
sadershan, in da sploh vmreti mora.

§. 627.

Per vprepadu popkoviga traka je gledati, da
se trak bersh ko bersh nasaj spravi. Dolshnost po-
rodne pomozhnize je, po porodniga pomozhnika
poflati, kakor hitro vprepad popkoviga traka sapasi.
Zhe she otrozhji mehir ni pozhil, tak naj porodna
pomozhniza porodnizi hitro lego na herbti s' povik-
shano ritjo perporozhi, naj ji tudi narozhi mirno
dershanje, in naj slo pasi, da se jajzhne mrene
zele ohranijo, dokler dolgo se materne ufta zhisto
ne ras-shirijo; sakaj, dokler dolgo she sanjka pop-
koviga traka v' zelim mehirji leshi, se she ni toljko
kake nevarnosti sa otroka bati; in bolj dolgo ko
mehir ne pozhi, toljko hitreji gré sploh potim otrok
skos medenizo; in le tedaj otrok per shivlenji ofta-
ne, zhe se hitro na svet spravi.

§. 628.

Zhe se jajzhne mrene pretergajo, in popkov
trak dalej naprej pade, tak naj porodna pomozh-
niza mirno na prihod sdravnika zhaka, in naj po-
rodnizo v' gori napovedani legi obdershi; pride pa
popkov trak nishje doli, tak naj porodna pomozh-
niza dva s' oljom namasana perfta proti odpertim
jajzhnim mrenam peljá, in naj jifhe trak ondi, kjer
je naprej padel, sa naprejpaden otrokov del nasaj
istifhati, dokler glava dalej naprej sderzhi, ino
popkovimu traku pot k' naprejderzhanju sapre.
Popkov trak nasaj dershati, fofebno tedaj, kadar
naprejpade, zhe je she ravno nasaj spravljen bil,
in zhe materne ufta ne stojijo she tako shiroko od-
perte, da bi se skos sdravnishko vmetnost porod
dokonzhati samogel, je majhina vodna goba prav
dobra, ki se v' toplo mleko namozhi, in sraven na-
prej leshezhiga otrokoviga dela navsgor stlazhi,

ki potim popkov trak nasaj dershi. Alj varvati se je predolgiga in prasniga persadevanja, vprepaden popkov trak nasaj stlazhiti, ampak gledati, da se bersh ko bersh po sdavnishki umetnosti porod dokonzhá, da se tako nevarnosti odpravijo, ki otrokovimu shivlenju protijo.

§. 629

Ko bi bila pa velika sanjka popkoviga traka naprej padla, da bi je ne bilo ne nasaj spraviti, ne sadershati, potim se mora porod skos obrazhanje dokonzhati, zhe se hozhe blishna smert otroka prevarvati. Zhe imá v' tej nameri porodna pomozhniza savupanje, da bo porodni pomozhnik sdaj nastopil, tak naj obdershi porodnizo v' mirni legi na herbtu, ji naj vsako predelavanje popadkov prepové, naj spravi sanjko popkoviga traka, ko bi bila vun is materne noshnize padla, rahlo nasaj, in naj poloshi pred framno sklad gobo v' toplo mleko namozheno.

§. 630.

Zhe pa porodna pomozhniza obzhuti, da shila popkoviga traka bolj rahlo bije, alj da je she biti nehala, in porodni pomozhnik she ne nastopi, tak je porodna pomozhniza v' tej veliki sili dolshna, per naprej leshezhi glavi, riti, ali pa per poprezhni legi obrazhanje na noge vpeljati, in potim otroka s' podpiranjem popadkov vmetno vun spraviti. Per naprej leshezhih nogah in kolenih je samo vmetno vun-spravljanje otroka potrebno. Le tazhaf, zhe je porodna pomozhniza si svesta, da je medeniza dofti prostrana, in da naprej leshezhi del otroka krivo ne lesi, ino porodniza dofti mozhi imá, smé per otrokovi legi po dolgim naturi prepustiti, ino ga s' mozhnim predelavanjem popadkov hitro k' konzu perpeljati ifkati.

§. 631.

Najde pa tazhaf porodna pomozhniza popkov trak, kjer je naprej padel, she mersel uvél, ino da shila na njem vezh ne bije, tak je nar bersh, da je otrok vmerl; in sdavnik se imá v' tej okolj-

šhini sadershati, kakor da bi popkov trak ne bil naprej padel, ker sam na sebi poroda ne nadleshuje; in tako, zhe ni kaj drujiga vmeš, kar bi ne bilo po redi, je sdaj vsako vmetno opravilo nepotrebno.

.Shefta Postava.

Od plezhne (ramne) lege ino vprepada narozbja.

§. 632.

Plezhna lega (ramna lega) se nar vezhkrat permeri med vřimi legi otroka, ki niso po redi. Rama silno bliso glave leshijo, in zhe kaj vmeš pride, kar glavo od sgorne medenizhne odpertine odganja, in ji noter stopiti ne puřti, tak pride ena ali druga rama sploh na medenizhno vhodishe, in glava se podá na eno stran medenize, nar raji proti levi bederni kóřti. In tak pride ramna lega vezhi del od krive lege maternize, in nar vezhkrat od krive lege navřpred. Tudi rada pride od presaraniga odteka otrozhje vode, posebno zhe odtezhe, kadar porodna stoji ali hodi, zhe glava visoko ino krenljivo nad medenizhnim vhodisom ino robom framnih kóřti stoji, kjer so popadki nastopili ino se predelujejo. Per mozhnih popadkih, velikim natesavanji ali šhtorasti pomozhi tudi rada rama ob enim naprej pade; rama se s' stranjo perf sagvosdí, in škos to pride velika nevarnost sa mater ino otroka.

§. 633.

Ramna lega se sposná is naslednih snamenj: Rama se ofhlata kakor terda otekljina, ki ni lařta, in je manjšha ko glava, pa vezha kakor kolena, se v' roko sdaljšha, ino v' šofeski plézh, ramne votljine, šklepne kóřti ino reber leshí, ino ali v' hodishu medenize stoji, ali je pa globoko v' njo stopila.

§. 634.

Ker per naprej leshezhi rami porod poprej ne istezhe, da se obrazhba stori, ta se pa she per zelih jajzhnih mrenah, ali faj hitro po njihovim rassterganji stori mora, ker je posneje filno teshavna, ko se nekoljko shpizhafa rama terdno v' medenizhno vhodishe sagvosdi, in se le prav teshko, in tam, kjer se je materniza terdno okolj otroka vkup svlekla, zelo s' nevarnostjo, jo raftergati, na kvishko vsdigniti da, tak mora porodna pomozhniza s'kerb iméti, per ramnim porodu bersh ko bersh po sdravnika poflati; sakaj zhe perpraven zhaf sa obrazhanje nepridno odtezhe, tak je vezhi del po otrokovim shivlenji, materno pride pa v' veliko nevarnost.

§. 635.

Ko bi sdravnika ne bilo, in bi tako porodna pomozhniza sama obrazhanje stori morala, tak mora per ramnim porodu na lego herbta, in pred v'fim na to gledati, alj rama ni pre globoko v' medenizo stopila, alj, zhe je sagvosdena. V' prvi nameri se morajo plezha s' roko, ki se bo po legi nog sa bolj pripravno sposnala, na kvishko, in nekoljko po strani (proti otrokovi glavi) potishati, potim gré roka previdno po predni strani tersha nakvishk, poprime nogo, ki je dalej, jo pozhasi doli vlezhe, in jishe potim obé noge, zhe sta she v' materno noshnizo spravljene, ispeljati; zhe se ji per doli-vlezhenju nog kaj vstavlja, tak se sanjka napravi, in plezhe se per vlezhenju nekolko na kvishko vsdignejo. V' posledni nameri mora pa nasprot v'felaj porodni pomozhnik porod vmetno dokonzhati.

§. 636.

Narozhni porodi (narozhne lege) so tisti porodi, per kterih sgorni udje narpopré na porod stopijo. Popoln narozhni porod se imenuje, zhe sta obá narozhja v'prepadla (naprej padla), nepopoln pa, zhe je le en sam narozh nastopil. Sploh imamo s' plezhnimi porodomi (ramnimi porodomi) opraviti, per kterih en narozh, en laket, ena roka, ali tudi

obé fkos materne ufta doli isderzhita ino naprej padeta, kaj porod she bolj samotan in teshavnifhi ftori.

§. 637.

To samotanje se v' mnogih okoljfhinah she le v' teku poroda narediti samore; pade namrezh per mozhnih popadkih, per velikim natesovanji ob popadkih lahko en narozh sraven naprej, kar se tudi tazhaf rado permeri, kadar se tedaj, ko narozh she bliso maternih uft leshi, neprilizhne lege poflushi, kjé zeló per she odpertih maternih uftah popadke ftoje predeluje, po hifhi fem ter tje hodi i. t. d., vezhkrat po tim takim s' mahoma odteko-zho otrozhjo vodo ob enim naprej pade; tako pa tudi nevedne babize ondi narozhno lego naredé, kjér je v' sazhetki ni bilo, zhe se namrezh per obrazhanji namefto noge en ali oba narozhja noter potegneta; posnej se ref ta sgreffhek fposná, kadar namrezh otrok ne gré vezh naprej; alj kaj? — ko je she preposno. In te okoljfhine se vezhi del narajmajo, v' kterih she le potim v' pomozh poklizan porodni pomozhnik doli svlezheni narozh vef otekkel ino fivkafst najde, babiza pa terdi, da je taka lega she od sazhetka. Vender se pa te okoljfhine tudi per sagvosdenji plezh narajmajo (namerijo), kjer se pa tudi vprepaden narozh snajde, — lega, ki se po fprizhovanju fkoraj vfih porodnih pomozhnikov toljkrat na kmetih najde, kjer vezhi del obene pomozhi per porodnih ni, ali se le filno posno dobiti samore.

§. 638.

Zhe porodna pomozhniza per snotrajnim pre-jifkanji na vfako fivarizo pasno gleda, tak bo vprepad naprej leshezhiga narozhja kolj lahko fposnála, in ne bo sa kar bodi narozh sa bedro, ali roko sa nogo dershala. Laket se samore le s' kolenom samenjati, se pa vender v' tim lahko raslo-zhi, da je bolj fhpizhaft, in da se mu kofst ne krega (giblje); tudi se bliso njega rébre ino plezha ofhlatajo. Roka (od lakta do pefti) se fofebno od pefti navsgor kakor fhtirvoglata ofhlata, in prav

dobro se obé njene kosti ofhlatata, greshejo se pa njoj zhlenki ino mezhe. Roka ob pesti (Hand) se od noge ob stopalu (Fuß) v' tim raslozhi, da so glesheni na zhlenkih roke bolj majhini, da ni péte ofhlatati, da je roka ob pesti krajsha, kakor noga ob stopalu, in da njenin nar tovfhi perst (palez, ki se na vse strani krevati da) ni med perstmi roke nar daljsi, kakor je pavz na nogi, ki se komaj nekaj kreniti da, in da to persti na roki dalji ino krenljivishi, kakor persti na nogi.

§. 639.

Alj je roka, ki naprej leshi, desna ali leva, se sposná is tiga, kako so dlan, palez ino laktov zhlenek obrnjeni; alj porodna pomozhniza naj skufi v' mislih, ktera njenih rok bi tako leshala, kakor otrokova roka leshi, alj pa naj dlan svoje desnize na dlan otrokove vprepadene roke poloshi, po tako, da bodo konzi njenih perstov zhes kolenze otrokove roke (bliso zhlenka roke) zhres moleli, in da bo kolenze njene roke zhres konze otrokovih perstov zhres molelo (vifilo); leshi po tim takim palez na palzu, mesinz na mesinzu, tak je vprepadena roka desniza, drugazhi pa leviza.

§. 640.

Je perfhla roka ali narozh she skos materne ufta, alj pred svunajne spolne dele, tak porodna pomozhniza nikar naj nikdar ne skufi, je spet v' maternizo nasaj vpeljati, sakaj rasdrashila bi maternizo she k' hujimu vkup-vlezhenju, roko bi pa snala vlomiti, ali isviniti. She bolj shkodljivo, zhes vse bedafto ino hudobno bi bilo, ko bi porodna pomozhniza sa vprepadeno roko vlezhi hotla; sakaj v' tim bi plezhe she huje v' medenizo sagvosdila, roko zelo lahko od trupla odtergala, ino posneje obrazhanje, ktero se sgoditi mora, she teshevnisshi in nevarnisshi napravlja.

§. 641.

Porodna pomozhniza na veliko vezh vprepadeno roko per miri pufti v' njeni legi, naj prepové pred vsem drugim porodnizi vsako predelavanje

popadkov, ino nad zhlenkom roke naj sanjko napravi, da ji ne bo treba posnej roke reshovati. Zhe porodna pomozhniza savoljo velike nevarnosti matere ino otroka ne more zhakati, da bi porodni pomozhnik nastopil, in vidi, da bres obrazhanja nizh ne bo, tak mora sraven vprepadene roke rahlo v' materno noshnizo sezhi, plezha varno povsdigniti, in jih na uni kraj, ki je nogam ravno nasprot, (proti glavi) istifhati, in tak pojde roka s' sanjko vred fama nasaj. Je otrok obernjen, tak se lepo rahlo sa sanjko vlezhe, da se bo roka zhedno na otrokov shivot perlegla, in ob enim s' njim doli stopila. Smé pa porodna pomozhniza sdaj s' eno roko, sdaj s' to drugo to saref teshavno delo vpravljati, da ne opésha, in si naj roko odsvunaj, posebno pa zhlenk roke s' shganjom, starinoj i. t. d. dobro omije. Sta obé roke naprej padle, tak se na vfako posebej sanjka napravi, in drugazhi pa ravno tako ravná, kakor je bilo kar ravno rezhenó.

§. 642.

Ko bi bila vprepadena roka možno otezhena, fiva, in ko bi se per pozhafnim teku poroda s' mehírzi navdana perkasala, tak ni to od nikoder drugot, kakor od prehudiga sagvosdenja plezh, in se ne smé nikdar sa gotovo snamenje otrokove smerti dershati. Zhe je taka, tak se mora revna rokiza v' lenene (platnene) zotize, ki so bile prej v' toplo vino namozhene, oviti. Hudo vkup-vlezhenje maternize nekoljko pomanjshati, mora porodna pomozhniza do sdravnikoviga dohoda v' materno noshnizo odzedke od leneniga semena, jezhmena ali pa mleko ino olje vzhaf ter vzhaf brisgati, zhres trebuh pa mlezhne pokladke od ravno tih rezhá devati.

Sedma Postava.

Od leg s' vratom, herbtom, perfi,
trebuhom, bedro (kukom).

§. 643.

Te raslozhne lege otroka prav ino kmalo sposnati, je porodni pomozhnizi natenzhno snanje zele svunajne otrokove softave, bistro raslozhenje naprej leshezhiga dela, ino losebno pa sbrihtana (sdrava) domishlavnost potrebna, da bo is lege spredi leshezhiga otrokoviga dela lego zeliga otroka prevdariti samogla.

§. 644.

Vrat samore s' svojim sprednim, sadnim ali pa obstranfskim lizom k' porodu nastopiti.

Predno lize vratú, ali stan gerla se is tiga posná, da se vosek, mehkek del ofhlata, na katerim se v' fredi gerlova gerzha ino jesikova kost najde. V' njegovi losefki lesihijo sklepné kosti, sazhetek perfne kosti, ino obokasta vokrogljena zhelust.

Sadno lize vratu, ali stan satelnika se bolj terdo ofhlata, kakor predno lize vratú, najdejo se v' fredi shpizhafti naprej-molezhi ternjasti podaljski vratovih vretenzov; meje stórijo: sgoraj naprej stojezho lasasto saglavje, dolj proti terfhu pa narasen stojezhe plezha ino njihovi robi.

Obstranfsko lize vratú se ofhlata vosko ino bolj mehko, kakor predno ino sadno lize vratu; meji se pa proti glavi skos koteze spodne zhelusti ino uho, ino proti terfhu skos ramne dele.

§. 645.

Herbet se ofhlata shirok, plashat ino terd, najde se na njegovi fredi versta shpizhafto vunmolezhih (vifezhih) kosti (herbtov vretenz), ob obéh stranéh se ofhlatajo rebre, bolj odsgoraj se najdejo plezha, in bolj odspodej medenizhne kosti.

§. 646.

Med legami otroka, ki niso po redi, se per porodu narvezhkrat namerijo peršne lege, plezhne ali ramne lege, ino lege peršnih strani s' naprej-padenjom ene roke; in so, ker se toljkrat perpetijo, in ker porod toljko vstavljajo, med všimi legami, ki niso po redi, na pervim mestu tako, da dan danafni nekteri porodni pomozhniki same te lege sa take shitejejo, ki po redi niso.

§. 647.

Peršne lege so med seboj raslozhne, po lizu perš, ki naprej leshi, in se sposnajo is tih snamenjov: Spredno lize perš je sgoraj voshje kakor spodaj, plashato, in le v' fredi, kjer se peršna kost snajde, nekoljko povsdignjeno; ob stranéh tiga povsdignjenja se ofhlatajo vun-molezhe berdovize siskov.

Sadno lize perš, ali herbtovo lize je plashato, ino shirje, ko predno peršno lize, v' fredi se snajdejo krenljive kosti herbtoviga vretenza, in sgoraj se plezha obzhutijo.

Obstranfka liza nista tako shiroka, kakor sadno lize, pa bolj povsdignjena; rebre, ki obrozhafto leshijo, se s' svojimi medprostorki raslozhno tipajo, navsgor leshi popasduha, navspod leshi obstranfka okoljza trebuha pod rebri. Is delov, ki so v' sofeski, se da sposnati, ali je to obstranfko lize levo ali desno. Zhes vse to pa se pred mehirjovim pozhom naprej-padene perša ne dajo dosti raslozhiti, vender je otrozhji mehir velik ino vezhi del odmekel.

§. 648.

Kakor so pa peršne lege po naprejleshezhim lizu raslozhene, ravno tako so tudi trebuhave lege po naprej leshezhim lizu raslozhene: v' porodni pomozhi se raslozhijo te le trebuhave lege:

Trebuhova lega s' naprej leshezhim prednim lizom trebuha se le filno redko kdaj sapasi, eni zelo pravijo, da nikdar. Sposna se is tiga, da je trebuh porodne shirok, plashat ino vifoko stojézh,

njegove dve strani slo naprej molézhe, v' kterih se vezokrat debeli, okrogli deli otroka ofhlatajo. Per snotrajnim prejškanji se v' sazhetku oben naprej leshezih del ne najde; kadar se pa v' drugim porodnim zhafu materne ufta ras-fhiri, se pa najdejo sgorni ino spodni udje otroka ob enim naprejleshezhi, med kterimi se tudi vzhafi popkov trak najde, vender fhe prejškajozhi perft sdaj ne more do trebuhoviga liza dofezhi.

Vender pa le redko-kdaj v' preteku poroda otrokova lega smeraj enaka oftane, ampak, zhe po raspozhenim otrozhjim mehírju popadki otroka isganjati sazho, tak se en konez otroka na tifti strani, kjer se materniza nar bolj vkup-vlezhe, bolj globoko doli istifhi, kakor drugi konez, in tako se ta lega sprevershe alj v' plezhno lego s' naprej padeno roko, alj pa v' nogno lego. Po mehírjovim pozhu je predno lize trebuha pred vfimi drugimi fkos to mesto raslozhati, kjer se popkov trak vrafte, in najde se potim popkov trak, ki per shivim otroku bije, vprepaden.

Trebuhova lega s' naprej leshezhim sadnim lizom trebuha se le redko-kdaj perpeti. Sposná se na herbtifhu, na kterim obenih réber ni; mejo ftorijo sgorej narfpodnisthi neprave rebre, fpodej jo pa ftori sadni del medenize.

Trebuhova lega s' naprej leshezhim obftanskim lizom trebuha se bo per shivim otroku pazh le komaj narajmala (namerila); per negodnih otrozih, in po smerti isnofteniga otroka se pa sapasi. Sposná se is naprej leshezhiga mehkiga liza, ki nasaj ftopi, zhe se perft na-nj pertifne; mejo ftorijo sgorej kratke rebre, fpodej pa reberne (kuzhtove, kukove) kofti. Sposnati, jeli defna ali leva ftan naprej leshi, se naj gleda, kako neprave rebre ino bederna (kukova) koft leshijo, ino, zhe je mogozhe, kjé se na prednim lizu popkov trak sazhe.

§. 649.

Bederno (kukovo) lego obzhuti prejškajozhi perft kakor kako okroglasto otekljino, ki je plezhetu nar bolj podobna. Sposná se pa na bederni

kofti ino njenim sgornim robu, na sadnih vreten-
zih herbtifha, na ritnim lizu s' fkladjo po fredí,
ino na spolnih delih. Bederne lege se vzhafi po-
polnama v' ritne lege fprevershejo, in poftanejo
fkos to po redi, tako, da jih fama naturna mozh
dokonzhati samore.

§. 650.

Rasen tih ravno raskasanih leg, ki nifo po
redi, fe samorejo fhe druge nakljuzhiti, ki fo is
tih softavljene, kterih ras-fhteti pa ni mogozhe.
Prepufti fe toraj rasumnimu ino sveftimu prejis-
kanju, in pa tudi biftrimu ras-fodku porodne pomozh-
nize, ki bi s' njimi vfelaj tisto lego prefodila, ki
fe bo ravno nakljuzhila.

§. 651.

Per obení tih nenaturnih leg fe porod poprè
iskonzhati nemore, da fe lega otroka popravi, dru-
gazhi ko bi otrok ne-ismothen, filno majhin, od-
merl ino she nagnit bil; sakaj potim takim fe v'
grudo vkup ftifne, ino v' vfaki legi lehko fkos
pride; per isnothenim, po redi velikim ino shivim
otroku pa to mogozhe ni.

§. 652.

Kakor hitro fe ena tih ne naturnih leg fposná,
ali le domifhljuje, fe je kar bersh po sdravniku
ogledati, in ne fmé tako dolgo zhakati, da bi vfa
otrozhja voda od-tekla, kakor fe toljko krat sgodi,
in da bi fe materniza terdno okolj otroka vkup-
svlekla. Do sdravnikoviga dohoda mora porod-
niza s' poviklhano ritjo v' pofteli leshati, fe ne
fmé kar nizh na noge fpuftiti, in she zloe ne po-
padkov predelavati. Ko bi pa otrozhja voda od-
tekla, in materniza fe vkup-svlekla, fe mora po-
rodna pomozhniza perpomozhkov dershati, ki fo
v' 642. §. bili raspovedani.

§. 653.

Bi morala pa porodna pomozhniza v' veliki fili
in nevarnosti sa materno ino otrokovo shivljenje
obrazhanje narediti, pré ko poklizani sdravnik na-

stopi, tak se naj dershi po narozhilih, kakor so sploh od obrazhanja dani. Je popkov trak naprej padel, kakor se per legah s' trebuhom, perfi ino obstrani prav rado permeri, tak pa mora porodna pomozhniza popkov trak pred vsakim pertifkanjom okovariti, kadar je enkrat roko v' materno noshnizo spravila, in fkerbeti, da ne pade pred porodne dele naprej. Per naprej leshezhim trebuhu naj jifhe ob stranéh terfha do otrokovih nog priti, da se ne bo stifkal ne trebuh ne popkov trak. Dobra perkasenj je, zhe noge na trebuhu lesfijo; se snajdejo pa na herbtu otroka, tak se morajo, kadar se do kolenovih fklepov pride, od herbta navdol proti trebuhovim lizu tifhati, ino v' materne ufta vpeljati, tako da bodo peté navsgor obernjene.

§. 654.

Zhe bo per glavi, ki nad vhodifhom ali v' vhodifhu medenize ftoji, in se rada sem ter tje majati da, treba obrazhanje fstoriti, postavim sato, da bi porod savoljo kake nevarne nakljuzhbe hitreji nastopil, in bi porodna pomozhniza, sato, ki porodniga pomozhnika ni per redi, fama morala to delo na-se vseti, tak naj otrokovo glavo, naj lesfi naprej s' ktero stranjó hozhe, varno navsgor, ino na tifto stran istifhi, ktera je otrokovim nogam ravno nasprot. Zhe v' tej okoljfhini porodniza na strani lesfi, velko pomaga, tudi se leshej roka vpeljá, ki se od otrokoviga vratú na perfa, ino od perf ob stranéh trebuha k' nogam peljati mora; fploh se noge s' sanjko ispeljati morajo, in ko bi se glava vítavljala, jo bo treba ob strani rahlo kvifhko vsdigniti, med tim, da se ravno na tifto stran noge sapotegnejo.

PETI RASDEL.

Od porodov, ki savoljo nepravih popadkov niso po redi.

§. 655.

Popadki snajo biti ali premozhni, ali preflabi, ali pa tako imenovani nepravi popadki. Dvojni prvi snajo porod filno nevaren storiti, poslednjih imenovani pa porod zhisto nizm naprej ne ipravljajo, ampak ga she le sadershavajo, ino vbogo porodnizo hudo vpehajo (vtrudijo).

Je isganjozha mozh maternize ismanjshana, ali vstava otroka per skos-hodu pomnoshena, tak porod veliko dalej ne bo istekel, kakor je drugazhi navada, ali pa bo mogla porodniza zhres navado hude bolezhine prenefti.

Perva Postava.

Od poroda per premozhnih popadkih.

§. 656.

Popadki, ki so preshivi ino premozhni, se is tiga rasodevajo, da vezhkrat porodnizo nizm ne popuftijo, truplu zelo nobeniga pokoja ne pervofhijo, in tako mater filno slo oflabijo, poverh tiga pa istek porod tako nesmerno prehitrijo, da sta mati ino otrok v' nevarnosti; materniza se med tim terda ofhlata, porodniza je pa filena, smeraj navdol tifhati ino sapertifkovati. Vzhafi so popadki she od sazhetka poroda premozhni, she vezhkrat pa she le po mehijovim pozhu premozhni postanejo. Rasen tiga se ta stan sposna is preobilnosti kervi, fosebno per is prerudezhiga obrasa porodnize, is

polne, ali tihe, pa smeraj terdkaste shile, is obzhitnosti trebuha per pokladanju roke, is nenavadne vrozhine v' materni noshnizi, is kervoshiljnih voslov, fofebno bliso porodnih delov ino riti i. t. d.

§. 657.

Porod s' premozhnimi popadki je vfelaj sa mater ino otroka vezh ali manj nevaren, defi jih ravno dosti méni, da ni. Po ti shivi delavnosti porodne mozhi nastopijo vezhi del: preveliko vtrudenje ino oflabenje ali zelo vfahnjenje maternize, preposno odlozhenje materne potize, hudi kervotoki, ino per dosti veliki medenizi ino ne ravno velikim otroku prehiter porod s' vfimi njegovimi nevarnostmi. Zhes vse to se she per vftavljanju medenize ali otroka lahko materniza ali materna noshniza preterga, spodni del maternize ali materne noshnize ob enim naprej istifhi, ino otrok hudo tuzhka.

§. 658.

Imenovana preshiva porodna delavnost se nakljuzhi nar raji per mladih, kervopolnih, in sraven tiga obzhitljivih porodnizah. Nimamo pa nobene vrazhitve, ki bi urnost maternize kar na ravnost ismanjshala, torej samoremo le pokasati, kako se nevarnost odganja, ki is takih porodov is-haja.

§. 659.

Porodna pomozhniza naj porodnizo she hitro od kraja po strani v' postel spravi, ji naj nar vezhi pokoj perporozhi, predelavanje popadkov prepové ino vkashe, da bo pertifkanje popadkov koljkor mogozhe, sadershavala. Naj da porodnizi pijazh, ki hladijo ino tolashijo, kakor postavim, mandelnoviga mleka, vode s' ozetom, limonado, in ker so flabi nastopki premozhnih popadkov per porodu ravno takshni, kakor tifti, ki se per preprostrani medenizi nakljuzhijo, tak bo, jih prevarvati, she ravno to storiti, kar je bilo per §. 438 od preprostrane medenize vkasano. Tudi snotrajne sdravila, pufhanje shile i. t. d. se morajo v' prevarvanje obrazhati; porodna pomozhniza mora torej hitro po-

rodnizo s' sdravnikom preskerbeti. Po porodu se mora porodniza she smeraj mirno dershati, in porodna pomozhniza mora istifhanje streve fami naturi zhitto prepustiti, in ne sme nizhefar sazheti, da bi jo hitrej naprej spravila.

Druga Postava.

Od poroda per preflabih popadkih.

§. 660.

Slabost maternize se rasodeva skos popadke, ki redko nastopijo, ino malo opravijo, skos mehkozho maternize, ki se per svunajnim prejiskanju med popadki sagleda, in tako skos lenobo porodniga preteka. Per snotrajnim prejiskanju se najde materna noshniza odmekla (uvéla), materne ufta mehke, in zhe glava naprej leshi, je filno gibzhna ino bres vse glavne otekljine. Ta slabost se pa sna alj she hitro v' sazhetku perkasati, ali pa sna she le v' posnejih zhafih poroda nastopiti.

§. 661.

Vsroki te slabosti snajo ali she v' sploshnim obzhutenji, ali pa v' fami maternizi leshati, ali pa v' otroku ino njegovih delih svoj isvirk imeti.

§. 662.

K' vsrokom sploshniga obzhutenja flishijo: sploshno pomanjkanje mozhi, ki is-haja is bolesni, sgube (sgubitka) kervi, shkodljivih okoljshin shivlenja, prevelike mladosti, ali prevelike starosti i. t. v, K' vsrokom maternize shtejemo: kervotoke, oterdenje, njeno oflabenje savoljo mnogiga popreshniga noshenja in mnogih porodov, dolgo ino veliko trudenje per porodu, ki vse mozhi maternize vflabi. K' vsrokom otroka shtejemo: filno veliko dete, dvojzhke ali trojzhke, ino sadnizh k' vsrokom delov, ki k' otroku flishijo, filno velika mnosha otrozhje vode. V' vsih tih imenovanih okoljshinah se savoljo prevelikiga

rastegnjenja maternize njeno vkup-vlezhenje pomanjša.

§. 663.

Naštopi slabost popadkov v' pervim ali drugim porodnim zhasu, tak she ni ravno nevarna, saj se she porod prav sa prav ni sazhel, ampak sdaj se she le porodni deli sato vravnavaajo, torej ne terpi sraven ne mati ne otrok. Nedelavnost maternize med tretjim ino shtertim porodnim zhasom pa she ima vezh v' sebi, in je losebno polna nevarnosti sa otroka.

§. 664.

So popadki v' pervim ino drugim porodnim zhasu, v' kterih she obene nevarnosti ni, flabi, flabeji, kakor jih je v' tih zhasih potreba, tak je poterpeshlivo zhakanje nar boljsho. So pa v' tretjim ino shtertim porodnim zhasu flabi, ali zhe zhifto prenehajo, tak sta mati ino dete v' nevarnosti. V' tej okoljshini bo treba popadke podpirati, da bo natura she samogla porod dokonzhati, in da se nevarnosti prevarjejo. Porodna pomozhniza naj sferbi, da bo porodniza potrební pokoj imela, ino da bo dobro leshala: vsako predelavanje popadkov se ji naj prepové. She dobro je, zhe samore porodniza kake ure saspati, potim bodo popadki s' oshivljeno mozhjo spet nastopili. Med tim pa naj vzhafi ino vzhafi trebuh s' golo roko rahlo gladi (rible), ga naj s' toplimi pokladki is difhezhih selish ino vina obloshi, tudi ji ga smé s' toplim vinom, melifovzom ribati, ino ji driftle s' nekoljko foli davati. Zhe po tim popadki she niso mozhneji, tak se naj porodnizi vezhkrat da shkodelza (shaliza) dobre juhe (polivke, shupe), vinfke juhe, ali pa nekoljko vina, shkodeljzo (shalizo) kamilzhniga ali metniga teja.

§. 665.

Vezhkrat bo s' to mozhjo porod frezhno dokonzhán; varvati se je vsake svuzhene pomozhi, dokler otrok le koljkaj, zhe she tak pozhasi, naprej gré, in dokler kake druge nevarne nakljuzhbe ni, ki bi hitro isdelanje poroda svetovala i. t. d. Zhe pa

otrok zhes nekaj zhasa zhisto obstoji, in obeden sgorej imenovanih pomozhkov ne pomaga, tak se vmetna pomozh ne sme odlagati, ampak nastop porodniga pomozhnika je potreben.

§. 666.

Zhe so pa per pozhasnih porodih jajzhne mreze ze, materne usta mehke, odmekle ino dobro oderte, ino zhe tudi otrok ima naturno lego, tak bo dobro jajzhne mreze (mehir) odpreti, in to je sosebno potrebuo, zhe je materniza nenavadno slo rastegnjena; po odteku otrozhje vode se materniza veliko mozhneje vkup-vlezhe; vender pa mora biti porodna pomozhniza preprizhana, da slabost popadkov le v' prevelikim rastegnenji svoj isvirk ima.

§. 667.

Zhe otrok nima kake neprave lege, zhe ni nobenih drugih popak vmes, in zhe ni slabost popadkov od preobilne kervi ali prehladenja perfhla, tak per takih porodih, ki so savolja slabosti popadkov sadershani, v' dvema pervima porodnima zhasoma ni bres isvsetja potrebno, porodnizo v' posteli, ali smeraj v' eni ino tisti legi obdershati, sme se ji dovoljiti, da sedi, lesi ali hodi, kakor ji je ljubo; porodna pomozhniza je ne sme filiti, da bi morala dolgo stati ali se sprehajati, da bi s' tim porod hitreje istekel; gleda pa naj, da bo szavna voda po redi od nje fhla.

§. 668.

Veliko huje je pa, zhe popadki v' tretjim ali zhetertim porodnim zhasu preflabi postanejo ali softanejo, sosebno zhe je otrokova glava she v' malo medenizo stopila, sakaj zhe tukaj dolgo tizhi, tak postane otrok silno slab, ali zelo vmerje. She bolj nevarna je slabost popadkov v' tih porodnih zhasih, zhe ima otrok kako nenavadno lego, postavim zhe je perfhel naprej obras, ali pa rit ali noge.

§. 669.

Sosebno je pa v' petim porodnim zhasu treba gledati na nastopke maternizhne slabosti ino nevar-

nofti odganjati, ki so fofebno sdaj sa mater nar vezhe; sakaj sdaj ftreva saoftaja, ali fe kervotoki vlijejo, in materniza nepravo lego dobi. Da ftreva savoljo maternizhne flabofti saoftaja, fe fposna is pomanjkanja sabolezhkov, enakofhne flabofti in nenavadne velikofthi maternize, ino kervavenja, ki nastopi, in vzhafi prav obilno, kakor fe en del ftreve lozhiti sazhe.

§. 670.

Porodna pomozhniza fe mora v' tej okoljshini filno previdno nofiti, in dokler fe ftreva ne odlozhi, in kri prozh ne gré, pa fe tudi snotraj v' maternizhno votljino ne odteka, naj perporozha porodnizi prav veliki pokoj, in varje fe naj, le koljkaj sa popkov trak potegniti, ker bi kaj vezho vlezhenje kervotok ali pa savihanje maternize filno lahko perpeljalo. Velikrat fe v' enih urah porodna mozh fpet nabere, in istifhi potim ftrevo po redi. Zhe je mozh filno oflabela, tak fe tifta pomozh podeli, ki je bila v' §. 664 pokasana. Sofebno je pa rahlo ribanje na maternim dnu, ali kar s' kakim shganjom dobro, kakor tudi, zhe fe ene ure po porodu otrok na perfa poloshi, kar fila rado pomaga. Porodna pomozhniza fe bo per tih perpomozhkih toljko leshej tolashila, ker fe saoftava ftreve, ki le od prevelike flabofti maternize pride, ali fkoraj nikdar zhes 10 — 12 ur ne pomudi, in pa tudi, ker, dokler kakiga kervotoka ni, nizhefar vméf ne pride, kar bi porodnizi bilo nevarno, in bi rozhno odlozhenje ftreve osnanilo; veliko vezh bi fe bilo nar nevarnih kervotokov bati, ko bi fe ftreva poprej vmetno odlozhila, kakor materniza fpet mozh dobi, fe dobro vkup-vlezhi.

§. 671.

Je flaboft popadkov od prehladenja perfhla, kar fe rado permeri, zhe fe svunajni porodni deli ino fpodni shivot prehladijo, zhe oblazhilo ni dofti toplo, zhe fukne nifo dofti dolge i: t. d., tak fe to is tiga fposná, da popadki po redko nastopijo, kratko terpijo, nizh ne opravijo pa filno hudo fklijo, da fe porodniza tudi zhes bolezhno natesovanje po

drugih udih pertoshi, in da je materniza per potipanju bolezhia, vzhafi tudi materne ufta. V' tih okoljshinah se spravi porodniza v' postel, se dobro odene, na spodni shivot se ji ogrete rjuhe naloshijo, da se ji piti ene shkodelze lipoviga, besgoviga ali luzhnikoviga teja s' vodo ali mlekom, da se bo nekoljko spotila, potim se navadno bolezhine manjshajo, popadki pa mozhnejši postanejo.

Trétja Postava.

Od tako imenovanih nepravih popadkov.

§. 672.

Nepravim popadkom se prav sa prav ne more rezhi, da so popadki; sakaj bolezhina, ktero naredijo, ne pride od vkup-vlezhenja maternize, ampak od kakshniga kerzhenja v' trebuhu; lahko se pa, zhe ob zhafu nastopijo, v' katerim se porod po pravizi perzhakuje, ali se je she sazhel, sa prave popadke dershati samorejo.

§. 673.

Nepravi popadki ne pridejo is maternize, so le kerzhne bolezhine, kér se spodniga shivota lotijo. Sposnajo se, da ne pridejo od krisha do framniga fela, in se na mnogih felah spodniga shivota ne perkashejo, da maternizhne ufta nizh ne rastegnejo, mehira ne postavijo ino da nimajo nizh gotoviga v' tim, kak dolgo terpijo.

§. 674.

Nepravi popadki snajo is enih ino drugih rezhí priti, kakor, zhe se vetrov prevezh nabere, zhe se blato ali szavna voda sadershava, sofebno od kerzhov, dalej zhe dufhne mozhi porodnize kaka rezh prevezh gane, alj zhe porodnizo kaka treshlika poprime, tudi, zhe se otrok prevezh sem tje mesi, ali zhe se deli trupla bliso maternize prevezh rasdrashijo i. t. d.

§. 675.

Zhe se pa maternizhne ufta odprejo, she ni vfelaj gotovo snamenje, da bi bili pravi popadki prizhejzhi, sakaj odprejo se vzhafi nekoljko she pred zhafom ino bres vse bolezhine. Nepravi popadki porodu nizh ne pomagajo, fkos prave perpomozhke ne pertifikajo tak hudo, ali tudi zélo henjajo.

§. 676.

So nepravi popadki perfhli sato, ko fo se vetrovi nabrali, ali ko se blato saperlo, tak bo mlazhna driftla is kamilzhniga teja s' nekoljko oljom ino foljo, ki se zhes kake ure fpet prenoviti smé, narvezh pomagala. Per napihovanji tudi té is metniga perja, bérniga ali janeshoviga semena filno dobro ftori. Zhe se pa s' tim teshava kmalo ne odshene, tak se mora pa hitro po sdravnika poslati.

§. 677.

So perfhli nepravi popadki is sadershanja fzavne vode, tak pride to sadershanje is tiga, da je naprej leshezhi otrokov del s' fpodnim delom maternize v' sazhetku poroda terdneje proti medenizh nimu vhodifhu pertifkan, to pa vzhafi tudi fzavno zevko vkup tifhi, in tako odtekanje fzavnize vftavi. Ta teshava se s' tim odshene, da porodna pomozhniza porodnizi s' nekoljko perpognjenim sgornim shivotom v' posteli poklekniti vkashe, potim s' dvema s' oljom namasanima perfstoma v' materno noshnizo feshe, materni vrat in naprej leshezhe otrokove dele rahlo kvifhko vsdigniti ifhe, in sdaj porodnizi fzavno vodo ispuhhati fvetuje. Bi bilo vse to saftonj fstorjeno, se mora pa fzavni vodi s' pipzo (kattrom) pot narediti.

§. 678.

So neprave popadke kerzhi naredili, ki fo sebno per flabih porodnizah, ki fo drugazhi kerzhom ino griseljzi slo podvershene, radi nastopijo, tak se to is tiga fposná, da je bolezhina po navadi veliko huja ino stanovitnifha, kakor per pra-

vih popadkih, da se shila majhina, vkup-potegnjena ino terda ofhlata, da je kosha suha, fzavniza pa vezhi del zhfita kakor naturna voda. Porodna pomozhniza naj per takih kerzkih porodnizi mirno lego v' posteli narozhi, ino povfod enako toplo odejo, naj ji vezhkrat teja is kamilz piti da, in tudi driftlo, tudi zhe so materne ufta vkup fkerzhene, brisganje v' maternizo is ravno te mokrote s' oljom, naj naredi zhres trebuh tolashljive tople pokladke, in jih naj prenovi, kadar se ohladijo. Dostokrat nastopi po takim ravnanju toplo potenje, kerzh henja, popadki pridejo po redi, in porod tezhe naprej, kakor mora biti. Ko bi pa ti perpomozhki ne pomagali prezej, tak je sdravnika poklizati treba.

§. 679.

V' vfih drugih nakljuzhbah she vezhi del pomaga, da se porodniza mirno dershi, in da se ji shivot s' driftlanjom odpre, zhe je sapert; so pa nepravi popadki s' kako treshliko fklenjeni, ali so she po nozhi pred porodom filno hudi, tak bo treba kri pufhati, toraj mora porodna pomozhniza v' taki nakljuzhbi kmalo sdravnishko pomozh jifkati.

SHE,STI RASDEL.

Od porodov, ki so s' kervotoki maternize fklenjeni.

§. 680.

Porodi, ki so s' kervotoki maternize fklenjeni, so sa porodno pomozhnizo filno imenitni, in potrebujejo njeno posebno fkerb, sato, ker so vezhi del filno nevarni, in ker se hitro pomagati mora. V' tih okoljshinah ne mora porodna pomozhniza, kakor per drugih porodih, ki po redi niso, na prihod po-

rodniga pomožnika zhakati, ampak ferzhno ino filno rasumno mora vse to hitro prijeti, kar samore ino sna, da bi mater ino otroka is ozhitne smertne nevarnosti rešila; vse drugo pa prepusti sdravniku, ki med tim nastopi. Da porodna pomožniza v' tej okoljshini ferzhno ravna, je toljko potrebnishi, ker nima shive dušhe per sebi v' perpomozh, ko prizhejozhim vezhi del ferze vpade, zhe hud kervotok sagledajo, ino savoljo njihove nesmerne strahovitnosti she sato nifo, da bi faj to storili, kar se jim rezhe ino vkashe.

§. 681.

Pod maternizhnim kervotokom saštopimo tisto nakljuzhbo, zhe shenfka ob ne navadnim zhafu, in ne po redi kri is maternize sgubi. Tezhe kri s' zurkama, ali se je tudi le od zhafa do zhafa veliko sashene, tak imenujemo to kervozurk. Tako se tedaj kervotok ino kervozurk po velikosti njihove mozhi med seboj raslozhita. Semkje pa ne flishijo: mesezhno zhifhenje, naturno odtekanje kervi per lozhenju streve she po porodu, ino otrozhnizhno zhifhenje.

§. 682.

Ti kervotoki so dvojni:

1) Kri tezhe, da se vidi, in vezhkrat k' strahu porodne pomožnize ino drugih prizhejozhkih s' zurkama is porodnih delov, to imenujemo, da je svunajni ali viden kervotok; ali

2) kri tezhe fizer is pofodov, najde pa v' maternih uftah ali v' materni noshnizi takšne sadershke, da ne more is porodnih delov vun tezhi, in torej v' maternizi, ali per preterganju maternize v' trebuhoi votljini saostaja, in se potim snotratin ali neviden kervotok imenuje.

§. 683.

Per shenfki lahko v' vfih zhafih maternizhni kervotok nastopi, ino fizer:

1) v' nošhenji;

2) med porodom otroka, in pride tazhaf vezhi del od ne prave lege ali prevezh sreliga lozhenja

streve, ino redkokdaj tudi od preterganja maternize ali popkoviga traka;

3) po porodu otroka, ino pred lozhenjom streve. Streva, naj se odlozhi savfim, ali nekoljko, vezhi del kervotok naredi;

4) po lozhenju streve; zhe ni kak del streve sadi oltal, ki kervotok naredi, ali faj brani, da kervotok ne neha, tak je vezhi del flaboft ali kerzhnato ali nepopolno vkup-vlezhenje maternize, ki kervotok dela; ino

5) svunaj noshenja, in takshni kervotoki svunaj noshenja flishijo savfim med opravila sdravnika, in ne opravila porodne pomozhnize.

§. 684.

Kda je kervotok prizhejosh, sploh nasledne rezhí kashejo: Zhe shenfka veliko kervi is maternize sgubi, tak ji postanejo obras ino uftnize blede, shila flaba, komaj obzhutna, zelo telo postane merslo, obras ino perfa s' merslim potom pokrite, po ufhesih ji svoni, pred ozhmi ji je temno, seha se ji pogofto, pade v' omedlevze, zhres se ji vsdiguje, in zhe pomozh kmalo ne pride, jo sazhne ftrefati, in potim vmerje. Te okoljshine pridejo hitreji ino hujshhe ena sa drugo, zhe veliko kervi v' kratkim istezhe.

§. 685.

Med noshenjom, porodom ino kmalo potim sna kervotok nastopiti:

- 1) per negodnim porodu;
- 2) per porodu fnetja;
- 3) per sedenju streve na maternih uftah, ali sra-ven maternih uft;
- 4) per prevsgodnim lozhenji streve med porodom;
- 5) per nepravim vedenju (peljavanju) maternize po porodu.

Perva Postava.

Od negodniga poroda.

§. 686.

Pod negodnim porodom saftopimo vsak porod, ki pred istekom sedem ino tridefetiga tjedna nošhenja nastopi, in ga rasdelimo v' te tri forte:

1) spazheni porod, ki pride od perviga do šhtertiga mešza;

2) negodni porod, ki pride od petiga do sedmiga mešza;

3) sgodni porod, ki pride v' sedmim ali devetim mešzu.

§. 687.

K' nastopu negodniga poroda flifhita dvé rezhi, namrezh odterganje jajzeta ino njegovo isgnanje; te dvé rezhi se pa po svoji stopnji ne deršhita enakšhno ena proti drugi. Odterganje naredi kervotok, isgnanje bolezhine; odterganje je sklenjeno s' preterganjom kervnih posodov, isgnanje s' vkupvlezhenjom maternize; kervotok sna nastopiti, bres da bi se materniza vkup-svlekla; vkupvlezhenje maternize pa smeraj kervotok pomnoshi, in perpelja poslednizh porod k' dokonzhanju.

§. 688.

Vsroki negodniga poroda ali she v' maternim telefi leshijo, ali se she le od svunaj pernešejo. Med pervizh imenovane vsroke, ki negodni porod perpeljajo, rajtamo: splošhno slabost matere, preveliko mladost, previšoko starost per njenim pervim nošhenji, predolgo dojenje per novim nošhenju, preobilnost kervi, nasaj-vpogčenje maternize, nagnenje k' spazhenim ali prevsgodnim porodom. Dalej israftke, šnetje, ali zeló vezh otrokov v' maternizi, mertvo dete i. t. d.

Med poslednizh imenovane vsroke, ali perloshne vsroke rajtamo: vfako filo ino štréf, ki

trebuh nosezhe sadene, kakor padez, pertifek ali mahlej na spodni shivot, aii njegovo strefenje fkos fkakanje, plesanje, tekanje (letanje), voshnjo po flabo narejenih ftesah, vsdigavanje teshkih pes, teshko delo, pogofto, posiljeno telesno sdrushenje, hud kashelj, zhresmetanje, tifhanje per potrebi (prasnenje blata), preterdno pasanje (reklanje), hude strasti ino veliki poprinki dushnih mozhi, kakor postavim: jesa, nevolja, strah, bojezhnost, stanovitna shalost; veliko vshivanje jedi ino pijazhe, ki grejejo, dolgo terpezhe hitrize, kervotoki, veliko pufhanje shile, mozni perpomozhki sa shivot odpreti ali zhresmetati, ranjenje jajzhnih mren fkos materne ufta, hude treshlikaste bolesni i. t. d.

§. 689.

Nastop ino pretek sgodnih porodov se tako le iskashujeta: Sploh se sgodni porodi v' prvih meszih noshenja savoljo she premalo narasheniga jajzeta vezhkrat permerijo, kakor v' posnejih meszih, v' kterih so bolj poredki, pa savoljo she vezhe ino bolj kervopolne maternize nevarnisthi. Pretek sgodniga poroda se od svojiga sazhetka noter do svojiga konza ne raslozhi zhes vezh od preteka naturniga poroda. Le prvi ino drugi porodni zhaf sta po navadi savoljo terdobe ino dolgofti maternih uft bolj bolezhia ino vezhkrat silno dolgo terpezha. V' posnejih zhafih poroda se per sgodnih porodih v' popreshnih meszih ta raslozhek pokashe, na eni strani, da se ne porodijo deli jajzeta, kakor voda, dete ino streva, vsak posebej ino po samim, ampak, da zelo zhlovefshko jajze na enkrat (ker she streva ni dofti rasrahena) naprej vdari, na drugi strani, da se sam otrok savoljo svoje majhinosti nedershi navadne poti, ampak, da sploh hitro (in zhe je she silno majhin) v' vsaki legi fkos medenizo isderkne. V' posnejih meszih noshenja pa nasprot narpre otrozhji mehri pozhi, potem otrok s' enim ali drugim delom, narvezhkrat s' nogami ali ritjo k' porodu nastopi, in se bres teshave, she zelo v' poprezhni legi porodi. Streva se pa per negodnim porodu sploh dalej mudi, kakor po godnim.

§. 690.

Popazheni ino sgodni porodi pridejo ali prav hitro, zhe jih kaka mozna rezh poganja, ali pa le fzhafama, zhe kakfhne bolehnosti naprej grejo, ino jih napovedujejo. Negodnimu porodu grejo vzhafite le okoljfhine naprej: Nosezha toshuje vezhkrat, da jo mrasi, da fo ji udje teshki, da je vfa vtrudena, vzhafi, da jo vlezhe ino nateguje v' krishu ino okolj krila, da jo teshi ino sébe v' trebuhu; vzhafi fe tudi sapasi she vezh zhafa pred popazhenim porodom odtekanje vodene, shlesafte, kervave mokrote, tudi prave zhfite kervi. Pride popazheni porod blishej, tak je kervotok fploh fhe huji ino stanovitnifhi, pravi popadki nastopijo, materni vrat pofstane krajfhi ino rahleji, materne ufta fe sazhejo odpirati, in deli jajzeta, jajzhne mreene, ftreva, ali en del otroka fe dajo ofhlatati.

Se je jajze fkos kak vsrok, ki truplo hudo pretrefe, kakor fkos kak padez, fuvanje, fkanje i. t. d. od maternize odtergalo, tak fe kri hitro is maternize vlije. Per vfm tim pa vender otrok ne vmerje vfelj v' tih okoljfhinah, in tudi ne kmalo potim, ampak vezhkrat fhe prezej zhafa per shivlenju oftane; tudi po tim odlozhenju ftreve porod otroka ne nastopi kar na enkrat, ampak vzhafi pretezhe 8 do 15 dni, fhe zelo 3 ali 4 tjedne in fhe zhres, poprej ko je jajze vun isgnano. Do tih mal pa vezh ali manj kervi tezhe, in ne oflabi kar shenfkgiga trupla, ampak nje vezhkrat tudi v' smertno nevarnost fpravi. Vmes pa prehenja kervotok maternize na ene dni savfim, fe pa vfelaj fhe vmes nasaj poverne, dokler poflednizh prevsgodni porod nastopi. Se je jajze lozhilo savoljo ftraha, fkerbi, shalofiti, bolesni i. t. d. tak od kraja kri ne tezhe is maternize, ker fhe jajze smeraj s' maternizo sarafheno oftane, kakor vfahnjena jabelka fhe nekaj zhafa na drevesu obvifi; in le fkos snamenja otrokove smerti svemo, kaj fe je v' maternizi pergodilo. Tudi v' tih okoljfhinah pretezhe vzhafi 3, 4 ino 6 tjednov in fhe zhres, popré da prevsgodni porod nastopi.

§. 691.

Popazheni porod pa ne nastopi vfelaj, zhe fo fe she tudi njegove napovedovavke, ino zelo kervotoki perkasali, s' dobrim ravnanjom fe dajo vtolashiti, in jajze she sna v' maternizi oftati, in tam naprej rafti. Le kadar resnizhni popadki nastopijo, fe materne ufta odprejo, in fe deli jajzeta noter ofhlatajo, ali zhe je otrok vmerl, mora gotovo popazhen porod nastopiti.

§. 692.

Kervotok v' noshenji she ni vfelaj gotovi napovedovavez popazheniga poroda; sakaj sna fe she tudi mesezhno zhifhenje v' noshenji ene krati poverniti. To zhifhenje fe pa od praviga kervotoka v' tim raslozhi, da pride ob navadnim zhasu zhifhenja, da kri pozhasi pride in fe ne fterdi (vfede) ravno lahko, da je temnikafta ino shlesafta, da nosezha nobenih bolezhin ne obzhuti, in da od tiga nizh ne oflabi. Ker pa tudi per odtekanju mesezhniga zhifhenja kervotok lahko huji postati in popazhen porod perpeljati samore, tak je takfhni nosezhi fvetovati, da fe naj prav mirno dershi, vfliga telefniga vtrudenja, pa tudi vflih takfhnih misli fkerbno varje, ki prevezh zhloveka poprimejo, in da fe naj takfhnih jedi ino pijazh sdershi, ki prevezh vgrejejo.

§. 693.

Nastopki prevsgodnih porodov fe po okoljshinah roslozhijo. Kar otroka sadene, tak sploh per obenim porodu ne oftane per shivlenju, ki fe pred ofmim mezom noshenja pergodi. Po tim zhasu samore otrok le tedaj vzhali shiv oftati, zhe ni bil s' preveliko filo odtergan, ali zhe ga je famo vkupvlezenje maternize, ki fe je prevred sbudilo, isgnalo; in toljko bersh per shivlenji oftane, koljkor tezhafshi je bil njegov poprefhni preshivitek, in blishje ko je godnosti bil.

§. 694.

Sa mater fo prevsgodni porodi v' pervih 4 do 8 tjednov noshenja sploh nar leshji savoljo majhine

maternize. Prevsgodni porodi v' posnejih mēzjih pa nasprot sdravje bolj primejo, in so sosebnno sato fihkodljivi, ker po njih rado nagnjenje she k' prihodnim prevsgodnim porodom oftane. Rasen tiga se ravnaajo nastopki prevsgodniga poroda tudi po vsroku, is kteriga takfihni porodi is-hajajo. Prevsgodni porodi, per kterih se je otrok she poprē, kak je vmerl, od maternize odlozhl, vezhi del grejo leshej naprej, kervavenje je majhino, ino materniza kmalo sazeli. Prevsgodni porodi, ki od naglih popadkov pridejo, so she sami na sebi teshavnifhi, in v' otrozhji posteli lahko bolesni napravijo. Narnevarnifhi so pa sploh tifti prevsgodni porodi, v' kterih se streva po fili odtergati mora, ker tukaj kervavitev s' naglo nevarnostjo shuga (fili, ali faj nastopne bolesni (kakor shlesne toke, slatenize, vodenike i. t. d.) rada sa sebo pufti.

§. 695.

Kakor hitro porodna pomozhniza per porodnizi tifte napovedovavze sapasi, ki so bili v' §. 690 raskasani, mora naglo po sdravnika poslati, sosebnno, ko bi se she bila kaka kervavitev sazela. Do njegoviga prihoda mora gledati, kak bi kervotok vftavila, in prevsgodni porod prevarvala; ko bi vse to ne bilo vezh mogozhe, faj naj fkerbi, da bo kervotok, kar se bo dalo, pomanjshala.

§. 696.

Porodna pomozhniza naj toraj nosezho v' fredno topli hifhi v' mirno lego spravi, tako, da bo bedre vkup-tifhala, naj jo le lahko odene, ji naj v' stran spravi vse tefne oblazhila, ino na odpravi vse ljudi is hifhe, ji naj prepové vfako mesenje ino trudenje, in naj jifhe fkos tolashljive besede vef strah ino bojezhnost od nje odpraviti. Je nosezha slo kervipolna, v' obrasi ruzezha, slo shejna, in ji slo shila bije, tak se ji naj dajo hladljive pijazhe, kakor limonada, mandeljnovno mleko, voda s' jefihom. Vezhkrat se so fkos te perpomozhke in pa fkos stanovitni pokoj trupla ino dushe da kervotok vftaviti, ki je she morda nastopil, ino zhlovezhjo jajze v' maternizi obdershati.

§. 697.

Ko bi per vsih tih perpomozhkih she vender kervotok ne saostal, ampak she mozhneji perhajal, in ko bi se per varno vpeljanim snotrajnim prejiskanji materne ufta she saperte najshle, tak je she vfelaj vupanje, otroka per materi obdershati; ne sme se toraj nizhesar sazheti, da bi se otrok naprej spravil. Kervotok vtolashiti, se pa morajo pokladki is sheftkrat pergernjene rjuhe, ki je bila poprej v' merslo vodo ino jefih namozhena in spet dobro oshmita, na trebuch djati. Takshno ohlادنje ima silno veliko mozh, kri vstaviti, sakaj skos to se materniza nekoljko smanjsiha, kervne posodve se vkup potegnejo, in kri, ki she tezhe, se leshej vfeде. Dolgo se pa ti mersli pokladki ne smejo polagati, ker njih dobri nastopki radi she po pervim pokladanju henjajo, in ker bi se snala po dolgim pokladanju materniza tako smanjshati, da bi ravno savoljo tiga prevsgodni porod nastopil, ki se je prevarvati jiskal, alj bi se pa nosezha prevezh prehladiti snala. Je kri nehala tezhi, se mora trebuch s' suhim, le nekoljko toplim pertom pokriti.

§. 698.

Ko bi zelo po tih dobro napravljjenih merslih pokladkih kri le naprej tekla, po tim je malo vupanja, otroka per materi obdershati, ino porodna pomozhniza mora hitro porodniga pomozhnika klizati, ker she shivljenje nosezhe po dolgo terpezhim sgubitku kervi v' veliko nevarnost pride, da bo skos prave perpomozhke kervotok vstavljati, presgodni porod prevarvati, ali saj per tim prizhejozhe popake odverniti jiskal.

§. 699.

So pa pravi popadki prizhejozhi, ino zhe se najde, da so maternizhne ufta odperte, ali, da so she deli poroda v' nje nastopili, tak bo prevsgodni porod skoraj nastopil; per tih okoljsihinah porodna pomozhniza iskonzhanje poroda sami naturi perpufti.

§. 700.

Porodna pomožnica pa v' tej okoljshini le tedaj materno noshnizo satekniti smé, zhe je nosezha savoljo sgube kervi v' preveliki nevarnosti, pokli-
zan porodni pomožnik she pa perstopil ni. Je prevsgodni porod she na potu, tak se mora vse tako strezhi, kakor per naturnim porodu, vse tishanje ino stiskanje se pa mora prepovedati. Terpi porod dolgo, in kervotok neprejenja, tak je pomagati, da se bo materniza poprej vkup-svlekla, k' zhimu se perpomore, zhe se shlizhiza zimetove omake ispije, in zhe se na trebuh mersli pokladki denejo. Nikdar pa ne smé porodna pomožnica sa del jajzeta, ki je she svunaj, vlezhi, bi se snalo odtergati, materniza bi se snala sferzhasto vkup vlezhi, in porod bi se tako she snal muditi. Drugazhi pa tudi naj porodna pomožnica per vfakim prevsgodnim porodu na narvezho snashnost gleda, naj spregleda dobro kervne grude, ki prozh grejo, da bo preprizhana, alj je majhin sad alj kak del jajzeta, ki je lahko med sferdeno kervjo skrit, she prozh perfhel, ali ne. Najde porodna pomožnica v' kervni grudi kako rezh, ki bi snala od jajzeta is-hajati, tak jo naj zhifto omije, ino hrani do sdravnikoviga nastopa. Tudi ko bi bilo zelo jajze, ali zelo dete pred nastopom sdravnika prozh perfhlo, se mu mora potim pokasati.

§. 701.

Zhe prevsgodni porod v' poprejshnih meszih noshenja, v' kterih je she streva storjena, nastopi, tak se mora njenin odhod naturi prepuštiti, in le potim, zhe je she v' materno noshnizo doli isgnana, jo smé porodna pomožnica s' perftmi perjeti ino prozh spraviti. Mora se pa varvati, sa popkov trak potegovati, ker se savoljo svoje tenjkosti lahko odterga. Zhe pa kervotok vezh ali manj le naprej terpi, pa naj sdravnishko pomozh ishe. Med tim, da se ta pomozh podeliti samore, je edino ino samo, kar porodna pomožnica storiti samore, da maternizo skos snotrajne in svunajne perpomozhke k' vkup-vlezhenju nagniti ishe, da streva na svetlo pride. Mersli pokladki na trebuh, merslo vbris-

ganje v' maternizo ino rahlo ribanje ino vkup-ftifkanje tifte svunaj na trebuhu naprej njeno isgnanje perpeljajo.

§. 702.

Bi bil prevsgodni porod, t. j. tak, ki pred ofem ino dvadesetim tjednom pride, s' kakim kervotokom sdrushen, ki ne pride od sedenja streve bliso maternih uft, tak imá porodna pomozhniza vse tako storiti, kakor per negodnih porodih. Le materna noshniza se sdaj satekniti ne smé, ker materniza savoljo svojiga velikiga rastegnjenja prevezh kervi v' svojo votlino sprejeti samore, in bi se porodniza od snotraj iskervaviti snala. Ni se pa tudi prevsgodniga poroda toljko bati, ker she sna otrok shiv biti, ino toraj se mora, kadar nizhefar ne pomaga, da bi se kri vftavila, obrazhanje na noge storiti.

§. 703.

Vzhafi tudi sna negoden ino prevsgoden porod bres kervotoka nastopiti, namrezh, zhe se jajze savoljo flabofiti ino bolehnosti nosezhe ne more vezh preshiveti ino odmerje. Sploh potim ob zhafu porod nastopi, ob katerim bi bilo svunaj noshenja mesezhno zhishenje nastopilo. S' porodnizo se mora sdaj vse tako ravnati, kakor per naturnim porodu, le mirno se mora v' posteli ravnati, ino porodna pomozhniza mora na prizhejozho flabofit sosebno gledati.

§. 704.

Po porodu se s' prevsgodno otrozhnizo vse ravno tako ravná, kakor s' vsako drugo. Zhe pa prevsgodni porod nastopi, da se ne vé, is kakih vsrokov, in zhe se veliko kervi v' njem sgubi, tak naj porodna pomozhniza sferbi, da kmalo sdravnik perftopi, da ji bo povedal, kako imá ravnati, da per prihodnim noshenji prevsgodni porod prevarje. Pred vsim je pa potrebno, da po prestanim prevsgodnim porodu prekmalo spet nosezha ne postane, ko bi bila pa vender le postala, tak se mora sosebno ob zhafu, ob katerim je pervokrat prevsgodni porod prestala, slo varvati, ino se vfiga sdershati, kar

bi le koljkaj k' enaki nefrezhi perpomozhi samoglo. Satoraj ji naj porodna pomozhniza sa en zhaf perporozhi, da se imá mirno véditi (peljati), da se vsakiga vtrudenja per deli varje, vsako telefno sdrushenje opuhti, ino od vsih jedi ino pijazh sdershi, ki prevezh gorkote podelijo.

Druga Postava.

Od fnetniga poroda.

§. 705.

Snetje (mola) se imenuje vsaka stvar, ki se v' maternizi snajde, in ki sizer od spozhetja pride, pa je takshna, da ni na njoj najti ne podoba zhloveshkiga jajzeta, pa tudi ne podobe sadu ali otroka. Na fnetji ni najti ne streve, ne jajzhnih mren, ne sadne vode, ne sadu samiga.

§. 706.

So she pa tudi drugazhni raftki v' maternizi, ino svunaj maternize, ki bres poprefhniga rodovitniga telefzniga sdrushenja postanejo, in so vender tim podobni, ki is spozhetja is-hajajo. Tim raftkom se pravi, da je nepravo fnetje, unim pa, da je pravo fnetje.

§. 707.

Po raslozhku vsrokov, ki vmef pridejo, in po delih jajzeta ino sadu, ki so v' rafti vstavljani ali vstavljani, ali so se s' ptujimi rezhmi sdrushili ino sostavili, se tudi fnetje samo raslozhi. In tako se je she najshlo kervno fnetje, vodno fnetje, srazhno (luftovo) fnetje, kjer so namrezh jajzhne mreene na mesto s' sadom, le s' kervjo, vodo ali luftom napolnjene bile; dalej mesno, kamneno ali apneno fnetje i. t. d.

§. 708.

Pred porodom se je vezhkrat teshko od prizhejzhiga fnetja preprizhati, le potim je kolj fkle-

ni, da je snetje prizhejzhe, zhe po snamenjah sazhetiga noshenja trebuh hitro narasen rafte, (ker namrezn snetje veliko hitreje rafte, kakor dobro spodobljeno jajze, in toraj spodni shivot v' kratkim slo ras-shiri), zhe se sraven oben del ino mesenje otroka ne sapasi, zhe se flabo pozhutenje po zelim shivotu, vmes tudi odtekanje kervi she v' pervih tjednih noshenja, odtekanje shlese is materne noshnize, vodenizhna otekljina nog per shenski najde i. t. d. Vezhkrat bodo te nakljuzhbe dosti preprizhale; prevsgodni porod, ki bres snanih vsrokov nastopi, kervavenje, ki se per sazhetju popadkov perkashe, vzhafi perkasanje vodnih mehirzov, in sadnizh podoba snetnih delov, ki v' materne ufta doli nastopijo.

§. 709.

Snetje po navadi v' tretjim, shtertim ali v' petim mezzi prozh gré, le redkokdaj se dalej nofi. Kadar prozh gre, je vezhi del tudi kervotok sraven. Porod snetja se ravno tak, kakor porod deteta fkos vkup-vlezhenje maternize isdeluje. Ker je snetje popolnoma s' fteno maternize fklenjeno, in nima ne jajzhnih mren ne sadne vode (rasen mehirjoviga snetja), tak pred njegovim porodom tudi obeniga mehirjoviga pozhjenja ni, shene se v' odperte materne ufta, in potim se na enkrat fkos medenizo istifhi, tudi se zhifto nizh ne safukuje, kakor se otrok fkos medenizo is-fukati mora. Nepravo snetje nima nizh na sebi, kar bi se s' naturnim noshenjom kaj verftilo, in torej samore tudi dalej v' maternizi saofitati. Se najde snetje ino en prav spodobljen otrok na enkrat v' maternizi (smeshano noshenje), kar je filno teshko sposnati, tak pride vezhi del prevsgodni porod, ino snetje she le prozh gré po porodu otroka.

§. 710.

Porodna pomozhniza mora tudi vediti, da vezho ko je snetje, vezha tudi nevarnost kervotoka, toraj mora hitro po sdravnika poslati, kakor sapasi kervotok, ki bi snal od snetniga kervotoka priti; dokler pa sdravnik ne nastopi, pa naj tako le ravna:

fkerbeti imá, da bo porodniza ravno v' pofteli le-
shala, in da popadkov kar nizh ne bo predelavala;
porodna pomozhniza mora pa per sprejetju fnetja
na svunajnih porodnih delih ravno tako ravnati,
kakor tedaj, kadar streva prozh gré; ino gledati,
da se nizh ne preterga ino ne saoftane, in da to,
kar je she prozh perfhlo, v' pofodvo pride, ki she
mora perpravljena biti. Podpiranje sredniga mefa
je le velikim mefnim fnetji potrebno. Kervotokom
naj do sdravnikoviga nastopa nasprot ravna, kakor
je bilo per negodnih porodih vuzheno. Je fnetje
mehko, tak se lahko rafterga, med tim, da gré
fkos matrne ufta, in tedaj je porod bolj pozhafen
ino bolj bolezh. Satoraj se je sraven vfiga pote-
govanja sdershati.

Trétja Postava.

Od fedenja streve na maternih uftah ali
sraven (poleg) tiftih.

§. 711.

Prav nevarna neporednost poftane, zhe se
streva roba ali frede maternih uft dershi, namesto,
da bi se, kakor ie navadno, v' dné (dno) mater-
nize bila saterdila. Pravimo torej, da je popolno
fedenje streve, zhe streva v' fredi na snotrajnih
maternih uftah fedi, in jih zhifto pokrije; zhe je
pa le nekaj na maternih uftah fedi, pa pravimo,
da je nepopolno fedenje streve na maternih uftah.

§. 712.

Vsroki, is kterih to tako nenavadno fedenje
streve is-haja, fo she zhifto nesnani; to popazheno
fedenje streve se najde sdaj per porodnizah, ki fo
pervizh na porodu, sdaj per takih, ki fo vezhkrat
she rodile, per sdravih ino bolefnih shenfkah.
Kar je posebniga, je pa to, da se fkorej per vsa-
kim fedenju streve na maternih uftah poprezhna
lega otroka najde.

§. 713.

Hudi nastopki sedenja streve na maternih uftah se nekoljko she v' nofhenji, nekoljko pa per sazhetku poroda rasodevajo.

V' nofhenju napravi to smeraj vezho fkrajfhajnje maternizhniga vratu, in smeraj vezho rasteg-njenje spodniga dela maternize, da se streva na pofamefhnih felih od maternize lozhiti sazhne, kjer se is rasranjenih kervnih pofodov kri vlije. To se po navadi fhe le pergodi, kadar je she pol nofhenja per kraji, in narvezhkrat v' sedmim, ofmim ali devetim mefzi. Zhe ta kervavitev ni zhes vezh velika, tak se vftanovi s' zhafama, ker se v' kervne grude fterdi; nofhenje gré naprej, dokler se zhes nekaj zhafa fpet kervotok ponovi. Skos preveliki takofhni sgubitek kervi sna tudi nofhenje prevred dokonzhano biti, ino prevsgodni porod perpeljati.

§. 714.

Silno nevarno je pa to sedenje streve, kadar popadki nastopijo; ker se namrezh materne ufta raftegnejo, se tako vé, da se mora streva zhedalje bolj prozh lozhiti, ino tako mora tudi kervavitev, ki she navadno ob pervim popadku nastopi, smeraj huja perhajati, in zhe streva v' fredi na maternih uftah fedi, se sna zelo sgoditi, da je pred otrokom isgnana; in potim se saftopi, da mora kervotok toljki pofitati, da mati ino otrok teshko fmerti odletita.

§. 715.

Snamenja tiga neporedniga sedenja streve na maternih uftah se v' nofhenji dajo fposnati fkos tifte kervavitve od zhafa do zhafa, kakor fo bile v' §. 713 imenovane, ki se fposnajo, da nifo mefezhno zhifhenje fkos to, da ne nastopijo ob pravim zhafu, in se vezhi del le v' posnejih mefzih nofhenja perkashejo, in, da nifo od kakfhniga svunajniga pretrefa i. t. d. perfhle, se vidi is tiga, ker ni obenih drugih fhkodljivih nakljuzhb vméf.

Bo savoljo takfhniga kervavenja potrebno, nofezho snotraj prejifkati, tak se fpodni del mater-

nize ofhlata, kakor bi is testá bil, do otrokovih delov se teshko ali zelo ne dofeshe, in per tistih, ki so she vezhkrat rodile, se per odpertih maternih uftah testeno, gobnato lize streve lahko ofhlata, kjer se pa ni varno dolgo ali zelo ravfasto muditi, drugazhi se bo kri kmalo spet vderla. Se je porod she sazhel, tak bodo kervavitev, ktera bo she huja, in ki se bo sosebno s' vsakim popadkom fzurkama vderla, in pa svunajno lize streve, ki se bo v' maternih uftah sazhelo ofhlatati dati, ali sraven kteriga se bodo she jajzhne mreene ofhlatale, zeli ftan dofti rasodele.

§ 716.

Zhe kervavitve v' noshenji niso prehude, tak rade vftanovijo same od feb', zhe se nosezha mirno dershi, kér se kri vféde ino pofodve samafhi; noshenje samore potim od svojiga praviga dokonzhanja, ali faj bliso konza priti, in zhe fedenje streve na maternih uftah ni popolno, tak she samore sam porod v' tej okoljshini vezhkrat bres posebne shkóde nastopiti, zhe le glava naprej lesi ali pa rit, in zhe so popadki mozni; naprej leshezhi del otroka se potim proti tistimu mestu maternih uft terdno pertifne, kjer se je streva she nekoljko odlozhila, in tak bo kervavitev nehala.

§. 717.

Bo porodna pomozhniza poklizana k' porodnizi, ki na kervavitvi maternize terpi, in zhe se is zhafa ino okoljshine kervavitve kakor tudi fkos snotrajno prejiskanje preprizhala, da ta kervavitev od fedenja streve na maternih uftah pride, tak naj ifhe hitro porodniga pomozhnika v' pomozh. Zhe she noshenje ni zhisfo per konzu, in she niso popadki nastopili, tak naj sa sdaj ifhe, kervavitev vftaviti, ino otroka she per materi obdershati; sakaj bolj godni ko bo, bersh bo shiv na fvet pershel, in bersh per shivlenju oftal, in bersh bo tudi porod po frezhi. Satoraj se tukaj ravno tako, kakor per nevarnim prevsgodnim porodu svetuje, da se naj porodniza v' hladnim hramu v' ravni herbtnei legi mirno dershi; mora tudi biti le lahko odeta, ino

mirnih misli, potrebuje hladljive pijazhe ino mers-
lih pokladkov na spodni shivot. Se po tim rav-
nanju kri vstanovi, tak je she porodnizi svetovati,
da she naj ene dni v' posteli v' herbtu legi ostane,
in se vsakiga velikiga mesenja, vshivanja grejo-
zih jedi ino pijazh in pa telefniga sdrushenja zeló
ino zhisto sdershi.

§. 718.

Zhe je pa vse to bilo storjeno, kakor gré in
je prav, kri pa le, in she morebiti huje tezhe,
tak, da je sa mater ino otroka velika nevarnost,
porodniga pomožnika pa she le ni, tak mora po-
rodna pomožniza, zhe she matrne ufta niso dosti
odperte, materno noshnizo noter do maternih uft
po nauku §. 698 samashiti, in potim sdravnika
perzhakovati. Vender pa tiga ne smé drugazhi
storiti, kakor, zhe je kervavitev zhes silo huda,
ino zhe so popadki nastopili; sakaj ko bi to prevred
storila, bi lahko popadke sbudila, in porod otroka,
kteriga she sadershavati sheli, bi le toljko poprej
nastopil. Pridejo pa med tim popadki, in je satik
doli isgnan, tak ga naj porodna pomožniza vstran
dene, in naj gleda, alj se je kri vstanovila, ino,
ali so kjé matrne ufta sdaj tako narasen, da bi
se roka skos spraviti dala. Zhe she niso, kervavi-
tev pa le naprej terpi, se mora satik spet nasaj
vpoloshiti.

§. 719.

Je pa kervavitev velika, kakor je per popol-
nim sedenju streve na maternih uftah navajena,
tak je treba gledati, da bo porod skoraj dokon-
zhan, ker bi rezhí, ki kri vstavljajo, ino mater-
nizo k' vkup-vlezhenju budijo, in tako drugazhi
veliko pomagajo, v' tej okoljshini she le kervavi-
tev pomnoshile, sato, ker se streva toljko bolj lo-
zhi, koljkor se materniza bolj ino mozhneje vkup
vlezhe. Kri se torej ne bo vstanovila, dokler ne
bo materniza isprasnjena.

§. 720.

Porodna pomožniza je v' tej fili savesana,
matrne ufta, ko bi she ne bile dosti odperte,

umetno ras-shiriti, otroka oberniti, ino ga po popifanim nauku s' nogami naprej na svét spraviti.

§. 721.

Porodna pomozhniza se naj narpoprej prepri- zha skos svešto svunajno prejškanje ino skos is- prafhovanje od otrokoviga mesenja, v' kateri strani trebuha noge otroka leshijo, da bo samogla prevda- riti, ktera roka bo boljsha sa obrazhanje. Potim naj spravi odbrano roko v' materno noshnizo, ino vpelja od sazhetka dva, potim tri, in szhafama tudi te druge peršte v' materno ufta, in jih naj ishe skos previdno rasprostrenje perštov szhafama tako ras- perštreti, da bo samogla roko skos peljati. Per tim deli imá pa na to le gledati; da strevo, ako jo v' fredi na maternih uftah sedeti najde, varno s' konzi perštov od materniga vratu toljko odlozhi, da bo samogla roko gori do otrokovih nog vpeljati; ino fizer na tiftim mestu, kjer s' roko mora v' ma- terno votljino iti, jo naj ishe odlozhiti, potim naj gré navsgor svunaj jajzhnih mren noter do okoljze otrokovih nog, tam naj jajzhne mreene odpre, in otroka po snanim nauku oberne. Sedi pa le en del streve na maternih uftah, tak naj gré porodna pomozhniza na tiftim mestu maternih uft, ktere so od streve profte, in kjer se jajzhne mreene ofhla- tajo, v' materno votljino, in naj ravná, kakor je sgorej bilo rezhenó.

§. 722.

Po porodu otroka je vezhi del treba strevo, ki je nekoljko odlozhena, od kraja odlozhiti, ino vun vseti, ker je skos velik sgubitek kervi materniza she tako flaba, da se ne more dosti hitro vkup svlezhi, in odlozhenje streve dokonzhati, in ker- vavitev pred ispeljanjom streve ne neha.

§. 723.

Nikdar in nikolj pa ne smé porodna pomozh- niza, kadar gré na obrazhanje, spredi leshezho strevo v' fredi prevertati; kervavitev bi tako she huja postala, in opráviló bi se vender le nizh. Ravno tako ne smé nikdar in nikolj spredi leshezho

strevo, zhe se ni she fama odlozhila 'ino dolj v' materno noshnizo istifhala, poprej prozh vseti, da je otrok svunaj. Ko bi bila pa streva od nature poprej isgnana, tako jo mora porodna pomozhniza, bres da bi popkov trak preresala, v' posodvo tople vode djati, to posodvo bliso porodnih delov porodnize postaviti, in tam tak dolgo dershati, da je tudi otrok odsvunaj. Ko bi se pa bila streva s' otrokom vred ob enim porodila, in zhe je otrok na vides mertev, tak se otrok ino streva she s' nepreresanim popkovim trakom v' toplo kopel deneta, in potim se ishe otrok oshiveti po nauku oshivenja.

Shterta Postava.

Od prevsgodniga odlozhenja streve med porodom.

§. 724.

Zhe se je streva malo poprej ali v' sazhetku poroda do maternize le nekoljko ali zhifto odlozhila, tak se bo sploh svunaj kri perkasala, se je pa ta lozhitev she le med porodom pergodila, potim ko je glava ali rit otroka she v' materne ufta ino v' medenizo stopila, tak bo pa snotrajin kervotok savoljo sadershaniga odtekanja kervi nastopil. Ta kervotok bo le majhin alj pa velik, potim, ko se je majhin ali velik del streve odlozhil. Zhe se streva ino materniza le rahlo vkup dershita, tak se vzhafi zela streva odlozhi, pride v' materne ufta, ali zelo doli v' materno noshnizo, poprej ko glava otroka nastopi.

§. 725.

Odlozhenje streve v' sazhetku ali preteku poroda pride sploh od svunajnih nakljuzhb, kakor so: veliko ganenje duhá, vshivanje mozhnih jedi ino pijazh, fosebno toljko shkodljivo vshivanje shganja, flivovize v' sazhetku poroda, sdravila, ki gorkoto naredijo, alj slo shivot odprejo, velika vrozhina

od pežhi, veliki pretref trupla fkos filno premeta-
nje porodnize, alj fkos kak padez, pertifek alj
mahlej na trebuh, nesmerno predelavanje popadkov
i. t. d. Redkokdaj pa vender tudi premozhne jajzh-
ne mreene, ino savoljo samotanja prekratek popkov
trak strevo potesavati ino tako prevsgedno odlo-
zhenje tifte perpeljati samorejo.

§. 726.

Prevsgodno odlozhenje streve se da le is ker-
votoka sposnati, ki med porodom nastopi. Kerva-
venje prenehá med popadki, pa spet nastopi, kakor
hitro popadek vtihne. Per snotrajnim preiskvanji
se najdejo materne ufta nekoljko odperte, in sadi
sa tiftimi se jajzhne mreene otroka ofhlatajo, streva
pa ne.

§. 727.

Per tim lozhenju streve od maternize pred do-
konzhanim porodom otroka, ki se ne pergodi savfim
na enkrat, je fkerbeti, da se vsrok odpravi, ki je
tiga lozhenja kriv, potim pa na velikost kervotoka
gledati; is tiga se bo sposnalo, kako je treba
ravnati.

§. 728.

Prevsgodno odlozhenje streve od maternize
med porodom pride, zhe so v' prvih zhafih poroda
popadki mozni in hudi, zhe porodniza truplo filno
premetuje, popadke nesmerno predelava i. t. d. Je
kervotok, ki v' sazhetku al v' preteku poroda od
nekoljkiga lozhenja streve od maternize pride, le
majhin, je porodniza per mozhi, so popadki dobri,
tak bo kervotok fkos mirno lego porodnize, in
fkos ravnanje, kakor je per prevsgodnih porodih
popifano bilo, dofti krat kmalo jenjal, ino porod
fhe sama natura frezhno dokonzha.

§. 729

Ko bi s' tim ravnanjom kervotok ne jenjal, tak
naj porodna pomozhniza otrozhji mehir umetno ras-
kadi, in naj gleda, da bo otrozhja voda odtekla.
To bo storilo, da se bo materniza vkup svlekla, in

da bo streva med maternizo ino otrokom tako terdno stiskana, da vezhkrat kri ne bo mogla naprej, ampak bo oftala, in se med porodom ne bo vezh povernila.

§. 730.

Zhe pa po rasgnanji otrozhjiga mehija ta dober nastopik ne pride, ampak nasprot kervavitev le naprej terpi, tak mora porodna pomozhniza obrazhanje narediti, in otroka na svet spraviti, zhe she porodniga pomozhnika ni. Je she pa glava ali rit otroka v materne ufta ino medenizo tako globoko doli sgnana, da se vezh nasaj istifhati ne da, tak se mora hitro porodniga pomozhnika perzhakvati.

§. 731.

Sna se tudi nakljuzhiti, da glava ali rit, ki je doli sderzhala, kakor je bilo v §. 724 rezhenno, materne ufta sapre, tako, da kri ne more naprej, ampak da se per stanovitni kervavitvi v maternizi nabira, to se imenuje snotrajni kervotok, in se sposna is tiga, da trebuh porodnize zhedalje bolj oteka, se mehek ofhlata, da se navadna toplota v spodnim shivotu obzhuti, da porodniza s' vsakim trenljejom bolj bleđa, mersla ino flaba perhaja, da je shile komaj kaj obzhutiti, da porodniza sdihuje, seha, se merslo poti, da ji je flabo, da zhresmezhe, da ji v' ufhesah svoni, da jo omedlevze ino potrefski primejo, vun pa malo kervi tezhe ali zeló nizh. V' tej veliki sili je treba hitro porod fkos obrazhanje dokonzhati, ali ko bi bila glava ali rit she tako globoko doli perfhla, da bi to ne bilo vezh mogoze, se ima pa s' klefhi dodelati, da se bo samogla materniza fkoraj zhifto vkup svlezhi, kar bo kervavitev vstanovilo.

Peta Postava.

Od maternizhniga kervotoka po porodu.

§. 732.

Per naturnim porodu se po porodu materniza tako slo vkup potegne, kakor je potrebno, da strevo in jajzhne mreine od sebe lozhi, ino posneje oboje is-shene. Ta godba je vfelaj s' odtekanjom kervi fklenjena, ktere je pa vezhi del zelo malo. To odtekanje kervi je po redi, stori, da otrozhja postel dobro pretezhe, in se ne imenuje kervotok.

§. 733.

Zhe se pa po porodu otroka materniza ne svle-zhe prav ino dosti slo fkupej, sraven pa tudi svoje stene ino tiste dele satifne ino sapre, ki so she v' njoj nasajdershani, tako bodo po tim, zhe so streva ino jajzhne mreine zhisto ali nekoljko odlozhene, posodve, ki od maternize k' jajzetu grejo, odperte in tak rekozh same sebi prepufshene ostale, in po takim svojo kri s' veliko mozhjo isprasnile, ki bo toljko vezha, vezhe ko so posodve, in bolj urni ko je krogotek kervi. Satoraj so kervotoki is porodnih delov po porodu vfelaj filno hudi, in dostokrat s' narvezho smertno navarnostjo tudi po nar frezhnifhim porodu fklenjeni.

§. 734.

Kervotok po porodu je, ali svunajin, zhe kri is maternizhne noshnize tezhe, ali snotrajin, zhe je kri ali savoljo kerzhnatiga sapiranja maternih uft, sterdene kervi, streve ali she eniga otroka sadershana, da ne more odtekati, in se tako v' maternizhni votljini nabira.

§. 735.

Med perve vsroke kervotoka po porodu flifhijo te rezhi: Saostajanje vkup-vlezhjenja maternize, ki pride od prevelike slabosti porodnize, od presaraniga, premozhniga ali predolgo terpezhiga tru-

denja per porodu, od prehitriga poroda, od prevelikiga rastegnjenja maternize; dalej ne povfod enako ali kerzhnato vkup-vlezhenje maternize, ktera se na enih mestih vkup-vlezhe, na drugih pa rastegnjena oftane. Ta nakljuzhik pride od prenagliga in ne povfod enakiga ribanja maternize, od neprevidniga natesovanja na popkovim traku, od sarafhenja streve na maternizi tam pa tam, od teshkih in le fkos svuzheno pomozh dodelanih porodov i. t. d. Med te vsroke she flifhijo: saoftajanje odlozhene streve ali nekterih njenih kofzov, kake kervne grude ali kofza jajzhne mrehe v' maternizi, kar vse stori, da se materniza prav vkup potegniti ne more, dalej vshitje grejozhih pijazh ali sdravilov med porodom, velika vrozhina v' hifhi, preobilnost kervi, veliko ganjenje duha i. t. d.

§. 736.

Porodna pomozhniza bo kervotok po porodu istih le snamenjov sposnala:

Porodniza kar na ravnost govori, da ji nenavadno kri odteka, in zhe se prejifhe, se v' refnizi tako najde, vender je od kraja shila she dobra, in obras she ni zhres vezh spremenjen. Kjé zhes eno minuto bo she morebiti shila flaba, obras bléd, roke mersle, dihanje sdihajozho; in po nekoljkim kratkim pozhitku bolana dolgi sdihlej sashene, in se pomoja, kakor da bi se hotla is spanja sbrihtati; klizhe, da ji je hudo, in kmalo po tim se ji zhres vsdigne; rasprofti roke, dene odeje od febe, ino sdi se, da hozhe vfa splashena luft loviti (hlipati), toshi zhes mersloto, je tudi nepokojna, in profi, jo per miri puftiti; ali tudi leshi slo tak kakor v' omedlevzi, ali ozhi divjo okolj mezhe, in ni sa en trenljev v' pokoju, teshko in pozhaf sapo v' febe vlezhe, in jo spet naglo is febe sashene.

Nevarnost tiga kervozurka je dosti in sploh snana, in strah, kteriga per prizhejozhih naredi, vezhkrat zhes filo velik; eden vpije: mertva je; drugi: vmira; eden previja roke, drugi sem ter tje divjá, in ifhe, s' zhim bi jo sbrihtal; in treba je porodnizi vezhe terdnosti ferza ino previdnosti duha, kakor se sploh per ljudeh najde, da se bo samogla

fhkodljivimu ravnanju splafhenih prizhejozhnih ljudi vftavljati, in rasumno pomozh podeliti. Slaboft maternize je vzhafi toljka, in tako splofhna, da se roka, zhe se v' njo vpelja, lahko gori do shelodza fpravi. En drugi krat se zhes fredo kerzhnato vkup potegne, ino ftrevo, ki zhres leshi, v' febe sadergne, in ta premerik imenujemo savoljo njegove podobe dofti prav, urni glash (tudi ribji meh).

§. 737.

Zhe po porodu nenavadno hud kervotok nastopi, tak naj porodna pomozhniza, kakor hitro samore, po sdravnika pofhle; naj ofkerbi porodnizi na naglim ravno lego na herbti s' vkup dershanimi bedri, naj ima fkerb, da bo hifha hladna dershana, in naj ji perporozhi nar vezhi pokoj. Pride kervotok od odmerjenja maternize, kar se is tiga fposna, da se ne ofhlata kakor terda krugla nad framnimi kofthi, ampak da je zeli fpodni shivot mehek ino rastegnjen, da se materniza per snotrajnim prejkkanji kakor kak uvel shakel ofhlata, in da obenih sabolezhkov (vkup-vlezhenja) ni. V' tej pofledni nakljuzhbi mora porodna pomozhniza vse fkufiti, da fpravi maternizo, kakor hitro bo mogozhe, k' vkup-vlezhenju; sakaj, kakor hitro se bo to sgodilo, bo kervotok sam od feb' nehal, ker se bodo odpertine kervavivnih pofodev fkos vkup-vlezhenje maternize saperle.

§. 738.

To dofezhi naj porodna pomozhniza okoljzo materniga dnu s' plafhato roko rible, kjer jo odsgor navfpod pertifka, od kraja rahlo, pa zhedalje mozhneje, vmef pa naj kake kaplize shganja, flivo-vize, melifniga ali metniga shganja na trebuh (lamp) vliva. Vzhafi she po famih tih perpomozhkih kervotok jenja; se pa to ne sgodi, tak naj porodna pomozhniza majhino driftlo s' merslo vodo napolni, in jo naj prezej s' mozhjo proti tiftimu mestu trebuha vfikne, kjer se materniza snajde. Zhe she tudi sdaj kervotok ne saoftane, tak se bodo mogli pokladki is mersle vode ino ozta zhres zeli fpodni shivot nadevati, sraven tiga pa ravno ta mokrota

v' maternizhno votljino driflati. Vender pa naj ne posabi porodna pomozhniza otrozhnizo hitro otreti (suhó obrifati) ino suhó poloshiti, kakor hitro kervotok nehá. Vsnotraj se ji pa po velikoſti kervotoka, ino po velikoſti nevarnoſti po kafevni shlizhizi kjé vſako ſhtertizo ali polovizo ure zimetova omaka dava.

§. 739.

Zhe pa vſe to nizh ne vershe, kervotok le naprej terpi, ſtreva ſhe pa ni odsvunaj, tak ſe kervotok malokdaj drugazhi vſtaviti da, kakor da ſe ſtreva ſavſim odlozhi, ino odpravi. To ſtoriti, naj napolni porodna pomozhniza driftlo s' merslo vodo, naj ſpravi zevko tiſte v' kervno shilo popkoviga traka, ki pa kar nizh ſafukan ne ſmé biti, in ſkos tiſto naj isdriftla toljko mersle vode v' ſtrevo, koljkor je le noter gré. Skos to bo ſtreva bolj raſtegnjena ino teſhka poſtala, in ſe bo ravno sató leſhej odlozhila, in ſkos perpomozh merslote bo tudi berſh kervotok vtolaſhen.

§. 740.

Bi pa porodna pomozhniza tudi s' tim nizh ne bila opravila, bi kervotok ſhe naprej terpel, ſdravnik ſe pa ſhe ne perkasal, tak mora v' tej veliki fili lozhitvo ſtreve ſkos svuzheno umetnoſt s' rokó opraviti. Gré pozhafi ſa majhino napetim popkovim trakom s' vosko vkup slosheno ino s' maſtjó namasano levizo v' maternizo, naſtavi palez pravondi, kjér popkov trak v' ſtrevo gré, in gré s' konzi perſtov k' robu ſtreve, da bi najſhla, na kterim meſti je ſhe kaj odlozhena. Na najdenim meſti sdaj naj ſtrevo, (pa tako, da ſe bo jajzhnih mren ſogibala) s' rahlim ſem ter tje meſenjom perſtov varno od maternize prozh luſhi. Per tim delu veliko pomaga, zhe porodna pomozhniza na dnu maternize deſnizo poloshi, da jo bo rahlo dolj tiſhala ino terdno derſhala. Odluſhena ſtreva ſe potim s' zelo roko oprime, pozhafi isvlezhe, potim pa dobro ſpregleda, alj nje ni kje kak kofez ſaofſtalo, ino do naſtopa porodniga pomozhnika ishrani. Najde porodna pomozhniza ſtrevo na po-

famešnih meštih s' shilastimi nitki fosebno možno s' maternizo sarafeno, tak ne smé na tih meštih kar nizeh s' filo pozheti, ampak bi morala tifti del ftreve s' perftmi ftuzhkati, ino vlazhne kite v' maternizi puftiti. Vender se vse to ne smé telebafsto, ali zeló s' ranjenjom maternize sgoditi. Po odpravi ftreve fploh kervotok vfahne, ko bi pa ne, tak se morajo perpomozhki v' §. 738 raskasani, ponoviti.

§. 741.

Pride kervotok po porodu od ne povfod enakiga ali kerzhnatiga vkup-vlezhenja maternize, tak se materniza ofhlata terda, robafta, ino roglata, shila flabo bibe ino je terda, in fpodni shivot je per dotikanju obzhuten. Porodna pomozhniza mora tudi v' tej okolshini do nastopa poklizaniga sdravnika okoljzo maternizhniga dna rahlo ino povfod enako slo ribati, na fpodni shivot pa mlazhnih pokladkov is kamilzhniga téja ino mleka narejenih, naloshiti, ino kamilzhniga teja piti davati. Se potim materniza ne potegne povfod enako fkupej, je kervotok fhe hud, sdravnik fhe pa ne prizhejzh, tak se mora tudi roka bres odlashka v' maternizo fpraviti, ino njeno vkup potegnjeno felo rahlo ino varno rastegniti, tako, da bo možh' s' rokó v' sgorno votljino kakor urni glash fpodobljene maternize priti, in tako fplofhno in povfod enako vkup-vlezhenje fkos mesenje perftov narediti. Med tim pa, da se to godi, bo dobro, svunaj nad trebuhom v' merslo vodo namozhen ino moker pert oshemati, da bo voda na-nj padala. Je ftreva fhe sadi, tak jo bo treba lepo varno odlozhiti, in potim, ko se je nekaj zhafa s' roko vred v' fpodnim deli maternize pordershavalala, bo treba vse fkupaj pozhafi vun potegniti ino v' ftran fpraviti.

§. 742.

Ako kervotok savoljo kervnih grud, ftrevnih kozov ali jajzhnih mren, ki fo saoftale, ne vfahne, tak jih naj ifhe porodna pomozhniza, zhe bliso leshijo, s' perfti odpraviti, ali pa fkos nekoljko briganje v' maternizo ispeljati. Ko bi bili vezhi kozzi ftreve saoftali, in se terdno dershali, tak naj porodnimu pomozhniku prepufsti, da jih odlozhi.

§. 743.

Ko bi pa tudi po odpravljeni strevi ino po rasumnim ravnanji s' perpomozhki, ki so bili v' §. 738 perporozheni, kervotok s'he naprej terpel, tak mora porodna pomozhniza s' eno roko v' maternizhno votljino iti, da jo bo rahlo drashila, s' drugo pa naj od svunaj maternizo rahlo vkup stifka; in zhe obzhuti, da se vkup vlezhe; tak si naj roko v' pest vkup sloshi, in jo naj puhti od maternize vun istifkati.

§. 744.

Med perpomozhke, na ktere se ni toljko sanesti, in ki so s'he vméf shkodljivi, s'htejemo:

1) S'he od starih perporozheno prevesanje sgor-nih ino spodnih udov, da bi ne samogla kri is po-verhnih kervnih shilj nasaj tezhi;

2) samashenje materne noshnize ino eniga dela maternize s' vkup-safukanim, mehkim, popré s' jefihom napojenim platnom, ali s' vmivavno gobo; alj to lahko naredi, da bi snotrajin kervotok nastopil, ino

3) uvelo maternizo odsvunaj s' obema rokama prav mozhno vkup stifkati, ino tako dolgo na sadno medenizhno steno ino herbtishe tifhati, dokler se sazhne vkup vlezhi, kar bi se is bolezhiga obzhutenja v' spodnim shivotu ino is terdobe maternize sposnalo.

§. 745.

Porodna pomozhniza naj s'he tudi po vfahnjenji kervotoka s'kerbno na sheno gleda, ker bi se lahko materniza spet rastegnila, in kervotok ponovila. Mora torej s'kerbeti, da bo shenska s'he nekaj zhafa ravno ino tako, da bo glava nishje, leshala, in se kar nizh mesila; treba je vezhkrat pogledati, kakshin je kaj njenin obras, ino pa vezhkrat spodni shivot otipati, da se bo rozhno sposnalo, ko bi se kjé materniza sazhela rastegovati. Po tim s'he le, kadar otrozhniza na zelim shivotu enako topla postane, in se po zelim shivotu enako toplo poti, se je sanesti, da se bres kakiga

posebniga permérka kervotok ne bo povernil. Potim se spodni shivot s' fhirokim povojom povije, tak da jo bo eno malo tishal.

§. 746.

Po vftanovljenim kervotoku toshi otrozhniza fploh zhres mersloto, porodna pomozhniza se mora slo varvati, da bi jo ne hotla ogreti. Vfela je pa gledati, da svoje sgublene mozhi fkos tezhne jedi ino pijazhe, ktere se tudi lahko prekuhajo, kakor mleko, mefene shupe s' rajshom, kalfizo s' jajzhnim romenjacom i. t. d., fpet nasaj dobi. Posneje se ji tudi perporozhi shivesh od mefa, kter se lahko prekuha, kakor: mlado kure, telétina, dobre ino tenko sdelane jedi s' moke, in zhe je navajena, tudi nekoljko vina ali ola (piva). Vendar se juhe (shupe) v' prvih dneh po porodu ne smejo vrozhe, ampak le hladne jesti.

Shefta Postava.

Od porodov, ki so s' boshjastmi, ali ftrefenjom fklenjeni.

§. 747.

Boshjasti ali trefenje porodnize pridejo le med porodom, ali kmalo po porodu, in se perkashejo kakor hudi, fplofni kerzhi, ki savfim svest ino pozhutek vsamejo, in se fkos to od drugih kerzhov raslozhijo.

§. 748.

Boshjasti ali ftrefenje porodnize pridejo vezhi del v' sazhetku poroda, in so ali take, da kmalo prejdejo, ali pa ftanovitne; in postanejo vezhkrat kar na naglim, vezhkrat jih pa ene ino druge permére napovedujejo; postavim: nenavadna nesmenljivost (da se sa nizh ne smeni), odgovori vse na robe, hudo terganje po glavi, fosebno v' satilniku, vertenje po glavi, smoteno sagledanje, ifkre pred

ozhmi, dremota, tam pa tam po obrasu potrefavno mesenje. Kadar imá pa fama bolesen nastopiti, se porodniza, ktera je dosdaj kakor spala, kar na enkrat po konzú vsdigne, lomásti (tere) s' rokami pred seboj, odpré shiroko ozhi, vprè ozhi, ino strahno pred sé naprej gleda, in potim se ozhi ino glava na eno stran, vezhi del na levo sashenejo. Obras postane vef sabuhel (napuhnjen), vezhkrat zherno-siv, od kerzhnatiga mesenja slo sapotegnjen ino nesnán, ozhi divjajo povfod okolj, sobje shkriplejo, ufta se terdno vkup tishijo, in vezhkrat mnogo pen vun stopi, ki so vzhafi od rasgrisaniga jesika okervavene. Vef terfh ino vfi udje so od boshjastniga strefenja poprijeti; voda ino blato grefta fama od seb' prozh; shila med tim popadom malo bije, je vkup-potegnjena, in vezhkrat komaj kaj posnati.

§. 749.

Ti popadi ne terpijo zhes pet do defet minut, redkokdaj zhres shtertizo ure, in potim nastopi veliko oflabljenje ino obzhutik, kakor da bi vfi udje bili stolzheni, glavni bol ali dremotnost med hitrim, ne-enakim, hrepozhim sopihanjom ino omedlevza. Tako ostane porodna spet kje shtertizo alj polovizo ure, malokdaj dalej, in potim jo spet boshjast poprime, ki zhes nekaj zhafa spet pozhitek pufti; in to spremijanjanje tako dolgo terpi, da ali bolesen neha, ali pa, kar se shalibog vezhkrat pergodi, da smert revzo refhi.

§. 750.

Vsrokov boshjastniga strefenja je toljko, da vsako porodnizo sna prijati. Vender pa vezhi del le bolj flabe ino slo obzhutljive porodnize na prvim porodu bersh primejo, in pa tiste porodnize, ki na sploshni flabosti terpijo ino so she fame na febi bolj kerzhom podvershene. Boshjast pa perpeljajo vezhi del: hude strasti ino ganljivost duhá (jesa, strah, togota i. t. d.), veliki sgubitek kervi, nasprot pa tudi vzhafi preobilnost kervi, preveliko rastegnjenje maternize od premnoge otrozhje vode, od prevelikiga otroka ali dvojzhkov, posileniga rastegnjenja maternih uft ino svunajnih porodnih

delov, prenadevanja shelodza, slo bolezhnih popadkov, prevsgodniga ino prevelikiga vtrudenja per predelavanju popadkov i. t. d.

§. 751.

Boshjafti ne fshkodijo le materi, ampak tudi otroku, in vezhi del otrok vmerje, zhe fo zhes filo hude. Pa tudi se pergodi, da to hudo strefenje strevo odlozhi, hude kervotoke napravi, prevsgodne porode perpeljá, ino zeló maternizo preterga. She nevarnihi fo boshjafti, zhe se popadi velikokrat in po kratkim prenehanji ponovijo, in dolgo terpijo; sakaj, zhe se tedaj hitro in rasumno nepomaga, bota mati ino otrok teshko smerti odshlá.

§. 752.

Kakor hitro porodna pomozhniza nastop boshjafti sapasi, ali zhe se ji le vidi, da bi snala priti, se mora hitro po porodnim pomozhniku gledati, do tih mal pa fkerbeti, da se tefne oblazhila ino podvese odprejo ino odveshejo, ino da hifha ne bo pretopla. Porodnizi naj ofkerbí dobro lego v' posteli, in pa tak, da bo s' glavo ino sgornim shivotom nekaj vifhji leshala. Kadar boshjafti nastopijo, naj varje, da porodniza is postele ne pade, ali da se ne bo v' glavo ali v' kak ud sadéla ino vdarila. Slo nevarno je pa, porodnizo terdno der-shati, jo svesati ali ji pavze raskleniti hteti, ker se potim boshjafti fhe le raj pohujshajo.

§. 753.

Porodna pomozhniza per boshjaftih ne smé snotrajniga prejikanja opuštiti, da se bo preprizhala, alj she kjé porod hozhe nastopiti, in zhe boshjafti prevezh ne pertifnejo ino predolgo ne terpijo, se maternizhne ufta zhedalje bolj rastegnejo, in otrok naprej gré, tak se samore po sgorej raskasanim ravnanju porod fhe vfelej fkos naturno mozh dokonzhati. Pertifnejo pa boshjafti s' vfo filo, tak mora porodni pomozhnik fkos obrazhanje porod dokonzhati. Zhe je pa glava ali rit otroka she globoko doli v' medenizo isgnana, in se obernti ne da, tak nemore nihzher pomagati, ko fam porodni

pomožnik. Vezhi del po porodu otroka boshjafti vtihnajo, in potim shenska malokdaj vé, da je porodila.

§. 754.

So boshjafti po porodu otroka sginile (minole), tak se isgnanje streve naturi prepusti. Ko bi pa v' petim porodnim zhasu boshjafti spet pertifnile, ali bi se she le po porodu otroka sazhele, ino kjé zelo naprej terpele, tak mora porodna pomožniza hitro po sdravnika poslati, ali pa v' fili fama strevo na svetlo ispeljati.

SEDMI RASDEL.

Od navadnih bolesni nosezhih.

§. 755.

Porodna pomožniza sizer nikdar ne smé v' bolesnih nosezhe sdraviti, to je opravilo sdravnikov, in se mora njim prepustiti. Vender pa mora bolesni posnati, v' ktere narvezhkrat nosezhe padejo, da bo vftani nosezho ali njene svojze (domazhe) na nevarnost naverniti, in tako tudi na iskanje sdravnishke pomožhi nagniti, ali v' fili fama s' tiftimi sdravili pomagati, ki so ji prepufheni.

Perva Postava.

Od premnogiga zhresmetanja.

§. 756.

Zhresmetanje je nosezhim slo navadno, in se sazhe vezhkrat kmalo po spozhetju; vezhi del se le sjutrej sgoti, in sizer kmalo po vftajenji, ven-

der pride tudi druge zhafe. Terpi vezhi del tako dolgo, da se otrok sazhne mesiti, potim gré smeraj na manjši, ali zeló sagine, vender pa tudi vzhafi fkos zelo nofhenje shenfko nadleguje. Nekte-re nofezhe nikdar zhres ne mezhejo, in jim redkokdaj ali nikolj hudó ne pride, druge so, ki she le po shtertim mefzu nekak teshko per shelodzu obzhtijo, she druge oftanejo profte, da jim nikolj teshko ni noter do konza nofhenja, kjer rastegnjenje maternize shelodez poprime (rasdrashi).

Eni terdijo, da je zhresmetanje sdravo; pa vzhafi je le zhres filo, ino preftanovitno, se po vfaki jedi poverne, ali she zeló pride, zhe se nofezha jeftvine sdershi, in jo zele dni, tudi zele tjedne tak neprenehama dershi, da je nofezha v' nevarnosti, prevsgodaj poroditi. Kar je sa zhuditi, je to, da se pa vender le redko kdaj is te nadlege prevsgodni porod nakljuzhi, defi ravno filno rad naftopi, zhe se drugazhi nofezhi kaj vsdigniti noter da.

§. 757.

Zhe zhresmetanje ni zhes vezh hudo, in ne terpi predolgo, tak ni nofezhi ravno fhkodljivo, in ni treba drujiga sa odvrazhanje ftoriti, kakor smernost (v' jedi ino pijazhi) nofezhi preporozhiti.

Druga Postava.

Od kervnoshiljnih voslov (gerzh) [otrozhhjih shilj] na nogah, bedrah ino porodnih delih.

§. 758.

Kervnoshiljne vosle, ali otrozhje shile imenujemo tisto otezhenje kervnih shilj, ki postane, zhe se njihove (shiljne) mreene ne naturno rastegnejo; in snajo biti velike kakor grah; pa tudi velikoft kokofhjiga jajzeta dofeshejo.

§. 759.

V' pervih mezih noshenja se napravijo sploh le malo ismolezhe, temno-fivkaste maroge (shmajnge), posneje postanejo vezhe. Storiyo krog in krog samejeno, mehko, in sploh ne bolezhjo otekljino, ki se ismolezha ofhlata, ino temno-fivkasta, vezhkrat rudezhkasto lifhezha vidi, in ki se po svunajnim pertifku sploh vkrene, pa spet nasaj stopi, kakor pertifek nehá. Stari kervoshiljni vosli so bolj krog in krog samejéni, in se potim ne dajo vezh zhifto, vzhafi zeló nizh smanjshati, in se ofhlatajo kakor gerzhe. So potim vzhafi bolj bolezhji, alj nosezha faj obzhuti neko teshavno serbenje, fklénje ino nategovanje, sofebno kadar gré ali stoji, ki se pa sgubi ali pomanjsha, zhe se nosezha na herbet vléshe.

§. 760.

Ti kervoshiljni vosli se perkashejo ali tam pa tam po samim, ali jih je pa na enim feli veliko vkup, da jih je fkoraj viditi kakor vinski grosd. Navadno pridejo v' sadnih mezih noshenja, sofebno per shenskih, ki so she vezhkrat nosele, vzhafi pa tudi she od kraja noshenja. Po redi postanejo famo po bedrah ino nogah, vzhafi pa tudi po porodnih delih, po framnih uftnizah, in grejo naprej noter v' maternizhno noshnizo, in zeló do maternizhniga vratu. Vzhafi so s' vodeno otekljino fklénjeni. Sploh se sgubijo po porodu, se pa v' kterim prihodnim noshenji ponovijo, ali se pa v' otekljine sprevershejo.

§. 761.

Vse, kar samore mreene kervnih shilj flabeti, ino njih rastegnjenje perpeljati, se smé sa vsrok kervoshiljnih voslov iméti. Nosezhe flabiga, odmekliga trupla so rastegnjenju kervnih shilj narbolj podvershene, daley take, ki so shé veliko otrokov porodile, ali ki morajo v' noshenji veliko stati ali hoditi. Dalej sna tiga krivo biti preterdno prevesavanje (reklanje) spodniga shivota, mnogo sedenje, nabrano ino vterdeno blato v' ritnim zhrevesu, mnogo delanje, per kterim nosezha stoji i. t. d.

§. 762.

Po mestu, kjer se kervoshiljni vosli napravijo, po njihovi velikosti, ino vsrokih, is kterih is-hajajo i. t. d., se tudi njihova nevarnost raslozhi. Narnevarnisthi so bolj veliki kervnoshiljni vosli na framnih uftnizah, ker radi pozhijo, kadar porod nastopi, in lahko tak kervotok naredijo, da je shivljenje v' nevarnosti. Na bedrah ino nogah tudi snajo pozhiti, zhe se prevezh truplo pretegne, ali zhe se ne fkerbno s' perstmi po njih praska, pa tukej se vender she leshej kervavitev v'trahuje.

§. 763.

Kaj je s' kervoshiljnimi vosli pozheti, je po vsrokih i. t. d. raslozheno. Je nosezha mlada, dobro rojena ino kervopolna, tak se ji naj perporozhijo pijazhe, ki hladijo, ne toljko tezhna jed, ino shivot se ji naj odpért obdershi. Se pa kervnoshiljni vosli slabotnih nosezhih lotijo, tak se ji naj shivesh perporozha, ki je bolj tezhen, pa se lahko prekuha, bolj toplo obleko posebno na spodnim shivotu, ovitje nog i. t. d. Takó se naj ravna zhisto po okoljshinah, in dostokrat se bo bolesen prevarvala, ali saj pomanjshala, zhe se pravo ravnanje she ob pravim zhasu vpelja. Zeló odverniti se kervnoshiljni vosli v' noshenji malokdaj dajo, in toljko manj, bolj kakor od vsrokov is-hajajo, ki od noshenja pridejo, kakor postavim, pertifek nosezhe maternize na kervne shile.

§. 764.

Sdravila, ki se odsvunaj napravijo, imajo vse ta namen, pertifkanje kervi vstaviti, ino kervnoshiljne mreene vkup vlezhi ino krepzhati. Perporozhi se sa to mersla voda sa vmiyanje ino okladanje, ali fama na febi, ali pa s' shganjom, ino ne preterdno ovitje udov s' pafom, kake tri perste shirokim. Ker se pa paf rad premekne, tak je sa nosezhe, ki se mirno sdershati ne morejo, veliko boljshhe, zhe se jim nalash sato is platna tak povoj naredi, ki ravno komaj ud sa poviti obfeshe, in se s' odspod navsgor vpeljanimi traki ne preterdno sategne. Se

snajdejo kervnoshiljni vosli na framnih uftah ino v' materni noshnizi, tak se morajo ti deli v' noshenji ravno tako s' vodo ino shganjom vmivati; zhe pa en tak vosel pozhi, tak mora porodna pomozhniza hitro po porodniga pomozhnika poflati, do njegoviga dohoda pa kervavijozho mesto naj s' kofom krefavne gobe pokrije, zhres njo naj platnen, vezhkrat sloshen ovitek poloshi, in ga naj dobro na gobo pertifne, na bedrih ino nogah ga sna pa s' kakim povojom vterditi.

Trétja Postava.

Od vprepada (naprejpada, tróta) maternize v' noshenji.

§. 765.

Pod vprepadom (trótom) maternize saftopimo njeno globokeje doli padanje, tako, da se, ali snotraj medenizhne votline, globokeje ko po navadi ofhlata, in se nepopolni vprepad imenuje, ali pa is nje vun stopi, in se med svunajnimi porodnimi deli viditi dá, in se popolni vprepad sove.

§. 766.

Vprepad maternize se sna nakljuzhiti v' nenofezhim ftanu, dalej v' tréh prvih meszih noshenja, med porodom ino po porodu. Po tretjim meszu noshenja se vprepad maternize ne samore vezh nakljuzhiti, ker se savoljo svoje velikosti ne samore vezh fkos malo medenizo doli pogresniti.

§. 767.

Ta perméra se lahko sposná, ker se doli vgrosnjena materniza ali she vezhkrat viditi dá, ali pa per snotrajnim prejiskanji, ki se per stojezhi shenfski ftorí, kakor obzhutljiva otekljina na spodnim konzu maternize ofhlata. Porodna pomozhniza pa tudi mora vediti, da se per tih vprepadih materne ufta

ne sméjo smeraj v' fređi naprej padene otekljine ifkati, ampak da se vzhafi dalezh sadi najdejo, tako, da se tudi tazhaf, zhe maternizhno truplo med framnimi uftnizi vun moli, sadi sa vesmi framnih uft fkríte dershijo, itako, da se na prvi pogled zela rezh sa zhiſto kaj drugiga ſposnati, ino sa kako drugazhno otekljino dershati ſamore.

§. 768.

Vprepad maternize v' noſhenji pride od proſtrané ino malo nagnjene medenize, oflabenja maternizhnih veſí, od flaboſti porodnih delov po mnogih porodih, velikim kervavenji, dolgo naprej terpezhim belim tóku (belim zvetu), per kaſhlanju, per vsdigvanji teſhkih péſ, fkos veliko napinjanje per zhreſmetanju, ali iſprasnenju blata i. t. d. S' vprepadom maternize ſe rado ſdruſhi pogofito terganje po ſhivotu, ſtid nad jedjó, zhreſmetanje, vſtavljano odtékanje ſzavne vode, ſadershanje blata, ino priſad naprej padenih delov, in zhe ſe ne pomaga, ſna ſhe tudi prevsgodni porod is tiga priti.

§. 769.

Deſi ravno materniza ne more lahko med noſhenjom naprej paſti, ker ſhe vprepad, ki ſe je poprej naredil, v' prvih meſzih noſhenja ſavoljo vsdigovanja maternize ſgine, tak ſe je ſhe pa vender tudi narajmalo (namérilo), da je materniza v' noſhenju ino zelo med porodom vprepadla, vender pa ta nefrezha nemore drugazhi priti, kakor po prehudim napinjanji, in zhe je premernik medenize ſlo velik.

§. 770.

Per vprepadu maternize, ki v' popreſhnih meſzih noſhenja, ali ſhe le po porodu pride, ſe vprepadena materniza mora naſaj ſpraviti, ino okovariti, da vezh ne bo vprepadla, kar je tukaj lahko iſpeljati. Noſezhi naj porodna pomozhniza vkaſhe, da ſe ſ' povikſhano ſadnizo (ritjo) ino ſtegnjenimi bedri v' poſtel vleſhe, in potim naj gleda ſ' dvema ſ' maſtjó namasanima perítoma vprepad po ravnanju medenizhne ofi lepo rahlo na kvifhko ſtiſhati.

Po nasaj spravljnim vprepadu mora nofezha she nekaj zhafa lepo mirno na herbti v' posteli leshati, ino se savoljo prevarvanja she kakiga ponovljenja tiga vprepada s' kakim sdravnikom posvetovati. Zhe pa porodna pomozhniza vprepadene maternize ne more nasaj spraviti, tak naj nofezhi poprej imenovano herbtno lego v' posteli vkaše, naj vprepadene dele s' zotizami, ki so bile v' olji napojene, pokrije, ino zelo zhes spolne dele naj mlazhne pokladke is ovarkov (odzedkov) lenoviga semena ino mleka déva, in to tako dolgo, dokler poklizan sdravnik pride, ino nofezho sdraviti sazhne.

.Shterta Postava.

Od opognjenja maternize.

§. 771.

Opognjenje maternize je dvojno, namrezh navspred ino navsad; se najde dno maternize navsad proti sveti kósti obernjeno, materne ufta pa navspred proti framnim kóstém, tak imenujemo to nasaj-opognjenje maternize; se opogne pa njeno dno proti framnim kóstém, materne ufta pa proti sveti kósti, tak imenujemo to njeno nasfpred-opognjenje.

§. 772.

Navsad-opognjenje maternize se nar vezhkrat med noshenjom, sofebno v' drugim, tretjim ino shtertim mefzu nakljuzhi, kakor per ne nofezhih, vender se je pa she svunaj noshenja vezhkrat kakor v' noshenji najfhlo.

§. 773.

Sa vsroke, kateri nasaj-opognjenje maternize perpravljajo, se dershijo: veliki medenizhni proftor, globoki ftan zhrevja, oflabenje shirokih ino okroglih maternih vesi. Vsroki pa, ki timu opognjenju perloshnosti dati samorejo, so: prenapolnenje fzavniga mehirja, redko ali s' mnogim tifha-

njom sklenjeno isprasnjenje blata, stanovitna herbtna lega i. t. d.

§. 774.

Navsad-opognjenje maternize se sposná is naflednih snaminj, ki s' vftavljaním ali zhisto vftavljením isprasnjenjom fzavenize in blata, in pa s' kerzhanatimi spremembi, ki se v' vpognjeni maternizi nakljuzhijo, sklenjeni. Te nakljuzhbe pridejo per nasaj-opognjenu v' nofhenju na naglim, alj vzhafi le pomalim, isprasnjenje blata ino fzavnize je slo vftavljano, vzhafi zhisto saoftane; naftopi hudo, vzhafi filno bolezhó tifhanje, obzhutiti kakor popadki, neka tesha ino polnoft v' fpodnim shivotu, ki je napihnjén ino bolezh, nagnjenje k' zhresmetanju, zhresmetanje, trefhlika, nar vezhi nepokoj, prevsgodni porod ino zelo smert, zhe se mehír raspózhi, ino otezhenje ino prifad zhrevja v' fpodnim shivotu. Per prejkkanju s' perftom v' materni nofhnizi se najdejo materne ufta sa framnimi koftmi ali pa nad njimi, ki se vzhafi komaj dofezhi dajo, vzhafi pa zelo né, in na sadni fteni materne nofhnize maternizhno dno, ki je proti fveti kofti doli slésilo, kakor terda krugla, ki se tudi per prejkkanju fkos ritno zhrevó ofhlata.

§. 775.

Sdravivno ravnanje per navsad-opognjenju maternize obftoji v' isprasnjenju fzavniga mehírja ino ritniga zhrevesa, ino v' popravi na naturno lego maternize.

§. 776.

Vender pa mora porodna pomozhniza per navsad-opognjenju maternize bres odlashka sdravnifhko perpomozh ifkati, in do njegoviga naftopa nofezho v' mirni legi na pofteli obdershati. Je pa bolezhina slo huda, trebuh slo napihnjén, in zhe se vidi, da sdravnika fhe kmalo ne bo, tak pa naj gleda, da bo opognjeno maternizo fpet poravnala. Narpré se morata fzavniza ino blato isprasnití; fakaj velikokrat se je she po famim tim isprasnjenju navsad-opognjena materniza fama v' fvojo pravo

lego poravnala. Torej nekteri terdijo, da ni obeniga poravnavanja potreba, in da je prenapolnenje fzavniga mehrija in pa ritniga zhrevesa sam ino edini vsrok opognjenja maternize.

§. 777.

Je porodna pomozhniza opognjenje maternize sposnala, ter kar hitro po porodniga pomozhnika poslati mora. Dokler poklizan sdravnik ne pride, naj porodna pomozhniza nosezhi pravo lego da, ritno zhrevo in fzavni mehri isprasni, da se bol lahko poravnanje sgoditi samore.

§. 778.

Je materniza spet poravnana, tak mora nosezha sbe dober zhas v posteli ostati, in porodna pomozhniza mora skos vezh dni dobro na njo gledati, ino jo vezhkrat prejiskati, ko bi se neprava lega ne bila spet povernila. Med tim zhasom je morda materniza toljko sraftla, da se vezh nasaj-opogniti ne more.

§. 779.

Navspred-opognjenje maternize je bolj redko kakor navsad-opognjenje. Naredi pa vedno tishanje k' isprasnenji vode, bolezhnost v' fzavnim mehriji, ino per doteknenju spodniga shivota nad framnimi kostmi; nosezhi se sdi, zhe prestopi, kakor da bi ji kaj teshkiga na mehri padlo, in jo spet tishi k' isprasnenju vode, in zhe se na herbet vléshe, se ji sdi, kakor da bi ta teshka rezh bila spet nasaj padla. Spodni shivot je filno velik, ino spredi doli vifi, ino maternizhno dno se odsvunaj bolj sposná, kakor drugazhi. Per prejiskanju s' persti se najde maternizhno dno v' materni noshnizi spredi nad framnimi kostmi, materne ufta proti sveti kosti obernjene, in vzhafi tako vifoko, da jih ni dosezhi.

§. 780.

Vsroki navspred-opognjene maternize snajo biti: veliko nagnenje mdenize, notervpognjenje lednih vretenzov, prenapolnenje ritniga zhrevesa,

oflabenje trebuhojih krovov, flaboft maternizh-
nih vesi.

§. 781.

Tudi v' tej nakljuzhbi mora porodna pomozh-
niza sdravnishko pomozh ifkati, in le tedaj se sme
naravnanja fama lotiti, zhe je fila velika, porodni
pomozhnik pa nij per redi. Nofezhi se perporo-
zhi herbtna lega s' povikshano ritjo, in potim se
ifhejo s' dvema v' materno noshnizo spravlenima
perftoma materne ufta doli ispeljati, med tim da se
s' drugo roko nad frannimi koftmi maternizhno dno
nasaj ino kvishko potifhati ifhe. Nofezha mora
dolgo zhafa v' herbtni legi oftati, in s' pafom, ki
je zhres fpodni shivot nad frannimi koftmi naprav-
len, se ifhe materniza v' svoji naturni legi vterditi.

OSMI RASDEL.

Od narnavadnifhkih bolehnofl per
otrozhnizah.

§. 782.

Kakor nofhenje ino porod, tak ima tudi otrozhja
poflta fvoje laftivne bolehnofli, ki pridejo ali od
nefrezhniga poroda, ali se fhe pa posneje v' otrozhji
poflteli sazhejo, ino fo vezhkrat slo nevarne sa
otrozhnizo. Porodna pomozhniza jih mora posnati,
enkrat sa to, da bo fhe ob pravim zhafu sdravnika
ifkati, in potim pa tudi sa to, da bo v' fili tudi
fama sa en zhaf perpomozh vedla.

Perva Postava.

Od savihnjenja ali obernjenja maternize.

§. 783.

Pod savihnjenjom (obernjenjom) maternize se saftopi doli-islesénje dna maternize v' njeno votljino, ino doli-vgresnjenje dna ino trupla v' materne ufta. v' materno noshnizo ino zeló pred svunajne porodne dele.

§. 784.

Raslozhi se torej tudi nepopolno ino popolno savihnjenje. Per nepopolnim savihnjenji stopi dno maternize vezh alj manj fkos materne ufta, ino napravi otekljino, kakor plat okroglo, ki je od maternih uft obsinjena; per popolnim savihnjenji je pa zela materniza od dna noter do vratu fkos materne ufta vprepadla, in leshi pred svunajnimi porodnimi deli tako, da njeno snotrajno lize svunajno lize stori.

§. 785.

Savihnjenje maternize postane ali na naglim ali szhafama. Na naglim je le per porodu mogozhe, zhe shenfka po konzi stoji, in tedaj, ki se otrok vlega, prevezh tishi; zhe je otrok s' zelimi jajzhnimi mrenami naprej gnan, streva pa s' maternizhnim dnom vred doli vlezhena; dalej fkos neprevidno natesavanje popkoviga traka, is tiga naména, da bi se fhe terdno fedezha streva odlozhila, fkos prekratki ali samotani popkov trak, in zeló, zhe je medeniza preprostrana. Szhafama se savihanje napravi fkos mefnate orastke na dnu maternize i. t. d.

§. 786.

Savihnjenje maternize, ki na naglim pride, je sploh s' hudimi bolezhinami, kervotokom, prifadom ino otezhenjom vprepadeniga dela, in zhe je popolno savihnjenje, s' zhresmetanjom, omedlevzami, vkup-vlezhenjom, oflablenimi mozhi, majhino

komaj obzhotljivo shilo ino s' nevarnostjo vshganja ino smerti sklenjeno.

§. 787.

Popolno savihnjenje maternize se sposná na tim, da se sploh terda, ruzezha, gladka, lishezha, obzhotljiva in vezhi del kervavna otekljina pred svunajnimi porodnimi deli sagleda, ktére se she vezhkrat streva terdno dershi, alj na kateri se she mesto, kjer je s' maternizo sklenjena bila, dobro raslozhi; materne usta se ne dajo ofhlatati. Spodni shivot je nekoljko skup-vpaden, in nad framnimi kostmi se ne ofhlata ta terda krugla, skos ktero se drugazhi materniza sposnati da.

Nepopolno savihnjenje maternize je sploh teshje sposnati; tukej se sizer tudi terda krugla nad framnimi kostmi ne najde, alj per snotrajnim prejikanjji se najde neka gobasta, gladka ino slo kervavivna rezh obsinjena, in ktére se she morda streva dershi.

§. 788.

Naglo savihnjenje maternize je po §. (odstavku) 786 smeraj filno nevarno, in zhe potrebna pomozh kmalo ne pride, kervotok, ki se sploh sraven perdrushi, vstaviti, tudi vezhi del le s' smertjo nehá (henja); alj pa prifad ino vshganje maternize nastopi, kar tudi v' nekterih dneih smert perpeljá. Per vsim tim se je pa per tih nakljuzhbah skasalo, da se je materniza szhafama na to lego tako navadila, da je zeló mesezhno zhishenje naprej terpélo, in da sdravje ni bilo nizh bolj vstavljano, kakor skos kak drugi navadni maternizhni vprepád.

§. 789.

Pervo vkasilo per savihnjenju maternize je, tisto bersh ko bersh v' njeno popréfno lego nasaj poravnati, sato ker se prifad ino otekljine rade hitro sraven perfadijo, tako je po tim nasajporavanje teshko ali zeló ne mogozhe. Ker se v' tim nevarnim porodu nikdar prehitro pomagati ne more, da bi she vse po frezhi sefhlo, tak mora porodna pomozhniza kar na enkrat jifkati, maternizo v' njeno

naturno lego nasaj spraviti, in med tim pa sdravnika v' pomozh poklizati puftiti.

§. 790.

Zhe je savihnjenje maternize nepopolno, in se je she le nakljuzhilo, tak bo sadofti, da se, potim ko se je porodna na herbet s' nekoljko bolj povikfhano ritjo kakor perfmi vlégla, s' fhpizhafto vkup-sloshenimi perfmti defnize ali levize vprepadeno dno maternize rahlo fkos materne ufta na kvifhko istifhati ifhe, in da se porodni sapové, per zelim tim delu, se ne napinjati ino navfpod pertifkati, ne slo dihati. Je savihnjenje popolno, in she kake ure ali dni terpi, tak se prime dno maternize s' zelo roko, in med tim, da se tifto rahlo vkup ftifne, se pozhasi po potu medenizhne ofi (peljavne zherte) fkos materne ufta na kvifhko tifhi. V' teshavnih namerih sna vse frezhno is-hoditi, zhe se dva perfsta na strani savihnjeniga maternizhniga dna v' materne ufta vpeljata, da se s' shnjima materne ufta rafkrenejo, in potim narpré materniza ob strani bliso maternih uft, ino potim njeno dnó nasaj tifhi. Je materniza fpet v' fvojo lego nasaj spravljena, tak se mora roka tako dolgo v' njoj puftiti, dokler se vkup ne svlezhe, in ko bi se kmalo vkup ne svlekla, tak je treba s' drugo roko odsvunaj materno dno ribati, s' roko pa, ki se v' maternizi snajde, fkos mesenje perfstov maternizhne ftene rahlo drashiti, ino ravno ob tim zhafu pokladke is mersle vode od svunaj na fpodni shivot polagati pufti, da se bo bersh materniza savfim vkup svlekla; in po tim she le, kadar se je svlekla, se roka is porodnih delov is-potegne.

§. 791.

Porodna pomozhniza mora zhres to naravnavanji v' naturno lego savihnjene maternize, kar ftrevo sadene, tako ravnati, da bo, zhe je savihnjenje she zhifto novo, in ftreva she terdno na maternizi fedi, ftrevo s' savihnjeno maternizo vréd ob enim nasaj spravljala; to je nar boljffe, she vezho ranjenje maternize ino huje kervotoke prozh

dershati. Ako se pa najde, da se je vezhi del streve she odlufhil, kar se veliko vezhkrat naméri, tak je pa smeraj boljše, pred poravnavanjem savihnjene maternize strevo zeló odlozhiti ino is poti spraviti. Po storjeni popravi mora otrozhniza she nekaj zhafa mirno na herbtu leshati, in dalej ko navadno, poleshavati, in se vfiga telefniga vbi-janja (trudenja) sdershati, da se sleg ne poverne.

§. 792.

Ko bi savoljo prifada ino otekljine na savihnjeni maternizi poravnavanje ne bilo mogozhe, ali savoljo pomnoshenja nevarnih nakljuzhb, fofebno vkup-vlezhenja, nevarno, tak porodna pomozhniza v' tih nakljuzhbah ne smé nikak s' filo ravnati, ampak naj pokrije savihnjen del s' tenkimi perti, ki so bili v' toplo mleko ino olje namozheni, naj tudi sferbi sa isprasnjenje szavniga mehírja ino ritniga zhrevefa, in naj pohlevno zhaka, dokler da porodni pomozhnik nastopi.

Druga Postava.

Od otóka ino prifada na svunajnih porodnih delih.

§. 793.

Otók ino prifad na svunajnih porodnih delih rada nastopita po teshavnih porodih, kjer je glava dober zhaf v' medenizhni votljini tizhala, ali po mnogim ino shtoraftim prejiskanji, po porodih, ki so se s' sdravnishkimi zevmi dodelati morali i. t. d.

§. 794.

Porodni pomozhnizi je tukaj nar bolj na to gledati, jeli je otekljina bolj vodena ali v' refnizi prifadna. Zhe je vodena, tak je bolj téftnata, bleada, ino malo obzhutljiva; zhe je pa prifadna, je pa bolezhha, napeta ino slo rudezhha. Tudi rada kaka trefhlika sraven stopi, ktero pa babiza, ki porod-

nih delov ne posná, ali nizm neprejiskuje, rada kar na ravnost sa mlezhno treshliko obfódi.

§. 795.

Obojno otezhenje se da sploh she v' nekterih dneih s' tim odpraviti, da se otrozhniza slo snashno dershi, in da se ji mlazhni pokladki is vina ali di-fhezhih selifhov s' vinom kuhanih zhres otezhene porodne dele denejo, in da se ji per velikim, smradljivim in savoljo otóka le nepopolno odteka-jozhim zhifhenju otrozhje postele materna noshniza vezhkrat na dan s' mlazhno vodo dobro is-fika. Per prifadnim otoku pa vinfki pokladki ne storiyo dobro; per tih je boljše, pokladke is aljbeshoviga selifha ino kamilz, ali ovarkov lenoviga femena v' mleko polagati. Ko bi se pa po tej perpomozhi otok she nizm ne opravljal, ampak na velikosti ino bolezhnosti she le rafel, se imá pa sdravnifhka pomozh ifkati.

Trétja Postava.

Od preterganja fredniga mefa.

§. 796.

Ena nar neprijetnifhkih nakljuzhb per porodu, ki she tudi potim v' otrozhji posteli veliko naganja (kljubje), in se teshko pusti od nature osdraviti, ali pa zeló ne, smeraj preterganje fredniga mefa oftane, ki, zhe je veliko, t. j. zhe do riti alj pa zeló v' njo féshe, gotovo stori, da vetróvi ali blato fami od feb' prozh grejo, da materna noshniza naprej pade i. t. d. Dofiti je vsrokov, ki porodno pomozhnizo filiti morajo, si is vse mozhi persadjati, da bo to preterganje prevarvala, kar se bo pa tudi fkoraj vselaj dalo, zhe se bo she spredi danih naukov svefto dershala.

§. 797.

Sredno mefó se per porodu lahko preterga, zhe je framna fklad pretelna, zhe medeniza ni

prav nagnjena, zhe je porod prenagel, zhe so otrokova glava, plezha ali rit prevelike, zhe je shenfka v' porodu stala, zhe so bili stegni prevezh narasen vlezheni ali svunajni porodni deli prevezh rastegovani, ali zhe fredno mesó ni bilo prav podpirano.

§. 798.

Se je fredno mesó v' refnizi pretergalo, tak se ta nefrezha kmalo na snanje dava skos hudo fklenje, kervavitev, otekljino ino pezhenje per ispuhanju fzavne vode, skos nemogozhnost, se vfefti, ino skos treshliko od ran.

§. 799.

Je preterganje majhino, t. j. da she ni pretifnilo do polovize fredniga mesá, tak ne napravi ravno toljke nefrezhe, in se da vupati, da se bo rado spet sazélilo. Kar rabo (vrazhitvo) sadéne, tak je tudi tukej nar vezha snaga zhres vse potrebna, ker ravno vedno ogerdenje rane skos otrozhnizhni tok sazelenje nar bolj vstavlja. Otrozhniza mora torej stanovitno na eni strani, pa ne na herbti leshati, pred porodne dele se ji pa imá mehka goba poloshiti, s' tim se bo prevarvalo, da otrozhnizhni tok ino fzavna voda ne bota v' rano vhajala. Bedre (stegni) se ji morajo s' shirokim pertom rahlo vkup svesati, ino med kolena se ji mora debel ovitek is mehkgiga platna poloshiti. S' lehkim ino redkim shiveshom, in zhe drugazhi ni, tudi s' driftlanjom se ji mora lahko isprasnenje blata ofkerbeti. Rana se ji imá vfaki dan trikrat s' mehko, v' mlazhno vodo namozheno gobo varno ozhediti, in tako samore bres vfiga masanja ino slashtrov i. t. d. ne preveliko preterganje v' kakih 14 — 21 dneh popolnoma sazeliti.

§. 800.

Se je pa fredno mesó noter zhres polovizo, ali zeló noter do riti pretergalo, tak je pa sazelenje veliko teshje, in ni drugazhi mogozhe, kakor da se narasen, pretergani deli spet prav sklenejo, kar nihzher ne ispeljá, kakor sbrihtan sdravnik (ranozelnik), in torej je sa porodno pomozhnizo ojstra

dolshnost, hitro po eniga takiga poflati; in hude kafhtige bi se vredna fforila, ko bi fkos sakrivanje rane, ktera fe je snabiti favoljo njene nefkerbnofti naredila, ali fkos dolgo odlaganje, pomozh ifkati, nar boljshi zhaf osdravlenja potratila.

Shterta Postava.

Od fzavnih teshav po porodu.

§. 801.

Szavne teshave fe mnogokrat permerijo po teshkih, tudi vméf po lehkih porodih, in obftojijo v' tim, da voda faoftaja, alj pa, da fama od feb' odteka.

§. 802.

Vsrok fzavnizhniga sadershavanja je otezhenje shrela fzavne zevke, ki naftopi, zhe otrokova glava predolgo in slo te dele pertifka, in fzavniza drugazhi naprej ne more, kakor le po kaplizah ino pa med velikimi bolezhinami, ali pa, da fe zeló nizh isprasniti ne da.

§. 803.

Per tim sadershanji vode fe naj s' tiftimi rezhmi pomaga, ki fo bile v' §. 795 proti otezhenji svunajnih porodnih delov perporozhene. V' leshjih nakljuzhbah fe bo s' njimi otekljina v' kratkim zhafu rasdelila, in fzavniza fpet bres sadershka odtekala. Zhe pa sadershana voda velike bolezhine naredi, in fe po legi s' povikfhano ritjo, ino s' pipizo (katetrom) od porodne pomozhnize nafstavleno, isprasniti ne da, tak fe mora kmalo sdravnifhka pomozh ifkati.

§. 804.

Szavniza fama od feb' fpot' gré po teshkim porodu ali pertifku s' sdravnifhkimi zevmi, ker mehijov vrat odreveni ali pa prifaden ino prevertan

poftane, in v' sadni nakljuzhbi fzavniza le fkos materno noshnizo istekati samore. Odrevenenje mehrija sna tedaj priti od tiga, zhe je otrokova glava terdo ino dolgo na framnim oboku (obodu) ftala, zhe se je isprasnjene fzavnize pred porodom samudilo, ali, zhe je fzavni mehri sam na febi flab; in tako sna fzavniza fama od feb' spot' iti, defi ravno mehri zeló nizh ne ranjen. Zhe fzavniza fama od feb' spot' gré, se mora kmalo sdravnik v' pomozh poklizati; sakaj, zhe se v' pervih dneh po porodu ne pomaga, tak je posnej fploh vse sftonj, in vboga shenfká bo ravno tak nefrezhna, kakor da bi blato samo od feb' spot' fhlo. Satoraj nikar posabiti, v' pervih dneh po porodu otrozhnizo poprafhovati (pobarati, popitati), ali gré voda, kakor mora biti, ino bres teshave od njé.

Peta Postava.

Od isvinjenja ino poknjenja kukovize.

§. 805.

Kukoviza se sna sviniti, ali zeló odlomiti per ftarih shenfkah, ki fo na pervim porodu, zhe je medenizhno is-hodifhe pretefno, ali zhe je kukoviza prevezh noter vpognjena, tudi kadar se kaka velika otrozhja glava fkos ispeljava, ali pa, zhe kaka prenagla, nevedna ino fhtorklafta babiza kukovizo prehudo nasaj tifhi. Ta hudi nakljuzhek se na snanje dava fkos hudo fklezho bolezhino, ktero otrozhniza v' okoljzi odpertine ritniga zhrevesa obzhuti, ki fhe huje saboli, zhe bedre smesi, k' potrebi gré, sakafhla ali kihne i. t. d.; potim se pa tudi fposnati da fkos moljavo ofti (fhpize) kukovize, ki se odsvunaj nenavadno krenljiva ofhlata.

§. 806.

Ko bi se ne bi pomagalo, bi snali slo nevarni nastopki is tiga priti, ki bi v' prifadu, gnojenji, piávkih (odpertih ranah) i. t. d. obftali. Kakor

hitro porodna pomožnica to per otrožnizi sapasi, tak jo naj hitro po strani poloshi, ino po sdravnika poshle.

Shefta Postava.

Od otrožnifhke trefhlike (merslize).

§. 807.

Otrožnifhka mersliza (trefhlika) je trefhliškka prifadjozha bolesen, ki sadene ne le shenfke na pervim porodu, ampak tudi take, ki so she vezhkrat porodile, stare ino mlade, fosebno pa take, ki so na perfih ino drobovini (zhrevji) bolane, tudi takfhne, ki so shaloftnih misli, ali odsvunaj kaj poshkodvane, ki so hude porode prestale, ki same otrokov ne dojijo i. t. d.

§. 808.

Otrožnifhka trefhlika flifhi med narnevarnishe bolesni otrožnize, ino perpeljá, zhe se hitro ino modro ne pomaga, fkos vshganje ali ispótenje mokrot v' trebuho, perfno ali glavno votljino, k' smerti.

§. 809.

Porodna pomožnica mora torej s' snamenji otrožnifhke trefhlike snana biti, ki se, shalibog! velikokrat od same otrožnize ino od drugih ljudi sa kaj majhniga dershi, in otrožnize, ker obene pomozhi nimajo, konez vseti morajo. Toraj je porodne pomožnice velika dolshnost, na to gledati, da se per pervim snamenji otrožnifhke trefhlike hitro sdravnik v' pomozh poklizhe.

§. 810.

Otrožnifhka trefhlika nastopi sploh perve dni po porodu, vzhafi pa tudi posneje, defeti ali shtirnajsti dan; in se sazhne s' majhino groso (drege-tanjom), ki se pa v' hudo mersloto prevershe, sa ktero pa suha vrozhina, velik nepokoj, zhudna

sheja, in pa bolezhina v' spodnim shivotu nastopi, ki je stanovitna, hudo skli ino réshe, in tako obzhitljiva postane, da otrozhniza nar rahlishiga dotika ne prenese, in ki je per preobernjenji, vstajenjenji ino kashlan'i zhres vse huda. K' timu se perdrushi hitra sabuhlinost zeliga spodniga shivota, hitriza ali sadelanje, grenek okuf (shmah) in nagnenje k' zhresmetanju. Ob enim tudi vsahne mleko v' siszih, ino otrozhnifhki tok tezhe bolj po malim ali tudi savfim sgine; obras ali faj lize vzhafi od kraja neka rudezhiza obleti, vezhi del je pa obras bléd, ozhi bres lifha, ino uftnize (zhube, shnabli) ino ozhesni kotizhi beli. Na zelim obrasi se ji plashnost ino flabost vidi, sadnizh postane filno flaba, sazhe narobe govoriti, po koshi maróge nastopijo, sraven strefenje, tam pa tam dergetanje udov strefenje po zelim shivotu ino smert.

§. 811.

Otrozhnifhka trefhlika nastopi sploh drugi, vzhafi tudi tretji dan po porodu, ali pa tudi, kakor je bilo she popré rezhenó, she le osmi, defeti ali fhtirnajsti dan. Pré ko nastopi, vezha je nevarnost, ino malo otrozhniz osdravi, zhe trebuh prevezh otezhe; torej mora porodna pomozhniza, kakor le nekoljke perkasne otrozhnifhke trefhlike sagleda, bres odlashka sdravnika poklizati puftiti, in sa ta zhaf otrozhnizi nar vezhi pokoj na dufhi ino telefí perporozhiti, jo prezej toplo dershati, ji otroka vezhkrat k' siszu djati, ino vshivanje grejozhih rezhi ojfthro prepovedati.

§. 812.

Porodne pomozhnize so otrozhnifhko trefhliko she velikokrat sa kako drugo bolesen dershale. Torej je potrebno, da se tiste bolesni ino njih raslozhne snamenja dobro raskashejo, is kterih je ta smota nar vezhkrat perfhla.

1) Otrozhnifhka trefhlika se od kraja vezhkrat sa mlezhno trefhliko dershi, se pa od njé v' tim raslozhi, da per mlezhni trefhliki tiga velikiga oflabenja, hudiga trefenja, sklenja ino te velike obzhitnosti spodniga shivota ni, da se siszi zhedalje

bolj s' mlekom napolnijo, in da otrozhnize neko bodenje ino vlezhenje v' sizzih, pod pasduhi, vezhkrat neko preletenje zhres zeli shivot obzhutijo, kterih vsih namér per mlezhni treshliki ni.

2) Tudi s' sabolezhki se otrozhnifhka treshlika pogosto spremenja. Se pa raslozhi od njih v' tim, da per sabolezhkih ni nobene treshlike, in da bolezhina v' trebuhu ne terp v' eno naprej, ampak da prenehava, in da per doteknjenji trebuha ne postane huje; ino

3) se otrozhnifhka treshlika rada s' treshliko od ran spremení. Treshlika od ran se perkashe po ranenji kteriga truploviga dela. Sploh je le ranenje tiftih delov, ki so per porodu nar hujshi poperjeti, ki nastopik treshlike od ran per otrozhnizah nakljuzhijo, kakor preterganje sredniga mesá, maternizhniga vratu, tuzhkanje maternize ino materne noshnize, preterganje njenih posameshnih delov; toraj pridejo ti slegi skoraj vselaj od shtorkljaste pomozhi s' roko ali sdravnifhkimi zevmi, od samujeniga ali ne po svúzhenji storjeniga podpiranja sredniga mesá, od shtorastiga, nevsmileniga prejiskavanja, od presileniga isvlazhenja she ne dosti odlozhene streve i. t. d. Porodna pomozhniza is tiga lahko vidi, da treshlika od ran vezhi del lahko s' tim prevarje, da porodni tek sferbno ino módro naprej peljá, in da se varje, v' tisto babjo smoto pasti, kakor da bi narurni porod vselaj prav hitro moral naprej iti, in da bi se moral naprej gnati, s' zhim se bolj hitro more, kar stori, da s' vse sorte neumnimi ino shkodlivimi perpomozhki ravnarijo, in pred vsem, bersh ko morajo, mehri odprejo. Modra porodna pomozhniza bo pa hitro, kako ranenje porodnih delov sagleda, sdravnifhko pomozh iskala, in dokler je ne dobi, sa lepo snago otrozhnize sferbela, in gledala, da se shenska ne prehladi, in da je mirnih pokojnih misli.

Sedma Postava.

Od mosolov otrozhnize.

§. 813.

Mosoli (Friesel) otrozhniz se perkashejo v' mnogih majhnih, rudezhih ispuhkih, kakor da bi s' profom posejal, ki se is koshe molezhi s' peršmi ofhlatajo. Zhres ene ure se na njihovih narvishjih moljavah napravijo mehizri, ki od kraja zhisto, posneje pa belo ali rumeno mokroto v' febi imajo. Zhres ene dni se tam pa tam lufkine naredijo, in odpadejo. Polotijo se narpre vratu, perš ino podpasduhov se ras-shirijo po drugim shivotu ino udih, redkokdaj pa na obras stopijo. Mosolova treshlika se sazhe s' mrasenjom, zhresmetanjom ino oflabenjom, nekaj poprej, ko se mosolzi ispuhnejo, se obzhuti bolana v' bridkostih vneta, in sdi se ji, kakor da bi kako veliko peso na perših imela, je vsa otoshna ino shalostna, in mnogi pot se ji ispušti, ki kifilo dihi; ozhí so ji vezhkrat kalne ino vodene, ali prifadne. Otrozhnishki tok je pomanjshan ali zhisto vstavljen, in poprej kakor se ispuhki perkashejo, je she kosha hribzhafta kakor gosja kosha.

§. 814.

Ta bolesen prime nar raji takshne otrozhnize, ki so od istrudenja ino isprasnjenja oflabljene; sna tudi od pretople odeje ino obléke, ali pa od prevrozhiga hrama, in tudi od mnogiga vshivanja takshnih pijazh priti, ki pot delajo, ino slo grejejo.

§. 815.

Se mosoli prav ne vrazhijo, tak snajo smertno nevarnost nakljuzhiti; toraj je porodna pomozhniza savesana, kmalo, ko se perkashejo, po sdravnika poslati, sa sdaj pa naj fkerbi, da bo hisha prostrana ino ne pre temna, in da po otrozhnizi veter ne vlezhe, in da se ne bo sprehladila. Ji naj spremenja ob pravim zhafu ino lepo previdno ruhe, ino

pertneno obleko, ino jih naj nekoliko pogreje, popré kakor jo preoblezhe ali ji postéle, to deno ne, da bi jih zhres vezh pregrela ali prekadila; tudi ne, da bi bolnizo s' blasinami odéla, in sploh je ne smé prevezh toplo dershati, ji zelo obene pijazhe dati, ki slo greje, ofkerbi ji pa naj hladljive pijazhe, kakor limonado, vodo s' malino (malovno), ali vodo s' mlekóm; in naj ji bodo takshne rezhi sadofti, ki otrozhnizo v' majhnim ino lehkim pótu obdershijo.

Ofma Postava.

Od nekterih bolesni siszov v' otrozhji posteli.

§. 816.

Siski so sa otrozhnize filno imenitni deli, jin toraj ni obena fkerb prevelika, jih v' dobrim stanu ohraniti. Alj kaj? da mnogokrat obene fkerbí sa njé ni, in da se v' otrozhji posteli ravno tako slabó s' njimi ravná, kakor popré! kako samogo potim mleko, kakor gré, predelati, in otroku tezhno jed deliti? Od slabiga ravnanja s' njimi tudi njihove mnogotere bolehnosti pridejo, od kterih so otrozhnize toljkrat objifkane.

§. 817.

Opravik siskov po porodu je, mleko predelati, ino vezh zhafa v' febi ohraniti, in toraj siskom filno slabó dene, zhe otrozhniza v' pervih dnéh po porodu prevezh tezhnih jedi vshiva, zhe otroka ne dene kmalo po porodu na perfa, ali posneje ne toljkrat gré, in zhe siszov toplo ne dershi; is tiga pride premnogo pertifkanje mleka, in da siski ne le samo otezhejo, ampak da se jih tudi prifad ino ino hudo terganje loti.

§. 818.

Otekljina oteshi dojenje, ker otezhene mlezhne pofodve mleko teshko fkos ispuhfajo. Majhina ru-dezhiza, sabolenje per dotiku, ino otekljina sis-zov, ki je veliko vezha, kakor, da se drugazhi mleko nabere, rasodevajo ta nakljuzhek, ki vezhi del tretji ali fhterti dan po porodu nastopi, in kake 4, 6 ali 8 dni terpi, dokler se mlezhne pofodve na drashenje mleka ino sisanje navadijo, in mleku fpet njegov tok raji dopuftijo.

§. 819.

Zhe otrozhniza per prenapolnjenih siskih ino prifadnim drashenju pridno ino stanovitno otroka ne doji, tak mleko v' pofodvih saoftane, in is tiga se naredijo ali mlezhne gerzhe (otezhenje nekterih ali mnogih mlezhnih pofodvov na eni strani), ali se pa oterdi zel sisek, prifad filno slo rafe, ino na-pravi gnojenje, ki vzhafi zel sisek, vzhafi pa le eno ali drugo mesto na njem prime. Zhe se prifad in gnojenje le eniga mesta na sisku lotita, tak gre po drugih sdravih delih mlezhna lozhitev fploh svoj naturen pot, tako, da se otrok fhe smeraj da dojiti; zhe pa zel sisek prime, tak se mora pa dojenje is njega zelo opuftiti.

§. 820.

Ko bi mati, is kteriga vsroka she ne samogla fama svojiga otroka dojiti, ali bi bila permorana, ga ob zhafu odstaviti, v' kterim fhe mleko dobro perteka, tak ji naj porodna pomozhniza vpizhli (red-ki) ino malo tezhni shivesh perporozhi, naj jo s' vfakdanjim odpiranjem shivota, ino s' fuhim toplim pokrivanjom siskov ofkerbi: predivo ali vuna je sa to narbolje, ki pa mora v' kaki tenki ruti savito biti, drugazhi bi siske slo vtrinjalo ino drashilo. Porodna pomozhniza se pa naj slo varje, takfhne masila ali flajfhtre dati ali fvetvovati, ki mleko na-saj shenejo, sakaj is tiga bi se snali hudi nastopki sa siske nakljuzhiti.

§. 821.

Slo navadno teshavo naredijo dojezhim otrozhnizam ranjene berdovize, sato, ker jih med dojenjom slo sklijo. Tensha ko je kosha berdoviz, in mozhneje ko otrok vlezhje, toljko leshje se berdovize ranijo. Ker se došti shensfk bolezhine, ktero ranjena berdoviza per dojenji naredi, prevezh boji, tak vezhkrat s' dojenjom prenehajo, s' tim se pa v' siske otók, prifad ino gnojenje napeljajo, in tak jim ranjene berdovize velikrat isvirk mnogiga terplenja postanejo.

§. 822.

Porodna pomozhniza mora ranjene berdovize vezhkrat s' vodo, med ktero je nekaj shganja omozhiti, pa jih vender spet hitro s' mlazhno vodo ino mlekom ozhediti ino splahniti, ker bi drugazhi po shganji difhale, in se otroku perstudile. Otrozhniza mora smeraj otroku pridno sisez davati, sdaj eniga sdaj drugiga, desi ravno jo to nadleguje ino teshi, popré pa, da mu ga podá, ranjeno berdovizo s' prahom, ki se is sphane arabfke smole (gumi) ino zakra, vsakiga pol, nare en, potrositi, kar bolezhino veliko smanjsiha. Potim, ko se je otrok nasisal, se berdoviza opere, kakor je bilo popré rezhenó, ino se s' berdovishkim klobuzhkom pokrije, da se ne bo pertenina na-nj perjela. Ta sleg se da vezhkrat prevarvati, zhe se berdoviza v' sadnih mezhjih noshenja vezhkrat s' rudezhim vinom, ali s' vodo ino shganjom opere.

DEVETI RASDEL.

Od narnavadniških boleŝtnoŝt novorojenih otrokov, ki porodni pomozhnizi snane biti morajo, in od njihoviga vrazhenja.

§. 823.

Bolesni novorojenih otrokov lahko porodna pomozhniza prevarje, zhe tim rahlim stvarém lepo ŝteshe, jih ŝkerbno ŝnashi, pred ŝprehladenjom okovari, pa tudi ne pretoplo dershi, zhe ŝkerbi, da je truplize smeraj prav odperto, zhe jim pravizhno mero shivesha podeli, in gleda, da prevezh ne ŝpijo ali budijo. Is sanemarjenja tiga podvuzhenja ŝkoraj vse otrozhje bolesni isvirajo, ki snajo tudi ŝmertne biti, zhe ŝe kmalo ŝkos sdravnishko pomozh ne vŝtavijo. Naj ŝe toraj podvuzhenja, kako je s' novorojenimi otrozi ravnati, sveŝto dershi, da bo njihove bolesnoŝti prevarvala, koljkor bo mogozhe. Ko bi per vŝim tim otrok vender le sbolel, tak je treba hitro sdravnishko pomozh iskati, ne pa s' tiŝto smoto ŝe tolashiti, ktera jih ŝhe tam pa tam nekaj vnema, kakor da bi ŝe take majhine revze sdraviti ne dale. Le tedaj, kadar sdravnishke pomozhi ni doŝti hitro, ji je perpuŝheno, po naŝlednih podvukih sdravnishka nameŝtniza biti

Perva Postava.

Od dosdevne ŝmerti (Scheintod) novorojenih otrokov.

§. 824.

Vzhafi ŝe otrok, zhe porod ŝhe tako vse ŝapored pretezhe, v' refnizi, ali le kar na vides,

mertev vleshe. Tih dveh nakljuzhb pa porodna pomozhuiza ne more raslozhiti, dokler se trehnoba (perhnenje, gniloba) ne sazgne perkasovati, to je, dokler snamenja trehnobe, siva ali selená varba (farba, boja), odlozhenje poverhne koshe in mertvefki dnh i. t. d. sraven ne nastopijo, vsaki mertvi porojeni otrok, od kteriga smerti ni savfim prepri-zhana, le sa na vides mertvo dershati, ino je dolshna, na vsakim otroku, ki obeniga shivlenja ne rasodeva, potrebno oshivljenje dolgo zhafa sta-novitno skufhati.

§. 825.

Raslozhita se dve poglavitne forte dosdévne smerti, namrezh:

1) dosdévna smert is prenapolnenja kervi (siva dosdévna smert), ino

2) dosdévna smert is slabosti i (bela dosdévna smert).

§. 826.

Dosdévna smert is prenapolnenja kervi pride od preterdniga sadernjenja popkoviga traka okolj otrokoviga vratu, od sagvosdenja, ali le tndi od dolgiga mudenja otrokove glave v' mali medenizi, od satifnjenja otrokoviga vratú po sferzheno vkup-vlezhenih uftah, od vtifka buzhe (hubanje), is kteriga velika glavna otekljina is-haja, ali od ras-tegnjenja herbtoviga mósga, dalej od preobilniga vshivanja slo grejozhih pijazh, ktere si je porod-niza med porodom dovoljila, od samafhenja uft s' shleso, kervjo, ali kofzi jajzhnih mren, od dima, vogloviga sopoha, velike soparze v' hifhi i. t. d.

§. 827.

Dosdévno smert is preobilnjenja s' kervjó je is tih snamenjov sposnati: otrokov obras je slo ruzdezh, sivkasto rjav, ozhi naprej isgnane, s' eno besedo, obrasu sadavleniga podoben, uftnize so sive, otekle, truplo se ofhlata toplo, je ruzdezh, imá tam pa tam kako sivo marogo (shmajngo); kosha je napéta, fame snamenja preobilne kervi; popkove posodve so prenadéte s' kervjó, ino njih shila vezh-

krat bije, da se vidi, ino sam otrok je vezhi del velik, mozhen ino dobro sobrashen.

§. 828.

Dosdévna smert is slabosti pride od poprěfhne bolesni, od fkerbi sa preshivitek, stanovitne shalofiti, od kervotokov v' noshenji ino ob porodu, od pertiskanja zeliga otroka fkos maternizo po odtezheni otrozhji vodi, od naprejpada ino stiskanja popkoviga traka, ali njegoviga prehitriga prevesanja, sprehladenja ali preterganja, od bolesni otroka v' maternim telef, ali od njegove negodnosti.

§. 829.

Dosdévna smert is slabosti se sposná: da na ferzi ino na posodvah popkoviga traka shila ne bije, zelo truplo je blede, uvélo, odmeklo, slabo, ne prav isobrasheno, obras je bled ino vpaden, uftnize so five, spodna zheljust vifi dol, udje (zhleni) so mersli, kosha uvéla, rit stoji odperta, in ispusha sama od seb' blato.

§. 830.

Per dosdévni smerti is prenapolnenja se tako ravná: nar potrebnifhi ino imenitnifhi perpomozhek je hitro preresanje popkoviga traka bres poprěfhniga prevesanja, ino, da se kri istékati pufti, is konza, ki se otroka dershi. Kolko kervi imá istezhi, se sploh ne more rezhi, in to se ravná po okoljshinah; ena ali dve shlize, kakor so per jedi v' navadi, bo pa sploh sadosti, in sa otroka ne majhina mnoga; potim se popkov trak podveshe, ino otrok na zhifti luft bliso odpertiga okna, ali pa v' blishni hram (bisho), ki ni premersel, ino v' katerim luft ni prevrozih ali popazhen. Zhe per tim ravnánji otrok ne oshivi, tak se je tolko fkerbnifhi na druge perpomozhke oshivlenja obrniti.

Med te flifhi, da se ufta od vlazhne shlese ozhiftijo, da se gertanez drashi, in se s' tim zhresmetanje obuditi ifhe, ki bo gertanez ino gergutez savfim od shlese opralo, ino fkos strefenje pluzhe k' potrebni delavnosti spodbodilo; drifflanje s' mlazh-

no vodo ino jefihom ali foljó, ribanje trupla, so-
sebnó perš s' suknom, rahlo kertazhenje podplatov
ino dlanov, previdno pihanje sapa skos ufta v'
pluzhe, ki se pa naj takó pozhne: poloshijo se ufta
na otrokove ufta, se satifnejo nosnize otrokove od
obeh strani, ino se spufha sapa pozhafi ino po
majhinių prenehlejih v' pluzhe, in potim se stifnejo
perfa otroka rahlo od obeh strani vkup, da se tako
sapa spet v' svoj tek perpravi.

Eden nar mozhnejših perpomozhkov je poli-
vanje ino poshkropenje otroka s' merslo vodo, so-
sebnó pa njegove serzhne jamize (shlize); to
se sgodi nar boljshi s' majhino brisglo, ali pa, ker
takshne vfelaj per roki ni, s' majhino steklenizo
(flafho), ker se njena odpertina s' predi dershanim
perštom nekoljko satékne, in potim voda v' kapli-
zah kaka dva lakta visoko doli na shelodzhovo
okoljzo ispušha. Otrok se spravi v' mlazhno kopel
is vode, ali pa s' nekoljim pervershkom vinskiga
jefiha, ino ko je otrok v' kopeli, se ravno imeno-
vano oshivljenje sh' njim naprej peljá, zhres glavo
se mu mersli pokladki naredijo, pa nikar, da bi
se mu kjé slo dushezhe stvari pred nos dershale.
Da se kopel, zhe se med oshivlenjom ohladi, s'
toplejo vodo prenoviti mora, se tako saftopi.

§. 831.

Per dosdévni smerti is slabosti se pa tako
ravná: tukaj se popkov trak ne smé rozhno pod-
vesati ino preresati. Le silno dobro je, da je otrok
she nekaj zhafa s' strevo skos popkov trak skle-
njen, in da materna kri she dober zhaf po popko-
vim traku k' otroku dotéka. Tukej je treba, da se
otrok pozhafi potrefava, da se mu ufta ino nos s'
tenko rutizo, ki je okolj perfta ovita, ofnashijo,
in da se mu zelo trupleze s' ogretim suknom ali pa
flanelom rible. Se med tim streva sama od seb'
odlozhi, ino pride na svetlo, tak se spravi s' otro-
kom vréd v' toplo kopel, bres da bi se popkov trak
podvesal, sato, da bi she kri enzhal med otrokom
ino strevo svoj tek obdershala. Zhe pa shila na
popkovim traku zhifto obftoji, bres da bi se bila
steva porodila, tak se popkov trak podveshe, pre-

rèshe, otrok pa hitro v' toplo kopel spravi, v' katero se nekaj vina ali shganja do-djati sna. V' tej kopeli se gloda zelo truplo otroka s' flanelom, se mu saganja vzhas pa vzhas mersla voda prezej možno v' obras, se mu is vifokiga mersla voda ali vino na ferzhno jamizo kaple, se vsame enekrat is kopele, in se na rokih semtertje gogle (siblje). Tudi se mu mora sapa v' ufta dihati, kakor je bilo poprej rezhenó.

Zhe se, potim, ko se je kratek zhaf zhakalo, obeno snamenje shivlenja ne perkashe, tak se da otroku driftla is topliga kamilzhniga teja, ali pa tudi is tople vode s' jefihom, njegov gertanz se mu drashi s' kofmuli (musli) gofjiga perefá, pred nos se mudershijo slo difhezhe rezhi, kakor jele-novez, salmijakovez, v' fili nashgano perje, ali stuzhkan zhebul (luk); in da se nizh ne opufti, se mu sna na posledno she nekaj gorezhiga pezhatniga vofka na ferzhno jamizo inó na podplate kaniti, ali tifte s'ela s' rasbeleno nogovizhno iglo (Strich-nadel) shgati. Zhe pa porodna pomozhniza najde, da otrok v' pervih minutah po porodu ne oshivi, tak naj po nar blishnifhiga sdravnika poshle. Ravno to je storiti, zhe otrok fizer spet oshivi, pa dolgo slab oftane. In zhe je to posledno, tak se oshivlenje tako dolgo naprej shene, dokler ni vupati, da je otrok is vse nevarnosti. In ko bi she 5 ali 6 ur preteklo ali she vezh, in tudi she tazhas, ko bi po v'fim persadevanji otrok le ne oshivel, se she vender le mora na-nj gledati, se toplo ovije in poloshi na eno mesto, ki ni ne pretoplo, ne pre-mersio, obras mu oftane odkrit, in vezhkrat se pogleda, ko bi se vender kako snamenje povernjeniga shivlenja perkasalo, in ko bi to bilo, tak se oshivlenje spet ponovi.

§. 832.

Porodna pomozhniza se per oshivlenju ne smé prenagliti, ampak mora pozhati, premifhleno ino poterpeshljivo ravnati. Perpomozhkov, ki so bili ravno raskasani, se naj en dober zhaf stanovitno dershi, in fizer po verfti, kakor so v' tih bukvah eden sa drugim napovedani, in ne vezh ko eniga na enkrat.

Ne smé se prehitro navelizhati, in ko bi she ravno bila per mnogih otrokih saftonj oshivljenje fkufila, tak vender, kadar se spet taka perloshnost nakljuzhi, naj ravno to fkerbnoft rasodeva, kakor vfelaj; sakaj ko bi se she toljkokrat saftonj bila trudila, in bi poslednizh she le eno samo zhlovezhjo shivljenje fkos svojo kerfhanfko fkerb bila refhila, tak je obilno plazhana sa vse svoje trudenje.

§. 833.

Snamenja pa, ki nam per oshivljenji vupanje dajo, fo te le: fiva ali bleða varba se spremeni v' rudezho varbo mefá, odmekli udje poftanejo bolj terdi, glava ne vifi vezh, in fpodna zheljuft, ki doli vifi, se spet k' sgorni zhelufsti nasaj vsdiguje, shila ferzá ino popkoviga traka (zhe she od ftreve ni odlozhen) smeraj bolj raslozhno ino možhno bije, otrok na enkrat hropezho sdihne, in kjé zhes en zhaft spet, potim mesi trepetavnize (trepavnize) ino uftnize, sapotegne roke ino noge, odpré poslednizh ozhi, in sazhe na vef glaf vikati (krizhati). In sdaj je treba s' oshivljenjom she toljko fkerbnifhi naprej ravnati, to, da smeraj bolj po malim; sakaj ko bi se to na enkrat opuftilo, tak bi snal otrok spet v' fvoj prvi ftan nasaj pafti. Pride otrok spet k' febi, tak se mu vzhaft ino vzhaft nekoljko topliga téja da, se rible she nekaj zhafa s' toplim fuknom, in se ne smé terdno poviti, ampak se imá s' ogretimi vunatimi odejami ogernjen k' materi v' poftel poloshiti.

Druga Postava.

Od premaknjenja glave, — glavne otekljine.

§. 834.

Po pozhafnih ino teshkih porodih se vezhkrat najde, da je otrokova glava od pertifkanja pofhkodvana. In to se toljko rajfhi nakljuzhi, manjfi ko je medeniza matere proti glavi otroka, in dalej, ko je potim takim porod saftajal.

Po premaknjenju glavnih kosti ene zhres drugo, ki se nakljuzhi, zhe glava skos prav tesno medenizo iti mora, postane glava podolgovata, shpi-zhafta, vzhafi na eno stran samaknjena.

Glavna otekljina je otezhenje svunajne glavne koshe, ki od te prestane file pride; vzhafi je bolj na prednim delu glave, ino ni vselaj enako velika. Ravno tako se vezhkrat na obrasu, ali na riti take otekljine najdejo, zhe so ti deli naprej leshali.

§. 835.

Nasaj poravnanje glavnih kosti je narboljsi, naturi prepustiti, ki savolj notrajniga mesenja moshganov pozhafti ino nar bolj gotovo glavi spet pravo podobo podeli. Navada nekih babiz, s' stiskanjom glavi spet pravo podobo dati, je slo shkodljiva, in lahko stori, da se moshgani vshgejo, da v' zhelufti kerzh stopi, ali se kaka druga nevarna bole-sen nakljuzhi.

§. 836.

Je glavna otekljina majhina, tak se njeno ras-delenje savfim naturi prepusti. Je pa otekljina vezha, tak jo je treba s' lenovimi ovitki obloshiti, ki so bili s' vinom ino vodo, ali s' ovarki dufhezih selishov, kakor postavim, melife ali babje dufhize napo eni; in kadar suhi postanejo, se morajo spet prenoviti. Vsi ti perpomozhki morajo topli biti, in vfiga sprehladenja se je varvati. Tudi mora porodna pomozhniza vediti, da je možno vino ali shganje sa novorojene kakor pokladek premozhno sdravilo, ker jih kmalo vpijani. Se ta otekljina v' dvema dnevoma ne smanjsha, ampak se she le kjé pomnoshi, ino postane na njoj pozhafti kako mehko felo, otrok pa, ali veliko vezh spi, kakor po navadi, alj je pa bolj nepokojni, vedno shloftno jezhi, in piti no spati nezhe, tak je gotovo, da se je v' otekljini ali kri raslila, alj da se je otekljina vshgala, ki se bo, ne zhres dolgo ras-gnojila. Oboja ta flaba nakljuzhba na glavi, bliso moshganov, je slo nevarna sa otrokovo shivljenje, toraj mora porodna pomozhniza bres vfiga odlaganja sdravnika v' pomozh poklizati.

§. 837.

S' glavno otekljino se lahko kervna otekljina na glavi saminja, ki se ravno tako, ali na naprej gredožim, ali na kakim drugim deli glave, narajšhi pa na eni ali drugi temenovi kósti narediti samore, in ki she vzhafi med porodom, vzhafi pa she le po porodu svojo zelo velikost dofeshe.

§. 838.

Kervna otekljina se samore na vsakim feli glave, kjer je glava stiskana, narediti; ker na vsakim takim feli skos pertifek ena ali druga shila pózhiti samore; is pózhene shile se potim kri pod glavno kosho ino glavne kósti istezbe, in tak se kervna otekljina naredi.

§. 839.

Kervna otekljina na glavi se sposná is tiga, da je otekljina bolj ismolézha ino samejéna, kakor glavna otekljina, in da se semtertje premikati da, da se pa per pertifku ne ismanjšha in tudi ne skrije, in da per pertifkanji ne bolezhine pa tudi saspanofti ne obzhuti; tudi imá ta otekljina farbo safe-dene kervi.

§. 840.

Porodna pomozhniza se imá, zhe je kervná otekljina majhina, pokladkov poflushiti, kakor so bili v' §. (odstavku) 838 raskasani, sakaj oni krepzhajo, ino naturo podpirajo, da bo saftana kri spet is-sisana. Je pa kervna otekljina velika, tak se je bati, da se bo vshgala ino gnojila, ino na spo-dej leshezhih kóstéh trohnoba (gniloba) kósti naredila. V' tej nevarni nakljuzhbi gori imenovani pokladki nemorejo vezh kervne otekljine rasdeliti, ino sdravnishka pomozh se mora bres odlashka ifkati.

Trétja Postava.

Od otezenja siskov per novorojenih otrokih.

§. 841.

Siski fe per novorojenih otrokih, in ne le per deklizhjih, otekli, ino s' mokroto mleku podobno, ki je vezh ali manj gofta, napolnjeni najdejo. Siski fo per tim napéti, terdi, vzhafi prezej prifadni, in in fe is tiga fhe gnojiti snajo.

Ta bolesen pa navadno le tedaj nastopi, zhe babiza po porodu otroku siske is-shmika, da bi mleko is njih spravila; sakaj dofti neumnih bab je fhe, ki bedafto menijo, da fe morajo otrokovi siski od mleka isprasniti, in per tim deli tako zhudno ravnarijo, da fe prifad perdrushiti mora, kar je per deklizhjih fhe toljko bolj fhkodljivo, ker potim nikdar ne bodo vftani otroka dojiti. Porodna pomozhniza mora to nerodnost opustiti, ino siske novorojenih otrokov per miru pustiti.

§. 842.

Zhe pa per vřim tim siske prifad prime, tak je treba pokladkov, ki omehzhajo, ali naj fe obzhtljivi siski s' lenovimi zotizi, ki fo s' frovim mařlom, lenovim ali lařkim oljom pomasane, obloshijo, ino s' nekoljko ogreto ruto (zapo) ali s' lařko vuno pokrijejo. Ko bi prifad hud bil, in bi fe otrok fhe sraven flabo pozhtil, tak je potrebno, fe s' sdravnikom posvetovati.

Shterta Postava.

Od slatenze novorojenih otrokov.

§. 843.

Ena od bolesni, ki novorojene otroke nar bersh prime, je slateniza, ki tretji, shterti dan, ali do ředmiga dneva, malokdaj pa posneje nastopi.

Nar nevarniſhi vsroki ſo ſprehladenje, ki vezhi del od mokrih pelniz ino poſtelj, ali pa po ſimi od hladniga hrana (hiſhe, ſobe) pride, kjer ſe po nozhi v' pezh ne kuri. Dalej ſtiſkanje jeterne okoljze od terdniga povijanja ſpodniga ſhivota, od teſhkih jedi, ſadelanja zhrev i. t. d.

§. 844.

Bolj rumeno ko je novorojeno dete, bolj ga ſlateniza ſdeluje, ki ſe is tih ſnamenjov ſpoſná: raſodéva ſe na zelim ſhivotu, na udih, ſoſebno pa na obrasu ſkos rumeno farbo koſhe ino belote v' ozhéſih, ſkos temno ſzavnizo, ki pelnize rumeno farba, ſkos terdo ſelenkaſto blato. Otrozi ſe redijo, nizh na truplu ne raſtejo, in ſhe berſh manjſhi perhajajo, vender pa vezhi del po pravi meri ſiſajajo, dobro ſpijo, vender pa vezhkrat kar na enkrat ſakriknejo, ino tako kak bolezhni obzhutik raſodenejo.

§. 845.

Slateniza ſploh ni nevarna, in vezhkrat bres vſe ſdravniſhke pomozhi ſgine, in ſe ſgubi ſploh v' ſhtirih, petih ali ſedmih dnéh. Porodna pomozhniza pa naj ne miſli, da bi vſak otrok moral ſlatenizo dobiti, ali da bodo otrozi, ki ſo to bolesni preſtali, poſneje veliko lepſhi otrozi.

§. 846.

Porodna pomozhniza naj per ſlatenizi novorojenih ſkerbi, da vsroke ſlatenize odpravi, in da naturno delavnost koſhe ſpet vravna; zhe ſamore obojo frezhno iſpeljati, tak ſe naj ſavupljivo ſaneſe, da bo rumena farba kmalo is otrokove koſhe iſginila. Da bo koſha ſpet delavna poſtala, je treba otroka vſaki dan dvakrat, ſrutraj ino ſvezher, v' ſami mlazhni vodi iſkopati, ino ſkerbeti, ne le da bo od koſhne ſhleſe v' kopeli popolnoma ozhifhen, ampak da bo tudi kje pol ure po zelim ſhivotu ino vſih udih ſmeraj naprej povſod enako toplo derſhan. Raſen mlazhnih kopelj, driftlanje, zhe je otrok ſapert, ino tople odeje, ni nobene druge

ftvari potreba, slatenizo odpraviti. Ko bi pa porodna pomozhniza vidila, da farba le smeraj bolj rumena perhaja, otrok veliko jezhi, in shivot napihnjen postaja, tak naj sdravnika svetuje.

Peta Postava.

Od zhresmetanja ino sapretja novorojenih otrokov.

§. 847.

Zhresmetanje se per novorojenih otrozih tako navadno permeri, da porodne pomozhnize v refnizi verjejo, da je to sa otroka dobro. Zhresmetanje pa per novorojenih otrokih réf ne obstoji v' tistim teshkim isprasnjenju shelodza, kakor per odraslenih, ki je s' hudim gnusenjom sdrusheno, ampak per njih je bolj riganju podobno, s' katerim se preobilnost is shelodza vershe. Otrok se ne davi per zhresmetanju, kakor odrasleni, tudi ne sgubi skos to veselja do jestvine, kakor odraslen, ampak kmalo na snanje da, da sisati sheli.

§. 848.

Otrokov shelodez se skos to riganje refhi preobilnosti mleka, ktero is sdravih ino polnih siszov smeraj dobiti mora, ker ni mogozhe, da bi per sisanji otrok vezh mleka ne dobil, kakor kar mu ga je potreba, Zhe toraj otrozi veliko ino pogosto zhres vershejo, tak se jim ne smé puftiti prevelikokrat ino prenaglo sisati.

§. 849.

Sapertje ino terd shivot se per otrokih velikokrat nakljuzhi, vezhi del pa per takih otrokih, ki se ne preshivijo na persih; satoraj se sna terd ino teshek shivesh, s' katerim take otroke velikokrat prenapolnijo, kakor postavim fuhar (zvipak), bel kruh, kafhe is móke ali grifa, sa vroke tiga slega dershati.

§. 850.

Proti terdi shivot ino sapertje se obrazhajo vezhi del rezhi, ki shivot odprejo; pa to ni prav. Porodna pomozhniza se mora tukaj rezhi, ktere lakfirajo, varvati, kakor postavim: mane, rabarbare. Vsrok leshi v' flaboſti zhrevet, ki ſkos rezhi, ki lakfirajo, ſhe le vezhe poſtanejo, veliko vezh naj ima ſkerb, da bo otrok boljſhi shivesh dobil, naj gleda, da ſhelodez ne bo prenapolnjen, in da ſe otroku ne da obeden preterd shivesh, kakor poſtavim: goſta kaſha is ſhemelj ali moke, in naj iſhe s' driftlanjom ritno zhrevo nekoljko isprasniti. Ko bi ſi otrok od maternih ali dojkinih perſ ta ſleg naſelil, tak mora mati ali dojka ſvoj shivesh ſpremeniti, in otrok, ki je ſnabiti prenatetno povit, ſe mora od njegovih pelniz reſhiti.

Sheſta Poſtava.

Od ſtrefenja (mikanja) ino zheluſtniga kerzha novorojenih otrokov.

§. 851.

Zhe je porodna pomozhniza ſtrefenje ino zheluſtni kerzh per otroku ſpoſnala, tak mora kmalo ſdravnika poklizati, kakor hitro ſe ti ſli (hudobe) perkashejo, med tim pa otroka v' toplo kopel poloſhiti, in ga kjé 5 do deſetih minut noter puſtiti, mu po tim driftlo is kamilzhniga teja dati, tudi ſkuſiti, mu kamilzhniga teja nekaj v' uſta ſpraviti, potim ga pa raspovitiga v' ogreto poſtel poloſhiti. Per zheluſtnim kerzhu naj porodna pomozhniza otroka ſlo toplo derſhi, ſakaj ta ſleg vezhi del is ſprehladenja pride. Ker pa otrok bres shivesha ne more dolgo shiveti, tak naj iſhe, da mu nekaj kravjiga mleka s' bérnim tejom, ali pa ſamiga materniga mleka v' uſta ſpravi. Kadar kerzh popuſti in otrok ſpet ſisati ſamóre, tak ſe ima otrok k' ſisku vſeti.

Sedma Postava.

Od prifada (vnótja) na trepavnizah novo-rojenih otrokov.

§. 852.

Narbolj so otrozi v' pervih shtirih do shestih tjednov po porodu timu vnetju podversheni, in prime sploh le trepavnize, vzhafi pa tudi samo ozhefovo jederze (punzhizo), ino postane tako sa okó filno nevarno.

§. 853.

Trepavnizhniga vnetja so ene ino druge okoljshine krive, kakor postavim, presvetla luzh, nefnashna, s' perftjó ali drugimi rezhmi navseta kopel, vmivanje otroka s' shajfo po obrasu ino okolj ozhi, dim, prah, sofebno prah od blasine, in takshno pokrivanje glave, ki s' svojim robom predalezh zhres zhelo doli pride, ino ozhi drashi. Dalej sprehladenje od vetrove vleke, mokra platnina, mokra postel, in tudi zhe otrokove ozhi niso dofti snashne; zhe imá mati kako gerdo kushno bolesen, ali hudoben beli tek (beli zvet), in da jo otrok ob porodu od nje dobi. Verh tiga gré ta bolesen od eniga ozhefa k' drugimu, od eniga otroka k' drugimu fkos nalesenje, zhe se namrezh odlozhena shlesa od eniga ozhefa k' drugimu prenese, kakor se to vezhkrat sгоди, zhe se ozhefa vsih otrokov s' eno ino tisto gobo ismivajo.

§. 854.

Ta sleg se is tih snamenjov sposná: vnete trepavnize eniga ali obeh ozhefov slo otezhejo, saprejo okó, tako, da ga otrok ne samore odpreti. Satorej leshijo takshni otrozi, dokler otrok terpi, smeraj s' sapertimi ozhmi, in si zeló ne persadevajo, jih odpreti, ampak she le trepavnize bolj vkup stiskajo; in zhe se s' nekoljko filo vsak sebi raftegnejo, tak je njihova snotrajna stran filno rudzha, in is njih tezhe veliko gostiga belkastiga-

rumeniga gnojá, in kdor s'he t'iga nikolj ni vidil, bo komaj verjél, da bi toľjko gnojá v' kratkih urah is ozhi samoglo istézhi.

§. 855.

Vfako vnetje ozhéf je per novorojenih otrokih nevarno, ker silno hitro naprej gré, in zhe se pomozh samudi, v' kratkim zhasu ozhi popolnoma pokonzhati samore. Porodna pomozhniza mora tedaj hitro sdravnishko pomozh iskati, do sdravnikoviga dohoda pa naj iskufi vfaki dan shtirkrat do ofemkrat, ali s'he vezhkrat bolane ozhi s' mlazhnim mlekóm ali tejóm is kumne (kuna, kumna, Feldkümmel) ofnashiti; to snashenje se mora pa vender le s' veliko previdnostjo opravljati, ino trepavnize se zelo nizh ne smejo glodati. Satoraj je kofez vmivavne gobe nar boljšhi sa to. Zhe pa gobe ni, se sna tudi staro mehko platno sa to obernti. Nikdar se pa ne smé ta goba ali to platno sa snashenje sdraviga ozhefa obernti, ker bi se s' tim vnetje od eniga ozhefa k' drugimu preneslo. Tudi se otrok poloshi s' vifokim vsglavjom, se s'kerbi, da bo shivot dobro odpert, in ko bi drugazhi ne bil, se k' timu s' drifljanjom pomaga.

Ofma Postava.

Od oranjenja.

§. 856.

Oranjenje se per otrokih perkashe narnavadnishi okolj riti ino na framnih delih, in potim takim ondi, kjer od isprasnjenja ritniga zhrevesa ino fzavniga mehinja mokri postanejo, ali pa ondi, kjer je kosha nagerbanzhena, postavim: pod pasduhom, na vratu ino na ufhefih.

§. 857.

Narnavadnishi vsroki so: dolgo leshanje na mokrim, nefnaga, terda ino ne dosti poravnana

pertenina, pelnize, ino frajzhke (robazhize) s' noviga debeliga platna, kopel, v' kateri je veliko shajfe, zhe se s' njo kosha slo rible, napzhno prshivenje otroka, prenapolnenje shelodza i. t. d.

§. 858.

Vrazhenje tiga slega obstoji fosebno v' odpravi vsrokov ino vfakdanjim kopanju v' mlahni vodi s' mlekom ali otrobi, ino rahlim ofushenji bres glandanja. Po fkerbnim ofushenji (otrenji) se otrokove rane s' rumenim prahom potrofijo, katerim se herenmehl (zoperska bajanska moka) pravi, ali pa s' drobno pfhenizhno moko. Potrosenje s' tim prahom ali s' to moko se pa naj opuhti, ko bi bila na ranjenim mestu kosha prejedena. V' tej okoljshini se naj ranjeno felo obloshi s' masilom is jajzhniga rumenjaka ino dobriga laskhiga ali pa lenoviga olja, vfakiga pol. Drug prah potrofiti, ali druge masila, fosebno fvinzhova beliza (Bleimeiß) so filno fhkodljive; ino porodna pomozhniza mora, zhe prej imenovane rezhi nizh ne pomagajo, in oranjenje she pomnoshijo, otrok pa bolehnati ino bolj fuh biti sazhe, kmalo po sdravnika poslati.

Deveta Postava.

Od gobiz novorojenih.

§. 859.

Gobize (uftna gnijoba) so drobni, okrogli, beli mehirzi, ali majhni turi (otekljine), ki se v' uftnih kotizhkih snotrajne strani uftniz, na sobjim mefu, na nebu ino jesiku napravijo, in se vzhasi fkos gerlo, shelodez ino zhreve noter do riti ras-fhirijo.

§. 860.

Vsroki, ki gobize per novorojenih napravijo, so: spazheno mleko, ki sna prestara, premafthno ine preteshko sa otroka biti, pregreshenje matere ali dojke v' shiveshu, ali pa veliko ganjenje duha

per njih; nefnashen, spazhen luft, sprehladenje, sanemarjeno sveshenje uft, safpanje otroka per siszu, ker se potim mleku v' uftih fkifa (fterdi) dojenje is nefnashnih, gnojnih, ali pa s' možno, sherezho mastjo namasanih siszov; dalej, tako imenovani otrozhji foki, s' kterimi v' mestih novorojene otroke pitajo (kermijo), jih potim s' mlekom ino tejom pojijo, ino spet s' suharjom (zvipakom) ino moko v' mleku kuhano, mashijo, hitro potim sisek podajo, ali zelo dudlizh (dulez) v' ufta vteknejo, in tako bi se zhuditi bilo, da bi se otroku gobize po uftih ne naredile.

§. 861.

Od gobiz otroka fklí ino boli, ga vftavlja per sisanji, nezhe sisza, je nepokojni, ino fline se mu zedijo. Zhe bolesen rafe, tak fo ufta smeraj bolj unéte (prifadne) vrozhe ino suhe, otrok dobi vrozhino, bole v' trebuhu, ino kifelo smradlivo, seleno, nafeklano blato ino mnoga fzavniza gré od njega. Od sazhetka se gobize perkashejo bolj bele (kakor plesnoba na kruhu), posnej pa postanejo vmasano bele, in kadar se she lushiti hozhejo, fo pa romenkasto-five. Gobe grejo filno rade naprej, da tudi druge sdrave otroke primejo, zhe jim do uftnih kotizhov pridejo. Narnavadnifhi se pa fkos nalesenje fhirijo, zhe sdravi otrok s' tiftiga sisza sisa, na kterim tudi gobasti otrok vzhaf ter vzhaf sisa.

§. 862.

Gobize ne oftanejo bres fhkode sa otrozhjo sdravje, vezhkrat se sraven slo pofushijo. Vezhko se jih napravi, in bolj ko vkup ftekajo, in vezhkrat ko po odlushenju se v' novizh napravijo, bolj ko fivkaste, ali zhernkaste postanejo, sisanje, dihanje ino poshiranje vftavljajo, v' vezho nevarnost pride otrokovo shivljenje, in vezhkrat fo tudi krive, da otrok vmerje.

§. 863.

Porodna pomozhniza samore otroka pred gobizami prevarvati, zhe fkerbi ne le, da fo luft obleka ino shivesh fnashni ino bres popake, da

mati ali dojka sisez ino berdovizo snashno dershi, ampak tudi snashenje uft per otroku s' zotizo, ki se v' novo sajeto hladno vodo namozhi, vezhkrat na dan prenovi, pa tudi zelo otrokovo truplo pridno snashi, koljkrat je potrebno, snashenja per otrokih pa tak ni nikdar preveliko.

Kakor hitro se gobize sazhnejo delati, tak naj bo porodna pomozhniza skerbna, vsroke, ki to uftno bolesen naredijo, ino dershijo, odpraviti; naj torej otroku vfaki drugi shivesh odvsame, ino mu famo materno ali dojkino mleko prepustí, naj tudi potrebno rejo otroka, kakor v'fakdanje kopanje i. t. d. napové, in naj do gobiz take rezhí spravi, ki jih v'ftanovijo ino k' odlushenji perpravijo, kar se med 7 ino 9 dni s'godi. Naj torej velikokrat, pa v'felj rahlo otrokove ufta s' tejom od shalbeja, babje dufhize ino kumne ismije. Neke babize pa drugazhi delajo, ino otrokove ufta s' roshnim medom opazajo, ino gobize s' kako pertneno zoto, ki je s' zukrom potroshena, ali pa s' rudezhim vinom ino she zelo s' limoninim sokom omokrena, glodajo. Alj s' to sholobardijo (kvarijo, fushajo), ino otroku velike bolezhine napravijo, tako da reviza vezh ur ni v'ftani sisati. Varje se naj pametna porodna pomozhniza tiga neumniga mefarjenja, sakaj s' tilo ponovljeno prozhbrifanje storí, da se spet nove gobize naredijo, ali pa, da she bolj nevarne postanejo; ampak zhe vidi, da se s' ravnanjom gori pokasanih nedolshnih rezhí gobize ne is-manjshajo, ampak she bersh mnoshijo, mehirzi bolj temnikasti perhajajo, ino otrok bolj bolehní postaja, tak imá rozhno sdravnishko perpomozh ifkati.

Defeta Postava.

Od perrojenih popak otroka.

§. 864.

Pergodi se tudi, in ne ravno redko, da otrozi vsrafhene popake s' seboj na svét pernesó, ki jih vezh ali manj pazhijo, pa tudi vzhafi k' navadnim

opravkom ino she zelo k' naprejpeljanju shivlenja nesmoshne storijo. Narnavadniſhe med timi popakami ſo: rafklana ſgorna uſtniza, ſaraſhene ozhi, gerzhe na glavi, neprava ſoftava rok ino nog ſaraſhenja ſpolnih delov, tak da ſe ne poſná, ali je otrok fantizh (al je moſhkiga al ſhenſkiga ſpola) ali deklizh i. t. d. Porodna pomožniza mora ſa ta zhaſ vſak perrojen pogreſhek otroka materi ſamolzhati, ozhetu pa ino ſhlahti na ſnanje dati, in zhe je pogreſhek tak, da je vupati, da ſe ſamore s' ſdravnishko pomožhjo odpraviti, tak ſe je treba berſh ko je mogoſzhe, ſdravnik ſa ſvét (rat) vpraſhati.

§. 865.

Per novorojenih ſo ſpolni deli vzhafi tako ſaraſheni, da porodna pomožniza ne more ſa gotovo ſkleniti, ali je dete fantizh ali je deklizh; v' takim dvomenji mora ſdravnika ſa ſvét vpraſhati; ſakaj naſprot ſe je ſhe vezh ko enkrat ſgodilo, da je bil otrok ſa deklizha kerſhen, poſnej ſe je pa raſodelo, da je fantizh. Se porodna pomožniza v' ſklenitvi ſpola ſarajta, tak ne pride kar ob vſe ſavupanje ino v' ſaſmehovanje, ampak ſhe ſna v' toſhbe priti.

Ednajſta Poſtava.

Od perraſhenja jeſika.

§. 866.

Ne prav ſtorjena jeſikova véſ ſe per otrokih tudi vezhkrat nakljuzhi, zhe ravno ne toljkrat, kakor ſtare babe ino babize terdijo. Zhe je namrezh jeſikova véſ ſama na ſebi prekratka ali pa preſhiroka, tak to ſtori, da ſe jeſik doſti ne meſi, in da otrok ſiſati ne more. Ta pogreſhik je, ki mu ſaraſhen jeſik pravijo, kteriga odveſati, ſo babize vſe urne ino hitre. Odveſanje jeſika ſe pa vezhkrat ſtori, ki ga zelo nizh treba ni. Samore otrok ſiſati, tak ga nikjer treba ni; pa tudi zhe

sisati ne more, se je treba poprej preprizhati, da je perrafhen jesik tuga kriv.

§. 867.

Perrafhenje jesika se sposná, zhe je jesikov konez navdol potegnjen, globoko doli v' spodni zhelufti lesní, in se nakvisňko vsdigniti ne dá, zhe otrok berdovize ne vsame, ali, ker si saſtonj persadeva, jesik na nebo pertifniti, berdovizo ſpet iſpuſti, in da se per vekanji (krizhanji) predalezh naprej srafhena jesikova véſ viditi, da. Porodni pomozhnizi je odvesanje jesika oſtro prepovedano; ſakaj ona ne vé, v' kakſhno nevarnoſt ſe podá, in kakſhno ſhkodo ſna otroku narediti. V' ſofeſki jesikove veſi lesní veliko ſhilj, in ſna ſe jih vezh preresaſi, kar bi hud kervotok naredilo. Dalej je na odvesanji jesika prihodno govorjenje otroka leſhezho, in ſlabo ravnanje per preresanji ſamore per tim veliko popazhiti; ſatoraj mora vſako takſhno opravilo ſdravniku prepufſtiti.

O d
Porodne pomozi.

TRETJI DEL.

Od opravkov, ki so porodni pomožniki per ispolnovanji njeniga pokliza potrebni, ino od njenih dolshnost v' zerkvenih ino s'odnih okoljshinah.

Porodine poroizni.

TRETIJI DEEL

Od opisanja, ki se poroča pomeni
nisi per izpolnjenosti njeznih pomeni
pomeni, ino da njeznih dobitni
vrednosti ino sedih obsejanih

PERVI RASDEL.

Od opravkov, ki so porodni pomozhnizi per ispolnovanji njeniga pokliza potrebni.

Perva Postava.

Od vdriftlanja v' ritno zhrevo.

§. 868.

Pod vdriftlanjom se saftopi vfikanje kake mokrote fkos ritno odpertino v' ritno zhrevo, ktero porodna pomozhniza per nofezhnih, porodnizah, otrozhnizah ino novorojenih otrokih is tiga namena pozhne, da ali blato bolj naprej ispravlja, ali porodne dele omehzhava, kerzhe, hitrize ali maternizhne kervotoke vftavlja, ali pa tudi, da truplo preredi, zhe se obeden shivesh fkos ufta noter fpraviti ne more.

§. 869.

Sa isprasnjenje blata se vsame mlazhna voda, ovarik od pfhenizhnih otrobov ali albeshoviga selifha, in k' tim se dvé shlize, kakor fo sa jefti, olja, eno kafetno shlizo pa kuhinške foli perdéne; zhe je kar sa omehzhati, tak se fol prozh pufti, zhe imá kerzhe vtolashiti, tak se kamilzhni té s' oljom vsáme. Sa hitrizo vftaviti, se driftlanje is redko kuhane fhtérke perpravi, sa maternizhno kervavitev vftaviti, se mersla voda v' ritno zhrevo driftlá, ino sa preshivenje (prerejenje) fkos ritno zhrevo

je drifljanje is mefene shupe, jezmenoviga, ovfeniga foka s' jajzbnim rumenjacom ali mlekom. Vezhkrat pa sdravnik s' posebnih namenov she drugo drifljanje narozhi, ki se potim po njegovim vkasilu napraviti mora. Sa otrozhje drifljanje se tudi mlazhna voda, albeshovi ali ovarki is pfhenizhnih otrobov s' oljom vsémejo, in zhe bi moralo shivot odpreti, tak se imà namesto soli, ki je sa otrokov shivot premozhna, nekaj beliga zakra perdjati.

§. 870.

Porodna pomozhniza mora per tih opravkih fofebno na starost matere ali otroka gledati; tako postavim léta star otrok ne more vezh kakor kofetno fhkodelizo mokrote s' drifljanjom v' sebe vseti, sa take se vsame derfkla, ki ravno toljko dershi, otrok od dveh do fhtirih lét pol mafliza (Seidel), od fhtirih do ofmih lét polovizo navadne sredne derfkle, od ofmih do petnajstih lét en mafliz, in sadnizh polna derfkla, ali en veliki mafliz sa odraffeniga zhloveka.

§. 871.

Sa drifljanje se imà vseti kofitrafta (zinjasta) derfkla. Mehirnate derfkle, kakor jih ne svuzhene babize imajo, fo zeló sa nizh, sato ker se s' njimi filno teshko driffta, in potim she s' mokroto veliko sraka (lufta) v' ritno zhrevó pride, tudi se s' mehirjovo derfklo mokrota ne da tako visoko vfikati, kakor s' zinafto, in zhres vse to se mehira tudi lahko preterga, in tako bi porodna pomozhniza sama sebe ino postel gerdo obongavila (spomasala). Zinafta derfkla mora biti snotraj lepo gladko isdelana, in mora táko phalo (rameshelj) imeti, ki rado gor in dol gré, pa vender dobro sapira, tako, da mokrota ne more mimo fkos. Narboljshe je, zhe phalo ni s' predivom ali s' niti ovito, ampak s' nekterimi oblogami klobuzhine dobro povito, tako sapira bolj gotovo, in rajfbi gor in dol derzhi. Predivo ino niti se v' mokroti rade vfmerdijo, ino to smrad tudi drifftli podelijo, tudi se rade prevezh vfufhijo, potim spet prevezh napnejo.

§. 872.

Se ovarki od selishov sa drifljanje vsémejo, tak morajo biti popré zhisto prezejeni, da se derfkla ne samafhi, in potim se she le olje, sól ali zucker vméf déne. V' fredno toplo ino dobro premeshano mokroto se spodni konez derfkle, na kateri mora phalo (zhapez) noter do kraja stishano biti, namózhi, in potim phalo nasaj potegne, in tak se bo derfkla napolnila. Redkokdaj se pa derfkla na pervo potegnjenje povfod enako napolni, sato, ko je she luft v' njoj, satoraj se vpotegnjena mokrota spet v' posodvo nasaj sdriftla, in potim vnovizh vphalo potegne, tak bo derfkla povfod enako rasgreta, ino mokrota bolj rasmeshana.

§. 873.

Je derfkla dobro napolnjena, ino mokrota v' nji ne prevrozha ne premersla, ka se is tiga sposná, da, zhe se k' lizu pertifne, prijeten obzhutek toplote podeli, tak se vkashe shenfki, ktera bo drifljaná, da se v' posteli na desno stran vleshe, rit proti kraju postele nastavi, kolena pa k' sebi potegne. Pod rit se ji sa varvanje postele kak stari pert poloshí, zevka derfkle s' oljom ali maflom nekoljko pomashe, potim se s' pavzom ino kasinzom ritno lize narasen raspné, in zevka derfkle rahlo po nagibu svete kosti dva ali tri pavza globoko skos ritno odpertino v' ritno zhrevó vpeljá. Se per nastavi zevke kaj vstavlja, tak se zevka nasaj potegne, in se mora na drugo stran vpeljati skufiti, dokler se rada ino bres file vpeljati da. Napolnjena derfkla se sdaj na zevko vstavi, s' levizo s' zevko vred terdno dershi, s' desnizo se pa phalo pozhasi doli tishí, tak dolgo, da se zela derfkla isprasni. Potim se derfkla s' zevko vred varno is riti spravi, ino nadrifljaná shenfka mora tako dolgo mirno na strani obleshati, da jo k' isprasnjenju blata tishati sazhe. Vediti pa mora porodna pomozhniza, da so ljudje, ki komaj polovizo te mokrote v' sebe sprejeti samorejo, ki jim je namenjena; ne jih filiti, da bi vezh sprejeli, ampak mora se kar od tishanja vphala prehenjati, kakor hitro se potoshijo, da

nemorejo vezh sprejeti. Majhinim otrokom se driftna nar leshej da, zhe na krilu matere ali kake druge shenske leshijo, in ritna odpertina se jim poprè prav dobro s' oljom namashe.

§. 874.

Neporedne babize po driftnanji derfkle vezh nepogledajo, ampak jo v' kak kot vershejo, in jo puftijo tam leshati, dokler je ni spet treba. Is tiga pa ne pride le, da se per prihodnim opravku teshko s' njo ravna, ampak derfkla se tudi popazhi, da se tudi v' veliki fili ne da kmalo vpravati; takshne telesne derfkle so tudi, s' katerim se ritno zhrevo nar leshej rani, ker se vphalo le s' filo gnati samore. Stara nefnashna derfkla je rezh sa gabiti, posebno, zhe se bolnik spomni, da se je vezhkrat per mnogih ljudèh s' njo postreglo; verh tiga se s' njo she lahko nalesljive bolesni naprej shirijo.

§. 875.

Snashenje derfkle se opravi s' mlazhno vodo, ki se vezhkrat gor potegne in spet isbrisga; potim se vphalo ispotegne, skerbnno ofufhi, derfkla odverti (odshrajfa), in se snotraj ino svunaj dobro obrifhe, in vse v' kraj poloshi, tak dolgo, da je vsa popolnoma suha. In kadar se je tudi to sgodilo, tak se verteni (shrajfi) s' oljom pomashejo, derfkla vkup sestavi, in taka na kakvim suhim mestu lepo hrani. Ravno tako je ravnati s' vsako drugo brisgavnizo, kadar je opravik s' njo dodelan.

Druga Postava.

Od ritnih satizhkov.

§. 876.

Ritni satizhki so terdne, pa vender nekaj krenljive rezhi, ki so kakor kegel narejene, in slo tak debele, kakor kak perst na roki, in se sa drashilo v' rit vtaknejo ali spravijo, da se saperti shivot spet odprè.

§. 877.

Saperti shivot odpreti, se satizhki naredejo is shajfe, in fizer tako debeli ino dolgi, kakor je mesinz tiftiga zhloveka, sa kteriga se delajo. Se hozhe ritni satizhek v' zhloveka správití, tak se more ravno tako vlézhi, kakor da bi se mu imélo drifltati, satizhek se pomashe s' lenovim oljom, ritno lize se s' perftmi levize raskréne, in satizhek se mu kjé en pavez globoko pozhafí v' ritno zhrevó vtifhi, kjer imá tako dolgo tizhati, da ga per isprasnjenju blato ispahne. Vezhkrat je velika v' olji napojena rosina (zivéba), is ktere se jederze islufhi, ali pa suha na robe obernjena fliva (zhefhpla) sadofí dobro namefto v'fake druge rezhi, zhe se sheli shivot odpreti.

Trétja Postava.

Od vbrisanja (fikanja) v' shenfke porodne dele.

§. 878.

Vbrisanje v' shenfke porodne dele mora porodna pomozhniza ravno tako umno, varno ino zhedno opravljati, kakor drifltanje; in fofebno tedaj zhres vse previdno ino pohlevno, zhe fo slo fklezhe bolesni prizhejozhe, kakor postavim materni rak.

§. 879.

Vbrisanje v' shenfke porodne dele se opravlja is mnogoterih namenov, torej se mokrota tudi is mnogoterih rezhi napravi. Narvezhkrat se brisga sato, da se porodni deli ozhedijo (ozhifitijo), in sato je mlazhna voda. Materne kervavitve vftaviti, se bsika mersla voda, ki se po okoljshinah s' jefihom ali shganjom domésha. Kerzh vkrotiti ali porodne dele omehzhati, se brisga kamilzhni té s' mlekom ali oljom, ovarki is lenoviga semena, ovfov (ovfeni) fok i. t. d. Tudi se sdravila (arznije), ki is apo-

teke pridejo, ali fame na febi, ali pa oredkane fikajo, kakor sdravnik vkashe; ali pa tudi napové selifha, is kterih porodna pomozhniza po njegovim poveljenji, té sa vbrisganje napraviti mora.

§. 880.

Sa vbrisganje v' shenfke porodne dele fo nalafh sato ftor,ene brisgle, kterim fe materna brisgla pravi. Ta brisgla je is kofitra (zinja), in nekaj manj-fha, kakor derfka sa otroke. Ima zinjafsto, slo vpog-njeno zevko, nar manj dva perfta dolgo, ki na fvojim prednim konzu podolgovato glavizo imá, ki je okolj in okolj ljuknjata, tako, da fe samore mokrota na vse ftrani istekati; tudi fe pa sna na navadno materno brisglo ravna, perft dolga, in me-sinz debela zevka is flonove kofiti s' eno ali mno-gimi odpertini napraviti, to veliko rajfhi noter sder-zhi, kakor fhpizhafta glaviza krive, zinjafte zevke, ki je veliko predolga, in lahko pregloboko pride. Vender je pa materna brisgla s' dolgo, floko (vosko) zevko veliko bolj-fha; zhe fi hozhe shenfka fama poftrezhi.

§. 881.

Per brisganji v' shenfke porodne dele fe tako le ravná: Shenfka fe vleshè v' pofтели ali sofi na herbet s' nekoljko povikfshano ritjo, ino nekoljko narasen rafpofstrenimi bedrami (ftegni). Srajza ali oblazhila fe ji navsad savihajo, ino pod rit fe ji debela podloga is vezhkrat slosheniga perta, ali pa mahina prasna fkleda poddène, da to, kar od brisganja isleti, poftel ne vmáshe. Tudi fe sna pred porodne dele mehka vmivavna goba ravno is tiga naména djati. Potim fe brisgla s' zhfsto mokroto zhfsto napolni, s' kasinzom ino fred-nim perftom defnize fe gré v' porodne dele, in po-tim fe zevka materne brisgle v' materno noshnizo vpeljá. Imá mokrota noter do maternize priti, tak fe perfti noter do maternih uft fpravijo, ino zevkina glaviza nad uftmi v' maternizo istifhi, po-tim fe brisgla isbrisga, in kmalo zevka varno na-saj isvlezhe. Imá mokrota fhe en zhaf v' materni noshnizi oftati, tak naj shenfka fhe nekaj zhafa

na herbtu oftane; zhe imá pa mokrota, ki je v' materni noshnizi saoftala, istezhi, tak mora shenfka vftati, in dershi se ji goba naprej, porodni deli se pa s' tenko rjuho oterejo (obrifhejo).

Shterta Postava.

Od umetniga ispušhanja szavnize s' pipizo (katetrom).

§. 882.

Vzhafi je med pretekom poroda, ki je po redi, szavniza porodnize skos to sadershana, da otrokova glava, ki v' medenizi stoji, szavno zevko, ali vrat szavniga meh rja prevezh stifka. Porodna pomozhniza mora torej med porodnim zhafom dobro na odtekanje szavnize gledati, da ne bo perpuftila, da bi se strafhni sleg sadershane szavnize nakljuzhil. Ko bi vender le bila szavniza sadershana, in bi je porodniza nikak sama od seb' ispušhati ne samogla, tak ji njo mora porodna pomozhniza, zhe porodniga pomozhnika ni, umetno odvseti. Satoraj mora smeraj taka zev [nar perloshnifhi sa njo je zevka is frebra, kateter (pipiza) imenovan] per sebi imeti, zhe k' kaki porodni v' pomozh gré.

§. 883.

Zhe je treba s' katetrom ravnati, tak se mora porodniza, kateri se szavniza odvseti imá, na herbtu s' stegni narasen leshezha snajti. Porodna pomozhniza se vftavi na defno stran postele, in dershi v' defnizi pipizo, ki se imá v' toplo vodo namozhiti, da se ogreje, so na konzu s' oljom ali mastjó dobro namasati; de . . . naj s' pavzom ino frednim perftom levize dve svunajne framne uftnize porodnize narasen, da si pot v' szavno zevko s' pipizo naredi. Odpertina szavne zevke se pod shegetavzom tikama pred vhodifhom v' materno noshnizo, raslozhno s' samim ozhefom vidi. V' to odpertino vpeljá pipizo s' shpízo naprej, in ko je kjé

en pavez globoko perfhla, gré s' rozhnikom pipize pozhasi navdol, in jo s'he nekaj naprej potifhi, tako dolgo, da jo do treh pavzov globoko spravi. Potim naj potegne svilo (drot), ki se v' pipizi snajde, s' defnizo vun, med tim, da s' levizo pipizo terdno dershi, in szavnizo v' podstavljeno pošodvo odtekati pufti. Je szavniza odtekla, tak se pipiza spet ravno tako vun spravi, kakor je bila noter spravljena. Nikdar ne smé porodna pomozhniza pipizo s' filo noter spravljati, ker bi s' tim lahko szavno zevko ino szavni mehir slo ranila. Ko bi se ji pa ne dalo pipizo noter spraviti, tak naj hitro po porodniga pomozhnik a pošhle, ker vsako sadershanje szavnize med porodom lahko smertno nevarnost perpeljá.

DRUGI RASDEL.

Od dolshnost porodne pomozhnize
v' zirkvenih okoljshinah.

Perva Postava.

Od kersta v' fili.

§. 884.

Porodna pomozhniza je dolshna, ne le kar porodnizi ino otrozhnizi strezhi, ino sa telefno raft novorojeniga otroka s'kerbeti, ampak tudi gledati, da otrok, kteriga ob porodu sprejme, ob pravim zhasu sveti kerst prejme. Sofebno naj bo njena s'kerb, da, zhe novorojeniga otroka vidi v' slabost ali bolesea pasti, na to starifhe opómni, in zhe nevarnost vidi, kerst v' fili svetuje.

§. 885.

Zhe se torej otrok vleshe, ki je na vides mer-tev, ali le flabe snamenja shivlenja rasodeva, ali

je tako popazhen, da je v' nevarnosti shivljenja, in se je bati, da bo poprej odmerl, kakor sa podelenje svetiga kersta poklizan duhoven perfstopiti samore, tak sapové postava vére ne le per katoljškkih kristjanih, ampak tudi per Luteranah, otroku kmalo kerst v' sili podeliti. Le per Shidóvih (Judih) je to drugazhi, ker obeni kersthanški porodni pomozhnizi ni perpusheno, otroka judovskih starshov, ki niso k' kersthanški véri perfstopili, bres njihoviga vedenja ino pervolenja kerstiti; in zhe je porodna pomozhniza, ki kersthanški porodnizi streshé Shidovkinja (Judinja), tak se sveti kerst ne smé od nje podeliti, ampak od eniga prizhijozhiga kerstheniga zhloveka.

§. 886.

Ko bi pa otrokovo shivljenje she med porodom v' nevarnost perfhlo, kakor se per teshkih ino pozhafnih porodih, ino tistih, ki se le skos umetno perpomozh dodelati dajo, vezhkrat pergodi, tak se mora sveti kerst tudi she ne rojenimu otroku podeliti. Ker se pa tudi sveti kerst vselaj na kakim pravim udu ali delu otrokoviga trupla opraviti mora, tak mora porodna pomozhniza, zhe bo treba, otroka she v' maternim telefu kerstiti, po snotrajnim prejiskanji dobro sposnati, da je naprej leshezhi del pravi del otrokoviga telefá, ki se kerstiti samore, ne pa popkov trak ali napréleshezha streva; dalej, jeli se snotraj materne noshnize ali v' maternih ustih snajde, ino ali je otrozhji mehír saref she pozhen, ker se kerst v' sili ne smé na tistih delih podeliti, ki niso udje trupla, ampak ki se le otroka dershijo, ali tishijo.

§. 887.

Je porodna pomozhniza od tiga preprizhana, tak napolni kerstno brisglo s' naturno toplo vodo, ino peljá zevko brisgle v' materno noshnizo, in ravno na naprej leshezhi del otroka, ino med tim, da vodo istifka, ino otroka trikrat sh' njo brisgne, sgovóri poboshno te le besede: *Otrok! jas te kerstim po naredbi svele kololjskhe zirkve v' imenu Boga Ozheta, ino Sina, ino svetiga Duha.*

Zhe si pa porodna pomozhniza ni svešta, da she otrok shivi, in bi se tako she kerstiti samogel, tak se mu fveti kerst podeli s' tim perstavkom: *Otrok! ako she shivish, tak te kerstin v' imeni Boga, Ozheta, ino Sina ino fvetiga Duha.*

§. 888.

Zhe je pa en del otroka, postavim: roka ali noga is materne noshnize naprej isgnana, tak vsame porodna pomozhniza kosarz naturne tople vode, ino oblije trikrat naprej leshezhi porojen del s' perstavkom poprěshnih besed. She tudi sdaj gotovo ne vé, jeli she otrok shivi, tak se mora tudi tukaj perstavik isgovoriti: *Zhe she shivish* i. t. d. In ko bi se moral kerst v' fili per popolnoma porojenim otroku podeliti, tak se njegova glava trikrat med isgovarjanjom poprěshnih besedi oblije. Po takshnim kerstu mora pa porodna pomozhniza duhovnimu raslozhno povedati, tako ino v' takih okoljshinah je otrok kershen bil.

Druga Postava.

Od skerbi porodne pomozhnize, kar prvi pot otrozhnize v' zirkev sadene.

§. 889.

V' mnogih krajih je tudi shega, da porodna pomozhniza otrozhnizo na prvim potu po porodu v' zirkev spremi, da na njo gleda. Od tiga pota, ki se per mnogih she le v' konzi shestiga tjedna po porodu stori, se ni lahko kake nevarnosti bati, da se le v' merslim zhafu léta ne pergodi. Vezhkrat pa tudi otrozhnize she deveti, deseti dan po porodu zirkev objishejo, ino to jim sna pa slo shkodljivo biti. Porodna pomozhniza mora gledati, da ta prevsgodna pot v' zirkev otrozhnizam odsvetuje ino vbrani. Nar boljshi zhaf sa ta pot je tedaj, zhe she otrozhnishi tokjenja, ino se otrozhniza dobro pozhuti. Per veliki simi je pa she tudi tazhaf velike pre-

vidnosti potreba, da se otrožniza ne premrasi. Potrebno je ali, da se pot v' zirkev na drugi zhaf odloshi, ali da se pomuda v' zirkvi skrajsha, ali da se molitve vpeljavanja v' porodnizhni hifhi od duhovniga opravijo. Zhres vse to porodni pomozhnizi ni samo sa dušno isvelizhanje matere fkerbeti. Ko bi tedaj shivljenje matere she ob porodu v' nevarnost perfhlo, tak naj porodna pomozhniza fkerbi, da bo shenfka she ob pravim zhafu prevedena.

TRETJI RASDEL.

Od dolshnost porodne pomozhnize
v' sodnih okoljshinah.

Perva Postava.

Od dolshnost porodne pomozhnize v' sodnim prejiskanji.

§. 890.

Porodna pomozhniza vzhafi dobi povelje od gospodfke, telefni stan kake shenfke prejishati. Sodnik postavim hozhe vediti, ali je takshna shenfka nofezha, ali je she porodila, ali se je porod she ne dolgo sgodil, jeli se na njenih porodnih delih kako ranjenje ali otekljine snajdejo, ali ne i. t. d. Tudi se vzhafi vprasha, jeli je pokasan otrok pred pravim zhafom, ali ob pravim zhafu porojen bil; jeli je she porojen, ali je she nekaj zhafa na svéti, jeli se kako ranjenje ali kako snamenje ftorjene file na njem najde i. t. d.

§. 891.

V' vfih takih okoljshinah mora biti porodna pomozhniza svoji gospodfki pokorna, mora pre-

jiškanje s' nar vezho premišlenoftjo storiti, in per odgovoru le to povedati, kar je v' reſnizi najſhla. Zhe ſkos prejſkanje ne ſposna doſti ſtanu, ſa kteriga je vpraſhana, da bi ſamogla povedati, da je ena ſhenſka noſezha ali ne noſezha, da je, ali da ni porodila, tak mora to tudi goſpodſki na ravnoſt ino odkriſferzhno obſtati. Ko bi v' eni taki perloſhnoſti ne govorila reſnize, in bi kaj povedala, kar ni tako, tak jo zhaka ſanizhavanje, ſramota ino pokaranje (ſhtrajſinga), ino zhres vſe to ſhe ſna ſhenſko v' neſrezho ſpraviti. Nihzher jo pa ne bo ozhital, zhe odkriſferzhno rezhe: Mojo ſnanje ne ſeſhe tako dalezh, in ſatoraj niſem vſtan' kaj gotoviga rezhi. Je pa porodna pomozhniza zhifto preprizhana, kakſhna je ſhenſka, tak ne ſmé goſpodſki nizh ſakriti, ino mora bres vſiga gledanja na perjasnoſt ali ſovraſhtvo, plazhilo ali pretenje, vſe raſlozhno povedati.

§. 892.

Sapasi porodna pomozhniza, da kaka neſakonſka ſhenſka noſezhtvo ſakriva, tak mora na tihama goſpodſki ali domazhimu duhovnimu to povedati, in potim ravnati, kakor ſe ji vkaſhe: ſakaj zhe taka ſhenſka ſvoje noſhenje ſakriva, tak miſli gotovo tudi porod ino otroka ſakriti; in vezhkrat to drugazhi ne more, kakor da otroka v' kraj ſpravi; zhe pa vé, da je njeno noſhenje ſhe ſnano, tak ji ne bo napadlo, da bi porod ino otroka ſakrivati hotla. Ravno tak mora porodna pomozhniza goſpodſki na ſnanje dati, ko bi bila ſapasila, da je ktera ſhenſka otroka odgnala (ſpravila), ali odgnati ſkuſhala. Poſlednizh mora tudi goſpodſki na ſnanje dati, ko bi ſe ji ſlo doſdevalo, da je bil kak otrok vmorjen. Porodna pomozhniza mora, kar to ſadene, na vſe dobro paſiti, ino ne ſmé obene perloſhnoſti ſamuditi, tudi to dolſhnoſt njeniga pokliza ſveſto dopolniti.

Druga Postava.

Od dolshnosti porodne pomozhnize per nagli smerti nosezhe, porodnize, otrozhnize ali novorojeniga otroka.

§. 893.

Slifha porodna pomozhniza, da je v' njenim okrogu (kotaru, okraju) shenfka she zhres ofem ino dvajset tjednov nosezha, vmerla, tak mora, koljkor se da, hitro po nar blishnisthiga porodniga pomozhnika poflati, da bo fkos umetno porodno pomozh, k' zhimu bo vezhi del materniga reska potreba, she kje otrok reshhen. Sakaj, kaka grosa, ko bi otrok she v' maternizi shivel, ko bo njegova mati pokopana! Alj she ne strefe zhloveka tudi sam spomin na pozhafno vmiranje otroka v' mertvim maternim telefih? Bi bili pa domazhi te rajne (pokojne) nasprot, po porodniga pomozhnika poflati, tak mora porodna pomozhniza gospodfki ali duhovnimu hitro to povedati. Do sdravnikoviga nastopa mora mertva v' posteli leshati, ino s' toplo odejo pokrita oftati. Ko bi se pa porodni pomozhnizi vidilo, da je shenfka le na vides mertva, tak mora vse fkufiti, jo spet oshiviti. K' timu namenu flushi: rahlo glodanje zeliga shivofa, s' fuknom, kertazhenje dlanov ino podplatov, hlidenje zhiftiga lufta, fhkroplenje s' merslo vodo, vmivanje s' toplim vinom; pod nos nastavljenje jelenovza ali salmiakovza, drifflanje is mlazhne vode ino jefiha i. t. d.

§ 894.

Vmerje zhres ofem ino dvajseti tjeden nosezha shenfka med porodom, in poprej, ko je shivi otrok od nje, tak mora porodna pomozhniza na naglim po porodniga pomozhnika poflati, da bo porod dokonzhal; sakaj tudi taka shenfka se nesme s' otrokom pokopati, ker je she tudi tukaj vupanje, otroka reshiti. Se sdravnik mudih, tak mora porodna pomozhniza, zhe naprej leshezhi del otroka she gibzhen nad medenizhnim vhodifhom stoji, ino shenfka

prezej proftrano medenizo imá, obrazhanje na noge storiti, in tak otroka na svet spraviti. Je pa glava ali rit še globoko v' medenizo stopila, tak se mora nastop porodniga pomožnika dozhakati.

§. 895.

V' tej sadni okoljshini mora porodna pomožniza, dokler porodni pomožnik ne nastopi, ravno tako per mertvi porodnizi oftati, kakor per shivi, in od zhasa do zhasa snotrajno prejškanje storiti; sakaj vzhafi materniza mertve shenske vender še otroka is-shene. Se je še vezh ko enkrat sgodilo, da so se mertve porodnize še s' otrokom v' telefí na voder (nofila, Bahre) poloshile, in da se je potim, ki so bile k' pokopanju vsdignjene, otrok med njihovimi sgornimi bedri leshezhi ino vleshen najshel. Da takshni otrok konza ne vsame, ko bi kjé shiv na svet pershel, tak mora porodna pomožniza tudi na mertvo porodnizo dobro gledati, in jo vzhafi ter vzhafi prejškati. Savoljo tiga se pa tudi porodniza, ki je med porodom vmerla, ne smé hitro po smerti is postele predjati, ampak mora tako dolgo v' njoj oftati, da jo porodni pomožnik od otroka réfhi. In sploh se obena nosezha ino otrozhniza ne smé hitro po smerti is postele, v' kateri je vmerla, potegniti, ampak mora se pervih 6 do 8 ur per miru v' posteli puftiti. Mora pa kdo per mertvi oftati, sato, ko bi snala spet preshiveti, in ker bi nevsmileno bilo, jo samo puftiti.

§. 896.

Ko bi shenska kmalo po porodu ali v' otrozhji posteli na nagloma na kervotoku, kapu (boshjim shlaku), mikanji, omedlevzi i. t. d. vmerla, tak se, ker so v' tih okoljshinah snamenja prav slo negotove, takshna shenska ne smé rozhno sa mertvo dershati, ampak mora se hitro sdravnik poklizati, in do njegoviga dohoda se jo mora oshiveti skufiti, kakor je bilo v' §. 919 vuzheno. Ko bi kdo porodno pomožnizo dolshil, da je ona smerti otrozhnize kriva, tak pa naj pufti, da se bo k' spri-zhanju njene nedolshnosti truplo rasdjalo (gori djalo).

§. 897.

Zhe kaki novorojeni otrok, ki je per porodu sdrav bil, nanagloma vmerje, ino porodna pomozhniza vsroka smerti ne vé, tak mora spet hitro po sdravnika poslati, ino sa ta zhaf vse perpomozhke oshivljenja poskufiti. Otroka mora v' tej nakljuzhbi, fofebno, zhe je od nesakonfke matere, dobro spregledati, in ko bi snamenja posilene smerti na njem najfhla, to hitro gospodfki na snanje dati.

ŠTERTI RASDEL.

Od snamenjov nepokasheniga (zélīga) ino sdraviga divifhtva, ino poprefhniga poroda v' fódnih okolifhinah.

§. 898.

Vezhkrat je potrebno, da mora porodna pomozhniza fodniku povedati, kako je shenfko najdla, ktera je obdolshena bila, da je noshenje ino porod satajila, ali zeló otroka sapravila i. t. d.; satoraj je filno potrebno porodni pomozhnizi sposnati, ali je kaka shenfka she porodila ali ne.

§. 899.

Popolnoma nepokasheno ino sdravo divifhtvo se sposná is she zele ino shive divifhke mrehe (divizhje koshize), is mefnatih, vlazhnih svunajnih framnih uftniz, ki se terdno vkup fklepajo, ino te male rudezhkaste framne uftnize zhifto pokrijejo; is shegetavza, ki je vezhi del od fvoje fpredne koshe fkrit, is majhiniga shrela fzavne zevke, ki je slo mefnato; is tefnobe vhodifha materne nosh-

nize, ki je tudi fama tefna ino s' mnogimi poprezh-nimi gerbanzi previdena; is gladkih uftniz mater-nih uft, ki eno poprezhno fklad med febó imajo, vender fo ob zhafu mefezhniga zhifhenja materne ufta bolj okrogle; in poslednizh se sposná is nepokashene framne vesi ino fredniga mefá. Siski fo vlazhni, berdovize ne stojijo prevezh vun, ino fo s' obftertjom vred rudezhe; fpodni shivot je gladek, in nima ne gerbanz ne maróg.

§. 900.

Vender fe na té snamenja ni sanefiti, vzhafi eniga ali vezh tih snamenjov ni, ali fo v' drugi redi, bres da bi fe smeío fkleniti na telefno pokashenje (pokvarjenje) divifhtva. Perrojene popake, kakor: da fe je shenfka bres divifhke mrenize vlegla, bolesni, beli zvet, vnetje ino rane (otekljiné), pregreha lafhniga omadeshovanja snajo velike fpremembe v' fpolnih delih narediti, ki fo tim od telefhniga sdrushenja podobne. Le zhe fe vse v' poprefhnim §. (odftavku) nakasane snamenja grefhajo, in vmeš tudi flab fluv (nedober oglas sadershanja), puftijo fkleniti, da je divifhtvo narberfh pokasheno (pokvarjeno).

§. 901.

Snamenja gotoviga telefhniga sdrushenja fo vezhi del tém nafprotne, ktere fo bile v' poprefhnih §§. (odftavkih) povedane, kakor: odmekla divizhja koshiza, ki je vzhafi zeló vezh ni, zunjašte, vmasane-farbane, narasen ftojezhe velike ino dalezh dolj vifezhe, rjavkafte male framne uftnize; odpertina fzavne zevke ni ftifnjena, materna noshniza je daljſha ino manj gerbanzhafsta, in materne ufta bolj globoko dolj stojijo. Tudi tukaj, kakor per divifhtvi, fe ne dá is famo eniga ali drugiga snamenja na refnizo fkleniti.

§. 902.

Je shenfka enkrat ali she vezhkrat porodila, tak fe najdejo siski uveli, odmekli, in zhe je dojila, berdovize vezhe, ino bolj ispotegnjene, mlezhne shile bolj napéte, kakor v' divizhjim ftanu. Tre-

buh oftane sploh bolj debel, kosha na njem je nagerbanzhena ino s' rumenimi, rjavkastimi ali sivkastimi marogi obdana. Na nogah se vezhkrat flédi poprédhnih kervoshiljnih gerzh vidiyo. Velike framne uftnize so bolj uvele, odmekle, kakor v' divishkim stanu, in se vezh terdno ne fklepajo, tak, da se male framne uftnize viditi dajo, bres, da bi bilo treba te vezhe odgerniti. Naprej molezhi del malih framnih uftniz nima vezh prave ruzehine, ampak vmasano-rjavo farbo. Vés framnih uftniz je raftergana, in vzhafi se she obraftki (shrensi, krafte, Karben) od poprejshniga preterganja na srednim mesu sagledajo. Struga materne noshnize je bolj proftrana, pa krajíha, in gerbanz je manje kakor per divizah. Maternizhni vrat ni vezh hruftanzhaft, terd ino gladek, ampak bolj debel, gobast (vrapav) ino mesenast. Med uftnizami maternih uft ni vezh tiste majhine poprédhne skladi, ampak se le ena podolgovato-okroglasta odpertina s' mnogimi brasgotini ofhlata.

§. 903.

Vender se, zhe je she vezh zhafa preteklo, is tih snamenjov na kak popreshni porod ne da s' popolno gotovostjo skleniti, ker nektere bolesni, kakor postavim israftki (polipi) v' maternizi, sgnjenje na maternih uftah, nemarna bolesen (fran-zosi), vodenika maternize, vodenika v' trebuhu i. t. d. porodne dele tak spremeniti samorejo, da so taki, kakor da bi bila shenfka she porodila.

§. 904.

Je bil porod she le pred enim dnevi, tak je sposnanje lajsho, ker she nekaj snamenjov k' popreshnim pride, namrezh: v' siskih je she mleko, ki se s' itiskanjom, ali vlezhenjom s' mleshkim glashom nekoljko isprasniti da; trebhova stena je uvela, ino po njoj se semtertje krishama ruzehze rajde (shtreme) vlezhejo; materniza se she snabiti gor nad framnimi kostni kakor krugla ofhlata, is porodnih delov she tezhe manj ali vezh ruzehzo mesezhno zhifhenje, ino sled od njega se she da v' pertenini is postele ino shivota najti; ma-

terna noshniza je she slo ras-shirjena ino uvela, maternizhni vrat stoji globokeje in bolj navsad, kakor sploh, materne ufta fo she odperte, vezhkrat tako, da se perft v' nje vpeljati da, in fo per dotiku bolj obzhutljive kakor sploh, in vezhkrat se she ranjene sledi pokashene vesi uftniz ali preterganiga fredniga mefa vidijo.

PETI RASDEL.

Od podvuzhenja sa porodne pomozhnize.

§. 905.

Pervizh.

Porodne pomozhnize stojijo na ravnoft pod krajfijo, domazho gospodfko ino krajfijfkimi sdravniki.

Drugizh.

Le take porodne pomozhnize, ki fo s' pifmom (s' pifano pravizo, diplomom), ki je od eniga zefarfko-kraljeviga vfevuzhelisha (Universität, universite), ali od eniga zefarfko-kraljeviga vifokofholiftva (lizeuma) podpifan ino podpezhaten, smejo v' zefarfko-kraljevih efterajfkih deshelah dela porodnih pomozhniz opravljati.

Tretjizh.

Stanovanje porodnih pomozhniz mora s' snamenjom njihoviga pokliza (shildom) sasnamvano biti.

Shtertizh.

Porodne pomozhnize se morajo spodobno, poshteno ino tresno sadershati, molzhezhe biti, ino po dne ino po nozhi porodnizam, ki njih pomozh po-

trebujejo, s' narvezho perpravnoftjo ino pridnoftjo poftrezhi.

P e t i z h .

Per teshkih ino nevarnih porodih, ker je pomozh s' sdravnifhkim orodjom potrebna, fo porodne pomozhnize pod oiftrim sagovorom savesane, fhe ob pravim zhafu porodniga pomozhnika ali sdravnika poklizati puftiti.

S h e s t i z h .

Je shivljenje otroka v' refnizhni nevarnofti, tak ne fmejo nikdar opuftiti, ga v' fili kerftiti.

S e d m i z h .

Per otrozih, na vides mertvih ino godnih, ki fo bres ozhitnih snamenjov gnjilofiti, bojo s' pridnoftjo ino dofti dolgo zhafa vse potrebne perpomozhke poftkufile, ga fpet oshivéti.

O f m i z h .

Obena porodna pomozhniza ne fme poprej otrozhnize sapuftiti, kakor kadar fi je shé popolnama svefta, da fe per njoj obeniga kervniga vterganja (kervozurka), ki fe lahko pergodi, ni vezh bati.

D e v e t i z h .

Porodnim pomozhnizam je pod fhtraifingo prepovedano, shenfkam ali otrokam kake sdravila, rasen navadnih fokov sa novorojene otroke, davati, ali fvetovati, ali otrokom jesik odvesati (podresati), ampak, zhe je poftedno potrebno, vfelaj sdravnika sa to poklizati.

D e f e t i z h .

Prevelike pregrehe ino praviga (djanfkiga) vmorjenja fe tifta porodna pomozhniza kriva ftori, ki k' odgnanju telefniga fadu fvetuje ali perpomore.

E d n a j s t i z h .

Shenfke, ki porodnim pomozhnizam k' timu grosovitnimu namenu kaj natolzujejo (pominjajo), ino od njih perpomozhke sa odgnanje telefniga

fadu hozhejo, se imájo poliziji ali komifiji na snanje dati.

Dvanajstizh.

Bo porodni pomozhnizi od gospodfke ali kakiga fodniga stola prejiskanje sapovedano, tak bo po svojim nar boljšim vedenju ino snanju refnizhno ino raslozhno tiftim to povedala, kar je fkos prejiskanje najfhla.

.SHE,STI RASDEL.

Od perfege sa porodne pomozhnize.

§. 906.

Dobro svuzhena ino sbrihtana porodna pomozhniza samore velika dobrotniza zhlovezhftva biti. Ta mifel jo samore v' njenim teshavnim poklizu podpirati, ino sa njo vezho plazhilo biti, kakor dobi-zhek zhafniga blaga. Ker pa flushba porodne pomozhnize veliko dobriga pernefti, zhe se prav opravlja, pa tudi fkos lenóft ino sanemarjenje danih vkasilov nesmerno fhkodo ras-fhiriti samore, tak vfaka modra dershava vladanje) porodne pomozhnize pod ojfthro fkerb gospodfke postavi. Porodna pomozhniza se mora s' nasledno perfege tim dolshnoftam savesati.

§. 907.

Jas (imé, perimik) perfeshem ino oblubim Bogu vfigamogozhnimu, da bom svojo dolshnoft v' tej meni savupani flushbi kakor poshtena ino bogabojezha kriftjanka vfelej ino fkerbno ispolnovala, in da sraven ne bom obeniga spazheniga (hudobniga) namena (zilja in konza) ali kakiga zhloveka fhkode jiskala; oblubim veliko vezh po-

rodnim po vseh straneh (na vsako visho) postrezhi ino pomagati, ino meni dano podvuzhenje, koljkor bom vedila ino snala, po svoji vesti na tenko dopolniti, ker se saveshem, da bom vbogim ravno tako skerbno ino voljno, kakor bogatim v' pomozh stala, in da jih ne bom nikdar sanemarila, samudila ali sapustila.

Tudi se saveshem, s' nar natenzhno véstnostjo ino refnizo, duhovnim, kakor pelavzom rojstvenih bukev (knjig), to, kar mi bo od otrokove matere ali njeniga omoshenja snano, povedati, ino dušnim pastirjom, zhe jim ne bom snana, svojo pisano pravizo (diplom) pokasati. Tako refnizhno, kakor mi naj Bog pomaga, ino njegova sveta beseda — **Jesuf Kristuf, moj Odrefhenik. Amen.**

§. 908.

Skos ravno imenovano perlego se saveshe porodna pomozhniza pred Bogom ino svetom, svoj pokliz na tenko ino po vesti ispolnovati. Kadar je to skos velizhaftno perlego oblubila, mora tudi skerbeti, da bo svoje dolshnosti prav svesto ino na tenko ispolnovala. Zhe to puhti, ino eno ali drugo rezh v' svoji flushbi sanemari, tak je k' shkodi tim, ki so se njeni skerbi savupali, poverh pa tudi perlego prelomi; s' tim poslednim si ne nakopā samo kar ojstro shtrajfingo pred Bogom ino pred gospodsko, ampak tudi splofhno sanizhavanje pred svetom. To naj porodna pomozhniza smeraj pred ozhmi imá, naj vfelaj premisli, da ne smé ravnati po svoji lastni volji, ampak da je skos perlego savesana.

SEDMI RASDEL.

Softava okoljshin, v' kterih je porodna pomozhniza dolshna, sdravnika v' pomozh poklizati.

§. 909.

Defi ravno so v' vsaki postavi posebej okoljshine raslozhno raskasane, v' kterih porodna pomozhniza sdravnishko svetovanje ali pomozh potrebuje, tak hozhemo she vender k' priloshnimu spregledu ino lesnji spombi te okoljshine she enkrat softaviti.

§. 910.

Perpomozh sdravnika ali porodniga pomozhnika sna v' noshenji, med porodom ino po porodu potrebna biti, zhe se kak ponaturni nakljuzhek sapasi ali perpeti, kteriga natura ali zelo ne, alj saj bres nevarnosti ne more odpraviti; snanje ino praviza porodne pomozhnize pa tudi tako dalez ne fesheta, da bi se odpraviti samogel.

§. 911.

V' noshenji je sdravnika ali porodniga pomozhnika v' pomozh poklizati potrebno :

1) Per vsih popakih na terdih ino mehkih porodnih delih. Te slege samore sdravnik, ali she pred nastopom poroda odpraviti, ali kadar to ni mogozhe, vender velikrat eno ali drugo storiti, da porod sa mater ino otroka ne bo toljko shkodljiv ino nevaren.

2) Per vsih kaj imenitnishih snotrajnih ino svunajnih bolesnah, kakor tudi per vsakim ranjenju nosezhe. Tukaj je sdravnishka pomozh toljko potrebnisha, ker ni le kar sdravje ino shivljenje matere, ampak tudi sadu v' nevarnosti, in ker verh

tiga bolesni v' noshenji mnogokrat tudi hude nasledke sa porod ino otroshko postel pustijo.

3) Per dosdevnim ali ne pravim noshenji, ker je to smeraj taka bolehota, ki se od sdravnika v' kraj spraviti mora.

4) Per dosdevnim ali najdenim noshenji svunaj maternize. Otrok v' tej okoljshini ne more po naturalnim potu na svet priti, in sdravnik mora prehoditi, jeli se mu ima umetna pot napraviti ali ne.

5) Per vsih kervotokih med noshenjom. Vlak kervotok je v' noshenji slo sa premisliti, zhe drugazhi od mesezhniga zhisheja ne pride, ki se vzhafi poverne; vlak samore negodni ali prevsgodni porod nakljuzhiti, ino spravi shivljenje sadu ino tudi matere v' nevarnost, fosebno tedaj, zhe je streva nad snotrajnimi maternimi uftmi perrashena. Satoraj se mora v' tim nakljuzhku sdravnika perpomozh nagloma ishati.

6) Per nagli smerti nosezhe. Zhe se she le po ofem ino dvajstim tjednu nosheja sgodi, tak je she mogozhe per nagli pomozhi otroku shivljenje oteti.

§. 912.

Med porodom je pomozhi sdravnika ali porodniga pomozhnika potreba:

1) Per vsih bolesnih porodnize bres isvsetja. Zhe porodniza ni drugazhi sdrava, tak porod ne more ponaturno istezhi, bo velikokrat s' velikimi nevarnostmi sdrushen, in bolesen se bo rada she v' otrozhjo postel pretegnila.

2) Per vsaki kaj vezhi otekljini svunajnih porodnih delov, kakor tudi per vtisnjenji ino sarsheji framne skladi, materne noshnize ino maternih uft. Porod se bo savoljo tih popak na porodnih delih ali mudil, ali bo zelo sadershan, in zhe porod pride, tak se na tih delih hudo tuzhkanje ali preterganje sna nakljuzhiti.

3) Per vprepadu materne noshnize ali mater-nize med porodom.

4) Per pretetni medenizi ali prevelikim otroku. Zhe so popadki mozni, naprej leshezhi otrokov del pa vender savoljo medenizhne tefnobe naprej ne more, tak pride otrok v' veliko nevarnost shivlenja, in mati svoje mozhi saftonj sgublja.

5) Per preflabih popadkih, ali zhe jih zeló ni v' tretjim ino shtertim porodnim zhafu. Ker je tukej otrok she vezhi del v' malo medenizo doli sderzhal, in je hudo stiskan, tak se je spet sa njegovo shivljenje bati.

6) Ako porodniza fizer popadke imá, se pa savoljo velike flabohti ali drugih bolehot, postavim: kervniga pljuvanja, nosniga kervavenja, zhresmetanja, kerzha, pozha, velikiga brahórja (krofa), naduhe, debelosti i. t. d. napinjati ne smé. Tukej vezhi del porod drugazhi ne istezhe, da ga porodni pomozhnik umetno ispelja.

7) Per vsih krivih ino poprezhnih legah otroka, naj si je she kaki otrokov del v' materne ufta stopil, ali ne. Tukaj se porod vezhi del ne da drugazhi dokonzhati, kakor skos obrazhbo, ktera se pa sploh od porodniga pomozhnika storiti mora.

8) Per vprepadenim popkovim traku. Savoljo velike nevarnosti, v' kateri se otrokovo shivljenje snajde, se mora tukaj porod vezhi del hitro ino umetno skonzhati.

9) Per vsakim nastopnim porodu s' obrasom, ritjo, koleni ino nogami. Porodna pomozhniza ne more nikdar gotovo prevdariti, ali bo sa ishodivshim otrokovim truplom tudi glava dosti hitro skos isderzhati samogla. Ko bi se pa glava uvesnila, in bi obeniga porodniga pomozhnika ne bilo, tak bi ji otrok pred ozhmi vgafnil.

10) Per vsih maternizhnih kervotokih med porodom. Ker je tukaj shivljenje matere ino otroka v' veliki nevarnosti, tak se mora kervotok hitro vftaviti, kar se pa sploh le skos umetno dodelanje poroda sgoditi samore.

11) Per hudi boshjafti ino mikanju (strefenju) porodnize. Tudi tukaj je shivlenie matere ino otroka v' veliki nevarnosti, ino zhe se kerzhi ponovijo, tak mora porod umetno dokonzhan biti.

12) Per nagli smerti porodnize. Tudi tukaj se she sná vzhafi fkos hitro sdravnishko pomozh otrok per shivlenji obdershati.

§. 913.

Po porodu ino v' otrozhji posteli je pomozh sdravnika ali porodniga pomozhnika potrebna :

1) Per vfakim ranjenji matere, ki se med porodom nakljuzhi; postavim per velikim tuzhkanji porodnih delov, per preterganji sredniga mesá, per stuzhkanji ali preterganji izavne zevke ino izavniga mehirja, per pozhu ino svinjenju kukovize, per vprepadu ali preterganju materne noshnize, per vprepadu, sterganji ino savihnjenji maternize i. t. d. Zhe se v' tih nakljuzhbah hitro ino prav ne pomaga, tak bo mati lahko sa vfelaj reva oftala, ali she vmreti sna.

2) Per vfakim ranjenji, ki je otroka med porodom sadelo, kakor postavim per velikim tuzhkanji glave, veliki glavni otekljini, per vterganim popku, per pozhu ino svinenju kakiga uda, per kakim drugim ranjenji otroka i. t. d.

3) Per vfih popakih otroka; per takih popakih, ki shivlenje otroka v' nevarnost devajo, kakor so postavim: fklenjene ufta, saperti nos, stifhnjena rit, velike otekljine, rafklano herbtishe i. t. d.

4) Per vfakim maternizhnim kervotoku, naj fi je streva she ispot' perfhla, ali ne. Ne bo tukaj nagle ino módre pomozhi, tak bo otrozhniza po hudim kervotoku kmalo vgasnila.

5) Per nenavadno dolgim mudenji streve v' maternizi, kakor tudi per sadershanih kofzih streve, naj fi bo sraven kaka kervavitev, ali ne. Perklizan porodni pomozhnik imá prevdariti, jeli she imá streva dalej saoftati, ali se ispeljati.

6) Per vsaki bolesni otrozhnize bres vsiga isvsetja. Tudi bolesni otrozhnize, ki od kraja nize nepomenijo, szhafama slo nevarne postanejo, zhe se v' pravim zhafu ne vstavijo. Torej je dolshnost porodne pomozhnize, she hitro od kraja bolnizi sdravnika svetovati. Sofebno nevarne so tiste bolesni, v' kterih mesezhno zhifhenje po redi ne gré naprej.

7) Per vsih bolj imenitnih bolesnih novorojeniga otroka. Bolesni novorojenih otrokov se dajo slo teshko sposnati, in so lahko sa smert, satoraj mora porodna pomozhniza kmalo sdravnika svetovati, kakor se ktera pokashe.

§. 914.

Tudi v' vsih drugih, tukaj ne imenovanih nakljuzhbah, v' kterih porodna pomozhniza na nofezhi, porodnizi, otrozhnizi ali novorojenim otro u kaj bolefniga najde, kar sposnati ne more, je dolshna, se hitro s' sdravnikom posvetovati. Porodna pomozhniza ni nikolj vftani vediti, jeli ni prizhejozha bolehota nevarna, ali faj nevarna postati samore, ona bi toraj snala mater ino otroka hudo poshkodvati, in si po vsi pravizi shtrajsingo nakopala, ko bi bolj gotove pomozhi ne jiskala.

§. 915.

Zhe je porodna pomozhniza preprizhana, da je savoljo ene ali druge rezhi sdravnishka perpomozh potrebna, tak ne smé s' poklizanjom odlagati, in s' tim se tolashiti, da she hozhe en zhaf zhakati, da bo vidila, kako se bo kaj ta rezh naredila, sakaj sdravje ino shivljenje vezhkrat sa eno minuto vifita.

§. 916.

Zhloveku, kteriga po sdravnika ali porodniga pomozhnika poshlje, naj porodna pomozhniza prav raslozhno napové, sakaj je porodni pomozhnik potreben, ali sa vrazhenje ene bolesni, sa umetno dodelanje poroda, sa ispeljanje streve, sa vstavla-

nje kervotoka, sa sazelenje ene rane i. t. d., da bo sdravnik vedel, potrebno orodje ali tudi sdravila kar s' sebo' vseti.

§. 917.

Kakor hitro sdravnik ali porodni pomožnik nastopi, mu mora porodna pomožnica na isprašanje vse na tenko povedati, kar se je še doslej dogodilo, tudi mu ne samolzhati, kaj sa ene sdravila je še fama sa osdravljenje obrazhala, ali s' katerim so še ljudje sami sdraviti skušali, da se bo sdravnik v' svojih nastopnih vkasilih ravnati vedel.

§. 918.

Sdravnikove narozhila mora porodna pomožnica na tenko izpolniti, in pa tudi skrbeti, da se bo s' napovedanimi sdravili ravno tako ravnalo, kakor je vkasano. Sploh mora persadevanje sdravnika is vse možhi podpirati ifkati.

OSMI RASDEL.

Od ravnanja s' perlosheno kalendro nošenja.

§. 919.

Pazh ne bo lahko mladim shenam, ki so per-vokrat nofezhe, kaj drugiga na serzu leshalo, kakor pravi zhaš njihoviga poroda vediti; nizhefar jim toljko nepokoja ne dela, in v' obeni rezhi se toljkokrat ne lajhajo (vkanijo), kakor ravno v' rajtanjih zhasa nošenja. Rajtanje zhasa se ne godi fkoraj per nobeni nofezhi prav po redi, ino marfkaka mlada shena tako vse krishom rajta, da se sadnizh fama ne své. Porodna pomožnica bo nekaj

is tukaj perdjane Kalendre nofhenja svedila, v' kateri je v' prvi fhpranji dan spozhetja, ali, zhe ta ni gotovo snan, sadno mesezhno zhifhenje; v' drugi poloviza nofhenja, ali 140. dan; ino v' tretji fhpranji konez nofhenja, to je: defeti zhaf po fhtr tjedne rajtati od sadniga perkashenja mesezhniga zhifhenja, ali dan poroda pokasan.

Lehko se je pa tudi v' tim motiti, ker ne terpi vsako nofhenje po tej rajtingi ravno 10 meszov ali 40 tjednov; in nektare (med njimi vezhi del ino fofebno shenfke perviga poroda) snajo, kakor je snano, poprej, nektare posnej poroditi, bres da bi se bile ravno v' svoji rajtingi motile.

§. 218.

Sbratnikove naroznita mora porodna pomoziti nixa na tenko isplati, in pa tudi khersti, da se bo s' napovedanimi shravili ravno tako ravno, kakor je v' klasno. Sploh mora porodevanje sbrav-

//

OSMI RAZDEL.

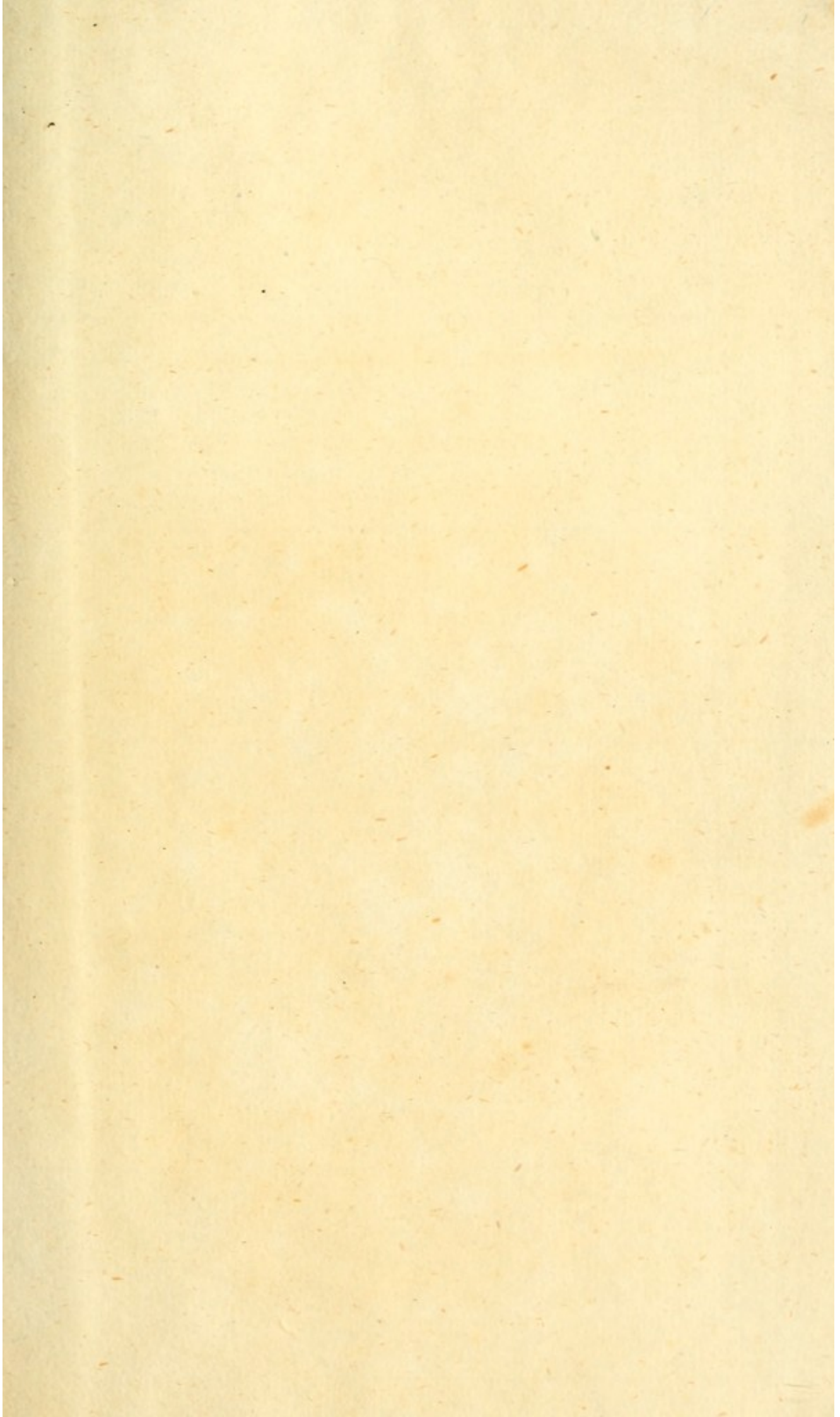
Od ravnanja s' petlosheno kalendro

§. 219.

Paup ne bo lahko mladim shranam, ki so per- volrat nolezhe, kaj druziga na lenu lednalo. kakor prvi xhal njihoviga poroda vediti; nixeljar jim tojko nepokojja ne dela, in v' obeni rechi se tojkrat ne lahajo (kranjo), kakor ravno v' rajta- nu xhara nofhenju. Lahjaje xhala se ne godi k'raj par nobeni nolezhi prav po vede ino markaka mihla shena tako v' klasnom rajta, da se sad- nuxi lamu ne stv. Porodna pomozhnisa bo nekaj

P o p r a v k i.

Stran	Versta	Namesto	Slutej (béri)
7	9 odspod	fe	fe
14	20 odsgoraj	jo	je
17	21 „	teho	tesho
49	12 „	bol	boli
49	15 „	njeni	njenim
49	4 odspod	pervetri	perve tri
41	2 odsgoraj	ki v' popki	ki se v' popki
61	12 odspod	dvajstimu	v' dvajstim
76	15 odspod	fi	fe
80	11 „	sdsvunaj	odsvunaj
80	16 „	pomezhjo	pomozhjo
112	8 „	samoge	samogó
122	11 „	pomozhnizi	pomozhniza
121	12 „	zke	zhe
141	18 odsgoraj	enakafhne	enakofhne
141	2 odspod	manj	na-nj
142	4 „	fe	je
156		§. 290.	§. 422.
156		§. 263.	§. 423.
229	9 oofpod	mertvo	mertev
234	4 „	fe	fo
240	16 „	po tako	pa tako
245	8 odspod	zloe ne	zelo ne
273	18 „	do maternize	od maternize
292	4 odsgoraj	ki s' vstavljenim	ki fo s' vstavljenim

Accession no. 244431

Author Kömm:
Bukve od porodne
pomozhi.

Call no. RG950
840K

